

EESTI VABARIIGI TARTU ÜLIKOOLI
TOIMETUSED

ACTA ET COMMENTATIONES
UNIVERSITATIS TARTUENSIS
(DORPATENSIS)

B

HUMANIORA

XXXI

TARTU 1934

EESTI VABARIIGI TARTU ÜLIKOOLI

TOIMETUSED

ACTA ET COMMENTATIONES

UNIVERSITATIS TARTUENSIS

(DORPATENSIS)

B

HUMANIORA

XXXI

TARTU 1934

K. Mattieseni trükikoda o-ü., Tartu 1934.

Sisukord. — Contenta.

---

1. **Elmar Päss.** Eesti liulaul. Runovõrdluse katse.

Referat: Das estnische Rodellied. Eine vergleichende Liedstudie.

2. **Walter Anderson.** Novelline popolari sammarinesi. III.

3. **Alfred Kurlents.** „Vanemate vara“. Monograafia ühest joomaulust.

Referat: „Der Eltern Schatz“. Monographie über ein Trinklied.

4. **E. Kieckers.** Sprachwissenschaftliche Miscellen. X.
-

EESTI LIULAU

RUNOVÕRDLUSE KATSE

ELMAR PÄSS

MIT EINEM REFERAT:
DAS ESTNISCHE RODELLIED
EINE VERGLEICHENDE LIEDSTUDIE

TARTU 1933

K. Mattiesen trükikoda o-ü., Tartu 1933.

Saateks.

Eesti liulaul koosneb viiest laulujätkust. On küsitav, kas need eri laulujätkud kunagi on kujundanud ühise laulu. Praegu ei leidu ühtegi liulaulu teisendit, kus kõik need laulujätkud esineksid ühes laulus.

Esimene laulujätk kujutab vastelt „vistelikku-vastelikku“ kui isikut või poissi sõitmas vainu laiul lumiluhetadel või kükitamas küla vahel ja ootamas vastlaliu laskjaid kelgutajaid. Vastel on toredalt rõivastatud „kübaras-sadulas“, kirjud kindad käes ja oma ömmeldud lina ümber. Selliselt rõivastatuna laulab ta vainul vastlalaulu.

Teine osa laulust kujutab liulaskmist mäel või tasasel maal (vrd. kaart nr. 4). See komme ennustab head või halba lina-kasvu, selle järele kui pikk on liulaskmis-tee, kui kõrge on mägi ja kui kaua sõidetakse liumäge mööda (vrd. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat VI lk. 20jj.). Paigalseisjale ja kodu „kurunkurtajale“ (Vlg 1) ei jää üksi pakal, linaluu, vaid selle lina on lühike, kasvatab palju „vareskaeru“ ning rukis on lustes (VMa 1).

Kolmas liulaulu jätk kujutab oma ja võõra lina võrdlust. Oma lina kasvab „metsa pikkune“! Sel on kugar kui kuldne nops ja seeme kui siid (Krk 3). Vallal kasvab lina vaksapikkune, külal — küünrapikkune, „tõstrel“ (naabritalul) — tõlvapikkune, kuna mõisa lina on mulla all! Papil muutub lina pajupudsuks ja köstril — küüvitsaks.

Liulaulu neljas osa on lähedalt seotud kolmanda osaga. Laulujätkus võrreldakse omavahel vastlaliugleja ja sel päeval laiskleja linaleotust. Kes liugleb lihaheitel, sel on lina meeleline, haljendab aia ääres ja kollendab koplis. Kes liuglema ei tule, sel lina jääb likku, mädaneb, kopitab kuhjas, hallitab talu all ja seenetab seina ääres.

Viimane, s. o. viies laulujätk kujutab vastlavannet. Kes lihaheitel ei tule mäelt liugu laskma, see hallitagu ahju ääres. Üksikud puud ja põõsad, nagu: kask, niinepuu, õunapuu, vaher, künnap (kürnap), remmelgas, pihlakas, kuusk, kadakas, kasvagu

laiskleja üksikutele kehaosadele. Ta jäägu mardini magama, ristipäevani ringutama.

Vähese ainekogu tõttu on deskriptiivselt käsitletud liulauluga kontamineeruvaid värse „Tursa püügi“, „Paela punumise ja kudumise“ ning „Liuhobuse“ laulust. „Kaja ajamise“ laul, mis liulauluga ei kontamineeru, on sellest kirjutisest kõrvaldatud.

Välja arvatud Setumaa, esineb liulaul kõigis Eesti maakondades. Vastava järelepärimise peale on saadud Setust laulik Anne Vabarna'lt 260 rida pikk lihaheite-laul, milles leidub ainult 3—4 rida eesti liulaulust. Muu osa on lauliku poolt laulusse vabalt juurde põimitud. Setu-Vastseliina „lihahiite“-laulud on iseseisvad ja tavalistest vastlauludest pikemad, sisaldades ainult üksikuid liulaulu värse. Ka Vastseliina piiril olevast Rõuge kihelkonnast ei ole isegi sealt järelepärimise puhul saadud liulaulu teisendeid (vrd. laulu esinemisala, kaart nr. 1).

Läänemaalt on liulaulu teisendeid kümnest kihelkonnast. Teisendite vähesust tuleb arvestada selle maakonna üldise võrdlemise vähese kirjapandud rahvaluule ainekuga. Hilisem järelkorjandus on toonud Läänemaaltki palju uut päevavalgele, kuid unustatud vanu laule pole enam suudetud päästa.

Teisendite nimestik.

Eesti.

Virumaa.

Nrv (JJa). Narva < Järva-Jaani, 1889. H II 13, 727 (4). Jaan Piiber. — *Vai 1.* Vaivara, 1888. H II 1, 35 (43). O. Kallas, M. Ostrov < Leena Kaev (60 a. v.). — *Vai 2.* Vaivara, Jaola v., Samokrassi k., 1901. E 40973 (4). F. Feldbach < Leena Saareleht (66 a. v.). — *Vai 3.* Vaivara, Joala v., Samokrassi k., 1928. E 62879/80 (2). F. Feldbach. — *Jõh 1.* Jõhvi, Puru k., 1888. H II 1, 255 (372). O. Kallas, M. Ostrov < Kai Pundi (40 a. v.). — *Jõh 2.* Jõhvi, Voka v., 1889. H III 1, 281 (14). Peeter Strömberg. — *Jõh 3.* Jõhvi, 1892. H III 12, 37 (11). M. M. Eljas. — *Jõh 4.* Jõhvi, 1907. EKNS c, 159 (5). J. Kullik < Jüri Tramberg. — *Jõh 5.* Jõhvi, Illuka v., Kaidma k., Kurtna vaestemaja, 1909. EÜS VI 986 (140). P. Penna, A. Sildnik < Mai Krasmann (69 a. v.). — *Jõh 6.* Jõhvi, Puru k. < Illuka v. Kõnnu k., 1922. A 1176 (4). Aliide Aunapuu (12 a. v.). — *Iis.* Iisaku, Tudulinna, 1926. E 57009 (66). M. Blum. — *VNg 1.* Viru-Nigula, 1878. EKS 4° 1, 134 (207). H. Krickmann. — *VNg 2.* Viru-Nigula, Malla v., 1890. H III 1, 764 (9). S. Talo. — *Hlj 1a.* Haljala, 1879. M. Weske, Eesti rahvalaulud I 85—86 (89). — *Hlj 1b.* Haljala, 1919. V. Ridala, Valik eesti rahvalaulusid lk. 120. — *Hlj 2a.* Haljala, Vihula v., Vergi k., 1889. H II 9, 384 (19). S. Noor < J(akob) N(oor). — *Hlj 2b.* Haljala, Vihula v., Vergi k., 1926. E 57654 (8). S. Noor < J(akob) N(oor). — *Hlj 3.* Haljala, Selja v., 1894. H I 5, 90 (275). J. Einmann, A. A. Langei, A. I. Langei < Ann Zimmermann. — *Hlj 4.* Haljala, Varangu v., Rutja k., 1912. SKS, Mark nr. 12. J. Mark < Eeva Bachblum. — *Hlj 5.* Haljala, Palmse v., 1917. EKLA, Eesti Kirjanduse Selts, Väikekogud, mapp 15, vihik 2, pag. 326—327. Joh. Sõster. — *Kad 1a.* Kadrina, — 1843 (?1822). ELG, F 232 a I 215 (182). A. F. Knüpffer. — *Kad 1b.* Kadrina, 1850. H. Neus, Ehstnische Volkslieder, lk. 98—99 (30). A. F. J. Knüpffer. — *Kad 1c.* Kadrina, 1919 ja 1922. A. Saaberk, Valitud eesti rahvalaulud koolidele, lk. 57 (26). — *Kad 1d.* Kadrina, 1919. K. Peterson, Eesti rahvalaulude antoloogia, lk. 65 (59). — *Kad 1e.* Kadrina, 1919. J. Aavik, Valik rahvalaule, lk. 12 (18). — *Kad 2.* Kadrina, — 1843 (?1822). ELG, F 232 a I 312 (269). A. F. J. Knüpffer. — *Kad 3.* Kadrina, — 1843 (?1822). ELG, F 232 a I 422 (320). A. F. J. Knüpffer < (J.) Glanström. — *Kad 4.* Kadrina, — 1843 (?1822). ELG, F 232 a II 23/4 (18). A. F. J. Knüpffer. — ? *Kad 5a.* Kadrina, 1883. M. Weske, Eesti rahvalaulud II 73 (72). M. Weske. — *Kad 5b.* Kadrina, 1919. V. Ridala, Valik eesti rahvalaulusid lk. 120. — *Kad 6.* Kadrina, Hõbeda, 1898. E 35812 (94). A. Kivi. — *Kad 7a.* Kadrina, Palmse v., 1898. E 36503 (11).

A. Seemann. — *Kad 7b.* Kadrina, Palmse, 1919. M. J. Eisen, Eesti rahvalaulud lk. 155. — *Rak (Hlj) 1.* Rakvere, Haljala, 1912. EÜS IX 1150 (127). W. Rosenstrauch < Maarja Privoi (82 a. v.). — *Rak 2.* Rakvere, 1928. E XII 18 (73). M. J. Eisen < Erna Männik. — *VJg 1.* Jaagupi, Põlula, 1879. EKS 4° 1, 327 (5). J. M. Sommer < Jaan Pikk. — *VJg 2.* Jaagupi, Rägavere v., 1889. H II 10, 555/6 (23). J. Ustallo. — *Sim 1a.* Simuna, Paasvere v., 1914. EÜS XI 1119 (45). W. Rosenstrauch, J. Sollmann < Mari Pütka (60 a. v.). — *Sim 1b.* Simuna, Paasvere v., 1914. EÜS XI 1089 (20). J. Sollmann. — *Sim 2.* Simuna, 1921. EVR VIII 129 (3). M. Järna < Leena Grüün. — *VMr 1.* Väike-Maarja, 1889. H II 11, 625 (9). K. Roost. — *VMr 2.* Väike-Maarja, 1890. H II 12, 19 (5). W. Lurich. — *VMr 3.* Väike-Maarja, 1892. H I 3, 40 (26). J. Öunmann. — *VMr 4.* Väike-Maarja, 1892. H I 3, 40 (30). J. Öunmann. — *VMr 5a.* Väike-Maarja, 1910. EÜS VII 2523/4 (506). P. Penna, W. Rosenstrauch. — *VMr 5b.* Väike-Maarja, 1910. EÜS VII 2600 (216). P. Penna, W. Rosenstrauch. — *VMr 6.* Väike-Maarja, Eipri k., 1912. EÜS VIII 62 (1). A. Sein < Kai Kukkur. — *VMr 7a.* Väike-Maarja, Porkuni v., 1915. EÜS XII 12 (13). J. Elken < Ann Süntal. — *VMr 7b.* Väike-Maarja, Porkuni v., 1915. EÜS XII 20 (8). J. Elken < Ann Süntal.

J ä r v a m a a.

Amb 1. Ambla, 1889. H II 14, 237 (42). J. Ney. — *Amb 2a.* Ambla, Lehtse v., Põrika k., Äpliku t., 1889. H II 14, 400 (3). J. Freimann. — *Amb 2b.* Ambla, Lehtse v., Põrika k., Äpliku t., 1893. E 7834 (12). J. Freymann. — *JJn.* Järva-Jaani, 1888. H I 1, 205 (46). M. Roosileht. — *Koe 1a.* Koeru, Vao v., 1887. EKS 4° 5, 430 (410). M. Leppik < Eeva Kramm. — *Koe 1b.* Koeru, Vao v., 1893. E 7153 (13). M. Leppik < Eeva Kramm. — *Koe 2.* Koeru, Väinjärve v., Kalitsa k., 1925. EVR XXVII 132 (6). A. V. Kõrv < Mati Grossberg (80 a. v.). — *Koe 3.* Koeru, 1925. ERA II 11, 201 (1). H. Mugasto < Ann Tahlberg (86 a. v.). — *Koe 4.* Koeru, Valila k., Uuetoa t., 1925. ERM etn. arh. nr. 45, 103. H. Mugasto < Marie Tammik (70 a. v.). — *Ann 1.* Anna, Eivere v., 1929. ERA II 14, 41 (2). R. Viidebaum < Leena Adams (üle 70 a. v.). — *Ann (JMd) 2.* Anna, Eivere k. < Järva-Madise, Seidla v., 1929. ERA II 14, 227 (15). R. Viidebaum < Anu Luik (76 a. v.). — *Tür 1.* Türi, Alliku v., Eiamaa k. < Tännasilma k., 1923. A 4449 (11). Juhannes Tavast (13 a. v.). — *Tür 2.* Türi, Väätša v., Vissuvere k. > Paide, 1929. ERA II 14, 101/2 (7). R. Viidebaum < Eeva Usar (73 a. v.). — *Tür 3.* Türi, Vahastu v. ja k., Mäeotsa t., 1930. ERA II 24, 322 (44). R. Viidebaum < Eva Palm (83 a. v.). — *Tür 4.* Türi, Vahastu v. ja k., Laanemetsa t., 1930. ERA II 24, 387 (26). R. Viidebaum < Kai Palm (69 a. v.).

H a r j u m a a.

Kuu 1. Kuusalu, Kolga v., 1893. H IV 6, 128 (2). Joh. Esken. — *Kuu 2.* Kuusalu, Kiida v., 1895. E 18891 (2). Johannes Kuisk. — *Kuu 3a.* Kuusalu, Kõnnu v., Suurpää k., Häme t., 1911. EÜS VIII 1579 (75). W. Ro-

senstrauch, K. Wiljak < Anna Kallebron (64 a. v.). — *Kuu 3b.* Kuusalu, Kõnnu v., Suurpää k., Häme t., 1911. EÜS VIII 2536 (175). K. Wiljak < < Anna Kallebron (64 a. v.). — *Jõe 1.* Jõelähtme, 1909. E 46358/9. G. Kaasik. — *Jõe 2.* Jõelähtme, 1909. E 46390 (5). G. Kaasik. — *Hjn 1.* Harju-Jaani, Kambi v., 1889. H II 15, 563/4 (53). M. Neumann. — *Hjn 2.* Harju-Jaani, Peningi v., 1889. H II 15, 769 (27). Heinrich Tiedermann. — *Hjn 3.* Harju-Jaani, 1895. E 15648/9 (126). H. Pahlberg. — *Hjn 4.* Harju-Jaani, Peningi v., Pikavere-Urvaste k., Looksu t., 1929. ERA II 18, 366 (8). R. Põldmäe < < Marie Lööke (57 a. v.). — *Tln 1.* Taliinna, 1890. H IV 1, 814 (14). G. Pulberg. — *Tln 2.* Tallinna, 1926. E 57387 (55). M. Sangbusch < Mari Pääsuke (61 a. v.). — *Jür 1.* Jüri, Nabala v., 1889. H III 3, 105 (30). J. Ruutopõld. — *Jür 2.* Jüri, Aruküla, 1891. H II 16, 818 (4). M. Petrow. — *Kos 1.* Kose, Ravila v., Palvere k., 1891. H II 16, 315 (6). Jüri Härg. — *Kos 2.* Kose, Tammiku v., 1892. H II 37, 466 (11). T. Wiedemann < Mari Rebina. — *Kos 3.* Kose, 1906. EKNs 37, 15 (7). Hans Kanketer. — *Kos 4.* Kose, Ravila vaestemaja, 1929. ERA II 19, 21 (1). R. Põldmäe < Madli Liivakant (64 a. v.). — *Rap 1.* Rapla, Järvakandi v., 1921. EVR XI 67 (3). L. Pärt. — *Rap 2.* Rapla, Järvakandi v., 1921. EVR XI 67/8 (3). L. Pärt. — *Rap 3.* Rapla, Rapla v., Palamulla k., Reivälja t., 1923. A 2433 (3). Elfriede Kildema (14 a. v.). — *Rap 4.* Rapla, Uudeküla, Nurme saun, 1928. ERA II 6, 334 (54). R. Viidebaum < Mai Leitrop (79 a. v.), Ann Vau (63 a. v.). — *Rap 5.* Rapla, Kabala, Suurküla, Uustalu t., 1928. ERA II 6, 576 (3). R. Viidebaum < Mart Uustalu (66 a. v.). — *Rap 6.* Rapla, Lipa k. < Mõisamaa m., 1928. ERA II 7, 259 (16). R. Viidebaum < Liisa Kont (53 a. v.). — *Nis.* Nissi, Riisipere v., Odolemma k., Lepiku t., 1930. ERA II 27, 484 (28). R. Põldmäe < Juhan Petooffer (71 a. v.). — *Ris.* Risti, Kurksi k., 1929. ERA, Rootsi 1, 65 (18). P. Ariste < Katrina Gernet (67 a. v.).

L ä ä n e m a a.

Mär. Märjamaa, 1890. H II 16, 542/3 (5). A. B-n. — *Kul.* Kullamaa, Koluvere v., Väike-Kalju k., Tulgi saun, 1929. ERA II 16, 398 (3). H. Tampere < Liisu Kaussmann (80 a. v.). — *Vig 1.* Vigala, 1894. H III 18, 442 (10). M. Aitsam. — *Vig 2.* Vigala, 1928. E X 40 (206). H. Haliste. — *Var.* Varbla, Saulepi v., Kulli k., Nõmmeotsa t., 1931. ERA II 39, 287 (6). H. Tampere < Ann Väärtmann (75 a. v.). — *Han 1.* Hanila, Virtsu v., 1888. H III 4, 565 (9). Jaan Lambert. — *Han 2.* Hanila, 1892. H III 12, 666 (18). Priidik Einbluth. — *Han 3a.* Hanila, Voose v., 1896. EÜS VII 326/7 (94). — *Han 3b.* Hanila, Voose v., 1896. EÜS VII 447/8 (247). J. Sõster < Ann Rüütel. — *Han 4.* Hanila, 1925. E 64257 (32). V. Lao < Ann Rüütel (83 a. v.). — *Kse 1.* Karuse, Lihula v., Peanse k., Tõmmu t., 1929. ERA II 16, 165 (20). H. Tampere < Miina Kala (65 a. v.). — *Kse 2.* Karuse, Paatsalu v., Lõo k., Niitvälja saun, 1929. ERA II 16, 201/2 (22). H. Tampere < Aadu Aumann (74 a. v.). — *Kse 3.* Karuse, Massu v., Poantse k., Rätsepa t., 1929. ERA II 16, 258 (3). H. Tampere < keegi eit (65 a. v.). — *Lih.* Lihula, Äärenurga k., Soolepa t., 1929. ERA II 16, 298 (7). H. Tampere < Mari Mägi (87 a. v.). — *Kir.* Kirbla, Pagasi k., Kari-

aadu t., 1929. ERA II 16, 369 (11). H. Tampere < Miina Ankur (73 a. v.). — *Rid (Phl)*. Ridala, Ungru < Pühalepa, 1888. H II 41, 198 (7). G. Tikerpuu. — *Phl*. Pühalepa, 1889. H II 41, 71/2 (6). J. Mey < vanematelt ja muudelt.

Saaremaa.

Krj 1. Karja, 1879. H mapp 92. C. Allas. — *Krj 2*. Karja, 1888. EKS 4° 5, 152 (3). W. Mägi. — *Mus*. Mustjala, Ninase k., 1926. E 57089 (35). V. Klauren < M. Leeber (60 a. v.). — *Khk*. Kihelkonna, Kotlandi k., 1926. EVR XXXIX 182/3 (9). M. Tooms < Mari Valvas. — *Kär 1*. Kärla, 1888. H II 18, 753 (2). J. Mändmets. — *Kär 2*. Kärla, 1886. HIV 2, 284 (13). T. Undritz < J. Jõgi. — *Kär 3*. Kärla, 1929. ERA I 2, 220 (17). J. Tarkpea. — *Jäm 1*. Jämaja, 1896. E 24822 (131). A. Kuldsaar. — *Jäm 2a*. Jämaja, Sörve, 1896. E 25253 (137). A. Kuldsaar. — *Jäm 2b*. Jämaja, Sörve, 1929. E 63415 (5). A. Kuldsaar. — *Jäm 3*. Jämaja, Sörve, 1897. H II 58, 370 (13). M. Lemmerkänd (? 1875. a. J. Hurda Vana Kandle järele). — *Jäm 4*. Jämaja, 1929. E 63415/6 (6). A. Kuldsaar. — *Jäm 5*. Jämaja, Sörve, Torgu v., 1931. E 76566/7 (4). A. Kuldsaar. — *Kua*. Kaarma, Praakli v., 1889. H II 18, 637/8 (22). Johann Kappel. — *Pha 1*. Püha, Pihtla v., 1929. ERA I 2, 194 (17a). Joh. Völma. — *Pha 2*. Püha, Pihtla v., 1929. ERA I 2, 194 (17c). Joh. Völma. — *Pha 3*. Püha, Pihtla v., 1929. ERA I 2, 194 (17d). Joh. Völma. — *Pöi*. Pöide, 1889. H III 5, 11 (4). August Kampf. — *Muh*. Muhu, 1888. H II 41, 540. A. Pallasma.

Pärnumaa.

Khñ 1. Kihnu, 1929. E 64275 (7). V. Lao. — *Khñ 2*. Kihnu, Rootsi k., Matsu-Peetri t., 1929. ERA II 16, 311 (9). H. Tampere < Liisu Laasen (69 a. v.). — *Khñ 3*. Kihnu, Lemsu k., 1929. ERA II 17, 207/8 (140). E. Treu < Liis Alas („Aiavana“, „Kuraga Liis“). — *Khñ 4*. Kihnu, Lina k., 1929. ERA II 17, 251 (170). E. Treu < Reet Sutt („Tara Reet“, 64 a. v.). — *Khñ 5*. Kihnu, Mõisaküla, 1933. ERA II 56, 193 (1). H. Tampere < Mõisaküla naised. — *Khñ 6*. Kihnu, Lemsu k., 1933. Ariste, Kihnu pag. 85 (120). P. Ariste < Liis Alas (82 a. v.). — *Tõs 1*. Tõstamaa, Pootsi v., 1896. E 23893/4 (4). Otto Schantz. — *Tõs 2*. Tõstamaa, Pootsi v., 1896. E 23894/5 (5). Otto Schantz. — *Tõs 3*. Tõstamaa, Liu k., 1921. EVR I 49 (81). S. Lind < Olga Juhanson. — *Tõs 4*. Tõstamaa, Kiraste k., Pori t., 1931. ERA II 39, 67 (6). H. Tampere < Liisa Vilgats (86 a. v.). — *Aud*. Audru, 1895. E 16825 (1). Johann Kukrus. — *PJg 1*. Pärnu-Jaagupi, Enge v., Anelema k., Luudearu saun, 1928. ERA II 5, 371 (4). V. Erm < Mari Annusson (80 a. v.). — *PJg (Vän) 2*. Pärnu-Jaagupi, Enge v., Eametsa k., Tammelõuka t. < Vändra, 1929. ERA II 17, 142 (85). E. Treu < Madis Kontson (67 a. v.). — *Vän 1*. Vändra, 1869. EKS 4° 2, 619 (16). J. Peterson. — *Vän 2*. Vändra, Kadaka t., 1888. H II 20, 529 (6). J. Peterson. — *Vän 3*. Vändra, 1888. H III 5, 424 (41). T. Reier. — *Vän 4*. Vändra, 1889. H II 20, 724 (42). J. Erm. — *Vän 5*. Vändra, 1893. H II 47, 663 (23). J. Peterson. — *Vän 6*. Vändra, Kaisma vaestemaja, 1933. E 82446/7 (2). H. Jaanson < Kai Koch (70 a. v.), Riina Kraan (74 a. v.). — *Vän 7*. Vändra, 1933.

E 82742 (5). L. Mägi < Johann Neiland (65 a. v.). — *Tor 1.* Tori, 1888. H II 21, 597 (3). J. Juurikas. — *Tor 2.* Tori, Veskipeal, 1888. H III 5, 519 (4). Chr. Tults. — *Pär.* Pärnu, Surju v., 1898. E 36751 (5). Jakob Mihkelson. — *Hää.* Häädemeeste, 1907. H II 24, 640 (3). J. Aru, J. Sitska < Kadri Mass (64 a. v.). — *Hls (Krk) 1.* Halliste (Karksi), 1868. H Kase* 95b. L. Kase. — *Hls 2a.* Halliste, Abja v., 1888. H II 22, 245/6 (5). Jaan Jung. — *Hls 2b.* Halliste, Abja v., 1872. ERM 114, 19/20. Jaan Jung. — *Hls 3.* Halliste, 1889. H II 22, 408 (14). J. Meomuttel. — *Hls 4.* Halliste, 1893. H III 13, 767/8 (21). Ernst Kitzberg. — *Krk 1.* Karksi, Karksi v., 1889. H II 23, 25/6 (1). Juhan Kuusik. — *Krk 2.* Karksi, 1889. H R 5, 33 (3). J. Kivisäk. — *Krk 3.* Karksi, Polli v., 1890. H II 23, 463 (1). M. Kõeva. — *Krk 4.* Karksi¹⁾, Karksi v., Bauksi t., 1909. TEM 4a, 51 (122). H. Paju < Ann Pill (55 a. v.).

Viljandimaa.

Hel 1. Helme, Jõgeveste v., 1887—1889. H II 24, 195/6 (129). J. Einer < E. Einer. — *Hel 2.* Helme, Taagepera v., 1890. H II 25, 173 (51). Matt Tomp. — *Hel 3.* Helme, Koorküla v., 1895. H III 25, 21 (12). J. Sulsenberg. — *Hel 4.* Helme, Taagepera v., 1930. E 71444 (4). V. Nõu < L. Lillemägi (78 a. v.). — *Trv 1.* Tarvastu, Kägara t., 1889. H II 25, 320 (28). Jaak Käger. — *Trv 2.* Tarvastu, 1892—1893. E 1453 (18). A. Parts. — *Trv 3.* Tarvastu, Vooru v., 1898. E 37445a (2). J. J. Kala < Liis Üprus (73 a. v.). — *Trv 4.* Tarvastu, Vooru v., 1901. H II 66, 687 (326). J. J. Kala. — *Trv 5.* Tarvastu, 1902. E 43818 (40). Joh. Vaine. — *Trv 6a.* Tarvastu, Mustla alev, 1924. A 6617 (1). Hilda Kärblane (10 a. v.). — *Trv 6b.* Tarvastu, Mustla alev, 1929. M. Nurmik, Teine lugemik (3. tr.) lk. 167 (113). — *Pst 1.* Paistu, 1893. H Gr. Qu. I 316 (10). Jaak Reevits. — *Pst 2.* Paistu, Holstre v., 1913. EÜS X 207 (4)²⁾. J. Müür < Mari Peet. — *Pst 3.* Paistu, Kaarli v., 1914—1915. EÜS XII 1373/5 (124). Juhan Ilus. — *Pst 4.* Paistu, Holstre v., 1931. E 76388 (3). H. Kast < Liisa Kristal (42 a. v.). — *Vil 1.* Viljandi, 1890. E 105a (163). H. Pihlap. — *Vil 2a.* Viljandi, Ruudi k., Kööra t. < Viljandi v., Saarde-Paavli t., 1912. EÜS IX 293 (41). J. Müür < Kadri Pink (58 a. v.). — *Vil 2b.* Viljandi, 1912. EÜS IX 357 (10). J. Müür < Kadri Pink (58 a. v.). — *Vil 3.* Viljandi, Kööra t., 1929. ERA II 21, 232/3 (138) ja ERA VK 1, 159 (117). V. Koch, H. Paukson < Kadri Pink (74 a. v.). — *Vln 1.* Viljandi linn, Kivistiku erakool, 1891. H III 7, 158 (32). J. Karus. — *Vln (Hiiu) 2.* Viljandi l. (Hiiu), 1898. H I 9, 432 (57). A. Suurkask < Aadu Paju. — *Kõp.* Kõpu, 1896. H III 25, 622 (19). J. Laarmann < Liisu Pello. — *SJn 1.* Suure-Jaani, 1888. H II 26, 262 (19). J. Mein. — *SJn 2.* Suure-Jaani, 1889. H II 26, 444/5 (12). K. Köstner. — *SJn 3.* Suure-Jaani, 1890. H II 26, 834 (12). J. Böhr. — *SJn 4.* Suure-Jaani, Vastemõis, 1893. H II 49, 416 (6). P. Johannson. — *SJn 5.* Suure-Jaani, 1894. H II 49, 639 (34). H. Raid < ühelt eidelt. — *KJn 1.* Kolga-Jaani, 1875. J. Hurt, Vana kannel II 246 (350). V. Teder < Ell Larm (86 a. v.). —

¹⁾ Kohaandmete tõepärasust kinnitab veel prof. A. Saareste kirjaliku teate järgi murdesõnade „loets, rapits“ põhjal.

²⁾ EÜS X 29 ja 30 lk. sõnade käsikiri kadunud.

KJn 2. Kolga-Jaani, Päovere m., 1927. E 60903 (16). V. Teder < Ell Larm (86 a. v.). — *KJn* 3. Kolga-Jaani, Võisiku v., 1929. ERA II 21, 210 (55) ja ERA, VK 1, 140 (41). V. Koch, H. Paukson < Anu Tikk (55 a. v.). — *Pil* 1. Pilistvere, Rästna t., 1928. ERA II 40, 382 (7). A. Künnapuu < Loviisa Rapp. — *Pil* 2. Pilistvere, Imavere v., Väike-Puiatu k., 1929. ERA II 10, 653 (16). K. Leichter < Mari Leichter (70 a. v.). — *Plt* 1. Põltsamaa, 1888. H III 7, 466 (5). T. Sander. — *Plt* 2. Põltsamaa, 1889. H I 2, 259 (12). Joosep Raukas. — *Plt* 3. Põltsamaa 1., 1912. A 2075 (3). Margot Tõnisson (10 a. v.). — *Plt* 4. Põltsamaa, Pajusi v., 1922. ERM 88, 5 (17). A. Trully (Annus) < Krõõt Lepp. — *Plt* 5. Põltsamaa, Kurista v., 1931 (?1891). ERA II 31, 515/16 (2). K. E. Sööt < vana naine.

Tartumaa.

Ksi 1. Kursi, 1894. H III 21, 262/4 (4). J. Sturm. — *Ksi* 2. Kursi, 1894. H III 21, 275 (1). A. Sturm. — *Ksi* 3. Kursi, Laeva v., Väänikvere k., 1926. EVR XXXIV 41 (10). P. Berg (Ariste) < Pauline Subets (47 a. v.). — *Lai* 1. Laiuse, Sootaga k., 1887. H Asper 49 (77 III). H. Asper. — *Lai* 2. Laiuse, Vaimastvere v., Rohe k., 1931. E 71338 (1). E. Voimann < Mart Voimann (76 a. v.). — *Pal* 1. Palamuse, Kuremaa v., 1890. E 52178. H. Maasen. — *Pal* 2. Palamuse, 1898. H IV 8, 708/10 (4). H. Karu. — *Pal* 3. Palamuse, Kuremaa v., Raadvere k., Madise t., 1922. A 278 (9). Meinhard Reinberg (15 a. v.). — *Trm* 1. Torma, 1850. GEG, DH 80, 234 (1). G. Schultz-Bertram. — *Trm* 2. Torma, Lohusuu v., 1902. E 42667 (50). Aleksander Kask. — *Trm* 3. Torma, Kasepää v. ja k., 1929. ERA II 14, 606 (27). P. Ariste < Susanna Oja (57 a. v.). — *Äks.* Äksi, 1894. H II 50, 683 (12). J. Millert. — *MMg.* Maarja-Magdaleena, 1931. E 71169 (4). R. Ers. — *TMr* 1. Tartu-Maarja, Ilmatsalu v., 1895. H II 56, 552/3 (7a). K. E. Sööt < Mari Meos („Suur Mari“). — *TMr* (*Trt*) 2. Tartu-Maarja, Tammistu v. < Tartu, 1885. H II 56, 565 (4). K. E. Sööt < ühelt naiselt. — *TMr* 3. Tartu-Maarja, Raadi v., Lombi t., 1933. E 83800 (4). E. Näkk < Marie Näkk (46 a. v.). — *Trt* 1. Tartu, 1924. A 6547 (11). Gerta Herm (13 a. v.). — *Trt* 2. Tartu < Laiuse-Tähkvere v., Sadala k., Totsi t., 1927. A 9513 (25). E. Jürgenson < emalt. — *Trt* 3. Tartu, 1927. ARS I 868 (4). Martha Jürgenson. — *Trt* 4. Tartu, 1931. E 71510/11 (4). A. Kuusik < Evald Paulson (10 a. v.). — *Võn* 1. Võnnu, Kurista k., 1885. A 5797 (53). P. Rootslane. — *Võn* 2. Võnnu, Kastre v., 1888. H III 10, 305 (8). J. Suits. — *Võn* 3. Võnnu, 1896. E 23574 (35). P. Rootslane. — *Võn* 4. Võnnu, Savimäe k., 1932. E 80152 (1). Anete Piir (51 a. v.). — *Puh* 1. Puhja, Suure-Kongota v., 1889. H II 30, 17 (6). Jaan Loskit. — *Puh* 2. Puhja, Kavilda v., Saare k., Peebu t., 1933. E 82044. L. Kivi < Miina Uiho. — *Ran* 1. Rannu, Valguta v., Ranna k., 1889. H II 30, 547 (8). August Tattar. — *Ran* 2. Rannu, Uniküla, 1921. EVR IV 26 (1). E. Ahas < Jaan Värgese. — *Rõn* 1. Rõngu, 1890. H II 30, 795 (15). Hann Urb. — *Rõn* 2. Rõngu, Aakre v., Pühaste k., 1905. EÜS II 36 (14). P. Kurg. — *Rõn* 3. Rõngu, 1920. ERM 21, 26 (32). Eduard Ahas. — *Ote* 1. Otepää, Ilmjärve, 1874. EKS 8° 3, 128 (34). Rossmann < A. Asor. — *Ote* 2. Otepää, 1889. H II 31, 512 (12). J. Birkenbaum, J. Kivisaar. — *San* 1. Sangaste, Laatre v., 1888.

H II 31, 772 (11). Kristjan Gross. — *San* 2. Sangaste, 1890. H III 10, 540/1 (4). Otto Koolmeister.

Võrumaa.

Kan 1. Kanepi, 1877. EKS 8° 3, 182 (19). J. Erlemann. — *Kan* 2. Kanepi, Vana-Piigaste v., 1889. H II 32, 473 (43). J. Wäggi. — *Kan* 3. Kanepi, 1896. H I 7, 656 (15). G. Loodus. — *Urv* a. Urvaste, Vana-Antsla ja Karula piiril, Haanja t., 1910. EÜS VII 1039/40 (89). M. Pehka, R. Tamm < Krõõt Luik (60 a. v.). — *Urv* b. Urvaste, 1910. EÜS VII 875 (13). — *Urv* c. Urvaste, 1910. EÜS VII 1284 (89). — *Krl* 1. Karula, Vana-Antsla v., Möisamäe t., 1924. A 5348 (3). Alma Lust (15 a. v.). — *Krl* 2. Karula, Kaagjärve v., 1930. E 68348. L. Lukin < Jüri Tuvikene (84 a. v.). — *Har*. Hargla, Mõniste v., 1889. H II 32, 164 (134). Jaan Pähn. — *Rõu* 1. Rõuge, 1930. E 70716 (2). J. Gutwes. — *Plv* (*Räp*) 1. Põlva (*Räpina*) ¹⁾, 1889. E 29561 (44). A. Suurkask. — *Plv* 2. Põlva, Timo v., Rosma k., 1890. H III 11, 576 (44). Joosep Tobre. — *Räp* 1. Räpina, Kõnnu, 1877. EKS 8° 4, 330 (29) ja H, SL II n:o 1379. J. Jaagomann. — *Räp* 2. Räpina, 1889. H II 32, 612 (50). J. Poolakess. — *Räp* 3. Räpina, Rahumäe m., 1892. H III 15, 513 (9). E. Undritz. — *Räp* 4. Räpina, Tooste k., Päkä t., 1928. A 10023 (1). P. Voolaine < Miina Toodesk (60 a. v.). — *Vas* a. Vastseliina, 1872. Weske 2, 1/2 (158) ja Weske 4, 230/3 (150). — *Vas* b. Vastseliina, 1872. H II 62, 681/2 (34) ja H, SL II n:o 1369 A—B.

Valga linn.

Vlg 1. Valga, 1889. H III 10, 643/4 (16). Ernst Kornel. — *Vlg* 2. Valga, 1895. H I 7, 163/4 (3). J. Reimann.

Setumaa.

Lobodka vald²⁾.

Lob 1. Toon'ä, 1877. H, SL II n:o 1371. Joh. Hurt < Palaga. — *Lob* 2. Varesmäe, 1926. S 318/19 (4). E. Rimmel < Anna Ilomets (44 a. v.). — *Lob* 3. Toon'ä, 1928. ERA II 10, 21/34 (1). Anne Vabarna poeg < Anne Vabarn. — *Lob* 4. Lobodka, 1928. S 7459/61 (7). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 5. Lobodka, 1928. S 7461/3 (8). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 6. Lobodka, 1928. S 7463/6 (8a). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 7. Lobodka, 1928. S 7469/75 (10). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 8. Lobodka, 1928. S 7475/82 (11). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 9. Lobodka, 1928. S 7503/7 (15). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 10. Lobodka, 1928. S 7527/30 (27). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 11. Lobodka, 1928. S 7530/1 (28). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe. — *Lob* 12. Suure-Rõsna, 1928. S 7877/9 (49). N. Nurmetu < Tatjana Lagjakivi. — *Lob* 13. Suure-Rõsna, 1929. S 10029/31 (8). N. Nurmetu < Marfa Lagjakivi. — *Lob* 14. Suure-Puravitsa, 1929. S 10323/7 (9). P. Toomeorg < Ode Mõtsaveer. — *Lob* 15. Suure-Rõsna < Võpalsova,

¹⁾ Kohaandmed ühe lahtise lehe märkuse põhjal.

²⁾ Valdade järjekord Setus ja külade jaotus valdadesse J. Hurt'i järgi, vrd. „Setukeste laulud“ I, lk. XII—XXX.

1930. S 18839/44 (27). N. Nurmetu < Anna Nurmetu (56 a. v.). — *Lob 16.* Velnä, 1930. S 20439/41 (9). N. Nurmetu < M. Sillamets. — *Lob 17.* Velnä, 1930. S 20464/7 (17). N. Nurmetu < M. Sillamets. — *Lob 18.* Velnä, 1930. S 21433/6 (10). A. Sillamets < A. Nurmetu. — *Lob 19.* Väike-Rõsna, 1930. S 28863/8 (3). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 20.* Väike-Rõsna, 1930. S 28869/72 (4). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 21.* Väike-Rõsna, 1930. S 28873/80 (5). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 22.* Väike-Rõsna, 1930. S 28881 (6). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 23.* Võõpsu, 1931. S 33534/6 (35). N. Sõrmus < Marie Kütte. — *Lob 24.* Suure-Rõsna, 1932. S 35657/9 (23). A. Nurmetu < Irina Aurik. — *Lob 25.* Väike-Rõsna, 1932. S 36710/4 (13). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 26.* Võõpsu, 1932. S 37161/2 (1). N. Sõrmus < Marie Kütte. — *Lob 27.* Väike-Rõsna, 1932. S 37766/88 (13). J. Ojaveri < Matõ Raudla. — *Lob 28.* Suure-Rõsna, 1932. S 39569/71 (4). A. Nurmetu < Maria Kadastik. — *Lob 29.* Lobodka, 1932. S 43540/65 (1). J. Ojaveri < Maarä Talmar. — *Lob 30.* Lobodka, 1932. S 43606/11 (12). J. Ojaveri < Maarä Talmar. — *Lob 31.* Lobodka, 1932. S 43617/20 (15). J. Ojaveri < Maarä Talmar.

Petseri vald.

Pet 1. Hel'bi, 1903. H, SL II n:o 1373. Jak. Hurt < Miku Od'e. — *Pet 2a.* Hel'bi, 1903. H, SL II n:o 1374. Jak. Hurt < Miku Od'e. — *Pet 2b (Lob).* Popovitsa < Lobodka, 1928, S 7483/90 (12). J. Ojaveri < Marõ Tõllimäe¹⁾. — *Pet 3.* Kolovinna, 1903. H, SL II n:o 1372. Jak. Hurt < Martini Ir'o. — *Pet 4.* Küllätüvä, 1903. H, SL II n:o 1376. Jak. Hurt < Kul'lo, Ivani naine. — *Pet 5.* Unkavitsa („Umkonitsa“), 1924. EVR 25, 35/8 (5). K. Siilivask < Irina Kala (60 a. v.). — *Pet 6.* Serga < Helbi, 1927. S 542 (40). E. Põlula < Anne Kõiv (40 a. v.). — *Pet 7.* Molkina, 1929. S 11490/2 (70). V. Ruusamägi < M. Laanetalu. — *Pet 8 (Irb).* Molkina < Pokoldova, 1930. S 26138/41 (46). V. Ruusamägi < Taarka Papitalo (61 a. v.) < oma isalt õppinud. — *Pet 9.* Molnika, 1930. ERA II 31, 275/7 (2). E. Päss < Kul'lo Ruusamägi (55 a. v.). — *Pet 10.* Sagorje-Mitkovitsi < Olohova, 1930. S 26849/58 (60). A. Tammeorg < Tatjana Rendla (27 a. v.). — *Pet 11.* Makarova < Tränne, 1930. S 27324/7 (5). T. Uihoaed < Varu Uihoaed (40 a. v.). — *Pet 12.* Unkavitsa, 1930. S 28373/6 (10). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pet 13.* Unkavitsa, 1930. S 29826/32 (3). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pet 14.* Molnika, 1931. S 30380/91 (57). V. Ruusamägi < Akuliina Ruusamägi. — *Pet 15.* Sagorje-Mitkovitsi, 1931. S 34372/4 (16). A. Tammeorg < Olga Tammeorg. — *Pet 16.* Molnika, 1932. S 36470/8 (16). V. Ruusamägi < Akuliina Ruusamägi. — *Pet 17.* Raakva, 1932. S 37403/5 (14). T. Uihoaed < Hökla Havvõ. — *Pet 18.* Unkavitsa, 1932. S 37994/9 (11). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pet 19.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 38140/1 (16). J. Palu

¹⁾ Tõllimäe teisen dis puuduvad Od'e teisendi 10., 98. ja 106. värss, kuna juurde on lisatud Od'e 17. ja 38. vär si järele: „noorõkõsõ nõrgakõsõ“, 79. v. järele: „noorõkõist ja nõrgakõist“, 119. v. järele: „noorõkõista nõrgakõista“, 96. v. järele: „Uma meele poolõstõni“ ja 97. v. järele: „Uma ime marakõnõ“.

ots < Anne Paluots. — *Pet 20.* Sagorje-Mitkovitsi < Uusvatä, 1932. S 38643/7 (19). N. Oinas < Maria Lootalu (48 a. v.). — *Pet 21.* Unkavitsa, 1932. S 39149/59 (8). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pet 22.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 39297/308 (16). A. Tammeorg < Tatjana Rendla. — *Pet 23.* Molnika, 1932. S 40999 (7). V. Ruusamägi < Nati Laanetalu. — *Pet 24.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 41953/9 (27). N. Oinas < Maria Sootalu. — *Pet 25.* Unkavitsa, 1932. S 42199/203 (3). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pet 26.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 42483/7 (26). A. Tammeorg < Tatjana Rendla. — *Pet 27.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 43265/8, (16). N. Oinas < Maria Sootalu. — *Pet 28.* Molnika, 1932. S 44658/64 (4). V. Ruusamägi < Usta Lohk. — *Pet 29.* Molnika, 1932. S 49496/505 (13). V. Ruusamägi < Usta Lohk. — *Pet 30.* Sagorje-Mitkovitsi, 1932. S 49840/53 (29). A. Põhi < Tatjana Rendla.

Pangevitsa vald.

Pan 1. Kran'tsova, 1884. H, SL II n:o 1375. Jak. Hurt < Dar'ja Petrovna. — *Pan 2.* Teaste, 1884. H, SL II n:o 1377. Jak. Hurt < Teaste Saava. — *Pan 3.* Vil'o, 1886. H, SL II n:o 1370. Jak. Hurt < An'n'i. — *Pan 4.* Ugareva, 1886. H, SL II n:o 1378. Jak. Hurt < Kriisa Kati. — *Pan 5.* Vil'o, 1931. S 31886/9 (15). A. Põhi < Maria Krüüts. — *Pan 6.* Vil'o, 1932. S 39730/41 (14). A. Põhi < Agasina Lepistik. — *Pan 7.* Kran'tsova, 1932. S 48426/38 (6). A. Põhi < Odö Illusaar.

Irboska vald.

Irb. Kosselka, 1927. ARS I 512 (2). P. Berg < Annõ Leht (60 a. v.).

Asundused.

As 1. Lutsi, Nerza v., Mäe k. < Greeki k., 1894. O. Kallas, Lutsi maarahvas lk. 93 (49). O. Kallas < Rooza Bul' (54 a. v.). — *As 2a—2b.* Lutsi, Nerza v., Mägise k., 1894. O. Kallas, Lutsi maarahvas lk. 94 (50). O. Kallas < Punga Anõ (55 a. v.). — *As 3.* Poolamaa < ? Lõuna-Eesti, 1890. EÜS IV 194 (226). J. Schmidt. — *As 4.* Lutsi, Põlda v., Kirbani k., 1931. ERA II 31, 591 (1). P. Voolaine < Põlda v. Kirbani k. poistelt. — *As 5.* Lutsi, Põlda vald, Kirbani k., 1931. ERA II 31, 591 (2). P. Voolaine < Agata Jakimenko (80 a. v.). — *As 6.* Lutsi, 1931. Postimees, nr. 56, 26 II 1931, lk. 3, v. 4—5. „Lihahiitest“, paastust ja patust. P. Voolaine < ?.

Ingeri.

Lääne-Ingeri.

LIn 1. Narvusi, Kallivieri, 1891. SKVR III₂ n:o 1804. V. Alava. — *LIn 2.* Kullank., 1892. SKVR III₃ n:o 4606. V. Alava < Anni Reiju. — *LIn 3.* Soikkola, 1910. SKVR III₃ n:o 4632. J. Lukkarinen.

Kesk-Ingeri.

KIn 1. (Gubanitsa?), 1859. SKVR IV₁ n:o 766. A. Törneröos. — *KIn 2.* (Gubanitsa?), 1859. SKVR IV₁ n:o 767. A. Törneröos. — *KIn 3.* (Moloskovitsa — Tyrö), 1859. SKVR IV₁ n:o 1234. Törneröos ja Tallqvist. — *KIn 4.* (Moloskovitsa — Tyrö), 1859. SKVR IV₁ n:o 1236. Törneröos ja Tallqvist. — *KIn 5.* (Moloskovitsa — Tyrö), 1859. SKVR IV₁ n:o 1237. Törneröos ja Tallqvist. — *KIn 6.* Hevaa, Väskylä, 1861. SKVR IV₁ n:o 1502. O. Groundstroem. — *KIn 7.* Spankkova, Rönölä, 1893. SKVR IV₂ n:o 2358. E. Saarinen < Rikon Sonja. — *KIn 8.* Moloskovitsa, Bryhkovitsa, 1901. SKVR IV₃ n:o 2772. J. Fr. Ruotsalainen < Helena Ruusunen. — *KIn 9.* Moloskovitsa, Bryhkovitsa, 1901. SKVR IV₃ n:o 2777. J. Fr. Ruotsalainen < Kapitalina Vasiljevna. — *KIn 10.* Moloskovitsa, Nierovitsa, 1901. SKVR IV₃ n:o 2815. J. Fr. Ruotsalainen < Ani. — *KIn 11.* Kubanitsa, Pien-Kikkeri, 1901. SKVR IV₃ n:o 2945. J. Fr. Ruotsalainen < Kati Mutanen. — *KIn 12.* Kubanitsa, Kirkonkylä, 1901. SKVR IV₃ n:o 3017. J. Fr. Ruotsalainen < Anna Maria Myyry. — *KIn 13.* Koprina, Saapru, ? 1907. SKVR IV₃ n:o 3460. A. Kupri < Joosep Mikkelinpoika Juonalainen. — *KIn 14.* Liissilä, Kivikköla, 1907. SKVR IV₃ n:o 3580. F. Kärki < Anni Tarassu (65 a. v.).

Ida- ja Põhja-Ingeri.

IPIIn 1. Keltto, Vanhak. < Tyrö, 1894. SKVR V₂ n:o 1727. V. Alava < Anni Viholainen. — *IPIIn 2.* Lempaala, Nenim., 1917. SKVR V₂ n:o 1728. Räikkönen < Fetjka Feodorovitsch (60 a. v.). — *IPIIn 3.* Lempaala, Nenim., 1917. SKVR V₂ n:o 1729. Räikkönen < Fetjka Feodorovitsch (60 a. v.). — *IPIIn 4.* Lempaala, Nenim., 1917. SKVR V₂ n:o 1730. Räikkönen < (Heikki =) Fetjka Feodorovitsch (60 a. v.). — *IPIIn 5.* Lempaala, Naakk., 1917. SKVR V₂ n:o 1731. Räikkönen < Tarja Valkonen (65 a. v.). — *IPIIn 6.* Lempaala, Hovimäki, 1877. SKVR V₂ n:o 1732. Borenus < Mattilan Oute (umbes 52 a. v.). — *IPIIn 7.* Lempaala, Mäkienkylä, 1894. SKVR V₂ n:o 1733. V. Alava < Vas'san Varpu (43 a. v.). — *IPIIn 8.* Lempaala, Mäkienkylä, 1894. SKVR V₂ n:o 1734. V. Alava < Vas'san Varpu (43 a. v.). — *IPIIn 9.* Lempaala, Mäkienkylä, 1908. SKVR V₂ n:o 1735. V. Salminen < Tarja. — *IPIIn 10.* Lempaala, Mäkienkylä, 1908. SKVR V₂ n:o 1736. V. Salminen < Tarja. — *IPIIn 11.* Lempaala, Mikittala, 1908. SKVR V₂ n:o 1737. V. Salminen. — *IPIIn 12.* Vuole, Sohvola, 1889. SKVR V₂ n:o 1738. Borenus < Riku Vas'sa, Melnikova (umbes 58 a. v.). — *IPIIn 13.* Vuole, Sohvola, 1895. SKVR V₂ n:o 1739. Pajula < Lukeri Melnikova (38 a. v.). — *IPIIn 14.* Vuole, Sohvola, 1896. SKVR V₂ n:o 1740. K. Krohn < Ontropi. — *IPIIn 15.* Vuole, Sohvola, 1908. SKVR V₂ n:o 1741. V. Salminen < Larissa. — *IPIIn 16.* Vuole, Sohvola, 1908. SKVR V₂ n:o 1742. V. Salminen < (Ontropo).

Vadja.

Va 1. Kattila, 1861. SKVR IV₃ n:o 4662. O. Groundstroem. — *Va 2.* (Kattila, Korvettula), 1861. SKVR IV₃ n:o 4671. O. Groundstroem. — *Va 3.* (Kattila, Korvettula), 1861. SKVR IV₃ n:o 4672. O. Groundstroem.

— *Va 4.* (Kattila), 1861. SKVR IV₃ n:o 4677. O. Groundstroem. — *Va 5.* Kattila, 1877. SKVR IV₃ n:o 4691. A. A. Borenus < Šašu St'opana naine (Petra tütar, umbes 50 a. v.). — *Va 6.* (Kattila), 1901. SKVR IV₃ n:o 4751. V. Alava. — *Va 7.* Kattila, Jarve < Pien-Otsa, 1901. SKVR IV₃ n:o 4775. V. Alava Haritinja (63 a. v.). — *Va 8.* Kattila, Jarve < Pien-Otsa, 1901. SKVR IV₃ n:o 4776. V. Alava < Haritinja (63 a. v.). — *Va 9.* Kattila, 1906. SKVR IV₃ n:o 4787. V. Salminen < Paro. — *Va 10.* Kattila, 1906. SKVR IV₃ n:o 4788. V. Salminen < Paro. — *Va 11.* Kattila, Pummala < Pihlaala, 1914. SKVR IV₃ n:o 4797. L. Kettunen¹⁾ < Katja Kosova (73 a. v.). — *Va 12.* Kattila, Pummala, 1914. SKVR IV₃ n:o 4798. L. Kettunen < Katja Kosova (73 a. v.). — *Va 13.* Kattila, Pummala < Lempola, 1914. SKVR IV₃ n:o 4803. L. Kettunen < Ol'oo Nasto (vana eit).

Soome.

Varsinais-Soome.

VS 1. Perniö, 1885. SKVR VIII n:o 545. G. E. Hjorth. — VS 2. Perniö < Muurla, 1913. SKVR VIII n:o 546. V. Saariluoma < Juho Airike. — VS 3. Perniö, 1915. SKVR VIII n:o 547. V. Myrsky. — VS 4. Kisko, ? 1835—1842. SKVR VIII n:o 548. Reinholm. — VS 5. Kisko, — 1910. SKVR VIII n:o 549. Kaaperi Kivialho. Kotiseutu 1910, lk. 40. — VS 6. Suomusjärvi, 1913. SKVR VIII n:o 550. V. Saariluoma < Juho Lindfors. — VS 7. Suomusjärvi, Lahnajärvi, 1913. SKVR VIII n:o 551. V. Saariluoma < Juho Lindfors. — VS 8. Kiikala, — 1910. SKVR VIII n:o 552. Armas Aavikko. Kotiseutu 1910, lk. 171. — VS 9. Kiikala, Rekjoki < Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 553. V. J. Kallio < Vilhelmiina Nygren < kuulnud isalt. — VS 10. Kiikala < Salo, 1914. SKVR VIII n:o 554. Niilo Kallio < Eeva Eskolin. — VS 11. Angelniemi, Kokkila Kanamäki, 1914. SKVR VIII n:o 555. Niilo Kallio < Kustaa Tulonen. — VS 12. Angelniemi, 1914. SKVR VIII n:o 556. Niilo Kallio < Hilda Viik. — VS 13. Uskela, ? 1869. SKVR VIII n:o 557. Reinholm. — VS 14. Uskela, 1912. SKVR VIII n:o 558. V. J. Kallio < Ida Heinonen. — VS 15. Uskela, 1911. SKVR VIII n:o 559. V. J. Kallio < Ida Heinonen. — VS 16. Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 560. V. J. Kallio < Olga Kotisalmi. — VS 17. Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 561. V. J. Kallio < Sofia Tammelin. — VS 18. Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 562. V. J. Kallio < Kalle Heikkilä. — VS 19. Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 563. V. J. Kallio < pime Frans Himberg < emalt (1853 a.). — VS 20. Uskela < Helsingi, 1910. SKVR VIII n:o 564. Tikkanen, Tilk, Antti Valve < Maria Wallin. — VS 21. Uskela, Moisio rahvakool, 1913. SKVR VIII n:o 565. Sanni Linturi. — VS 22. Muurla, 1912. SKVR VIII n:o 566. V. Saariluoma. — VS 23. Muurla, 1913. SKVR VIII n:o 567. V. Saariluoma. — VS 24. Muurla, 1912. SKVR VIII n:o 568. V. Saariluoma < Maria Saariluoma. — VS 25. Muurla, 1912. SKVR VIII n:o 569. V. Saari-

¹⁾ Selle „Oma küla ülistusruno“ on laulik pidanud „tšihlago näätäl“ lauldavaks lauluks.

luoma. — VS 26. Halikko < Uskela, 1912. SKVR VIII n:o 570. Niilo Kallio < Ida Heinonen. — VS 27. Halikko < Uskela, 1913. SKVR VIII n:o 571. V. J. Kallio < Ida Heinonen. — VS 28. Halikko 1913. SKVR VIII n:o 572. V. J. Kallio < Viktor Lehto. — VS 29. Pertteli, Vihmalo, 1914. SKVR VIII n:o 573. Niilo Kallio < Manda Laine. — VS 30. Pikkiö, Niemenkulma, 1914. SKVR VIII n:o 574. Niilo Kallio < Gustava Pavén. — VS 31. Pikkiö, Niemenkulma, 1914. SKVR VIII n:o 575. Niilo Kallio < Anna Finnby. — VS 32. Paimio < Pöytyä, 1910. SKVR VIII n:o 576. E. Vihervaara < Juho Tuominen. — VS 33. Paimio, 1914. SKVR VIII n:o 577. Niilo Kallio < Amanda Grönland. — VS 34. Paimio < Uskela 1913. SKVR VIII n:o 578. Niilo Kallio < Eeva Lindström. — VS 35. Paimio, 1914. SKVR VIII n:o 579. Niilo Kallio < Amanda Snellmann. — VS 36. Paimio, 1914. SKVR VIII n:o 580. Niilo Kallio < Maria Kajander. — VS 37. Lieto, 1914. SKVR VIII n:o 581. V. Saariluoma < Miina Heinonen. — VS 38. Paattinen, 1909. SKVR VIII n:o 582. E. A. Saarimaa. — VS 39. Koski, 1892. SKVR VIII n:o 583. J. E. Nurmi. — VS 40. Koski < Muurla, 1913. SKVR VIII n:o 584. V. Saariluoma < Kustaa Lehtinen. — VS 41. Karinainen < Koski, 1907. SKVR VIII n:o 585. Eelis Kesälä < Anna Kattelus. — VS 42. Pöytyä (Pappila maakond), 1909. SKVR VIII n:o 586. E. Vihervaara < Justiina Stenvall. — VS 43. Pöytyä, Kolkkinen, 1912. SKVR VIII n:o 587. E. Vihervaara < Antti Kujala. — VS 44. Pöytyä, Himainen, 1912. SKVR VIII n:o 588. E. Vihervaara < Liisa Himaissuo. — VS 45. Pöytyä, Karhunoja, 1912. SKVR VIII n:o 589. E. Vihervaara < Matti Nummela. — VS 46. Pöytyä, Kolkkinen, 1912. SKVR VIII n:o 590. E. Vihervaara < Amalia Sätälä. — VS 47. Pöytyä, Mustanoja, 1912. SKVR VIII n:o 591. E. Vihervaara < Kaarlo Keskitalo. — VS 48. Pöytyä, Mustanoja, 1912. SKVR VIII n:o 592. E. Vihervaara < Kaarlo Keskitalo. — VS 49. Pöytyä, Himainen, 1912. SKVR VIII n:o 593. E. Vihervaara < Maria Karlin. — VS 50. Pöytyä (Pappila maakond), 1912. SKVR VIII n:o 594. E. Vihervaara < Maria Mäenpää. — VS 51. Pöytyä (Pappila maakond), 1912. SKVR VIII n:o 595. E. Vihervaara < Maria Mäenpää. — VS 52. Yläne < Pöytyä, 1909. SKVR VIII n:o 596. E. Vihervaara < Gabriel Lääkinoja. — VS 53. Yläne, 1913. SKVR VIII n:o 597. Varma Rantasalo < „Kosken mamma“. — VS 54. Yläne, Rantala, 1914. SKVR VIII n:o 598. Laina Hänninen. — VS 55. Yläne, Kulmala, 1914. SKVR VIII n:o 599. Laina Hänninen. — VS 56. Yläne, Kulmala, 1914. SKVR VIII n:o 600. Laina Hänninen. — VS 57. Yläne, Peltola, 1914. SKVR VIII n:o 601. Laina Hänninen. — VS 58. Rymättylä, 1913. SKVR VIII n:o 602. Eemil Ketolainen < Johan Heikinpoika. — VS 59. Merimaksu, 1914. SKVR VIII n:o 603. Saima Kärnä < Robert Efraiminpoika. — VS 60. Rusko, 1914. SKVR VIII n:o 604. V. Saariluoma < Sandra Alhonen. — VS 61. Rusko, 1914. SKVR VIII n:o 605. V. Saariluoma < Sofia Takala. — VS 62. Askainen, 1911. SKVR VIII n:o 606. J. Jaatinen. — VS 63. Askainen, 1913. SKVR VIII n:o 607. V. J. Kallio < Juhanna Veräjänkorva. — VS 64. Askainen, 1913. SKVR VIII n:o 608. V. J. Kallio < Kustaava Julin. — VS 65. Lemu, 1913. SKVR VIII n:o 609. V. J. Kallio < Arttur Mannerjärvi. — VS 66. Lemu, 1913. SKVR VIII n:o 610. V. J. Kallio < Arttur Mannerjärvi. —

Mannerjärvi. — VS 66. Lemu, 1913. SKVR VIII n:o 610. V. J. Kallio < Arttur Mannerjärvi. — VS 67. Vahto < Pöytyä, 1909. SKVR VIII n:o 611. E. Vihervaara < A. Parikka. — VS 68. Vahto < Pöytyä, 1910. SKVR VIII n:o 612. E. Vihervaara < A. Parikka. — VS 69. Vahto < Pöytyä, 1910. SKVR VIII n:o 613. E. Vihervaara < A. Parikka. — VS 70. Velkua, Vähämaa, 1914. SKVR VIII n:o 614. Niilo Kallio < Matti Lundstedt. — VS 71. Velkua, Palva, Kuustenperä, 1914. SKVR VIII n:o 615. Niilo Kallio < Gustava Gustafsson. — VS 72. Kustavi, 1914. SKVR VIII n:o 616. Niilo Kallio < Ülatoa vanalt emandalt. — VS 73. Taivassalo < Kustavi, 1914. SKVR VIII n:o 617. Niilo Kallio < Viktor Grönroos. — VS 74. Mynämäki, 1908—1909. SKVR VIII n:o 618. E. A. Saarimaa. — VS 75. Mynämäki, 1909. SKVR VIII n:o 619. E. A. Saarimaa < Fredrik Rosvall. — VS 76. Uusikirkko, Siivola, 1915. SKVR VIII n:o 620. Juho Aalto < Miina Nyblom. — VS 77. Laitila, 1911. SKVR VIII n:o 621. Hilda Vuorenpää. — VS 78. Kisko, 1916. SKVR VIII n:o 4534. Yrjö Toivonen < Miina Hammar. — VS 79. Karuna, 1913. SKVR VIII n:o 4535. Bertel Tuominen. — VS 80. Karuna, 1913. SKVR VIII n:o 4536. Bertel Tuominen. — VS 81. Sauvo, 1913. SKVR VIII n:o 4537. Bertel Tuominen. — VS 82. Halikko, 1919. SKVR VIII n:o 4538. E. Vihervaara < Maria Aalto. — VS 83. Uskela, 1921—1922. SKVR VIII n:o 4539. Ingrid Lang < Ulrik Olenius. — VS 84. Maaria, 1913. SKVR VIII n:o 4540. Laina Hänninen < A. Andersson. — VS 85. Pöytyä, Mustanoja, 1919. SKVR VIII n:o 4541. E. Vihervaara < Alma Nurmi. — VS 86. Pöytyä (Pappila maakond), 1915. SKVR VIII n:o 4542. E. Vihervaara < Maria Fagerroos. — VS 87. Pöytyä, 1913 (?). SKVR VIII n:o 4543. E. Vihervaara. — VS 88. Taivassalo, 1913. SKVR VIII n:o 4544. Laina Hänninen. — VS 89. Lokalahti, Varanpää, 1913. SKVR VIII n:o 4545. Laina Hänninen. — VS 90. Lokalahti, 1913. SKVR VIII n:o 4546. Laina Hänninen. — VS 91. Lokalahti, 1913. SKVR VIII n:o 4547. Laina Hänninen. — VS 92. Lokalahti, 1913. SKVR VIII n:o 4548. Laina Hänninen. — VS 93. Lokalahti ?, 1913. SKVR VIII n:o 4549. Laina Hänninen. — VS 94. Vehmaa, 1913. SKVR VIII n:o 4550. Laina Hänninen. — VS 95. Laitila ? < Mynämäki, 1917. SKVR VIII n:o 4551. Jalo Numminen < Samu Paavola. — VS 96. Pyhämaa, 1928. SKVR VIII n:o 4552. Iina Seppänen < Adolfina Valtonen. — VS 97. Pyhäranta, Valkamaa, 1928. SKVR VIII n:o 4553. Lauri Koskinen < Juho Karru. — VS 98. Pyhäranta, Rohdainen, 1928. SKVR VIII n:o 4554. Lauri Koskinen < Ville Tätilä. — VS 99. Marttila, 1932. SS merkipäivät. Toivo Alho. — VS 100. Kisko, 1932. SS merkipäivät. G. Kivialho.

Satakunta.

Sat 1. Alastaro, Ylhäinen, 1911. SKVR X₁ n:o 228. Vihervaara < Miina Paukkio (55 a. v.). — Sat 2. Nakkila, 1924. SKS : i arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1010. Elna Pinkkilä < Sandra Spinkkilä (70 a. v.). — Sat 3. Kauvatsa, Piilijoki, 1924. SKS:i arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1182. Lahja Vainio. — Sat 4. Harjavalta, 1924. SKS:i arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1187. Sointu Valli-Jaakkola < Ida Corell (60 a. v.). — Sat 5. Orivesi, 1924. SKS:i

arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1214. Siiri Vesterlund < Henrika Grönroos (67 a. v.). — *Sat 6.* Kauvatsa, Kivikoski, a.? SKS:i arhiiv. Maria Ruuttu 6115, n:o 230. — *Sat 7.* Kauvatsa, Piilijoki, a.? SKS:i arhiiv. Maria Ruuttu 6115, n:o 231. — *Sat 8.* Kauvatsa, Jalonoja, a.? SKS:i arhiiv. Maria Ruuttu 6115, n:o 232. — *Sat 9.* Kauvatsa, Työtilä, a.? SKS:i arhiiv. Maria Ruuttu 6115, n:o 233. — *Sat 10.* Heinola, 1928. SS merkkipäivät. Antti Holstila. — *Sat 11.* Heinola, 1928. SS merkkipäivät. Antti Holstila. — *Sat 12.* Heinola, 1928. SS merkkipäivät. Antti Holstila. — *Sat 13.* Suoniemi, 1928. SS merkkipäivät. Hilja Kuusi. — *Sat 14.* Teisko, 1928. SS merkkipäivät. Kustaa Viitanen. — *Sat 15.* Rauma, Lappi, Eva, 1928 (?). SS merkkipäivät. Väinö Toivonen. — *Sat 16.* Tyrvää < Parikkala, Hyppyti, 1929. SS merkkipäivät. Tauno Soikkeli. — *Sat 17.* Lempäälä, 1929. SS merkkipäivät. Hilma Ritva. — *Sat 18.* Kokemäki, Karkkulainen, 1932. SS merkkipäivät. Marja Hyyti < Alfred Nirha (51 a. v.). — *Sat 19.* Loimaa, Kauvatsa, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n:o 40. — *Sat 20.* Kankaanpää, — 1912. Antto Laiho: „Wanhan kansan Merkkipäivät“ Turku 1912, lk. 33 > A. V. Koskimies: „Kokoelma Suomen kansan sananlaskuja“. — *Sat 21.* Kokemäki, — 1912. Antto Laiho: „Wanhan kansan Merkkipäivät“ Turku 1912, lk. 33—34 > A. V. Koskimies: „Kokoelma Suomen kansan sananlaskuja.

U s i m a a.

Uus 1. Nurmjärvi, a.? SMMY: Reinholm 70, lk. 31. — *Uus 2.* Kymi, 1924. SKS:i arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1213. Siiri Vesterlund. — *Uus 3.* Sippola, 1928. SS merkkipäivät. Vilho Mänttari. — *Uus 4.* Lohja, Muijala k., 1929. SS merkkipäivät. Maria Österberg. — *Uus 5.* Artjärvi, 1933. SS merkkipäivät. Edv. Eerola. — *Uus 6.* Elimäki (Rautalampi, Karttula), — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n:o 40.

L õ u n a - j a K e s k - H ä m e.

EKHä 1. Somerniemi, 1910. SKVR IX₃ n:o 1287. Viherv. — *EKHä 2.* Somern., 1910. SKVR IX₃ n:o 1288. Viherv. — *EKHä 3.* Somern., 1910. SKVR IX₃ n:o 1289. Viherv. — *EKHä 4.* Somern., 1910. SKVR IX₃ n:o 1290. Viherv. — *EKHä 5.* Somern., Härjänoja, 1910. SKVR IX₃ n:o 1291. Viherv. < Verkkola vana perenaine (70 a.v.). — *EKHä 6.* Somern., Härjänoja, 1910. SKVR IX₃ n:o 1292. Viherv. < Vilhelmiina Tegerstedt (63 a. v.). — *EKHä 7.* Somern., Härjänoja, 1910. SKVR IX₃ n:o 1293. Viherv. < Manda Kauppi (69 a. v.). — *EKHä 8.* Somern., Vesanoja, 1910. SKVR IX₃ n:o 1294. Viherv. < Jussi Hakala (52 a. v.). — *EKHä 9.* Somero < Somerniemi, 1910. SKVR IX₃ n:o 1295. Viherv. < Kustaa Johnsson (41 a. v.). — *EKHä 10.* Somero, 1910. SKVR IX₃ n:o 1296. Viherv. — *EKHä 11.* Somero, Kultela < Perttula (praegu Ypäjäl), 1913. SKVR IX₃ n:o 1297. E. Vihervaara < Majastina Kulmala (67 a. v.). — *EKHä 12.* Somero, Kultela, 1913. SKVR IX₃ n:o 1298. E. Vihervaara < V. Lukumies (55 a. v.). — *EKHä 13.* Somero, Palta k., 1913. SKVR IX₃ n:o 1299.

E. Vihervaara < umbes 65 a. mehelt. — *EKHä* 14. Ypäjä < Pöytyä, 1909. SKVR IX₃ n:o 1300. Viherv. < Aina Mäkila (22 a. v.). — *EKHä* 15. Jokioin, Jänhijoki, 1913. SKVR IX₃ n:o 1301. S. Nikula < Hilda Aaltonen. — *EKHä* 16. Jokioin, Latovainio, 1909. SKVR IX₃ n:o 1302. Viherv. < Juho Tuomola (24 a. v.). — *EKHä* 17. Jokioin, Minkiö, 1913. SKVR IX₃ n:o 1303. Aaltonen < Juho Klemola (73 a. v.). — *EKHä* 18. Jokioin, Rehtijärvi < Tammela, Linikkala, 1910. SKVR IX₃ n:o 1304. Viherv. < Amanda Rinta (61 a. v.). — *EKHä* 19. Tammela, 1912. SKVR IX₃ n:o 1305. Aaltonen. — *EKHä* 20. Tammela, 1912. SKVR IX₃ n:o 1306. Aaltonen. — *EKHä* 21. Tammela, Haudankorva < Jokioisten Vaulammin k., 1913. SKVR IX₃ n: 1307. E. Vihervaara < Karolina Nyholm (58 a. v.). — *EKHä* 22. Tammela, Hykkilä, 1913. IX₃ n:o 1308. E. Vihervaara < Justina Heikkilä (92 a. v.). — *EKHä* 23. Tammela, Kaukijärvi, 1913. SKVR IX₃ n:o 1309. E. Vihervaara < Emma Lax (56 a. v.). — *EKHä* 24. Tammela, Lunkaan k., 1913. SKVR IX₃ n:o 1310. E. Vihervaara < Maria Grönfors (70 a. v.). — *EKHä* 25. Tammela, Portaank., 1913. SKVR IX₃ n:o 1311. E. Vihervaara < Tilda Gustafsson (60 a. v.). — *EKHä* 26. Tammela, Riivivalkama, 1913. SKVR IX₃ n:o 1312. Mattila < K. Mikkola (43 a. v.) < emalt (samast külast). — *EKHä* 27. Tammela ja Urjala, 1887. SKVR IX₃ n:o 1313. Lindqvist < 60—70 a. eitedelt. — *EKHä* 28. Urjala, 1907. SKVR IX₃ n:o 1314. Perho. — *EKHä* 29. Urjala, 1913. SKVR IX₃, lisa n:o 1314a. A. A. Koskenjaakko. — *EKHä* 30. Urjala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1315. V. Hakala < Kustaa Robert Setälä (75 a. v.). — *EKHä* 31. Sääksm., Rirvala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1316. A. Salo < Hauran Eriika (Eriika Haudanmäki, 85 a. v.). — *EKHä* 32. Sääksm., Rirvala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1317. A. Salo < Serafia Led (74 a. v.). — *EKHä* 33. Tyrväntö, Anomaa, 1913. SKVR IX₃ n:o 1318. A. Salo < Alpreeti Ihamäki (54 a. v.). — *EKHä* 34. Tyrväntö, Anomaa, 1913. SKVR IX₃ n:o 1319. A. Salo < Alpreeti Ihamäki (54 a. v.). — *EKHä* 35. Tyrväntö, Kirkonkylä, 1913. SKVR IX₃ n:o 1320. A. Salo < Ulla Innala (74 a. v.). — *EKHä* 36. Tyrväntö, Kirkonkylä < Sääksmäki, Rilvala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1321. A. Salo < Rajakorven Henna (Henna Andersson, 80 a. v.). — *EKHä* 37. Tyrväntö, Retula, 1913. SKVR IX₃ n:o 1322. A. Salo < Heikki Salo (52 a. v.). — *EKHä* 38. Tyrväntö, Uskila, 1913. SKVR IX₃ n:o 1323. A. Salo < Emma Johansson (65 a. v.). — *EKHä* 39. Hattula, 1913. SKVR IX₃ n:o 1324. Salo < Kustaa Rajala (77 a. v.). — *EKHä* 40. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1325. Salo < Elli Ahonen (14 a. v.). — *EKHä* 41. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1326. Salo < Hilja Nieminen (12 a. v.). — *EKHä* 42. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1327. Salo < Hilma Laakso (12 a. v.). — *EKHä* 43. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1328. Salo < Elsa Rantanen (11 a. v.). — *EKHä* 44. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1329. Salo < Ida Enkvist (10 a. v.). — *EKHä* 45. Hattula, 1914. SKVR IX₃ n:o 1330. Salo < Kalle Enkvist (10 a. v.). — *EKHä* 46. Hattula, Kerilahti < Lopen Ourajoki, 1913. SKVR IX₃ n:o 1331. A. Salo < Kusta Kerilahti (55 a. v.). — *EKHä* 47. Hattula, Kivijoki, 1913. SKVR IX₃ n:o 1332. A. Salo < Lauri Pietilä (10 a. v.). — *EKHä* 48. Hattula, Mervi, 1913. SKVR IX₃ n:o 1333. A. Salo < Eriika

Ahtila (63 a. v.). — *EKHä* 49. Hattula, Rahkoila < Hauholla, 1913. SKVR IX₃ n:o 1334. A. Salo < Heleena Sipilä (70 a. v.). — *EKHä* 50. Hattula, Sattula < Tyrvöntö, Suontausta k., 1913. SKVR IX₃ n:o 1335. A. Salo < Eeva Säteri (72 a. v.). — *EKHä* 51. Hämeenlinna, 1904. SKVR IX₃ n:o 1336. Jaakkola. — *EKHä* 52. Vanaja, Äikäälä, 1913. SKVR IX₃ n:o 1337. A. Salo < Amanda Lindholm (74 a. v.). — *EKHä* 53. Renko, 1903. SKVR IX₃ n:o 1338. Domander. — *EKHä* 54. Renko, 1911. SKVR IX₃ n:o 1339. Jokela. — *EKHä* 55. (Janakk.), 1890. SKVR IX₃ n:o 1340. K. Kallio. — *EKHä* 56. Janakk., Hiisi möis, 1914. SKVR IX₃ n:o 1341. E. Aaltonen < Matilda Eriksson (75 a. v.). — *EKHä* 57. Janakk., Hiisi möis, 1914. SKVR IX₃ n:o 1342. E. Aaltonen < Matilda Eriksson (75 a. v.). — *EKHä* 58. Janakk., Turenki < Jämsä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1343. Vaara < Maria Paturi (60 a. v.). — *EKHä* 59. Janakk., Turenki, 1914. SKVR IX₃ n:o 1344. E. Aaltonen < Heta Sillanpää (84 a. v.). — *EKHä* 60. Janakk., Turenki, 1914. SKVR IX₃ n:o 1345. E. Aaltonen < Maria Turein (72 a. v.). — *EKHä* 61. Janakk., Turenki, 1914. SKVR IX₃ n:o 1346. E. Aaltonen < Anna Nieminen (62 a. v.). — *EKHä* 62. Janakk., Turenki, 1914. SKVR IX₃ n:o 1347. E. Aaltonen < Anna Nieminen (62 a. v.). — *EKHä* 63. Janakk., Virala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1348. A. Salo < Ulla Kovero (62 a. v.). — *EKHä* 64. Janakk., Vähikkälä < Hyvikkälä k., 1914. SKVR IX₃ n:o 1349. E. Aaltonen < Lovisa Anttila (76 a. v.). — *EKHä* 65. Janakk., Vähikkälä < Hyvikkälä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1350. E. Aaltonen < Lovisa Anttila (76 a. v.). — *EKHä* 66. Loppi, 1913. SKVR IX₃ n:o 1351. E. Viher-vaara < keegi 50 a. Loppila mees. — *EKHä* 67. Loppi, Launonen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1352. E. Aaltonen < Amalia Vuorinen (62 a. v.). — *EKHä* 68. Loppi, Länkläinen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1353. E. Aaltonen < Helmi Mäensyrjä (23 a. v.). — *EKHä* 69. Loppi, Räyskälä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1354. E. Aaltonen < Alina Stenholm (33 a. v.). — *EKHä* 70. Loppi, Vojakkala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1355. E. Aaltonen < Juha Stenholm-Hernemäki (80 a. v.). — *EKHä* 71. Loppi, Vojakkala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1356. E. Aaltonen < Juha Stenholm-Hernemäki (80 a. v.). — *EKHä* 72. Loppi, Vojakkala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1357. E. Aaltonen < Maija Pihlajisto (71 a. v.). — *EKHä* 72a. Hausj., 1913. SKVR IX₃, lisa n:o 1357a. A. A. Koskenjaakko. — *EKHä* 73. Hausj., Hikiä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1358. E. Aaltonen < Manasse Tuominen (59 a. v.). — *EKHä* 74. Hausj., Kirkonkylä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1359. E. Aaltonen < Fredrika Lepomäki (84 a. v.). — *EKHä* 75. Hausj., Selän-oja, 1914. SKVR IX₃ n:o 1360. E. Aaltonen < Olga Nokkala (33 a. v.). — *EKHä* 76. Hausj., Vantaa, 1914. SKVR IX₃ n:o 1361. E. Aaltonen < Juha Vuori (13 a. v.). — *EKHä* 77. Hausj., Vantaa, 1914. SKVR IX₃ n:o 1362. E. Aaltonen < Hanna Salo (28 a. v.). — *EKHä* 78. Hausj., Vantaa, 1914. SKVR IX₃ n:o 1363. E. Aaltonen < Hanna Salo (28 a. v.). — *EKHä* 79. Koski, Etola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1364. E. Aaltonen < Sofia Ruoppila (64 a. v.). — *EKHä* 80. Koski, Huljala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1365. E. Aaltonen < Eedla Koskinen (65 a. v.). — *EKHä* 81. Koski, Huljala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1366. E. Aaltonen < Eedla Koskinen (65 a.

v.). — *EKHä* 82. Koski, Huljala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1367. E. Aaltonen < Eedla Koskinen (65 a. v.). — *EKHä* 83. Lammi, 1914. SKVR IX₃ n:o 1368. E. Aaltonen < Kustaava Kaivola (63 a. v.). — *EKHä* 84. Lammi, 1914. SKVR IX₃ n:o 1369. E. Aaltonen < Kustaava Kaivola (63 a. v.). — *EKHä* 85. Lammi, 1914. SKVR IX₃ n:o 1370. E. Aaltonen < Kustaava Kaivola (63 a. v.). — *EKHä* 86. Tuulos < Hauholla (?), 1914. SKVR IX₃ n:o 1371. E. Keskitalo < Hilma Mäkinen (laulu kuulnud 1895 a.). — *EKHä* 87. Tuulos < Turku, 1914. SKVR IX₃ n:o 1372. Toivonen < A. Toivonen (52 a. v.). — *EKHä* 88. Tuulos, Pohjoinen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1373. E. Aaltonen < Elina Marjanen (45 a. v.). — *EKHä* 89. Tuulos, Pohjoinen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1374. E. Aaltonen < Elina Marjanen (45 a. v.). — *EKHä* 90. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1375. E. Aaltonen < Hilma Peltonen (37 a. v.). — *EKHä* 91. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1376. E. Aaltonen < Hilma Peltonen (37 a. v.). — *EKHä* 92. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1377. E. Aaltonen < Miina Laaksonen (35 a. v.). — *EKHä* 93. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1378. E. Aaltonen < Miina Laaksonen (35 a. v.). — *EKHä* 94. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1379. E. Aaltonen < Miina Laaksonen (35 a. v.). — *EKHä* 95. Tuulos, Syrjäntaka, 1914. SKVR IX₃ n:o 1380. E. Aaltonen < Miina Laaksonen (35 a. v.). — *EKHä* 96. Tuulos, Toivaala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1381. E. Aaltonen < Ali-Eerola perenaine. — *EKHä* 97. Tuulos, Toivaala, 1915. SKVR IX₃ n:o 1382. T. I. Roos < Karoliina Engman (66 a. v.). — *EKHä* 98. Tuulos, Toivaala, 1915. SKVR IX₃ n:o 1383. T. I. Roos < Karoliina Engman (66 a. v.). — *EKHä* 99. Hauho, 1914. SKVR IX₃ n:o 1384. E. Keskitalo. — *EKHä* 100. Hauho, 1914. SKVR IX₃ n:o 1385. K. K. Toivonen < M. Pildi. — *EKHä* 101. Hauho, 1914. SKVR IX₃ n:o 1386. K. K. Toivonen < M. Pildi. — *EKHä* 102. Hauho, 1914. SKVR IX₃ n:o 1387. K. K. Toivonen. — *EKHä* 103. Hauho, Eteläinen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1388. A. Salo < Maria Mattson (75 a. v.). — *EKHä* 104. Hauho, Eteläinen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1389. A. Salo < Maria Mattson (75 a. v.). — *EKHä* 105. Hauho, Eteläinen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1390. E. Aaltonen < Manta Peltola (66 a. v.). — *EKHä* 106. Hauho, Hyömäki < Hattula Kivijoen k., 1913. SKVR IX₃ n:o 1391. K. K. Toivonen < Amanda Alitalo (74 a. v.). — *EKHä* 107. Hauho, Kelkkanen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1392. K. K. Toivonen < Naimi Färm (22 a. v.). — *EKHä* 108. Hauho, Lehtelä, 1913. SKVR IX₃ n:o 1393. K. K. Toivonen < Amalia Helenius (68 a. v.). — *EKHä* 109. Hauho, Porras, 1913. SKVR IX₃ n:o 1394. K. K. Toivonen < Väinö Jultti (15 a. v.). — *EKHä* 110. Hauho, Tuittula, 1913. SKVR IX₃ n:o 1395. K. K. Toivonen < Selma Sinén (78 a. v.). — *EKHä* 111. Pälkäne, Onkkaala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1396. E. Anttila. — *EKHä* 112. Pälkäne, Onkkaala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1397. E. Anttila. — *EKHä* 113. Pälkäne, Onkkaala, 1913. SKVR IX₃ n:o 1398. E. Anttila. — *EKHä* 114. Padasj. (Hämeenl.), 1912. SKVR IX₃ n:o 1399. A. Th. Böök. — *EKHä* 115. Padasj., Nyystölä (vaestemaja), 1915. SKVR IX₃ n:o 1400. M. Rapola < Sehva (82 a. v.) ja Riika (Raski lesk, 86 a. v.). — *EKHä* 116. Asikk., 1913. SKVR IX₃

n:o 1401. H. Vanamo < 70 a. etteüleljalt. — *EKHä* 117. Assikk., 1914. SKVR IX₃ n:o 1402. K. Groundstroem < Eliina Mattila (31 a. v.). — *EKHä* 118. Asikk., Kalkkinen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1403. H. Vanamo. — *EKHä* 119. Asikk., Kalkkinen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1404. H. Vanamo. — *EKHä* 120. Asikk., Kalkkinen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1405. H. Vanamo. — *EKHä* 121. Asikk., Kirkonkylä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1406. E. Aaltonen < Erik Juhonpoika Mikkola (77 a. v.). — *EKHä* 122. Asikk., Paakkola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1407. E. Aaltonen < Karoliina Huovila (65 a. v.). — *EKHä* 123. Asikk., Paakkola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1408. E. Aaltonen < Karoliina Huovila (65 a. v.). — *EKHä* 124. Asikk., Paakkola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1409. E. Aaltonen < Karoliina Huovila (65 a. v.). — *EKHä* 125. Asikk., Paakkola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1410. E. Aaltonen < Karoliina Huovila (65 a. v.). — *EKHä* 126. Asikk., Paakkola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1411. E. Aaltonen < Karoliina Huovila (65 a. v.). — *EKHä* 127. Asikk., Viitaila, 1914. SKVR IX₃ n:o 1412. E. Aaltonen < Amanda Kiikkilä (55 a. v.). — *EKHä* 128. Hollola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1413. E. Keskitalo. — *EKHä* 129. Hollola, Toivola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1414. E. Aaltonen < Aleksina Pere (70 a. v.). — *EKHä* 130. Hollola, Toivola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1415. E. Aaltonen < Aleksina Pere (70 a. v.). — *EKHä* 131. Hollola, Toivola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1416. E. Aaltonen < Aleksina Pere (70 a. v.). — *EKHä* 132. Hollola, Untila, 1914. SKVR IX₃ n:o 1417. E. Aaltonen < Anna Sofia Annantytär (79 a. v.). — *EKHä* 133. Hollola, Untila, 1914. SKVR IX₃ n:o 1418. E. Aaltonen < Anna Sofia Annantytär (79 a. v.). — *EKHä* 134. Hollola, Untila, 1914. SKVR IX₃ n:o 1419. E. Aaltonen < Anna Sofia Annantytär (79 a. v.). — *EKHä* 135. Hollola, Untila, 1914. SKVR IX₃ n:o 1420. E. Aaltonen < Anna Sofia Annantytär (79 a. v.). — *EKHä* 136. Orimatt., 1914. SKVR IX₃ n:o 1421. K. Groundstroem < Amalia Koivisto (62 a. v.). — *EKHä* 137. Orimatt., 1914. SKVR IX₃ n:o 1422. K. Groundstroem < Maria Kallentytär (82 a. v.). — *EKHä* 138. Nastola, Uusikylä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1423. K. Groundstroem < Elias Kuuri (72 a. v.). — *EKHä* 139. Nastola, Uusikylä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1424. K. Groundstroem < Anna Lehtinen (60 a. v.). — *EKHä* 140. Iitti, Kirkonkylä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1425. K. Groundstroem < Sohvi Honnin (59 a. v.). — *EKHä* 141. Iitti, Lyöttilä, 1914. SKVR IX₃ n:o 1426. K. Groundstroem < Herman Taavinpoika Nikula (76 a. v.). — *EKHä* 142. Iitti, (vaestemaja), 1914. SKVR IX₃ n:o 1427. K. Groundstroem < Tuomas Aatamsson (70 a. v.). — *EKHä* 143. Jaala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1428. K. Groundstroem < Sulansalmen Marja (54 a. v.). — *EKHä* 144. Jaala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1429. K. Groundstroem < Sulansalmen Marja (54 a. v.). — *EKHä* 145. Jaala, 1914. SKVR IX₃ n:o 1430. K. Groundstroem < Robert Rosberg (75 a. v.). — *EKHä* 146. Heinola, 1913. SKVR IX₃ n:o 1431. Kekkonen. — *EKHä* 147. Heinola, 1913. SKVR IX₃ n:o 1432. H. Vanamo < 60 a. jutustajalt. — *EKHä* 148. Heinola, 1913. SKVR IX₃ n:o 1433. H. Vanamo < 60 a. jutustajalt. — *EKHä* 149. Heinola, 1913. SKVR IX₃ n:o 1434. H. Vanamo < 60 a. jutustajalt. — *EKHä* 150. Heinola, Kankaa onn, 1914. SKVR IX₃ n:o

1435. K. Groundstroem < Santra Niemelä. — *EKHä* 151. Heinola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1436. K. Groundstroem < Antti Vanhala (71 a. v.). — *EKHä* 152. Heinola, 1914. SKVR IX₃ n:o 1437. K. Groundstroem < Juhan Vorsanter (74 a. v.). — *EKHä* 153. Sysmä, Karilanmaa, 1914. SKVR IX₃ n:o 1438. K. Groundstroem < Nestor Geitel (48 a. v.). — *EKHä* 154. Sysmä, Nuoramoinen, 1914. SKVR IX₃ n:o 1439. K. Groundstroem < Juho Laatonen (42 a. v.). — *EKHä* 155. Hartola, 1911. SKVR IX₃ n:o 1440. Rossander. — *EKHä* 155 A. Hartola, 1914. SKVR IX₃, lisa n:o 1440a. A. A. Koskenjaakko < Amalia Heinonen. — *EKHä* 156. Jousa, Rourasmäki, 1914. SKVR IX₃ n:o 1441. K. Groundstroem < Kalle Siljanter (52 a. v.). — *EKHä* 157. Längelm., Vinkii, 1891. SKVR IX₃ n:o 1442. E. A. Ekman < Kesken Jooseppi (umbes 40 a. v.). — *EKHä* 158. Kuorehv., Joensuu, 1913. SKVR IX₃ n:o 1443. A. E. Mäkelä < „Särkän Petteri“ (Petteri Lindholm, umb. 70 a. v.). — *EKHä* 159. Kuorehv., Lahdenkylä, 1913. SKVR IX₃ n:o 1444. A. E. Mäkelä < A. E. Mäkelä. — *EKHä* 160. Korpil. (?) ¹⁾, 1908. SKVR IX₃ n:o 1445. Kotikoski. — *EKHä* 161. Korpil. < Uurainen, 1913. SKVR IX₃ n:o 1446. T. Kaukoranta < Nikolai Lindfors. — *EKHä* 162. Vanaja, 1927. J. Lukkarise käsikirjade kogu n:o 342. Alma Aarni. — *EKHä* 163. Iitti, Kausala k., 1928. SS merkipäivät. Maria Salpala. — *EKHä* 164. Urjala, 1928. SS merkipäivät. Hannes Mäkelä. — *EKHä* 165. Hausjärvi, 1928. SS merkipäivät. C. Lindberg. — *EKHä* 166. Urjala, 1928. SS merkipäivät. Väinö Hemilä. — *EKHä* 167. Humppila, 1929. SS merkipäivät. Oskari Värri. — *EKHä* 168. Jousa, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n:o 40. — *EKHä* 169. Hausjärvi, Vantaa, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n:o 40. — *EKHä* 170. Jokioinen, Forssa, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n:o 40.

Põhja-Häme.

PHä 1. Kongink. < Sumiainen, 1913. SKVR IX₄ n:o 1426. A. A. Koskenjaakko < Niko Sällinen (60 a. v.). — *PHä* 2. Kongink., Lapinkangas, 1913. SKVR IX₄ n:o 1427. T. Kaukoranta. — *PHä* 3. Saarij., Pylvälä, 1913. SKVR IX₄ n:o 1428. A. A. Koskenjaakko < pylväläiselt (üle 80 a. v.). — *PHä* 4. Saarij., Kolkanlahti, 1913. SKVR IX₄ n:o 1429. T. Kaukoranta. — *PHä* 5. Saarij., Kolkanlahti, 1913. SKVR IX₄ n:o 1430. T. Kaukoranta. — *PHä* 6. Saarij., Likopelto, 1913. SKVR IX₄ n:o 1431. A. A. Koskenjaakko. — *PHä* 7. Kivij., Kinnula, 1884. SKVR IX₄ n:o 1432. K. Krohn < Heikki Niemi (34 a. v.). — *PHä* 8. Hankas, Hänniskylä, 1892. SKVR IX₄ n:o 1433. Oksanen < Johan Savolainen (67 a. v.). — *PHä* 9. Rautal < Suonenjoki, 1886. SKVR IX₄ n:o 1434. Laitinen < Anni Hänninen (63 a. v.).

Lõuna-Savo.

ES 1. Heinävesi, 1924. SKS : i arhiiv. Pori Tyttölyseo n:o 1212. Siiri Vesterlund < Matti Vesterlund (54 a. v.). — *ES* 2. Suomenniemi, 1927. SS

¹⁾ Töenäoliselt mitte Korpilahdelt vaid Punkalaitumelt.

merkkipäivät. Juho Kuukku. — *ES* 3. Makkila, 1928. SS merkkipäivät. Paavo Virtanen < Vihtori Grönroos. — *ES* 4. Sulkava, 1928. SS merkkipäivät. Otto Reponen. — *ES* 5. Taipalsaari, 1928. SS merkkipäivät. Antti Suikka. — *ES* 6. Savo (?), — 1878. „Uusi Suometar“ 1878, n : o 20. — *ES* 7. Hirvensalmi, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n : o 40. — *ES* 8. Mäntyharju, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n : o 40. — *ES* 9. Mäntyharju, 1913. „Kantele“ n : o 204.

P ö h j a - S a v o.

PS. Karttula, — 1896. „Uusi Suomi“ 1896, n : o 40.

L ö u n a - K a r j a l a.

EK 1. Sakkula, 1910. SKS:i arhiiv. Ad. Neovius, 021, n : o 12. — *EK* 2. Parikkala, 1928. SS merkkipäivät. Ida Nokelainen. — *EK* 3. Kurkijoki, 1928. SS merkkipäivät. Toivo Heinonen. — *EK* 4. Rautjärvi, — 1879. „Suomi“ II 13, lk. 153. O. A. Lönnbohm. — *EK* 5. Jaakkima, — 1912. Antto Laiho: „Wanhan kansan Merkkipäivät“ Turku 1912, lk. 34.

P ö h j a - K a r j a l a.

PK. Tohmajärvi, 1928. SS merkkipäivät. Elli Laine.

L ö u n a - P ö h j a m a a.

EP 1. Lappajärvi, 1928. SS merkkipäivät. J. Loukola. — *EP* 2. Laihia, 1928. SS merkkipäivät. Santeri Leppälä. — *EP* 3. Töysä, 1929. SS merkkipäivät. Erkki Peltonen.

Vastel.

Motiiv vastlapoisi sõidust vainul moodustab liulaulu algosa.

Kavand nr. 1.

Lä 1	Ha 1	Jä 1	Vi 14		
Sa 0	Pä 1	Vl 3	Ta 7		
			Võ 0	Se 0	

See liulaulu jätk esineb 28 teisendis: Jõh 5, Hlj 2, Hlj 4—5, Kad 1—2, Kad 5, Kad 7, Sim 1, VMr 1, VMr 3, VMr 5—7, Tür 1, Rap 3, Han 3, Hää (ainult üks segane värss), Trv 6, Pil 2, Plt 3, Ksi 1—2, Pal 3, MMg, Trt 1, ja Trt 3—4. Mingeid teateid ei ole selle liulaulu jätku esinemisest Sa, Pä (väljaarvatud üks segane värss), Vlg, Se (viimasest puuduvad teated liulaulust üldse, peale ühe kahtlase teisendi Põhja-Setust: Se 13) ja As piirkonnas. Suurem rühm vastlalaule leidub Virumaa läänepoolses osas geograafiliselt ühendatud neljas kihelkonnas: Haljala, Kadrina, Väike-Maarja ja Simuna — kokku 13 teisendit; 1 teisend põlvneb Virumaa idapoolsest osast: Jõhvi kihelkonnast; Järva- ja Harjumaa teisendid moodustavad ühise piirkonna: Türi ja Rapla khk. 2 teis.; Põltsamaa ja Palamuse kihelkonna teisendid võivad kujutada veel mingit kaudset sidet Viljandi ja Tartu vahel; ise omaette jäävad geograafiliselt teistest lahus olevad Tartu 5 teis., Hanila 1 teis., Häädemeeste 1 teis., Tarvastu 1 teis. Kõik need teisendid on üles kirjutatud 1822. ja 1927. a. vahel. Vanem A. Fr. J. Knüpffer'i üleskirjutatud teisend koosneb 8 järgmisest värsist (Kad 1 ja Kad 2):

Vistel, vastel poisiken(n)e	Kaskisella ka(a)rikulla
Ei vastel toassa seis(s)a	Külma kindaad käessa
Vastel sõidab vainiulla	Külma kirjad kinnastessa
Tin(n)asella telgidella	Vastel laulab vainiulla:

Kõrvutatagu see teisend ühe hilisema sama laulu kirjanuga (Trt 4):

Vitsel, Vatsel poisikene,	Külma kinda'ad käessa,
Ei Vatsel toassa seisa,	Külma kirjad kinnastessa.
Vatsel sõidab vainiulla,	Vatsel laulab vainiulla:
Laiulla lumiluhilla,	

Kui üksikuid ridu lähemalt võrrelda, siis on märgatavad mõnesugused erinevused. Juba esimesest värsist lähevad lahku kaks pea liiki:

- A. Vistel, Vastel (~ vatsel) poisikene (poisikenne) — Hlj 2, Kad 1—2, Kad 5, Kad 7, VMr 1, Rap 3, Han 3, Trv 6, Plt 3, Pal 3, Trt 4.
 A a. Vitsel, Vatsel poisikene — Trt 3.
 A b. Vastal,vastal poisikene — Pil 2.
 A c. Vastal valge poisikene — Ksi 1—2.
 B. Vistelik(k)u vastelik(k)u — Hlj 2, Sim 1, VMr 5, VMr 7.
 B a. Täna on meie (meil) vistliku (visteli),
 Homme on meil vastliku (vasteli),
 Tuna (h)omme tuhka päeva.
 Vistel vastel vennike(ne),
 Pistel pastel (postel) poisike(ne) — Jõh 5 (ainult viimne värss),
 VMr 3, VMr 6, MMg.
 B b. Vissa vassa vasta latti — Hää.

Lokaalredaktsiooni B keskuseks on Väike-Maarja kihelkond, kus näiteks Ba teisendid on kirjutatud 1892.—1912. aastal (arvestamata üherealist p algusega Jõh 5 teisendit). Esialgne lahkuminek on alanud A esinduse „Pistel pastel (postel) poisikene“ kordvärsist: „Vistel vastel vennikene“. Vünd ja poiss on hüljatud ja seda kadu on korvanud üksik värsirida: „visteliku (p-) vasteliku!“

Rooma vastlapidu koosnes kolmest paastu-eelsest päevast (muinasladina keeli carnisprivium), millest olid tähtsamad vastlapüha (ladina keeli quinquagesima) ja vastla-neljapäev.

Võimalik on, et lasti vastlaliugu mitmel eri päeval.

B-redaktsioon on võrdlemisi vana eriarendus. Vanim teisend on kirjutatud (Hlj 2) 1889. aastal. Nii on kirjutatud teisend (Hlj 2) veel vanem kui vanim teisend Ba-sarjas. Sama mõtet taotleb Ingeris tüdrukute poolt sõidul lauldav liulaul (LIn 3):

...Aja, aja ainuein,
Aja aino veljyein jne.

...Sõida, sõida ainukene,
Sõida ainus vennakene jne.

Kui lähemalt vaadelda B-sarja moodustavaid teisendeid, leidub seal Sim 1, VMr 5, mis on vastlajätku käsitluses puudulikke teisendeid, kuna Hlj 2 ja VMr 6 erinevad ka muis selle laulu värssides tavalistest vastlavärssidest.

Eelvärss „Täna on meil vistiliku“ on mõjunud Häa teisendi segasesse värssi red. Bb, kus „vissa vassa“ on lühendus „vistel vastel“ sõnadest ja „vasta latti“ on moonutatud vastla sõnast „vast(a)lavent“¹⁾. Vastav värsirida on tuntud ka Võrumaal, Vastseliina kihelkonnas (Vas b):

Täämbä lina maslenits!

A sari on rohkem ühtlane, kuigi esineb siin üksikuid teiseid tavalisest vähema värsside arvuga. See põhjustab arvamist, et vastla osa liulaulus on kadumisel, kuna kõige täielisemal kujul tuntakse neid värssse veel Lääne-Virumaal. Kõige enam on teisenenud vastla-sõna ise, mis kujutab siin isikut, näit. vistel, vastel, visteli vasteli, vistiliku vasliku, vistelik(k)u, vasteli(k)ku, vastal vastal, vitsel vatsel, vissa vassa, pistel pastel, pistel postel, vistel vaestel jne.

Aa-sarjas on metateetiline arenemine vistel > vitsel ja vastel > vatsel puhtkeeleline nähtus, millele leidub palju paralleele eriti kooliõpilaste keeles. Eelnimetatud teisend kuulub ka õpilase vaba kirjapanu hulka (Tartu Tehnikagümnaasiumist). Vastal ~ vastel sõna peetakse ala-saksa laenuks meie keelde. Soome on sama sõna kandunud Rootsi kaudu. Soome vastlapäeva vanem nimi, nagu tähendab Eerik Sorolainen, oli paastonlaskiainen < roots. fastlags²⁾-tüvest, tähenduses 'vastla seadus'.

Ühele Pilistverest pärit olevale puudulikule teisendile, mis on kolmerealine katkend, järgneb kaks tundmatut värssi (Pil 2):

Suits tuli suurele hoole
Viiekümnele voole (väele).

Mis suitsu all mõeldakse, kas ehk vastlapoisi sõidust kerkivat

¹⁾ Vastlävent (< fastelabend) vrd. Wiedemann, EWb; Vilberg, Endised tähtpäevad Kolga rannas, Eesti Kultuura II lk. 271/2 ja AES-i murdesõnade kogud Kuusalu kihelkonnast. Samal viisil kutsuvad taanlased ja hollandlased vastlapäeva.

²⁾ Setälä, Bibl. verz., lk. 57.

lumetuisku, see on ebamäärane ja küsitav. Muis teiseis neid värssse ei leidu.

Teine värsirida teiseneb järgmiselt:

- A. Ei Vastel (vastel, vaestel, pastel, Vatsel) toassa (tuassa, toasse) seisa — Jõh 5, Kad 1—2, Kad 5, Tür 1, Rap 3, Trv 6, Plt 3, Pal 3, MMg, Trt 1, Trt 3—4.
- A a. Ei vistel toassa (tuassa) seisa — VMr 3, VMr 6.
- B. Ei vistel toassa veere — Hlj 2.
- C. Ega vastel tuas ei tantsi — VMr 7.
- C a. Ei vastel koduje tantsi — VMr 1.
- D. Ei vistel toassa istu — Kad 7.
- D a. Ei vastel tuassa istu — Hlj 4—5, Han 3.

Eelmistest kirjum on vastlalaulu kolmas värss:

- A. Vastel (Vatsel, vaestel) sõidab (soidab) vainiulla (vainiula, vainulla, vainula) — Kad 1—2, Trv 6, Plt 3, Pal 3, MMg, Trt 4.
- B. Vistel veereb vainiulla — Hlj 2.
- C. Vastel tantsib vainuella (vainulla) — VMr 1, VMr 7.
- D. Vastel hulkus vainulla — Sim 1.
- E. Vastel (Pastel) jookseb vainu'ella — Jõh 5, Rap 3.
- F. Vastel (Pistel) seisab vainijulla (vainula, vainulla, vainijula) — Kad 5, VMr 3, VMr 6, MMg, Trt 4.
- G. Vistel istub vainijul(l)a — Hlj 5, Kad 7.
- H. Vastel vahib vainijulla (vainiulla) — Hlj 4.

Kuna kogu liulaul põhjeneb vastlasõidul, siis ei ole kahtlust algupärase kuju määramisel. Sõitmisele on lähedad *vee rema*, *jook sma*, *hulkuma* verbi hiljemini asetatud tähendused. F-redaktsiooni areng põhjeneb värsipaari eelmisel real ja selle mõjustusel on nähtavasti tekkinud teisi vastlapoisi vainul paigalseismist kujutavaid värssse: *istub*, *vahib*, jne. Vastlapoisi tantsu kujutavad värsiread vastavad täpsalt eelmistele värsipaaridele samus teiseis. Iseloomult on need värssid juhuslikud. Vastlapoisi sõidule vainul liitub mitu tüüpi kordvärss:

- A. Laiulla lumiluhilla — Trv 6, Trt 3.
- B. Lume valgella väljala (väljala) — Pil 2, Trt 4.
- C. Valge lume väljala — MMg.

Esimese kordvärssi (A) teisendid on kirjutatud 1924—27. a., teine kordvärss (B) on pärit 1883. a. kirjutatud teisendist. Kolmas kordvärss (C) erineb teisest (B) ainult esimeste sõnade ümberasetuse poolest. Need kordvärssid on samasisulised, põlvnedes eri maakonnast, mis osutab võrdlemisi pika-ajalist tekkmisvõimalust.

Hlj 4 teisendis liitub vastlatalaul õllekiituse laulu järgmise kahe vārsiga:

Otsib olle kañeeida,   Vahib viina vaatisiida jne.

Need vārsid näivad pärit olevat õllekiituse laulust.

Vastlapoisi sõidukist leidub paar vārssi ainult ühes vanimas teisendis Kadrina kihelkonnast (Kad 2):

Tin(n)asella telgidella,   Kaskisella ka[a]rikulla.

Mõlemad vārsid on hilisematest teisenditest kadunud. Järgmised kaks vārssi kirjeldavad vastlapoisi riietust:

- A. Külma kinda'ad (kindad) kaessa (käes, käesta) — Jõh 5, Kad 1, Trv 6, Plt 3, Pal 3, MMg, Trt 3.
- B. Valged kindaad (kindad) käessa — VMr 3, VMr 6.
- C. Kirjud kindad käessa — VMr 1.
- C a. Kirjud käpikud käessa — Sim 1.
- D. Kenad kindaad käessa — VMr 7.
- E. Kübarassa kindaassa ¹⁾,
Sadulassa saapaassa ²⁾,
Oma õmmeldud linaassa — Hlj 2.

Vastlapoisi riietuse teises vārsis on ainult kaks liiki:

- A. Külma (Külmad) kirjad kinnastessa (kinastessa, kingastessa) — Jõh 5, Kad 1, Trv 6, Plt 3, MMg, Trt 3.
- B. Kenad kirjad kinnastessa — VMa 1, VMa 7.

Kinnastest ja kinda-kirjadest leidub rohkesti paralleele teistes lauludes. Samad vārsid esinevad näiteks „Peretütar ja vaese-laps'e“ laulus:

Peretütar, neitsikene,   Ilu kindad ta käessa,
Istub seal ilu mäella.   Ilu kiri kinnastessa ³⁾.

Võrreldagu paralleele mitmesugustest kinnastest ja kinda-kirjadest:

Kulda-kindaad käesse,   Hõbbe-kirjad kinnastesse ⁵⁾.
Kulda-kirjad kinnastesse ⁴⁾.   Vaski-kindaad käesse,
Hõbbe-kindaad käesse,   Vaski-kirjad kinnastesse ⁶⁾.

¹⁾ Vrd. H II 34, 183 (49) < Kuusalu (1892): Kübaraila kindaaila (v. 2).

²⁾ Vrd. H II 3, 621 (203) < Lügānuse (1890): Kübariie, kindaaie, Sadulije, saapaaie (v. 3—4).

³⁾ H II 15, 658 (79) < Harju-Jaani (1890) ja H II 12, 677 < Väike-Maarja (1890).

⁴⁾ Neus, EV, nr. 35, v. 11—12; vrd. veel Mustonen, nr. 27, v. 33—34.

⁵⁾ Neus, EV, nr. 35, v. 22—23; vrd. veel Mustonen, nr. 27, v. 22—23.

⁶⁾ Neus, EV, nr. 35, v. 33—34; vrd. veel Mustonen, nr. 27, v. 11—12.

Mure kindaad käessa,
Mure kiri kinnastessa ¹⁾.

Kosja kindad sull käessa,
Kosja kiri kinnastessa ²⁾.

Esitatud paralleelid näitavad nende laulude analoogilist arengut ³⁾.

A esinduse algupärasust teisendite rohkearvulisuse kõrval tõestab veel loomulikkuse-põhimõte. Kinda värv, ilu või kiri ei ole nõnda mõõduandev kui nende kandmise aeg.

Samu võrdlusi kinnaste ja kindakirjade vahel leiame vadja lauludes:

Pēnet tšintāt tšäezä,

Pēnet tširjat tšintaiza ⁴⁾.

Ka Ingeri lihaheite-lauludes esinevad analoogilised värsid (Kln 9, 12, IPin 3, 5—6, 15—16):

Hyvā hattu miehen peās,
Hyvät rukkaset keäjes.

s. o. Hää kübar mehe peas,
Hääd kindad käes.

Esimese värsirea E-redaktsioon Haljalast on nähtavasti laenatud ja moonutatud kolmikvärss „Sõjalaulust“.

Võrdle näiteks:

Sösara silm vele tundis,
Tundis vele kübarasta,
Tugev käesta, kindaasta,
Sadulasta, saapaasta...

Oma kootut särgikene,
Oma õmmeldut amekene,
Oma pandut paunakene ⁵⁾.

Ilma viimase värsirea analoogiata esineb see motiiv samuti laulus „Kuri ja hüva mees“:

Külap tunnub hüva meesi
Ja tunnub hüva me'e naine
Kübarasta, kinda'asta,
Sadulasta, saapa'asta.

Kui tuleb kõrtsista koduje,
Üles tõstab teki sõrva,
Arutab palaka sõrva jne. ⁶⁾.

Kui võrrelda mõlemaid teisendeid, leiduvad esimeses näites lühidalt ja muudetud kujul täieliselt kõik need värsid, mis esi-

¹⁾ Eisen, ER, nr. 62, v. 17—18.

²⁾ Weske, ER I 56, v. 69—70.

³⁾ Kirjukinda kõrval esinevad Ingeris iseseisvalt selles laulus kiriku-kindad. Rantasalo, Tytärten surmaaja, Suomi V jakso, 9. osa, lk. 12—13.

⁴⁾ Salminen, Valtjalaisten runojen alkuperästä, lk. 80, nr. 20, v. 5—6.

⁵⁾ Neus, EV, nr. 92 A, v. 152—155 ja 158—160.

⁶⁾ Weske, ER II 64, 31—37.

nevad Hlj 2 teisendeis, ainult Põhja-Eestis tundmata „amme“-sõna asemel esineb „lina“¹⁾).

Täiesti iseseisvalt on arenenud järgmised kaks Kadrina ja Haljala teisendid. Kad 7:

Vistel, vastel poisikene!	Kükitab küla vahela,
Ei vistel toassa istu,	Ootab liu laskejaida,
Vistel istub vainijula,	Kelgu peale istujaida.

Vrd. Hlj 5:

Vistel-Vastel, poisikene!	Ootab liuu laskijada,
Ei Vastel toassa istu, —	Kelgu peale istujada,
Vastel istub vainijulla,	Tahab tagatõukajada!

Sellele värsirakendusele ei ole paralleele leidnud teistest lauludest. Arvatavasti kujutab see iseseisva Haljala-Kadrina kihelkonna eriarengu.

Vastla jätku lõppvärss on ühtlane:

A. Vastel (Vatsel, Vaestel, Pastel) laulab vainiulla (vainulla, vainula) — Jõh 5, Kad 1, TÜR 1, Trv 6, Plt 3, Trt 4.

Eelmise põhjal kujuneb liulaulu vastlaosa arvatav algupärane jätk järgmiseks (sulgudesse on paigutatud iseseisvad lokaalredaktsioonid):

(Täna on meie vistiliku,	(Tin(n)asella telgidella,
Homme on meil vas(te)liku,	Kaskisella ka[a]rikulla,)
Tuna homme tuhka päeva.)	Külma kinda'ad käessa,
Vistel vastel (vennikene,	Külma kirjad kinnastessa.
Pistel pastel) poisikene,	(Kükitab küla vahel(l)a,
Ei vastel tuassa seisa:	Ootab liu(u) laskejaida,
Vastel sõidab vainijulla,	Kelgu peale istujaida.)
Laiulla lumiluhilla,	Vastel laulab vainijulla.

Vastlajätku asetus liulaulus on mitmesugune. Üksikuna esineb vastlajätk 7 eri teisendis VMr 3, VMr 5—6, Pil 2, Pal 3, MMr, Trt 1; ühenduses liulauluga 12 teisendis Jõh 5, Hlj 2, Kad 1, Kad 5, Sim 1, TÜR 1, Rap 3, Hää; ühenduses linaleotuse-lauluga 3 teisendis Hlj 5, Kad 7, Han 3; ühenduses õllekiituse-lauluga 1 teisendis (Hlj 4); ühenduses oma ja võõra lina võrdluse lauluga 1 teisendis (VMr 1), ja ühenduses vastlasajatuse-lauluga 4 teisendis (Kad 2, VMr 7, Ksi 1—2).

¹⁾ Ingeriski: „Satuloinin, saappahoitin“. Rantasalo, Tytärten surmaa-ja, Suomi V jakso, 9. osa, lk. 15 ja 165.

lina võrdluse lauluga ühendatud vastlalaulud ning vastlalaulud omaette moodustavad vähemuse (vrd. kaart nr. 2). Võrreldes Virumaa vanemat teisendit (Kad 1) a. 1822 maakonna värskeimate teisenditega (VMr 6—7) üleskirjutatud 1912.—1915. aastal või Kadrina kihelkonna hilisema teisendiga 1898. a. (Kad 7) on konstateeritav, et selle aja vältel on kuuest värsist vaevalt pooled järele jäänud ja needki muudetud kujul, kuna endiste stroofide asemele on tulnud uusi värsse juurde. Huvitaval viisil on Tartu üks teisend (Trt 3) kõige enam säilitanud toleaegeid vanu värsse.

Liulask.

Võrreldes teiste liulauludega varieerub liulasku kujutav laulujätk kõige rohkem. See laul kujutab lihaheite liusõitu ja liulaskmisest saadavat viljaõnne.

Kavand nr. 3.

Lä 16	Ha 25	Jä 13	Vi 35	Lln 2
Sa 18	Pä 31	Vl 32	Ta 28	Va 5
			Vlg 1	Võ 7
				Se 0
				As 2

Laulujätku teiseid leidub: Nrv, Vai 1—3, Jõh 1—4, Jõh 6, Iis, VNg 1—2, Hlj 1—5, Kad 1—2 (viimases teisendis 1 värss), Kad 3—7, Rak 1—2, VJg 1—2, Sim 1—2, VMr 1—2, VMr 4—5, VMr 7, Amb 1—2, JJn, Koe 1—4, Ann 1—2, Tür 1—4, Kuu 1—3, Jõe 1—2, HJn 1—4, Tln 1—2, Jür 1—2, Kos 1—4, Rap 1—6, Nis, Ris, Mär, Kul, Vig 1—2, Var, Han 1—4, Kse 1—2, Lih, Kir, Rid, Hps, Phl, Krj 1—2, Mus, Khk, Kär 1—3, Jäm 1—5¹⁾, Kaa, Pha 1—3, Pöi, Muh, Khn 1—6, Tõs 1—4, Aud, PJg 1—2, Vän 1—7, Tor 1—2, Pär, Hää, Hls 1—4, Krk 2—4, Hel 1—4, Trv 2—6, Pst 1—3, Vil 1—3, Vln 1—2, Kõp, SJn. 1—5, KJn 1—3, Pil 1, Plt 1—5, Vl x 1, Ksi 1—3, Lai 1—2, Pal 1—2, Trm 1—2, MMg, Äks, TMr 1—3, Trt 2—4, Vön 1—3, Puh 1, Ran 1—2, Rõn 1—3, Ote 1—2, Kan 2—3, Plv 1—2, Ráp 1—3, Vlg 1, As 1, As 3, Lln 1—2, Va 1—2, Va 5—7. Kokku 215 teisendit.

Eelmise vastlalaulu lõppvärssile: „vastel laulab vainiulla“ järgneb liulaulus: „lähme liugu laskemaie“. See värss, välja arvatud Häädemeeste kihelkonna üks rudimentaalne teisend

¹⁾ Jäm 3 < KJn 1.

(Hää), pole jäänud ühendusse vastlauluga praegustes kirjanudes. Värss on liulaulu tõeline kuju, mida kinnitab laulurea esinemine peaaegu alaliselt liulaulu alul. Laulurea esinemisala on järgmine:

- A. Lähme (läheme, lääme, läämi) liugu (liugo) laskemaie (laskema jne.): Kad 3, Koe 1, Jäm 3, Töst 1—2, Hää, Hls 4—5, Pst 2, Vil 1—3, KJn 1, Ran 1.
 A a. Lahme luigu laskemaie: Trm 1.
 A b. Lähen liugu laskemaie: HJn 3.
 A c. Tulge, tulge liugu laskma: TMr 1.

Muutusi on võrdlemisi vähe.

Mõnel teisendil on arenenud veel lisaks iseseisev kordvärss (Tös 2):

Küla aga poisid ellad vennad, Lähme liugu laskema!

Poiste asemel kutsutakse õdesid liuguma (Hää):

Küla õed linnukesed, Lähme liugu laskemaie!

Häädemeeste variant (Hää) sarnaneb vadja lina leotuslaulu algridadega (Va 1):

Kylä tüttäret sesaret, Liukuga, laskeega!
 Kylä poisit puolet vellot,

Sõnade liugu ~ laugu vahetusest on tekkinud paar eri kordvärssi (TMr 1, Trm 1):

Tulge, tulge liugu laskma, Liugu laskma, laugu laskma!

Või:

Lahme luigu laskemaie, Luigo laugo laskemaie!

Tõstamaa ühes teisendis on riimitud kõnesoleva värsiga pooleldi sisutu refrääní taoline paarisvärss (Tös 1):

Allalla ja vallalla, Lähme liugu laskema!

Eelmised kordvärssid viitavad „lähme liugu laskemaie“ värsi endist ühtekuuluvust liulauluga. See liulaulu värss esineb juba vanimas A. F. J. Knüpffer'i kogust pärit olevas Chr. J. Glanström'i teisendis (Kad 3) enne a. 1843, kuna nüüdsetesse kirjanudesse on värss jäänud ainult 15 teisendisse¹⁾. Ülejäänud kahesajas teisendis esinevad liulaulu algusread kuuluvad kolme eri redaktsiooni: A. refrään-algus: Liugu, laugu! jne.; B. Virumaa redaktsioon kahes peavariatsioonis: a. Linad pitkad liugu-

¹⁾ Värsinimestikus küsimärgiga (?) on tähendatud ka teisendeid, mille värssid pärit kas liulaulust või oma ja võõra lina võrdluse laulust.

B-redaktsioon.

Refrään-värsiga koos ja eraldi esineb liulaulu Viru-redaktsioon järgmistele muutustega:

- A. Linad pikad (pikkad, pikad) liugujalle (liugujale, liugejalle, liugutelle): Vai 1—2, Jõh 1—2, Iis, VNg 1—2, Hlj 1—4, Rak 1, VJg 2¹⁾, Jäm 5.
- A a. Liinat pitkät liukujalle: LIn 1.
- A b. Pitkät linat liukujalle: LIn 2.
- A c. Linad on pikad liugujalle: VJa 1.
- ? A d. Lina (linad, linäd) pikkaks (pikkas, pikäks, pika) liuge lauge: Puh 1, Plv 2.
- ? A e. Liuge (liugu) lauge (laugu) lina (linad) pikä (pikad, pikäse): Trm 2, Ran 1, Rõn 2, Plv 1, Röp 1.²⁾
- ? A f. Liugu ja laugu linäd pikkäks: Jõh 2.
- ? A g. Liss liugu, linad pikaks: Tor 2.
- B. Lina kubu saab linngujale: Hää.

„Linad pikad liugujalle“ värsiga kõrvu esineb ka Vadja liulaulus sama laulurida ühenduses laulja lina võrdlusega (Va 7):

Liukujeilee linad piäd,   Laulajeilee lahte valkead.

Pärnumaa (Hää) teisend omab veel järgmist kordvärssi:

Lina kubu saab linngujale,   Hõle kubu kuulajale!

Kordväršina on see ainuesinev juhtum, kus lina asemel tuleb „lina kubu“ ja selle analoogial „hõle kubu“ mitteliugujale „kuulajale“.

Enam kui üksikjuhuna esineb mitte värssi järel, vaid värssi eel Virumaal teine kordvärss:

- A. Liu lau laskijalle: Hlj 1, Hlj 3—4, Kuu 3.
- A a. Liugu laugu laskejalle: Hlj 2.
- B. Livvu livvu laskiaine: LIn 1.

Virumaa kaksikvärssi esinemine B-redaktsiooni kujul on analoogiline Ingeri esindusega.

C-redaktsioon.

Ülemaaliselt esinev C-redaktsioon koosneb kahest värsist. Esimese värssi muutused:

¹⁾ Vrd. trükitud teisendit: Päevaleht 13. II 1929, nr. 43, lk. 7, v. 1—2.

²⁾ Vrd. Lutsi teisendit: „Kasva' lina', kasva' pikä'!“ Postimees 26. II 1931, nr. 56, lk. 3, v. 4—5.

- A. Lina (linna, ljõna, linad) liugu (liugu, liugu, liugu, liugu, lieugu, liugu, ljõugu, liuude, liu) pitka (bitka, pitkä, pitkat, pikad, pikad, pikka, pika, pikkä, pikä) kiudu (kiudu, kiudu, kiugu, kiuudu, kiuudu, giuudu, kiiudu, kiuude, kjõudu, keuda, kiu): Nrv, Hlj 5, VMr 4, Amb 1—2, JJn, Koe 1—4, Tür 2—4, Kuu 1—2, Jõe 1, HJn 1—4, Jür 1, Kos 1—2, Kos 3 (+ eriarend), Rap 6, Nis, Var, Han 1, Han 4, Kse 1, Kir, Hps, Khk, Kaa, Pha 1—2, Põi, Muh, Khn 1—6, Tõs 4, Aud, PJg 1—2, Vän 1—3, Vän 5—7, Pär, Hls 2, Krk 3, Hel 1, Hel 3, KJn 2, Pal 2, Ráp 2.
- A a. Lina aga liugu pika kiudu: Tõs 1.
- A b. Lina, lina liugu, pikka kiudu: Rap 2.
- A c. Lina lindu (lingu) ja pikka (pitka) kiugu: Mär, Kul.
- A d. Linad liugu pikkad kiule: Tln 2.
- A e. Lina liugu ja pika kiuga: Kos 4.
- A f. Lina liugu, pikka liudu: Tõs 3.
- A g. Lina liugu pitka keudu: Krj 2.
- A h. Linaliugu, linaliugu, pikkakiudu: Kär 3.
- A i. (Hõisa) lina liugu,
(Hääd) pitka kiudu: Jäm 2.
- A j. Nüüd liugu ja laugu (Liugu ja laugu; Liugu ja liugu)
Lina (linad) pitka (pikka) kaudu: VMr 1, VMr 6, Ann 2.
- A k. Siis liugu ja lina pika kiudu: VMr 2.
- A l. Pikka siu, lina kiu: Kär 2.
- A m. Tis leu, lina keu: Krj 1.
- A n. Liugu, lina kiudu: Jõe 2.
- A o. Lina liugu linadele kiudu:
- A p. Lina liugu (liuku, liuku) pakla pauku: Trv 3—4.
- A q. Laugu, laugu, linadelle (linadele, lina) kiuude (kiudu): VJg 2, Krk 1, Trv 2.
- A r. Liugu laugu meie linadele kiudu: Ran 1.
- A s. Liugu, liugu linadele kiudu: Sim 2, Jür 2.

Ülalesitatud C-redaktsiooni esimese värsi variatsioonides on suur ühtlus. Ainult lauluvärsi viimane jalg on kõikuma hakanud Sa, Pä ja Vl piirkonnas, kus „pitka kiudu“ asemel esineb „pikka liudu“ (Af), „pitka seugu“ (Ag), „pakla pauku“ (Ap). Vi, Jä ja Sa piirkonnas on arenenud värss kaheks reaks, kus selline poolitus on toonud uusi sõnu värssi: „siis“, „nüüd“, „hõis(s)a“, „häd“ jne. (Ai, Aj, Ak).

C-redaktsiooni esimesel värsil on ühes Saaremaa teisendis (Krj 2) kordvärss:

Lina liugu pitka seugu,   Lina liugu pitka keudu!

See värsi eel käiv kordvärss on arvatavasti hilisem, riimides kordvärsi seugu - sõna kiudu- või keudu - sõnaga.

Suurepärasest linakasvust kujutab 1906. a. Kose kihelkonnast saadud kordvärss (Kos 3):

(Lina liuude pika kiuude) + Kuue kämbla kõrgusella.
Viie vaksu pikusella,

Viimasel ajal (1929) saadud liulaulu-katkendeis Pühast (Pha 2—3) leidub haruldane kordvärss:

- A. (Lina liugu, pitka kiudu),
Takutorti tagaks! — Pha 2.
- B. Takutort oli taga otsas! — Pha 3.

Kui „kanepi-värss“ on liulaulus millalgi esinenud, siis on selle asekoht olnud C-redaktsiooni algvärsi järel (vrd. Koe 1, Mär). Kanepi-värssi muutused on:

- A. Kanepille kiuudu! — Koe 1.
- Aa. Liugu, liugu, kanepile kiudu — Rak 2.
- B. Kanepid kahe võrrada — Mär.
- C. Kea karas, tool kanebi'
Me kargzi, me kanebi! — As 1.
- D. Kazuge kodo kanebi! — As 2a
- Da. Kazu mä kodo kanebi! — As 2b.
- E. Kanäpäd kõhölä kokkojalä — Phl.
- F. Lähme liugu laskma, liugu-uu,
Vanakurrat kanepile — kiudu-uu; — Pil 1.

C—Da kanepivärssid on põimitud oma ja võõra lina võrdluse laulust. Vanemad liulaulu kanepivärssi üleskirjutised (Koe 1, Mär) on 1887.—89. aastast. Et vanemais Kad 1—4 teisendeis kanepivärss puudub, siis on arvatav, et see värss on liulaulus hilisemal ajal ununud.

Soome vastlaulus esineb kanep pea alaliselt kõrva linaga. Võrreldagu näiteks alljärgnevaid värssse (VS 12):

Simmossi hampui ku silkin suani,

s. t. selliseid kanepid kui siidi sooni (nööre), või (VS 37, VS 41, VS 43, VS 45—49, VS 52—54, VS 57—58, VS 60, VS 63—64, VS 67—68, VS 72—79):

Pitkii (~ -ja, ~ -i) pellavii (~ -ia, ~ -i),
Hia (~ -e) noi (~ -ja, ~ -o) hampui (~ -ja, ~ -u)!

s. t. pikki linu, peeni kanepid; ka transkriptsioonis:

Pitki peläui, hianoj hampui!

Ühes teisesendis on lina ja kanep ühendatud ja : ga (VS 42):

Pitkii pellavii ja hienoi hampui.

Mõnel pool on see värss kujunenud mitmesuguseks hüüdeks, mida soomlased karjusid mäest alla sõites (VS 51):

Hei, hei, hienoja hamppuja, Pitkiä pellavia!
või (VS 55—56):

Hianoi hampui, pitki pelāui!
ja (VS 38, VS 71):

Hiano (~ -oi) hampui, pitki (~ -kii) pellavi (~ vii)!
või lihtsalt (VS 44):

Hianoi hampui!
Leidub ka pikemaid laulujätke, nagu kolmerealine (VS 74):

Liina ku liuska, Pellavi kum pitki miähi.
Hamppu ku halvoi,
s. t. linu kui ribu, kanepid kui halge, linu kui pikki mehi. Samuti võrreldakse kanepit (VS 76):

Semmossi hampu ko halvo.
s. t. selline kanep kui halg (halu paksune), samuti (VS 39, VS 99, Sat 4, Sat 13, Sat 15, EKHä 15, EKHä 17—19, EKHä 23, EKHä 25, EKHä 167):

Hampui (Happuja) kuin (kun) hailavii (~ -via ~haivaleita),
Pellavii kuin silkinsuonii!
Hamppuja kun taponsalkoja — EKHä 24.

Vrd. ka: „Pellavia kun silkkiä
Hamppuja kun .....!“ — EKHä 87.

ja (VS 40):
Hamput kun haravavarsii, Pellat kun silkin suonii!

s. t. kanepid kui reha varsi, linad kui siidisooned; kohati linu soovitakse nii pikki kui kanep (VS 61, VS 77):

Pitki pellavi kuin (~ ku) hampui!
Veel esineb Põhjamaal värss, kus soovitakse pikki linu ja haid kanepid (EP 3):

Pitkiä pellavia, hyviä hamppuja!

Eeltoodust selgub, kuivõrt tavaline on kanepi-värss soome liulaulus, kus see on olnud nii rohkesti muutuv värsirida. Kanepi võrdlus siidi soontega on nähtavasti lina võrdluse analoogial tekkinud, kuna võrdlus siidisoontega on identne kummaski värsis (VS 12 ja VS 39—40). Kui siidisoon te all on mõeldud kanepikiudu, siis on see värss eesti kanepivärsile kõige lähemal, kuna puuhalu, reha, mehe, pikkade linade ja üldiselt Soomes esineva peene 'hieno' sõnaga pole eesti kanepit liulaulu värssides võrreldud.

Tagasi pöördudes liulaulu C-redaktsiooni esimese värsi juurde näeme, et üksikute uute sõnade juurdelisamine Vi, Jä, Sa piirkonnis (Ai, Aj, Ak) on venitanud värsi liiga pikaks ja ebamääraselt skandeeritavaks (vrd. näit. Ak!).

Veel vähem varieerub C-redaktsiooni teine värss:

- A. Lina (linad, linna, linnad, liinad, ljõnad) liu (leu, leo, lu, liuu, liiu, liud, liugu, liügu, liügu, liugo, lingu, ligu, ljõugu, leugi, liugõ, livvu, livvi, liuerro, linu) laskijalle (liulaskijalle, leolaskijalle, liulaskijale, livvulaskijale, liujaskijalle, laskialle, laskiale, laskijala, lasgialle, lasgijale, laskiaale, laskijialle, laskijile, laškijalle, laskijallõ, laskijatel', laskjale, laskijale, laskjalle, laskjallõ, laskejalle, laskejale, lasgejale, laskajale, laskõjallõ) — Nrv, Vai 3, Jõh 6, Hlj 5, Kad 1—5, Rak 2, Sim 1, VMr 2, VMr 5, Amb 1—2, JJn, Koe 1—2, Ann 1—2, TÜR 1, TÜR 3, Kuu 1—2, HJn 1, HJn 3, Tln 1—2, Kos 1—2, Kos 4, Rap 1, Rap 3 (kontamineeritud vastlaulu „vastel jookseb“ viimase värSIGA), Rap 4, Nis, Vig 2, Var, Han 2, Han 4, Kse 1, Kir, Rid, Hps, Phl, Krj 2, Mus, Kär 1, Jäm 3, Muh, Khn 1—2, Khn 5—6, Aud, PJg 2, Vän 1, Vän 3—7, Tor 2, Pär, Hls 1—4, Krk 4, Hel 2—3, Trv 3—6, Pst 1, Vil 1—3, Vln 1—2, Kõp, SJn 1—3, SJn 5, KJn 1—3, Plt 2—5, Vl x 1, Ksi 1—3, Lai 1—2, Pal 1—2, Trm 1, MMg, Äks, TMr 1, TMr 3, Trt 2—4, Vön 1—3, Rak 2, Rõn 1—3, Ote 1—2, Kan 2, Vlg 1, As 3.¹⁾
- Aa. Lina liud leo laskijalle — Koe 3—4.
- Ab. Linad aga liugu laskijale — Ris, Jäm 2.
- Ac. Linad saavad liu laskijalle (laskejale) — HJn 2, Han 3, Lih.
- Ad. Lina kasvab liu laskejale — Pst 3.

Üldisest redaktsioonist (A—Ab) erineb siin ainult kaks lahku minevat värssi, mis tuntud Ha ja Lä piirkonnas. Vanim selline variant (HJn 2) on kirjutatud Harju-Jaanis 1889. aastal.

Kordväršina esineb (Han 3, samuti Hlj 5) järgmine rida:

Linad saavad liu laskijalle

Kelgu peale istujalle!

See kordvärss on tingitud samas teisesendis esinevast vastlaulust, kus Vastel:

Ootab liiu laskijaida,

Kelgu peale istujaida!

C-redaktsiooni teisel värsil esineb veel järgmine kordvärss (Kir):

Linad liu laskijale

Pikad kiud kiskujale!

¹⁾ Sama värssi vrd. Eestim. rahv. Kal. 1838, lk. 41—45, ja Boecler-Kreutzwald, abergl. Gebr., lk. 79.

Sama uskumus, mille järgi „kiskujale“ ennustati laulus veel pikemakiulisi linu, esineb Soomes. Et valgeid kanepid ja siid-soonelisi linu saada, selleks tuli liugu lastes (VS 39):

Pari kol kertaa kuperii!

s. t. kaks-kolm korda kukerpalli lasta.

Virumaal esineb ühes Vi-Jaagupi teisendis (VJg 1) veel üksikjuhuna erilaadiline küsimust taotlev liulaulu algus:

Kes lääh liugu laskemaie,

Kes ei lähä liugu laskemaie?

Esimene rida on laenatud linaleotuse-, teine sajatuselaulust ning mõlemad värsid on koos liulaulu ette asetatud.

* *

*

Milline kolmest eelesitatud liulaulu algvärsside redaktsioonist on algupärane? A-redaktsioon on küll hilisem esindus, kus refrään on asetatud ununud värsside asemele laulu algusse. Sama refrään esineb iga värsi järel laulu üldrefräänina, kust see on hiljemini siirdunud laulu algusse.

Sisuliselt ütleb B-redaktsioon ühes kordvärssiga sama, mis liulaulu C-redaktsioon. Kui on linad pikad, järjekult peavad olema ka kiud pikad!

Esineks Virumaal kas või piiratud alal ainult B-redaktsioonis laulu algus, siis võiks oletada, et algupäraselt juba Ingeriski sellisena tuntud värss „Linad pitkad liugujalle“, saades etteliituva kordvärssi „Liu lau laskijalle“, arenes hiljemini ülemaaliselt „Lina liugu pitka kiudu“ ja „Lina liu laskijalle“ kahevärsiliseks redaktsiooniks. Eelmistes nii B- kui C-redaktsioonides esineb juba refrääni „liugu laugu“ ja „lina liugu“ vaheldus teineteisega. Uus element oleks ainult „kiudu“-sõna, mis B-redaktsioonis puudub. — Tõepoolest sellist geograafilist piirkonda ei ole. Jääb võimalus, et mõlemad laulu algusredaktsioonid (B, C) on tekkinud paralleelselt.

Millal on B- ja C-redaktsioon tekkinud? Virumaalt põlvnevais kõige vanemais teistendis (Kad 1—4) B-redaktsiooni ei leidu. B-redaktsiooni vanuse usaldatavaks tõestiseks ei saa pidada ka Ingeri varianti (LIn 1), kuna teisend on ainus kirjapanu Eesti-Ingerist Kallivere külast, kuhu ta võis sattuda Virumaa liulaulu algusredaktsiooni kaudu. Huvitav on, et B-redaktsiooni ees esinev kordvärss „liu-lau laskijalle“ esineb ka Soomes:

- A. Liu lau laskiaist (laskjaissii, lasskiaist luisuu!).¹⁾
- B. Liuku, lauku laskiaist.²⁾
- C. Liusu lausu laskiaista.³⁾
- D. Liuvu, liuvu laskiaista (~ laskiaist).⁴⁾
- E. Liko liko liinoja.⁵⁾
- F. Luju luju laskiaist.⁶⁾
- Fa. Luija luija laskiaista.⁷⁾

B-redaktsiooni teist värssi Soomes sel kujul ei esine.

Kas Soome teisendi värsil on B-redaktsiooniga ühist, kus sõnale laskjaissii ~ laskiaist vastaks siin laskijalle, seda on kahe teisendi varal raske otsustada.

C-redaktsiooni mõlemad värsiread esinevad alati kõrvuti (vrd. Nrv, VMr 2, VMr 4, Amb 1—2, JJn, Koe 1, Koe 2—3, Ann 2, TÜR 3, Kuu 1—2, HJn 1—2, Kos 1—2, Kos 4, Nis, Han 4, Kse 1, Kir, Hps, Krj 2, Jäm 2, Khn 1—4, Aud, PJg 2, Vän 1, Vän 3, Vän 5—6, Tor 2, Pär, Hls 2, Hel 3, Trv 3—4, KJn 2, Lai 1, Pal 2), välja arvatud Koe 1, kus kanepi-värss vahele on kiilutud, Nis, kus juhuline taku-värss vahele on kiilutud, ja Trv 3, KJn 2, kus esimeses 2, teises teisendis 3 värssi vahele on kiilutud „oma ja võõra lina võrdluse laulust“. Kõigil puhkudel on värsside omavaheline järjekord nii, kuis see eespool on esitatud.

Selle kõrval esineb rohkesti teiseid, kus on püsima jäänud ainult üks värss. Nii esineb ainult „Lina liugu pitka kiudu“ värss üksikult: Sim 2, Ann 2, TÜR 2, TÜR 4, Jõe 1—2, Rap 2, Ris, Mär, Kul, Vig 1, Han 1—2, Krj 1, Khk, Kär 2—3, Kaa 1—2, Pha 1—3, Pöi, Tös 1, Tös 3, PJg 1, Vän 2, Tor 1, Krk 3, Hel 1, Trv 2 ja Pst 1 — s. o. 33 teisendis. Kõige vanemaist teiseid on see värss välja jäänud. —

C-redaktsiooni teine värss „Lina liu laskijalle“ esineb üksikult: Vai 3, Jöh 5, Kad 1, Kad 3—5, Rak 2, Sim 1, VMr 1, VMr 5, Ann 1, TÜR 1, Tln 1—2, Jür 1, Kos 3, Rap 1, Rap 3, Rap 5, Vig 2, Lih, Mus, Kär 1, Jäm 3, Vän 4, Hls 1, Hls 3—4, Krk 4, Hel 2, Trv 4—6, Pst 1, Pst 3, Vil 1—3, Vln 1—2, Kõp, SJn 1—2, KJn 1, KJn 3, Plt 2—5, Ksi 1—3, Lai 2, Pal 1, Trm 1, MMg, TMr 1, Trt 2—4, Vön 1—3, Ran 2, Rõn 1—3, Ote 1—2, Kan 2, Vlg 1, As 3, s. o. 72 teisendis. See värss esineb juba vanimais Virumaa teisendeis Kad 1, Kad 3—4 ja Trm 1, mis on üles kirjutatud enne 1843. a. Vanem trükitud teisend, mis esineb: „Eesti-ma rahva

¹⁾ EKHä 139, VS 39—40, VS 48. — ²⁾ EKHä 140. — ³⁾ EKHä 24. —

⁴⁾ EKHä 143, EKHä 147. — ⁵⁾ EKHä 142. ⁶⁾ EKHä 141. — ⁷⁾ EKHä 145.

Kalender ehk Täht-ramat 1838. aasta peale, pärrast meie Is-sanda Jesusse Kristusse sündimist“ peatükis „Vastla ja tuhka-päevast“, lk. 41—45, sisaldab samuti vastava värsirea. Nende teisendite põhjal võib oletada, et „Lina liugu pitka kiudu“ on C-redaktsiooni tekkinud läinud sajandi teisel poolel.

*   *

*

Palju selgekujulisemad kui liulaulu algusvärsid on selle lõpp-värsid. Need kujutavad sisult üksikuid linasaadusi liuglemisase-tuse ja mitteliugleja seisukohalt. Liulaulus ongi liuglejale kohe vastakuti seatud *t o a s - i s t u j a*:

- A. Tutrad (tuttrad, tutred, tudrid, tudred, dudred, tuddrad, tudred, tudrad, tudra, todra) toassa (tua, toa, toaa, duaa, tuas, toas, tuan) istujalle (istujale, istujalle, istjale, istujal, istujallõ, tua-istujalle) — Vai 1—3, Jõh 1, Jõh 3, VNg 2, Hlj 1—5, Kad 1, Kad 3—5, Kad 7, Rak 1—2, VJg 1—2, Sim 1, VMr 2, VMr 4—5, Amb 1—2, Koe 3—5, Kuu 2—3, HJn 1—4, Tln 1, Kos 3, Rap 1, Rap 4—6, Ris, Vig 2, Var, Han 2, Kse 2, Hps, Rid, Krj 2, Mus, Kär 1, Jäm 2, Jäm 5, Pha 1, Muh, Khr 2, Tõs 1, Tõs 3—4, Aud, PJg 2, Vän 1—4, Vän 6—7, Tor 2, Hää, Hls 2, Krk 3, Trv 3—4, Trv 6, SJn 1, KJn 2, Plt 3—4, Ksi 2, Pal 2, MMg, Trt 4.
- Aa. Turdad toassa istujalle — Trt 3.
- Ab. Tutid tuas istujalle — Vön 1.
- ?B. Odra ri istujel — Krk 3.
- C. Tudrad (tutrad) toas (tuas) tukkujale (tukkujalle)—Kos 1, SJn 5.
- D. Judrad tua tuskurile — Hää.
- E. Tutrad tua ukse taha — Jür 1.

T o a s t u k k u j a (C) on analoogiline taku-värsis esinevale *t a r e s t u k k u j a l e* (Koe 2, Vil 4).

Tudra kordvärsina esineb (Pha 1):

Tudred toas istujale,   Pebred rehepeksijale!

Tudra värsi järgi esineb veel teine kordvärss (VMr 1):

Tudrad tua istujale   Lusted tupa luusijale!

Selle järgi sai rehepeksja ja tuppahiilija pebred ja lusted, nagu oma ja võõra lina võrdluse laulus mitteliuguja (KJn 1, Jäm 3):

Rukid lustisse ludigu!

Tudra-sõna esineb tuttavas Jaani-laulus, mil puhul visati

põllult korjatud umbrohtu tulle. Sel korral hüpati üle jaanitule ¹⁾ ja lauldi:

Tuttrad tulesse, Linad minu põllule! ²⁾
Kasteheinad kesale,

Järgmised kaks ebeme- ja taku-värssi ennustavad linasaadusi liuglemisasendi järgi. Ebeme-värsi muutused on:

- A. Hebemed (ebemed, ebbemed) eestvedajalle (eesta-, iäs-, eestveda-
jale, eestveddajalle, eestveddajale, eest vädajale, eest veddajal,
eest vidajal, eest vedäjäl, iest-vedäjäl, heest vedajalle, eesveda-
jalle, eesvedajale, ees vedajale, ees vedajal) — Nrv, Jõh 5, Iis,
VNg 1—2, Hlj 4, Kad 1, Kad 3—7, Rak 1, VMr 2, VMr 4, Amb
2, JJn, Koe 1—3, Ann 2, Tür 2, Tür 4, Kuu 1—2, HJn 3—4, Tln
1, Kos 1—2, Rap 3—4, Vig 2, Han 2—4, Jäm 3, Vän 1, KJn 1,
KJn 3, Plt 2—4, Ksi 1—2, Lai 1—2, Pal 1, Trm 1, Trt 2, Trt 4,
Vön 3.
- Aa. Ebened eestvedajale — Hää.
- Ab. Helbed (elbed, ellbed) eesta (eest) vedajalle (vedajale, vidajalle,
vidajale) — Ann 1, Var, Tõs 1, Tõs 3, Aud, Pär, SJn 1—4.
- Ac. Elved saavad eestvedajale — Lih.
- Ad. Helmed eest vedajale — PJg 1.
- Ae. Ebo iist vidajale — Vln 2.
- Af. Ebemed eest vedagu (eesvedajalle) — Koe 4, Trm 2.
- Ag. Ihu tak iist vid[aj]al — Vän 5.
- Ah. Eest vedajal edenema — Krk 2.
- B. Erne eest vedäjel — Krk 3.
- C. Ebemed eest tõmbajal — Kos 4.
- Ca. Peened linad tõmbajale — Rap 2.
- D. Ebemed ees ajajalle — Sim 1.
- E. Kes ees need ebemed — Sim 2.
- F. Ebemed ehtijalle — Trt 3.
- G. Ebemed ehitajalle — Trv 6.
- H. Hebemeid asemel magajale — SJn 2.
- J. Ebemed Eska Juhanile — Plt 5, TMr 2.

Herne ja helme on kõlaliselt sarnane ebe-sõnale ja nähtavasti juhuliselt eelmisega vahetatud. Sisuliselt ühendatav on eestvedaja asemele tulnud eestajaja, tähenduses eestsõitja. Murdeti esineb näiteks väljendis „küll tema ajas“ tähenduses: kiiresti sõitis, kihutas.

Peened linad pro ebemed ja eest-tõmbaja pro eestvedaja on samast värsist arenenud. Alliteratsiooni pärast ebeme-sõnaga on

¹⁾ E 69321 (1) < Pärnu-Jaagupi, 1930.

²⁾ E 69224 (1) < Harjumaa, 1930.

valitud hilisemal ajal ehtija ja ehitaja (F—G), millised teisendid on koolides 1924. ja 1927. a. üles kirjutatud. Asemel m a g a j a konstruktsioon (H) on laenatud eri värstist; vrd. Lutsi teisendit (As 1):

Magahjal madala',

ja samuti Ingeris (LIn 1):

Matalaiset makkaajalle!

Madala', matalaiset on siin algupäraselt kuulunud värssi, kuna ebemed oma ja võõra lina võrdluse laulust pärit olevasse stroofi on liidetud.

Ühes teisendis (J) Põltsamaalt esineb ebemete saajana Eska Juhan. Esko nimesid esineb mitmeid (näit. Mihkli k., Rainvere k., Reblase ja Veltsa; Kirbla-Lihula, Vanamõisa), samuti Esku (Juuru k., Kaiu; Ojasuu, Tuhala; Harju-Jaani, Peningi; Jüri, Roe; Rapla). Eelmainitud Eska esineb talunimena Tartu-Maarja kihelkonnas endises Pilka vallas, mis nüüd on ühendatud Tammistu vallaga. J esinduse eel on käinud kordvärss (TMr 2):

Sidemed Siska Märdile!

Ebeme-värstil on veel teine kordvärss (Vän 5):

Ihu tak iist vid[aj]al

Odsa tak kohe oõdijal!

Teises kohas on korratud uuesti kõiki eelnenud värssse, nagu (Võn 2) teisendis:

Linad liu laskijale,

Kes laseb liuu, sellel linad,

Takkud taga tõukajale,

Kes tõukab tagand, sellel takud,

Ebemed eest vedajale. —

Kes'se laiskleb sellel liid.

Eeloleva põhjal peeti kelgu eestvedajat laisklejaks, kellele jäid järele ainult l i i u d!

Vanemais Virumaa teiseis on ebeme-värssi järel esinenud lühikeste linade värss:

A. Lühikesed (lühikessed) linad (linnad) lemmel (lämmel) — Jõh 5, Kad 1, Pil 2.

?B. Tuul (tollel) lina lemmikeis — Har.

B-redaktsioon, millel on kordvärss: „Paiju-pudsus pakalõis“, on pärit oma ja võõra lina võrdluse laulust, mis siia ei kuulu. Et vanemas Virumaa variandis (Kad 1) see värss esineb (ühes võrdleva lisandiga: „naggo takkud“), siis on arvatav, et hilisemais teiseis on see laulust välja unustatud.

Taku-värsi muutused on:

- A. Takud (takkud, takkod, takkut, taku) taga (tagga) tõukajalle (tõukajale, toukajalle, tautäjälä, tõukajal, tõukajel) — Vai 2—4, Jõh 1—6, Iis, VNg 1—2, Hlj 2—3, Hlj 5, Kad 4—7, Rak 1, VJg 2, VMr 2, VMr 4, Amb 2, Koe 1, Kuu 1, HJn 2, Han 3, Kse 2, Phl, Jäm 2, Hää, Hls 1, Krk 3, Plt 3, Plt 5, Lai 1, Pal 1, Trm 1, MMg, Trt 4, Vön 1, Vön 3.
- Aa. Takud taha tõukajalle — Hlj 1, Hlj 4.
- Ab. Takud (takkud) takka tõukajalle (tõukajale, tõukajallõ) — Rak 2, JJn, Koe 1, Kos 2, Nis, Vig 2, Var, Han 4, Hps, Khn 5, Vän 7, Pär, Krk 2, Trt 3.
- Ac. Takud tagant tõukajalle (tõukajale) — Tln 2, Rap 2, Mus, KJn 3, As 3.
- Ad. Takkud (taku, takud, takkut) tagat tõukajalle (tõukajale) — Hls 2, Hel 3, SJn 2, SJn 4—5.
- Ae. Takud tagalt tõukajalle (tõukajale) — SJn 1, SJn 3.
- Af. Takud (takkud) tagast (takast) tõukajalle (tõukajale, tõugajal) — Hel 4, Plt 2, Ksi 1—3, Äks, Trt 2.
- Ag. Takkud tagast tõugaku — Trm 2.
- Ah. Takud takku tõukajalle — Trv 6.
- Ai. Pakla tagast tõukajalle — Vln 2.
- Aj. Kes taga, need takud — Sim 2.
- Ak. Kes tõukab tagand, sellel takkud — Vön 3 (kordvärss A redaktsioonile).
- Al. Taga tuukajal taku kasvama — Krk 1.
- B. Takkud taga lükkajalle (lükajale) — Kuu 2, Kär 1.
- Ba. Takud (takkud, dakud) takka (tagga, dakka) lükkajalle (lökkajale, lykkajale, lükkajal, lükkajatel) — Nrv, Kad 3, Ann 1, TÜR 1—4, HJn 1, HJn 3, Tln 1, Kos 1, Kos 4, Rap 1, Rap 3—5, HMD, Kse 1, Kir, Hps, Jäm 5, Muh, Khn 6, Tõs 3—4, Aud, Vän 6, PJg 1, Pal 2.
- Bb. Takud tagant (tagand) lükkajalle (lökkajälle, lükajale) — Krj 2, Jäm 3, Khn 1, KJn 1.
- Bc. Takud tagalt lükkajälle — SJn 3.
- Bd. Takud tagast lükajäle (lükajale) — Tõs 1.
- Be. Takud saavad takka lükkajale — Lih.
- C. Takud taga jooksiijalle — Vai 1.
- D. Takud taga viiatajalle — Amb 1.
- E. Takud (taggud) takka (tagas) vaatajalle (vaatajale) — PJn 2, Vän 1—5, Tor 2.
- Ea. Takku tagant vaatajale — Ran 2, Rõn 3.
- F. Takud toas istujale — Rap 2, Rap 6.
- Fa. Taku (takud, takku, takkud, takko) tares (taren, tarõn, tare) istujalle (istujale, isdujale, isdujallõ, istojale, istujile, istjale, istujatel) — Hls 3—4, Krk 4, Hel 2, Trv 5, Pst 1, Pst 3, Vil 1—2, Vln 1, Kõp, Vl x 1, TMr 1, TMr 3, Vön 2, Rõn 1—2, Ote 1—2, Kan 2.

Fb. Takud tares tukkujalle (tukkujale) — Vil 2—3.

Fc. Takku tare saisajale — Vlg 1.

„Takud toas istujale“ (F—Fa) kuju on võetud värsist „Tutrad toassa istujale“. See kontaminatsioon on levinud eriti Lõuna-Eestis, kus „tuba“-sõna asemele on tulnud „tare“ nimetus.

Alliteratsiooni tõttu asendatud sõna t u k k u j a (Fb) leidub ka tudra-värsi variatsioones (vrd. C-redaktsioonist Hlj 2). Tare s e i s j a (Vlg 1) on tare istuja ja tare tukkuja juhuline paralleel, kuigi selle verbaalnoomeniga esineb (As 1) Lutsis eri värss:

„Saizjal sadehidze!“

On võimalik, et see verbaalnoomen on laenatud pakla-värsist (Vän 6):

Pakla paigal seisjale,

kus „saisja“ verbaaltuletis on üldine.

Värsis „takud taga vaatajalle“ on sõna „vaataja“ laenatud eri värsist (Hlj 3):

Vareskaerad vahtijalle,

kus vahtima ~ vaatama esineb algupäraselt selles värsis. Neli verbituletist: tõukaja, lükkaja, viiataja ja jooksiija, on taku-värsis ainuesinevaid. Jooksiija ja viiataja, tähenduses vibutaja, lehvitaja, on hilisemaid variatsioone. Lükkaja ~ tõukaja paralleel-esindus on enam levinud ja vanem. Levimise poolest on tõukaja laiemas piirkonnas tuntud, ulatudes Tartumaani, kuna lükkaja verbituletist Ta:1 ei esine. See paralleelne esindus on võrdlemisi vana. Knüfferi vanemais teiseis on need lahkuminekul juba esinenud, vrd. Kad 3: lükkajalle ja Kad 1, Kad 4: tõukajalle. Viimasel kujul esineb see ka vanimas trükitud teisendis a. 1838.

Kuna taku ja pakla tähendused on teineteisele lähedased kui mitte sünonüümid, siis on taku asetus pakla-sõnaga (Ai) puht-juhuliselt pakla-värsi mõjustusel tekkinud.

Pakla-värss esineb järjekindlalt taku-värsiga koos, kas tavaliselt taku-värsi järel või taku-värsi ees (Pst 3, Trv 5):

A. Pakla paigal seisajale (seisijale) — Trv 5, Pst 1, Pst 3.

B. Pakle parsil kurtajale — Krk 4.

Pakla-värss on üles tähendatud ainult kahest maakonnast: Pä ja VI. Vanimad teisendid on Halliste ja Paistu kihelkonnast (Hls 4, Pst 1) aastast 1893. — B-redaktsioonis esineb kurtaja pro

seisaja, milline kuju on laenatud (lina)luu-värsist, kus kurtaja sõna esinemine on normaalne. Linaluu-värsi muutused on:

- A. Luu kurun kurtajale — Vlg 1.
- B. Luu kursi kullejele — Hel 2.
- C. Luu loukal istujalle — Jõe 1.
- D. Buud (luud) ahu güttajale — Muh.

C-redaktsiooni on verbituletis istuja üle võetud tudra-värsist. Verbaalnoomenid kurtaja ja kulleje 'kuulaja' ¹⁾ on (lina)luu-värsis paralleelselt esinenud, kus esimene on a. 1889, teine värss 1890. aastal üles kirjutatud.

Juhulistest liulaulu lõppu liidetud ridadest on vareskaera-värss enam arenenud:

- A. Vareskaerad (vareskaara, vares kaerad, varese kaerad, varesekaerad) vahtijalle (vahhtijalle, vahtijale) — Hlj 3, VJg 2, Koe 3—4, Krj 2, Mus, Kär 1, Vän 6, Hls 2, Pal 2.
- Aa. Vareskaelad (varesekaelad) vahtijalle (vahtijal) — HJn 4, Rap 5.
- B. Nälg hein nälja naerijalle — Ksi 2.

V a r e s k a e l a d on juhuline tuletis vareskaertest. Et vareskaer resp. nälghein on taliviljas kasvav kaeraliik, millel pole ühist liulaulus tavalise linaga või linasaadustega (takk, pakal, ebemed, luud), siis on see värss arvatavasti juhtumisi sattunud liulaulusse. Vareskaera-värss esineb liulaulu kirjapanus 1876. a. alates, mil see Wiedemanni pooit on üles tähendatud ²⁾.

Üksikuist liulaulu lõppu liidetud värssidest mainitagu (Hlj 3):

Lestad leeme keitijalle!

Leemekeetmiskeelu-värss esineb tudra-värsi järel vareskaera-värsi ees, kuna vareskaera-värsile järgneb samas teisendis (Hlj 3):

Linased püksid liugujalle!

Et „liuguja“ sõna esineb juba värsis: „linad pitkad liugujalle“ sama teisendi alul, siis on laulu lõpul „linaste pükste“ liugujalle ennustis paralleelesindus.

Kõrvuti pakla-värsi B-redaktsiooniga esineb parsil puhkaja pro kurtaja (Kos 1):

Praht saab parsil puhkajalle,

Seemned seki sidujale!

Nähtavasti sisaldab seegi Kose khk. 1891. a. kirjapandud teisend p r a h i j a s e e m n e t e kohta juhulise eri värsi.

¹⁾ See esineb liulaulu algusredaktsiooni B-sarja kordvärsis: „Hõle kubu saab kuulajale!“ (Hää).

²⁾ Wiedemann, AIÄLE, lk. 352—353.

Samuti juhuline on Kihnu saare teisendi lõpp (Khn 5):

Kassimuinid lible otsas,

Koerakotid kepi otsas.

Kohati on liulaulu kasustatud vastlapäeva mängulauluna (Iis), kus kaks-kolm mängijat ringi sees seda laulu laulsid. Laulu lõpul lauldi „kuprad, kuprad“ ..., mil puhul tantisiti ringi sees. See Iisakust saadud hiline teade (1926. a.) on üksik ja ka juhuline. Muidu lauldi liulaulu mäest liugu lastes, nagu see laulude puhul teiseis margitud (näit. Nrv, Amb 1, Tür 3, HJn 2, Vig 2, Mus, Tõs 1, Hel 1, Ksi 1, Urv jne.). Sõna k u p r a d esineb ka eri värsina liulaulu lõpul (Pär):

Kuprad kuhja kuningalle.

Kas kuhja kuninga all mõeldi kelgul istujate „lastekuhja“ juhtijat, on selgusetu. Samas teiseis tähendatakse, et liulaulu lauldi kelku (mäkke) vedades.

Eri värssides kujutatakse liulaulus, kuidas pidi vastlasõitja sõites istuma ja ennast hoidma. Kes soovis keni linu, see pidi sõidul istuma keskele:

A. Linad keskel istujalle! — Rap 4.

B. Kes keskel, need kenad linad! — Sim 2.

Eriti Soomes kujutati, et mahakukkuja sai takuseid linu¹⁾. Sama kartus näib olevat meilgi²⁾, milline hoiatus leidub laulus (Tõs 2):

Hoidke vennad ilusaste,

Et ei kukku küllelida,

Tõmmakem kõik tugevaste,

Ega ei lange seljalida!

Kõhuli kukkuja, sabale astuja ja istuja sai (Phl):

Kanäpäd kõholä kokkojälä,

Heinäd Hännalä astojälä,

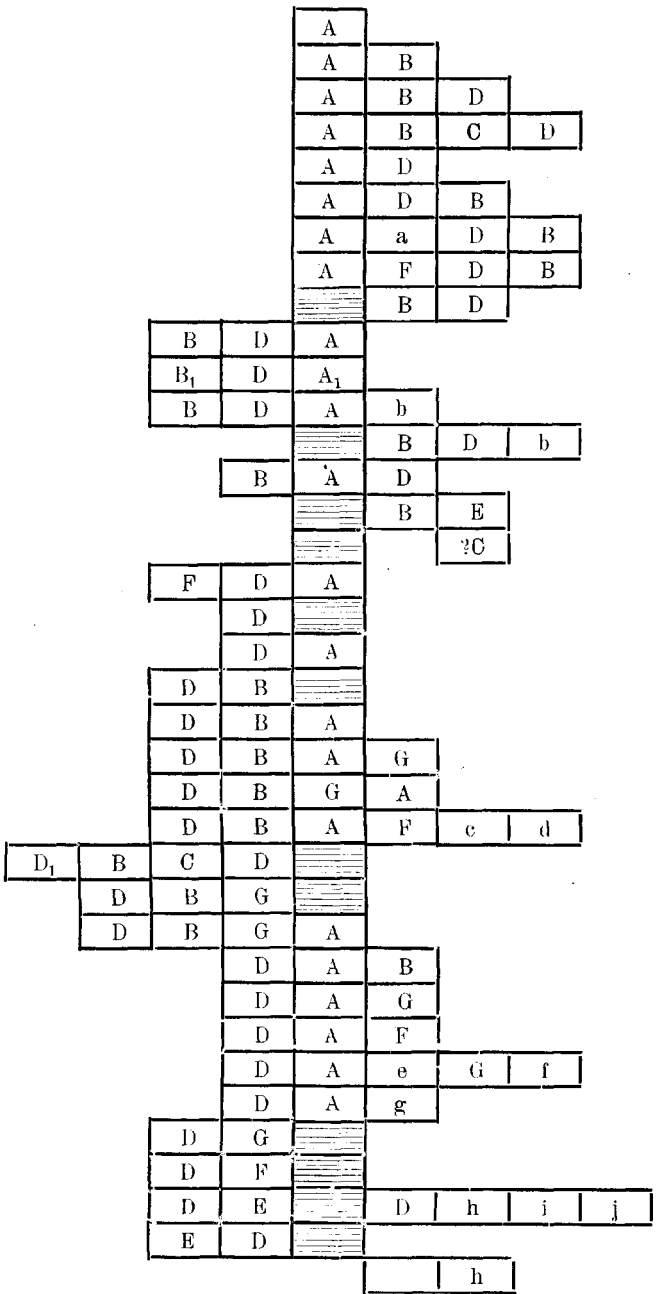
Öläd annan äigä estojälä.

Eelesitatud värssides, kus kujutatakse mitmesuguseid lina- (vilja-)saadusi kelgu eri paigus liuglejale või mitteliuglejale, on ridade omavaheline järjekord ebauhtlane. Arvatav on, et laul, siirdudes kuskilt oma lähtekohalt, on tublisti kannatanud inimeste kõikuva mälu tõttu, mispärast värsiridadest alaliselt üksikud puuduvad. Puuduvate värsside täiteks on asetatud uusi, millede seisukoht laulus ei ole olnud enam nii järjekindel. Seda järjekorra mitmekesisust võime kujutada järgmise kavandi kaudu, kus tudra-värssi tähendab A, odra- A₁, ebeme- B, herne- B₁, lühikese lina C, taku- D, tatra- D₁ pakla- E, luu- F ja vareskaera- (~ nälg-

¹⁾ Varonen, Vainajainpalv., lk. 251—254.

²⁾ H III 18, 442 (10) < Vigala, 1894.

Kavand nr. 4.

heina-)värssi G, kuna kordvärssides tähendab lustet a, kena lina b, prahti c, seemet d, lesti e, linaseid pükse f, pepri g, kanepit h, hein i, õlgi j.

Esitatud värsikombinatsioonide järgi jagunevad teisendid:

A: VJg 1, VMr 5, Kuu 3, Jür 1, Rid, Khn 2.

A + B: Sim 1, Koe 3—4.

A + B + D: Kad 4, Kad 7, VMr 2, VMr 4, Tln 1, Kos 2, Vig 2.

A + B + C + D: Kad 1, Plt 3.

A + D: Vai 2, Jõh 1, Amb 1, Rap 5, Ris, Hps, PJg 2, KJn 2.

A + D + B: Hlj 4, Rak 1, Hää.

A + a + D + B: VMr 1.

A + F + D + B: SJn 1.

B + D: Han 3, PJg 1, Pär, Krk 2, Hel 4, SJn 3—4, Ksi 1, Trm 2.

B + D + A: Tõs 1.

B₁ + D + A₁: Krk 3.

B + D + A + b: Rap 3.

B + D + b: Sim 2.

B + A + D: Tõs 3, Trv 6, Plt 4, Trt 3.

B + E: Vln 2, Kan 2.

?C: Har.

F + D + A: Hlj 5.

D: Jõh 2—3, Tür 1, Tür 3, Tln 2, Rap 6, Nis, Kir, Pha 2—3, Khn 1, Khn 5—6, Vän 5, Hls 1, Hls 3—4, Hel 3, Trv 3—4, Vil 1, Kõp, Vl x 1, Ksi 3, Aks, TMr 1, TMr 3, Vön 2, Ran 2, Rõn 1—3, Ote 1—2, Kan 3, As 3.

D + A: Vai 1, Vai 3, Jõh 4, Hlj 1—2, Rak 2, HJn 2, Rap 1, Kse 2, Jäm 2, Jäm 5, PJg 2¹⁾, Tõs 4, Tor 2, Vän 1—4, Vän 7, SJn 5, MMg.

D + B: Nrv, Iis, VNg 1, Kad 6, JJn, Koe 1—2, Ann 1—2, Tür 2, Tür 4, Kuu 1, Kos 4, Rap 2, Lih, Jäm 3, SJn 2, KJn 3, Plt 2, Plt 5, Lai 1—2, Pal 1, Trm 1, Trt 2, Vön 3.

D + B + A: Kad 5, Amb 2, Kuu 2, HJn 1, Var, Han 2, Aud, Trt 4, Vön 1.

D + B + A + G: HJn 4.

D + B + G + A: Ksi 2.

D + B + A + F + c + d: Kos 1.

D₁ + B + C + D: Jõh 6.

D + B + G: Han 4.

D + B + G + A: Rap 4.

D + A + B: VNg 2, Kad 3, HJn 3.

D + A + G: VJg 2, Krj 2, Mus, Kär 1, Vän 6, Hls 2, Pal 2.

D + A + F: Muh.

D + A + e + G + f: Hlj 3.

¹⁾ Sama laulik (Madis Kontson) on need värsid algul laulnud: A + D, teistkordsel kordamisel: D + A järjekorras.

D + A + g: Pha 1.

D + G: Kse 1.

D + F: Hel 2, Vil 2—3, Vln 1.

D + E: Vän 6, Krk 4, Trv 5, Pst 1, Vlg 1.

D + h + i + j: Phl.

E + D: Pst 3.

h: Mär, Pil 1.

Esitatud 38 variatsioon on kõige paremini lauliku meeles püsinud D-värss, mis esineb juba üksikult 32 teisendis (vaata kavand nr. 4); B-värss aga üksikult üldse ei esine (välja arvatud Ing 1 ja Vad 1, kus B-st on arenenud iserada, nimelt sama verbi juures on muudetud eseme nime „ebe“ (Kad 3, adjektiiviga „matalaiset“ LIn 1) või ümberpöörduvalt verbi asendis „istujalle“ (LIn 1) pro „tõmbajalle“ (Rap 2). B-värss esineb alati ühenduses A- või D-ga.

Juba Virumaa vanimais Knüpfperi teiseendis esineb kaksikesindus A + B + C + D ja A + B + D (Kad 1, Kad 4) ja D + A + B (Kad 3), mis kinnitab, et D-värsi esinemine liulaulus oli läinud sajandi esimesel poolel juba ebakindel. Kuid kõige vanemas 1837. a. trükitud teisendis on värsside järjekord taas A + B + D. Värsside A + B + D järjekorra vanemust ja A- ning D-värsi vahelduse hilispära viitab värsside teisenemisrohkus. Üldise meelepidamis-seaduse järgi ununevad laulu lõpu pool olevad värsid sagedamini kui laulu keskel olevad värsid. Seda tõsiasi võime siin konstateerida, kus D- (8 eriarendust) ja B-värssidel (9 eriarendust) on palju enam variatsioone kui A-värstil (5 eriarendust).

Peale kolme tähtsama A + B + D-värsi on teiste värsside asend ühtlane. C on asetunud kombinatsioonis B ja D värsi vahele. E-värss esineb alaliselt D-värsiga koos. F-värss on tavaliselt järgnenud D-le (välja arvatud Kos 1, kus see järgneb A-le). G-värss on liidetud (välja arvatud Hlj 3 ja Rap 4) teise, kolmanda või neljanda värsina liulaulus viimaseks.

Eelmise põhjal võime konstrueerida liulaulu normaalkuju järgmiselt:

Lähme liugu laskemaie!
Lina liugu pitka kiudu:
Lina liu laskejalle,
(v. Liugu laugu laskejalle
Linad pitkad liugujalle),
Tutrad tuassa istujalle,
(Pebred rehepeksijalle),
Hebemed eesta vedajalle,

(Lühikesed linad lemmel),
Takud takka tõukajalle,
Pakla paigal seisajalle,
Luu kurun kurtajalle,
Vareskaerad vahtijalle,
(Lestad leeme keitijalle,
Praht saab parsil puhkajalle,
Seemned seki sidujalle)!

Liulaulu täielisemad teisendid esinevad Põhja-Eestis, kuna Lõuna-Eesti teisendid on rohkem katkendilised ja puudulikud. Põhja-Eesti teisendeist on täielikumad Harju- ja Virumaa kirjanud.

Mõned liulaulusse liidetud värsiread on seotud kindlate kohanimedega, nagu näit. (Jõh 1) teisend:

Linna s liugevad emandad,   Taga Narva naised noored!

Eelmise põhjal on Narva-tagusel maa-alal Ingeris liulaskmine noorte naiste harrastus. Nagu kiigelaulus neiu soovib hästi kõrgele kiikuda, nii et teda nähakse kaugetes maakohtades ja linnades, nõnda soovib lihaheite liulaskja sõita oma laulu-ettekujutuses (teisend Võn 2):

Sõida regi Riia poole,   Rii vehmre Villandide,
Rii talla Tartu poole,   Rii pöörus Pühajärve.

Setu lihaheite-laulude teisendeis esinevad sageli üksikud kohanimed liugumissõidu sihtidena. Nii näit. (Vas 2):

Livvêlgê' ja lavvêlgê'   (Ja) Liigu alla Liiva kõr'ts'i.

Liiva kõrts on Vastseliina kihelkonnas. Lihahete-sõidus mainitakse liuhobusest (Lob 16, Pet 3):

Lei iks ta moa Moskēvahe.

Lauliku mõttekujutuse kõrval esineb kohanimesid ka lähemast piirkonnast. Sagedasti mainitakse järgmist kaht külanime (Lob 12):

Viiks meidä sa Verskahe,   Lustiks lüümä vii Lobotkahe.
Või teisendis (Lob 10):

Nuu'ks veenü mii Verskahe,   Nuu'ks Lobotkahe lää lusti lüümä.

Kohanimed esinevad ka vastupidiselt (Lob 11):

Lobotkahe lääme lusti lüümä,   Verskahe lääm veerätämmä!

Sõidu puhul mainitakse (Lob 12):

Anna'ks ruuska sa rohkõmbast...   Virgalt saamõ sis Verskahe.

Liusõidu-hobust kujutab laulik (Pet 8):

Iks ol'l' sõa sõnni,   Ja rootsi ruun!

Lobotka ja Verska on mõlemad üksteise lähedal asuvaid küli Põhja-Setus.

Ingeri liulaulud, mis käsitlevad peamiselt lihaheite-sõitu hobusega, sisaldavad samuti kohanimesid. Nii näiteks liusõidul (KIn 2):

...Liput linnahan näkyvät,
Harja riuvut Hatsinaan,
Päätöriuvut Pääkorahen,

Kohad, peale Rootsi, Riia ja Moskva, mida on kasustatud lauliku ettekujutuse võrdluseks, kuuluvad kõik Eesti maa-alale.

* *

*

Saaremaal Jämaja kihelkonnas tuntakse veel erisugust liulaulu, mis ei ole ühenduses eeltoodud lauluga. Jämajas on liahetitel kalurid mererannas mägede peal hüüdnud (Jäm 1, Jäm 4):

Tursad (aga) tulgu meie (meite) merde,	Mere põhja põrsukene!
Muda (aga) mingi muude mutsu (mutsa).	Uju aga uju halli poissi,
Tule aga tule tursukene,	Hakka meite õnge otsa!

Siis saadud suvel palju turski. Et laulust on üles kirjutatud ainult kaks teisendit, mõlemad on Jämaja kihelkonnast, siis ei selgu siin selle laulu areng ainetiku puudusel. Ka ei ole lähemalt teada, kas seda tursapüügi kohta käivat liulaulu on lauldud Saaremaa teistes kihelkondades, peale Jämaja. Niipalju on kindel, et see liulaul tursapüügist on esinenud paralleelselt tavalise liulaulu kõrval, mis ennustab linaõnne (vrd. teisendeid Jäm 1 ja Jäm 4, mis A. Kuldsaar'e poolt on kahel korral saadetud Jämajast).

Oma ja võõras lina.

Oma ja võõra lina võrdluse laul esineb Soomes, Eestis, Vadjas, Setus ja Lutsis.

Kavand nr. 5.

Lä 0	Ha 1	Jä 0	Vi 5	So 90
Sa 0	Pä 12	Vl 20	Ta 14	Va 3
			Vlg 2	Võ 10
			Se 6	As 3

Eesti, Setu ja Lutsi teiseideid on 73: Hlj 1—2, Kad 7, VMr 1, VMr 7, Kuu 3, Khn 2—3, Khn 6, Tõs 1, Vän 1, Vän 5, Hää, Hls 1, Hls 4, Krk 1, Krk 3—4, Hel 1—3, Trv 1, Trv 3—5, Pst 1, Pst 3—4, Vil 1—2, Vil 3, Vln 1—2, SJn 1—2, SJn 4, KJn 2, Vl x 1, Ksi 1, Trm 1, TMr 1—2, Vön 1—2, Puh 1—2, Ran 2, Rõn 1—2, Ote 2, San 1—2, Kan 1—2, Urv, Krl 1—2, Har, Plv 1, Ráp 1—3, Vlg 1—2, Lob 30, Pet 2, Pet 16, Pet 23, Pet 28—29, As 1—2, As 5.

Oma ja võõra lina võrdluse laulu algosa esineb järgmistes redaktsioonides:

A-redaktsioon.

Refrään-algus esineb oma ja võõra lina laulus peamiselt Võrumaal, mis teiseb järgmiselt:

- A. Liugle laugle — Kan 1.
- Aa. Liuglemi (liugleme) lauglemi (laugleme) — Urv, Krl.
- B. Liugleme laugleme, liugleme, laugleme — Krl.
- Ba. Liuelgeme, lauelgeme lingu, liugu — Vlg 1.
- Bb. Liveldes, laveldes liuge lauge — San 2.
- C. Liuge, lauge re'ekene — As 1—2.

Oma ja võõra lina refrään-algus erineb liulaulu A-redaktsiooni värssidest selle poolest, et siin esinevad värsid on imperatiivikujulised. Kuid samu imperatiivikujulisi refrään-värsse tabame Setumaa täiesti erinevates lihaheite-lauludes:

- A. Livvëlǵē' ja lavvëlǵē! — Vas 1.
- Aa. Livvõlgõ ja lavvõlgõ! — Lob 4—5.
- B. Livvëlǵē iks mie', lavvëlǵē! — Pan 3.
- Ba. Livvõlgõ õks mii' lavvõlgõ! — Lob 10.
- C. Livvē-iks lēmma, lavvëlēmma! — Pet 2.

Eeltoodud teisendite järgi on Võrumaa ja Setumaa teisendid omavahel kindlas ühenduses. Kuna suuremas osas selle laulu teiseis refrään puudub, siis on arvatav, et Võrumaa teiseisendeid on mõjustanud Setumaa lihaheite-laul.

Oma ja võõra lina laulu algusesse on liidetud veel liulaulu algvärss. Nii esineb Plv 1 ja Ráp 1 teiseis liulaulu B-redaktsiooni ja Ráp 2 teisendis liulaulu C-redaktsiooni algvärss.

Refrään-värss oma ja võõra lina laulus esineb ka kahe värsiga, kus liulaulu C-redaktsiooni „lina liugu pitka kiudu“ algvärss on muudetud järgmiselt:

- A. Liuglõmi (liuglemi) lina' (lina) pikä — Urv.
- Aa. Liugleme linad pikaks — Krl.

ja teine värss:

- A. Lauglõmi (lauglemi) kiu' (kiu) laja (laia) — Urv.
- Aa. Linad pikaks, kiud laiaks — Krl.

„Laia kiu“ väljendit liulaulus ei tunta. Arvatavasti on see „pika kiu“ asemele moodustatud.

Kahevärsiline refrään-algus esineb veel (Har) teisendis:

Läks-mii mihe lüügelõma, Lüügelõma, laugelõma!

See värss on juhuline; on ju teada, et nii mehed kui naised lasksid lihaheitel liugu mägedel.

B - r e d a k t s i o o n.

B-redaktsiooni tunnuseks on „meie“ asesõna, mis on teiseisest kohati kadunud. Üherealised värsid omavad järgnevaid muutusi:

- A. Mede (meie) lina liuu (liu) piku (pikku, pikun) — Trv 1, Trv 5, Pst 1, Pst 4, VI x 1.
- Aa. Linad liuu pikkunessa — SJn 2.
- Ab. Lina liu pikässe — Rõn 2.
- B. Minu lina liniku piku — Võn 2.
- Ba. Mi (mii) lina (lina') linko (lin'ke, linkõ) piu (piu') — Plv 1, Ráp 1—3.

- Bb. Mii üks linad liniges[e]d — Lob 2.
 Bc. Mii lina linkest — Pet 29.
 Bd. Noil üks (iks) lina (lina') linikist — Pet 2¹).
 Be. Meil üks läävä lina' linikest — Pet 28.
 Bf. Läävä' üks sul lina lin'kest — Lob 30.
 Bg. Läävä lina' linkest — Pet 16'.
 Bh. Meie lino saava üks linkest — Pet 23.
 Bi. Lina meile liinikus — TMr 1.
 Bj. Lina pikiliniikus — Vln 2.
 Bk. Lina piki linikis — Kan 2.
 C. Meie (meite) lina linna piku (pikku) — Hls 4, Krk 1, Krk 4, Vil 1.
 Ca. Lina linna pikutsesse (pikutsese) — Hls 1, Hel 3.
 Cb. Linad linna pikkunessa — SJn 2.
 Cc. Lina kasvab linna pikutses — Pst 3.
 D. Mede linad metsa pikused (metsapikused, metsä pitkusöd, pikutsös) — Khn 2—3, Khn 6, KJn 2.
 E. Meie lina meeste piku (pikku) — Hel 1, Vlg 1.
 Ea. Meil lina miiste piijus — Har.
 F. Meie lina (linad) löhu niitsis (löhenitsis) — Urv.
 G. Mede linad leos ligugu — Hää.
 H. Meie lina meelelise — Trv 3—4.
 J. Meile saava sileda lina — TMr 1.

Paralleelselt on esinenud A ja B.

Arvamine, nagu lina kasvaks liu piku, on võrdlemisi laialdane²).

Alljärgnevas redaktsioonis liumäe, liutee, reetee, reejälje ja liulaskmisega linapikkuse võrdlemine põhjeneb samal põhimõttel. Poetilise ilmega on eriti teisend (Urv), millel on oma iseseisev kordvärss:

- A. Löhu niitsis kandlekeelis.
 B. Löhenitsis kandlekeelis.

Löhu ~ löhe on võrumurdeline lühivorm sõnast löuend, kangas, kuna niitsed tähendavad arvatavasti niiti.

Kordvärssidest on kõrtsi aia ja kõrtsi harja võrdlus linakasvu pikkusega liidetud Aa- ja Cc-teisendite juurde Viljandi-
 maal:

- A. Kõrtsi aia kõrgunessa — SJn 2.
 Aa. Kõrdsi arja kõrgutses — Pst 3.

¹) Vrd. ka kahevärsilist esindust Setus (Pan 1):

Liivvälgē iks linno hüvvi... Linik iks tahtsē linno hüvvi!

²) Vrd. Lihahaide Eestis, Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat VI, lk. 20 jj.

Teine kaherealine kordvärss on liitunud Ca juurde:

- A. Kugur otsa kulda nopsi — Krk 3, Hel 3¹⁾.
- B. Kugur otsa, kui see kuhja — Hls 1.
- C. Kugara kolme arulises — Rõn 2.

ja teine värss:

- A. Seemel sisse siidi nopsi — Krk 3.
- B. Seemel sisse kui sii siidi — Hel 3.
- C. Kiudu pääle, kui see siidi — Hls 1.

Linaseemnest ja kugarast esineb liulauluga kontamineeritud laulus „Imed“ (TMr 2) vastav motiiv²⁾:

...Meri üles künneti,   Kubar pääle kui see kulda,
Lina sisse külveti,   Seeme sisse kui sibula.
Lina kasvi kui see linti,

Või (Ksi 1): Linna kasvis kui se linti,
Kiudu selga kui se siiti,
Kuppar otsa kui se kulda,
Lähme linnu kiskumaije!

Linakasvu ja liniku võrdlusele on järgnenud Setus kordvärss:

- A. Mii pagla pallapoolisd — Lob 2.
- Aa. Mie (mie') öks (iks) pakla (pakla') palla poolist (pallapoolist) — Pet 2 a—b (v. 21 ja 29).
- Ab. Mie pakla palla poolest — Pet 23.
- B. Pakla' läävä palajast — Pet 28.
- Ba. Läävä' pakla palkkast — Lob 30.
- C. Pakla pala poolöst — Pet 29.
- D. Pakla palajast — Pet 16.

ja teine värss:

- A. Tano lina tasatses — Vln 2, Kan 2.
- B. Tanolango tazatsit — Pan 1 (v. 8 ja 10).

On eriti huvitav, et viimases kordvärsis VI ja Se teisendi read ühtivad, välja arvatud sõna lina ja lõnga ümberasetus mõlemas värsis.

¹⁾ Vastav värss esineb Läti liulaulus:

„Selta poga galina“, s. o. „kuldne kugar otsa“. Latvju Dainas V, n:o 32232, v. 4.

²⁾ Soome liulaulus esineb linaseemnete kohta käiv värss järgmisel kujul:

Tirin, lirin liinasia,
Pitkäpäisiä pellavia,
Sata siement sisään. (EKHä 80.)

C-redaktsioon.

Vastav oma ja võõra lina laulu algusvärss esineb ühenduses ka liulauluga. Kuid lina sitkust, pehmust ja värvi määravad värvid kujutavad oma lina häid omadusi ja kuuluvad seepärast algupäraselt lina võrdluse laulu. Muutused on järgmised:

- A. Linad pikad, luud lahedad (lahedad, lõhetad) — Tln 2, Vil 2—3, Kõp, SJn 1, SJn 4.
- Aa. Linad pitkaks, luud lahesse — Vln 1.
- Ab. Linad pikad, luust lahedad — SJn 2—3.
- Ac. Linad pikkad luust lagedad — Vän 1.
- Ad. Linad pikkad linad lahedad — Hää.

Kolmandas värsijalas on sõna „luust“ vokaali lõppkao tõttu kaotanud. Endine kuju oleks luusta, mille järele aga tuleks neljandasse värsijalga kolmesilbiline sõna. Siin on Aa-s esinev pluurali nominatiivne kuju luud algupärane, kuna järgnevad värvid on moodustatud samal analoogial:

- A. Sika sarve (sikasarve) sikkusesse — Vil 2—3.

Lina värvi sooviti:

- A. Nirgi villa (nirgivilla) valgeessa (valgusesse) — Vil 2—3, Vln 1, SJn 2.

Ja lõpuks lina pehmust võrreldi:

- A. Kassi karva pehmeessa (pehmusesse) — Vln 1, SJn 2.
- B. Kassi saba (kassisaba) pehmusesse — Vil 2—3.

Kuna „saba“-sõna esinedes teises värsijalas on viga, tuleb A-redaktsiooni „karva“-sõnaga pidada algupäraseks.

D-redaktsioon.

D-redaktsiooni värvid kujutavad nagu B-redaktsiooniski lina pikkust, kuid ka lina värvi ja seemnete suurust. Lina pikkust kujutavad värvid, mis koosnevad kahest värsipaarist, on analoogilised B-redaktsiooni A-esindusega. Liu pikkuse asemel võrreldakse siin linakasvu liumäe, liutee, reetee, reejälje pikkusega ja liulaskmisega.

D-redaktsiooni esimese värvi tähtsamad muutused:

- A. Nõnda (nindap, nenda) pikaks (pikkaks, pikkas) meie lina (linad) — Kuu 3, Vlg 1—2.
- Aa. Nii pikkad meie lina — San 2.
- Ab. Nii pikäs meie lina — Rõn 1, Ote 2, San 1.
- Ac. Nii pikast (pika', pikä) me (mii) lina' — As 1—2, As 5.
- Ad. Meie (meije) lina nõnda (ninda) pikäs (pikkas, piiju) — Hel 2, Puh 1.

- Ae. Mi lina nii pikas — Kan 1.
 B. Nõnda pikad minu linad — Hlj 1, Vön 1.
 Ba. Nii pikaks (pikkaks) minu lina — Vil 3.
 Bb. Nii pikad (nipitkat) linad (linnad) minule (minnule) — VMr 1, VMr 7, Trm 1.
 C. Nõnda pikäs saagu lina — TMr 1.

A-esinduses korvab „meie“-sõna vea kolmandas värsijalas ja on selle poolest B-redaktsioonist algupärasemal astmel.

Teise värsi muutused on:

- A. Kui on liu laskemine — VMr 1.
 Aa. Kui see liu laskemine — VMr 7.
 Ab. Kui se liud laskemaie — Trm 1.
 B. Kui see linu mäekene — Hlj 1, Vön 1¹⁾.
 Ba. Kui om meie liugu mäge — Jür 2.
 Bb. Nii pikka kui liuge mäe — San 2.
 C. Kui see (se) liu teekene — Vil 3, Hlj 2.
 D. Kui sii (si, see, sjoo) riitiikene (rii, ree tiikõne, teekene) — Hel 2, San 1, Vlg 1—2, As 1—2.
 Da. Kui sii tiiraakõnõ — As 5.
 E. Kui nii (nee) rii (ree) jällekese — TMr 1, Puh 1, Rõn 1.
 Ea. Nagu rii jällekese — Ote 2.

Liu (< livvu) laskemine on arvatavasti selle värsi algupärane kuju.

Setus on eelesitatud värsipaar arenenud tavalise maslenitsaulu liitosana neljavärsilises ühenduses (Pet 2a, v. 13—16, Pet 2b, v. 12—15):

1903.

Nii iks no hüäst mie' lina',
 Kui iks sie rie tiekene,
 Nii iks pikäst mie' lina',
 Kui saa iks sie saani jälekene.

1928.

Nii õks no hüäst mii lina,
 Kui õks sie' tükikene!
 Nii õks pikäst mii lina
 Kui saa õks sii' saani jälekene.

Samad värsid on püsinud kõige uuemais Setu kirjapanudes (Pet 2b). Setu kordvärss on Eestiski tuttav (San 2):

Nii pikäs meie lina,   Saksa saani jälekõse!
 Kui si rii tiikõne,

On huvitav nähtus, et peavärss rii tiikõne ja kordvärss saani jälekõse on kontamineerudes muudetud uuesti peavärssiks: rii jällekese (E—Ea). Puudulikku linavõrdlust kujutavad värsid:

- A. Kes läheb liugu laskemaie — Kad 7.

¹⁾ Vrd A. Kaarna „Eesti luuleilm“, lk. 149 (1931. a.).

Vastav värss on taas ainuke juhtum ja võib-olla linaleotus-
laulust võetud; vrd. Hlj 3:

Kes siis tuleb liugumaie!

Järgmised värssid on:

A. Sellel (selle) kasku pikad linad — Kad 7.

?B. Mulle kasugu pikad linad — Tõs 1.

Siia kuulub ka kordvärss:

A. Pikad linad, lahked linad — Kad 7.

Lutsi eestlaste linavõrdlus on ühenduses kanepiga (As 1):

Ke liuel, tool lina',	Me liugli, me lina',
Kea karas, tool kanebi'.	Me kargzi, me kanebi'!

Kui liugleja sai lina ja kargaja kanepi, siis selle kõrval
sooviti pikki linu ja kanepit eriti „kodustele“ ja „velüstele“
(As 2):

Venüge velüste lina',	Kazuge kodo kanebi!
-----------------------	---------------------

D-redaktsiooni järgnevad värssid on palju lihtsamad eel-
mistest. Lina värvi võrdlusvärsside muutused on:

A. Nõnda valged minu linad — Hlj 1, Võn 1.

Aa. Nii valgeks minu lina — Hlj 2.

Ab. Nii valged linad minule — VMr 7.

Sellele vastab järgmine värss:

A. Kui see lume (h) angekene — Hlj 1, Võn 1.

B. Kui se (see) lumi liu mäela (liumäla) — Hlj 2.

Ba. Kui lumi liuu mäella — VMr 7.

?C. Nõnda valge, kui sii vasdal — Vän 5.

D. Miiste piijus, naiste valges — Har.

E. Pleegi kiudu valgessä — Rõn 2.

F. Nirgi villa (nirgivilla) valgeessa (valgusesse) — Koe 2, Vil 2,
Vil 4, SJn 2.

Nagu eespool tähendatud, on G-esindus algupäraselt kuulu-
nud C-redaktsiooni. E-värss on esinenud kordvärssina B-redakt-
siooni E—Ea-värssidele. F-esindus kuulub juhuliste värsside
hulka, kuna vastav teisend (Rõn 2) on segaselt kirjutatud ja
värsiridade järjekord segi paisatud. Linaseemnete kohta on
ainult üks värsipaar (Võn 1):

Nõnda suured lina seemned	Kui need memme koogikessed!
---------------------------	-----------------------------

Naise kehaosa esineb võrdlusena analoogiliselt Soome liulauludes,
näit.:

Simmossi juuriskoi,	ku ämmän perspuoliskoi! ¹⁾
---------------------	---------------------------------------

¹⁾ VS 15 ja VS 26.

Mõlemad võrdlused on kummalgi maal iseseisvalt tekkinud ja arenenud.

Eelmainitud neli oma ja võõra lina laulu algusredaktsiooni kujutavad oma lina või linasaadusi. Need laulu algvärsid on tekkinud kõrvuti. A-redaktsioon esineb piiratud Kagu-Eesti alal. Samuti esineb C-redaktsioon Pä, VI ja Jä piiratud alal. Need kaks esindust oma ja võõra lina laulus moodustavad kitsa-piirilise eriarendus-rühma. B- ja D-redaktsioon on esinenud ülemaaliselt. D-redaktsioonis leidub rohkesti teisendeid Vi-st, kuna B-redaktsioonis ei leidu Vi-st ühtegi kirjapanu. B-esindusest on rohkesti teisendeid Pä ja VI piirkonnast, kuna samast piirkonnast Pä on ainult 2 küsimusalust värssi ja samuti VI vähe D-redaktsiooni kirjapanusid. Selle kõrval on alasid näit. Ta, kus mõlemast redaktsioonist leidub näiteid. Et D-redaktsiooni algvärsid kujutavad sisult sama, mida üks osa B-redaktsioonist, siis võib oletada, et primitiivsemast B-esindusest kujunes hiljemini täielikum D-eriarend. Lina värvi ja linaseemne suurust kujutavad värsid on D-redaktsiooni hiljemini juurde liidetud.

*

Võõra lina värsid kujutavad oma ja võõra lina laulu lõpposa. Kuna enesele soovitakse üleloomulikus suuruses linu, soovitakse võõrastele linu palju vähemais mõõtmeis. Võõraste all mõeldakse küla, valla, tõstre (= teise talu), mõisa, papi ja köstri linade omanikku. Küla lina värsi muutused on:

- A. Küla (külä, kyla, hüla) lina (linad) küünra (küinra, kõindre, küündrä, küündre, küundre, kundre, küünre, kyynrapikused) piku (piu, piú, pikun, pitkusós, pitkusöd, pikused) — Khn 2—3, Khn 6, Krk 1, Krk 4, Hel 2, Trv 5, Pst 1, Pst 4, Vil 1, KJn 2, VI x 1, Vön 2, Plv 1, Ráp 1—2, Vlg 2.
- Aa. Külä õks no linad kündri piu'd — Lob 2.
- B. Külä lina küüra pikku — Hls 4.
- C. Lina meile, luu (luud) küläle — TMr 1, TMr 2.
- D. Küläle kolgi-alutse — TMr 1.
- E. Küla linad leos mädagu — Hää.

Normaal-esindus on siin A, kuna B—E on hilisemaid muutusi. Kolgi-alutse (D) lina on võetud eri värsist (Ote 2):

Kodapoolitsele kolk-alutse.

Iseloomustavad on B- ja E-esindused Pä, kus küläle soovitakse linaluid või linu, mis leos mädanevad.

Valla lina värsimuutused:

- A. Valla lina (lina', linad) vassa (vaksa, vaaksa) piku (pikku, piku, pikun, pik, pin', piiju, pikused, pitkusõd, pitkusõs, pikused) — Khn 2—3, Khn 6, Krk 4, Hel 2, Trv 5, Pst 1, Pst 4, KJn 2, Vl x 1, Vön 2, Plv 1, Ráp 1—3, Vlg 1—2.
- Aa. Valla lina vasa piust — Lob 2.

Teise talu lina värsimuutused¹⁾:

- A. Tõistre (tõstre) lina tõlva piku (pikku, piju) — Krk 1, Krk 5, Hel 1, Trv 3—4, Vlg 1.
- B. Tõsel (tõisel) talul tõlva piku — Hel 2, Vlg 2.

Mõisa lina värsimuutused:

- A. Mõisa lina mõtsa piku — Hel 2.
- B. Mõisa lina mulla al — Vön 2.

Võrumaal esineb veel papi ja kõstri lina värss. Papi lina värsimuutused:

- A. Papi (pappi) lina paiju (paiu) pudsus — Kan 1, Urv.
- B. Papi linad (papilinat) pajuvitsus (-st) — Krl 1—2.

P a j u p u d s u nimetus esineb veel ühes sajatuslaulus, nimelt kes lihaheitel ei tule liugu laskma, selle lina läheb (Har):

Paiju-pudsus pakalöis!

Kõstri lina värsimuutused:

- A. Kõstri (kõstre) lina (linad) küüvitsas (küü vitsas, küümitsas, küüvitsust, vitsus) — Kan 1, Urv, Krl 1—2.

Viljandi- ja Tartumaal esineb eri redaktsioon võõra lina laulust, kus üksikutele taludele nende talunimede järgi soovitakse linu. Nii (Hel 1) teisendis:

Rommistlél lina roobi piku.

Rommistle on talunimi Jõgeveste vallas. Samuti teisendis (Puh 1):

Keesile kasugu kena lina,
Kihule kiutse lina,
Lokkule lobeda lina,
Silgile sileda lina,
Tanile tasatse lina,
Karjale kareda lina,

Mäe tarele mäda lina,
Alatarele hallevõetu (halva) lina,
Purkarile pureda lina,
Kihumäele kidijätse lina,
Komorile kolkaltse lina!

¹⁾ Arvatavasti Lutsi eestlastelt on saadud üksik läti keelne oma ja võõra lina võrdluse runo (ERA, Läti 1, 47/8 (4) < Tirza, Baznīckalns):

Nāburgu tēvam gari lini,
mūsu tēvam vēl garāki;
cik no kalna nolaidos,
tik no auss nokodos.

Naabri isale pikki linu,
Meie isale veel pikemaid;
Nii palju kui mäest alla lasksin,
Nii palju hammustasin sea kõrvast.

Keesi, Kihu, Loku, Silgi, Tani, Karja, Mäetare, Alatare, Purkari, Kihumäe ja Komori talud on laulu üleskirjutus-paigast Kavilda vallast, Järvakülalt. Samast vallast on teinegi kirjapanu (Puh 2):

Peebul pika pehme lina,	Rekutoomal rebase,
Tiidel tingutse,	Andresel haleda,
Toomal tutsaka,	Kaldijaagul kareda,
Hansul haljakese,	Tumatrel tudikese.

Lauliku vahetegemise järgi sooviti ühele talule meelepäraseid, teisele halbu linu. Samal eeskujul sooviti linu veel teisendis (Ran 2):

Jaagul saagu jakutse,	Kõrdsil kolka alutsed,
Mäejaagul mädänu,	Kutskal kõige paremba! ¹⁾

Endisel ajal mõõdeti sulaseile ja kodapoolseile palga ette linu nurmel siis, kui need olid pisikesed. Köstri ja papi kõrval on ühes Ta teisendis (Ote 2) vahet tehtud ka peremehe ja sulase-kodapoolse linakasvus:

Peremehele pikä lina,	Kodapoolitsele kolk-alutse!
Sulasele suure lina,	

Eeltoodud oma ja võõra lina laulu teisendite põhjal oleks laulu normaalkuju järgmine:

Mede lina liuu piku	Kassi karva pehmeessa!
(Nõnda pikaks meie lina	Küla lina küünra piku,
Kui on liu laskemine),	Valla lina vaksa piku,
Kugur otsa kulda nopsi,	Tõistre lina tõlva piku,
Seeme(l) sisse siidi nopsi,	Mõisa lina mulla all(a),
(Linad pikad, luust lähedad)!	Papi lina paiju pudsus,
Sika sarve sikkusesse,	Köstri lina küüvitsas!
Nirgi villa valgeessa,	

*

Vadja lihaheite, s. t. „tšihlagovirzi“ laulus võrreldakse küla, valla ja tõistre linakasvu asemel oma, s. o. liuguja või laulja linu magaja ja tukkuja linadega järgmiselt (Va 1—2, Va 7):

Makajā linad matalad,	Voho villā valkeutta,
Nukkujalē läpi luized!	Pedrā sōņē sirkeutta,
Liukujelē pitšād linat,	J /— —/ kerkeutta! ²⁾
Laulajelē lahte valkead!	

Käesolevas vadja oma ja võõra lina laulus on ühtekuuluvaid värssse nagu:

Voho villā valkeutta,	Nirgi villa valgeessa,
Pedrā sōņē sirkeutta!	Sika sarve sikkusesse!

¹⁾ Vrd. lk. 45—46 liulaulus esinevaid Eska ja Siska talu nimesid.

²⁾ Vrd. Salminen, Valtjalaisten runojen alkuperästä, lk. 48—49 nr. 2: v. 29—35.

Lutsis esineb vadja laulu algvärstile paralleel:

Makajā linad matalad. Magahjal madala'! (As 1).

Sama värss esineb Ingerist kirja pandud liulaulus:

Matalaiset makkaajalle! (LIn 1).

Ühel vadja värsil, mis on liulaulust oma ja võõra lina laulu siirdunud, on Eestis rohkesti vasteid:

Liukujelē pitšät linat! Linad pitkad liugujale!

(vrd. lähemalt liulaulu algvärsside B-redaktsiooni A—Aa-esindust). Sama värss on tuntud Ingeris:

Linat pitkät liukujalle (LIn 1).

*

Soomes lihaheite-lauludes leidub oma ja võõra lina võrdluslaulust 90 trükitud teisendit: VS 2, 5, 15, 22—23, 26, 30—31, 33, 35—37, 42, 44, 48, 50, 52, 55, 62, 69, 75; Sat 14, 20; Uus 3, 5; EKHä 3, 5—6, 8, 10—11, 29, 31, 36, 43, 46—47, 52, 54, 56, 59—61, 64, 67, 69, 72—74, 78, 80—81, 83, 87, 90, 96—97, 103, 106, 109—110, 117, 120—122, 127, 133, 135—138, 140—142, 144, 146, 148, 151, 155—157; PHä 7; EK 1, 3; EP 1—2; Varonen, Vainajainpalv. lk. 252; Enäjärvi, Viht. kansanr. lk. 29; Helminen, Vuotuisj. lk. 11; Toivonen, Kal. vuos. 97. Oma linu kujutavad värssid on järgmised:

- A. Meijä liina (-s) sylttä pitki — VS 2, 22—23.
- Aa. Tähän kylä (-h) sylttä pitki (pitkii pellavii) — VS 15, Uus 5.
- Ab. Talolas¹⁾ o sylttä pitki — VS 26.
- Ac. Meijän (meidän) pellava (-t) syltää (syltä) pitkii (pitkiä) — VS 42, 44, 48, 50, 62, 69.
- Ad. Oma (-p) pellava (-s) sylttä (syltti) pitkiks (pitki) — VS 30—31, 33, 75.
- Ae. Meidän taloon pitkiä pellavia — Sat 20.
- B. Huroo! Pitkät pellavat meidän kylään — EKHä 54.
- Ba. Hurra, pitkiä pellavia
Kasvakoon meirän pellossa — EKHä 43.
- Bb. (Ja) Pitkät pellavat meille — EKHä 52, 59, 72a.
- Bc. Pitkiä pellavia N. N: ään — EKHä 103.
- Bd. Pitkiä liinoja,
Pitkiä pellavia tälle puolelle — PHä 7.
- Be. Hui pitkiä pellavaisia,
Isontuvan Anna-Liisalle — EKHä 138.
- Bf. Meile pitkiä (-ii) pellavia (-vaisii, -vaitii) — EKHä 60, 89, 90, 120, 136, 140—142.
- Bg. Meille pitkät pellavat — EKHä 69.

¹⁾ Talola — talunimi Soomes.

- Bh. Meille pitkii hienoi pellavaitii — EKHä 144.
- Bi. Meille hienoja, pitkiä — EKHä 146.
- Bj. Meille pitkiä kästöit' — EKHä 148.
- Bk. Ittelle pitkiä pellavia — EKHä 109.
- C. Meille kun silkinsuonia — EKHä 29.
- D. Meille pellavia, teille tappuroita — EKHä 87.
- E. (Ja) Hyvät pellavat meille — EKHä 46.
- Ea. Meille hyvät pellavat — EKHä 74.
- Eb. (Hurroo) meille hyviä pellavia — EKHä 117, 122.
- Ec. Ittelle hyviä pellavia — EKHä 127.
- F. Meil kaik parhama pellava — VS 36.

Selle kõrval sooviti külale linu:

- A. Kylän pellava (-t) kyynärää pitkii (pitkää) — VS 48, 50.
- B. Kylän (-m) pellava (-t, -k) k... ää pitkii (pitkiiks) — VS 30—31, 33, 69, 75.
- Ba. Kylä liina (-k) k... ä pitki — VS 2, 22—23.
- Bb. Muihin kyli k... ä pitki — VS 55.
- C. Toiseen kylään tippuroit, tappuroit (tuppuroita, tappuroita [Hurroo!]) — EKHä 142, 157.
- Ca. Toissen kylään huonoja — EKHä 121.
- Cb. Tippuroit ja tappuroit tonne kylään — EKHä 81.
- Cc. Tippurat tappurat toiseen kylään — EKHä 54.
- Cd. Tappurat toiseen kylään — Varonen, Vainajainpalv. lk. 252.
- Ce. Toiselle puolelle tervatappuroita! -- PHä 7, Varonen, Vainajainpalv. lk. 253.
- Cf. Tippurat tappurat tähän taloon (~ tohon tölisiin) — Enäjärvi, Viht. kansanr. lk. 29.
- Cg. Kylän pellavat pippuroita, pappuroita (tappuroita), paljaita päistäreitä — EKHä 3, 7.
- Ch. Toisen kylän uuninpäälle tuppurat, tappur[a]t! — Uus 5.
- D. Kylän pellavat tuumaa pitkii — VS 42, 44.
- E. Huroo, pitkiä pellavottia
Ja naapurikyläasille ¹⁾ tappurat — EP 2.

Süllapikkustest omadest linadest ei leidu vasteid eesti teiseis. Küll võiks kõrvutada järgmine (B) värss soome teisediga:

Meil kaik parhama pellava.

Meie lina meelelise.

Võrdle sama laulu alguse B redaktsiooni G-esindust. Samuti Setu oma ja võõra lina võrdluslaulus tabame analoogilise värsi (Pet 2):

Nii iks no hüäst mie' lina'!

Teises ülalesitatud värsis on A-esindus täpsalt sama kui Eestiski:

Kylän pellava kyynärää pitkii.

Küla lina küünra piku.

¹⁾ Lausuti küla nimi.

C-esindus samas värsis on laenatud arvatavasti teise talu linavärsist; vrd.:

- A. Naapurin pellavat tuumaa pitkiä! — VS 62.
- B. Jokikaustal¹⁾ tuuman pitki — VS 26.
- C. Jokikaustal¹⁾ virsta pitki — VS 26 (vastulaulus).

Teise talu linu võrreldakse Eestis tuntud „tõlva“ asemel Soomes peale „tuumaa“ (arvamise) veel tuhaga:

Toisien taluon tuhkaa! — Helminen, Vuotuisj. lk. 11.

Juhul, kui enesel olid halvad linad, sooviti teistele veel halvemaid:

- A. Meille hyvää koivuntuhkaa,
Toiseen taloon poroo — EKHä 31.
- B. Meilän piisiin hyvää tuhkaa,
Toisten piisiin sanna soroo — EKHä 135.

Üldiselt sooviti teisele talule resp. naabritele või muile liugu lastes halbu linu:

- A. Toiseen taloon tuppuroi, tuppuroi (~ tuppuroita, tappuroita, ~tuppurat, tappurat) [huroo!] — EKHä 96, 109, 122, 133.
- Aa. Tippurat (tuppurat) tappurat toiseen taloon — EKHä 28, 31, 46, 155a.
- Ab. Toisen talon pellavat,
Kun (kon) tappurii — EKHä 9, 10.
- Ac. P...aruohot toiseen taloon — EKHä 59.
- B. Tuppuroit (-ra), tuppuroit (-ra) naapuriin (-rille) — EKHä 83, EK 1.
- Ba. Tippurat tappurat naapurin väelle — EKHä 155.
- Bb. Niput naput naapuriin — EKHä 156.
- Bc. Tippuroita tappuroita N. N:ään — EKHä 103.
- C. Muille tuppuroit (tippuroi) tappuroit — EKHä 138, 141.
- Ca. Tuppuroit tappuroit,
Muiten mijien nurkkaan — EKHä 151.
- D. Teirän pellavat
Kon loukunrämmeii — EKHä 4, 5.
- Da. Tippurat tappurat teille — EKHä 52, 67.
- Db. Hurroo teille tuppurat tappurat — EKHä 110.
- E. Tuppuroita, tappuroita
tän talon pellalla kasvagoon — Sat 14.
- Ea. Teidän taloon tippuroita — Sat 20.

Ametmeestest nimetatakse soome teisendeis seppa:

Sepällen hiilet! — Helminen, Vuotuisj. lk. 11.

Kirikumõisale, nagu Eestis papile ja mõisale, sooviti halbu linu:

- Pappilan paska! — VS 36.
- Pappilah tuppurat tappurat — EKHä 141.

---

¹⁾ Jokikausta — talunimi Soomes.

Nagu Eestis, nii ka Soomes mainitakse mõnedes teisendites talusid, milledele soovitakse häid või halbu linu:

Pitkii liinoi Lahrel (omaa taloon) — Enäjärvi lk. 29.

Hussooo huonot,

Laihat Laaksol,

Tupilan tuuri (turhat) — VS 35, 36.

- A. Risahäntä Rilvalaan,
Vellikuppi Kemmolaan,
Huistuppi Huittulaan,
Nurkkavyrrä Nuuralaan — EKHä 36.
- B. Tippurat tappurat Kouvalaan ¹⁾ — EKHä 47.
- C. Tippurat, tappurat Taappolaan,
Kierräheinät (kierreheinät) ²⁾ Kerkkolaan — EKHä 56, (59),
61, 74.
- Ca. Hurroo! tippurat, tappurat Taappolaan,
Kieräheinät Kiipulaan
ja hyvät pellavat Hyvikkälään — EKHä 64.
- Cb. Tippurat tappurat Tuokkolaan,
Kuivat kuitut Kuumolaan,
Meille parhat pellavat — Uus 1.
- D. Nurkantakuset Nuolialaan,
Kukonkannukset Kuumalaan,
Pitkät pellavat Turenkiin — EKHä 59.
- E. Tippurat tappurat taipaleelle — EKHä 73.
- F. Tippuris (tippurat), tappuris (tappurat) Tampereelle — EKHä
72a, 78.
- G. Pitkiä pellavia Toivaalaan,
Tuppuroit, tappuroit Jutilaan — EKHä 97.
- H. Huroo, Hyvämmäkeen hyviä pellavia,
Alvettulaan tuppurat tappurat — EKHä 106.
- I. Tuppuroi tappuroi Aleskylään,
Ylöskylään pitkii pellavaisii — EKHä 137.
- J. Mammalle pitkiä pellavia,
Pyttyläisille ³⁾ tuppuran tappuroi,
Aholaisille ³⁾ ikkunan tukkihii — Uus 3.
- K. Meil pitkii pellavii,
Hiivalaisil tuppuroi, tappuroi,
Saunan ikkunan tukkeita — EK 3.
- L. Kärnälaisille pellavia,
Porsosille tappuroita — EP 1.

Husso ja Tupila on külanimed Paimiost. Samuti (vrd. eel-esitatut) on paiganimesid Talola ja Jokikausta. Talunimede

¹⁾ Teisendil on märkus: Kouvala on naabriküla.

²⁾ Üks umbrohi lina hulgas.

³⁾ Naabriküla nimed.

esinemine oma ja võõra lina soome-eesti teisendeis võib olla tekkinud kummalgi maal eraldi, kuigi teisendite puudusel ei saa seda otsustada. Paralleelse esinemise poolt on asjaolu, et üksikutele taludele soovitavad linad on erisugused; Eesti: roobi piku, kiutse, sileda, tasatse, kõige paremba ja kena ning lobeda, kareda, mäda, hallevõetu, pudedu, kidijätse, jakutse ja kolka-alutse; Soomes: sülla-, arvamis-, versta-piku või viletsad, lahjad, umbrohused, tudrased ja asjatud.

Soome teisendeis võrreldakse oma ja võõra lina laulus ka oma ja võõra naereid:

- A. Oma juurika niinko nurkanpäitä! — VS 37.
- B. Meirän nauriit kon nurkan päit — VS 52.

Külale aga:

- A. Kylä juurikat kun pulkan päitä! — VS 37.
- B. Kylän nauriit kon kirpun päit! — VS 52.

Kuna tavaliselt lina villpeadele (= peistara) soovitakse kadu:

Kaik peistara saunan penki al! — VS 5, 15.

hüüti siis, kui sooviti kellelegi paha, näiteks:

Kaik päistäreet naapurille! — Toivonen, Kal. vuos. III 97.

või

Suutarin äitil kaikk päistärät!

s. o. kingsepa emal kõik villpead. Nendele Soome teisendeile vasteid ei leidu, kuigi värsid sisult peaksid kuuluma oma ja võõra lina laulu.

Toodud teisendite põhjal selgub, et soomlastel, eestlastel ja vadjalastel on olnud ühine oma ja võõra lina laul.

*

Hoopis iselaadsed on liivlaste vastlallaulud, kus mäest liugumise asemel kõneldakse lambavillade pügamisest. Mõned dr. O. Looritsa kaudu hangitud näited osutavad seda:

- L 119: Strop strop min uonõpuogad,
 Strop strop tikapuogad: ¹⁾
 kui ma iž ²⁾ stropiñt'ub ³⁾
 il' tara tarad bārbaniezõ.

¹⁾ Lamba talled.

²⁾ Ise.

³⁾ Villu lõikan.

- Kr 20: Singi pringi vastalova ē vastalova,
siñnist punnist vastalovad ē vastalovad.
- Kr 69: Strop strop uonõpuoga
Strop strop jõsõ (~ tika)
pientõ spruogõn vilaks ¹⁾
kupla ²⁾ (~ pitka) tabarõks.
- Kr 152: Pitka tabar spruogõn lāmbaz
pitka tabar jõsõ
trip strop jõsõ
trip strop uonõpuoga.

Siin toodud liivlaste vastlatalaulud Lūž'i ja Koštrõg'i külast moodustavad täiesti iseseisva tüübi lambavillade niitmisest. Pealejõulune lammaste niitmine toimus Eestiski vastlapäeval, millega ühenduses olid eri tembud, nagu näit. mustas kuues niitmisel said lamba villad mustad ja pehmed, kuna lambad ei õndunud ³⁾. Eestist vaslatalaulu kirjapanusid lamba niitmisest ei ole saadud.

---

¹⁾ Villadeks.

²⁾ Ümmargused.

³⁾ Vt. E. R. M. aastar. VI, lk. 16.

Paela punumine ja kudumine.

Lina väljatöötamisest on liulaulu jätkudes üksikuid katkeid.

Kavand nr. 6.

Lä 0	Ha 2	Jä 0	Vi 0		
Sa 2	Pä 3	VI 0	Ta 1		
			Vlg 0	Se 0	
				Lat 5	

Neist teisendeist leidub kaheksa kirjapanu: Tln 2, Rap 2, Krj 2, Pha 1, Aud, Vän 5—6, Pal 2.

Nagu kommetest selgub, oli lihaheitel kiire paelapunumine, mis kujunes mitmel pool võistluseks töötajate vahel. See tuli arvamisest, et just lihaheite-päeval punutud pael eriti kaua vastu pidas. Mõni nobe paelapunuja olevat sel õhtul 7 paari paelu valmis pununud. Vanaema laulnud siis nurgast (Rap 2):

Neiu näpud nobedamad

Peened niiti keerutavad!

Viisupaelu tuli kiiresti punuda, mida kujutab järgmine lauluteisend (Pal 2, vrd. Vän 6):

Laske lapsed libedaste

Vastla Mart lääb parsile,

Näpud käija (käja) nobedasti,

Jätab paelad poolikule!

Vastla Mardi asemel esineb Saaremaal „Pastla Mari“ (Krj 2):

Pastla Mari läheb parsile,

Põlle põiketi põhu päele,

Heidab paelad õrsile,

Sini kõrdi seinäääre.

Linade ketramist kujutab järgmine teisend (Tln 2):

Linad pikad, luud lahedad! Takud pahad tongutada!
Linad head kedrada,

Kangast tuli lihaheitel hoolega kududa (Pha 1):

Tallan mina katki tallelavad — eh-ee,
Veian katki vändi rauad — eh-ee,
Sõtkun katki sõtke lauad — eh-ee!

Kangast kooti rahvalaulu kujutust mööda lihaheitel määratusti (Aud):

Meie teeme pikkad kangad: Kummed telled, nelläd niied,
Sada küünart kangas pikk, Kaheksamad kammelaadid.
Kümme küünart kangas lai,

Kootud riidest pidi küllaldaselt kõigile piisama (Vän 5):

Et saaks sagsal särkisida, Peiul padja pöörisida!
Ämmal alus-palakida,

Ühist kindlaskujunenud kangakudumis-laulu ei leidu, samuti kui ei ole paelapunumis-laulust enam kui 2—3 kirjapanu. Lihahetelaulu jätkuks on punumis- ja kudumismotiivid spontaanselt tekkinud, kontamineerudes liulaulu ja oma ning võõra lina laulu teisendiga.

Punumismotiiv esineb ka Läti liulaulus järgmisel kujul (Latvju Dainas V n:o 32217¹⁾):

Metenam vihſes pinu,	Lihahetetele punun viisku,
Metenam auklas wiju;	Lihahetetele õmblen särki;
Lai leeldeena wafajās	Las lihavõte
Bafajām kahjām.	Palja jalu paterdada.

Nii Läti kui Eesti liulaulus esinevad ühiste sõnadena särk ja viisk. Kuna Eestis kujutakse veel lihaheitel saksa särkile riidet (Aud, Vän 5), õmmeldakse Läti laulus juba särki ennast. Samuti esineb paelapunumis-motiivis erinevus. Eestis punutakse lihaheitel pastlapaela (Krj 2, Pal 2), Lätis pastelt resp. viisku ennast. Läti ja Eesti punumis-laulu ühtekuuluvus näib tõenäolisena, sest laulus esineb kaks väikese erinevusega ühtivat motiivi.

---

¹⁾ Matīšs Aronu, „Muſu tautas dſeeſmas“. Rīgā, 1888. Vrd. veel Latvju Dainas n:o 720 ja 1545. Samuti: Treulands-Brihwſemneeks, Sbornik antrop. i etnograf. statej. 1873. Narodnõja pesni I.

Linaleotus.

Kes lihaheitel liuguma ei tulnud, selle osaks sai, nagu märdi- ja kadripäeval annete või märdi- resp. kadriosa mitteandjal, sajatus. On huvitav, et sajatuse osaliseks sai ka jaanipäeval kiigele mitte tulija. Üldiselt on sajatuslaulu esinemine tavaline peale tähtpäevaliste laulude veel pulma- ja kiigelaules. Laulus „Tütar mehele“ on sajatuslaul mitmelt väärsilt sama, mis liulaulu sajatuslaul, nagu see selgub alljärgnevas võrdluses.

Kavand nr. 7.

Lä 1	Ha 2	Jä 1	Vi 11	Va 3
Sa 1	Pä 2	Vl 5	Ta 5	
		Vlg 0	Võ 1	

Linaleotuslaulust on 32 teisendit: Jõh 1—2, Jõh 4, VNg 1—2, Hlj 1—5, Kad 7, Koe 1, Kuu 1, Kuu 3, Han 3, Jäm 3 (< KJn 1), Hää, Hls 4, Vil 1, SJn 1—3, KJn 1, Ksi 1, TMr 2, Vön 1, Vön 4, Ran 2, Har, Va 1, Va 7, Va 9. Linaleotuslaulu tuntakse nii Eestis kui Vadjas.

Linaleotuslaulu algusväärsid on samad kui sajatuslaulul:

- A. Kes ei tule liugumaie — Jõh 1—2, Jõh 4, VNg 1—2, Hlj 1, Hlj 3—4.
- Aa. Kiä ei tule lüügelöma,
Lüügelöma, laugelöma — Har.
- B. Kes (kesi) ei tule liugu (liugu, lingu) laskma — Hlj 5, Kad 7, Han 3, Jäm 3, Hls 4, Vil 1, SJn 1, KJn 1, TMr 2, Vön 4.
- Ba. Kes ei (ep) tule liugu (liugu) laskemaie — Hlj 2, Koe 1.
- C. Ken ei tule (tulle) liugu (liiu) määle (mäele) — Kuu 3, Ksi 1.
- D. Kes ei tule vastla liule — Kuu 1.
- E. Kis ei lähä liuu mäele — SJn 2.
- F. Kes ei ole liugu laskmas — SJn 3.
- G. Kes ei viitsi liugu lasta — Vön 1.

Neljast esinevast verbist kõik peale viitsi omavad teise värsijala tõusus lühikese silbi.

Kordvärsina esineb A-esinduses veel eri rida:

Liugumaie laugumaie (laugemaie) — Jõh 1, Jõh 4.

Ka B-esinduses on kordvärss (TMr 2):

Liugu laskma, laugu laskma.

Järgmise värsi muutused on:

A. Selle linad liguje (liguie) jäägu (jäegu) — Jõh 1, Hlj 2, Han 3.

Aa. Sell (selle) linad liguje jäävad — Hlj 1, Hlj 3—4.

Ab. Selle linad likku jäägu — VNg 1, Kad 7.

Ac. Selle linad likku jäävad — Vön 1.

B. Selle linad vedeje jäägu — VNg 2.

Ba. Selle linad vesi veegu,
Vesi veegu, vesi söögu — Jõh 2.

C. Selle lina mädanegu — Jõh 4.

Ca. Sel linad liguje määngü — Jõe 1.

Cb. Linad neil likku mädanegu — Hls 4, Vil 1.

Cc. Linad likku mädanegu — SJn 1—3.

D. Selle linad läpatagu (läpätägu) — Jäm 3, KJn 1.

E. Sel lõpku lina liivikul — Vön 4.

F. Tuul lina lemmikeis — Har.

C-värssides esineb mädanema-verb ka oma ja võõra lina laulus; vrd. näit.:

Küla linad leos mädagu — Hää.

või üksikutele taludele soovitava lina tunnusena:

Mäejaagul mädänu — Ran 2.

Cb omab järgmist kordvärssi:

Heinad kuhja kopitagu — Hls 4, Vil 1.

Liulaulu kommetes ei leidu ennustusi heina kohta; sellest võib arvata, et heina kopitamise kujutus sajatuslaulus on juhuline.

D-esindusse on liidetud kaherealine järgmine kordvärss:

Rukid lustisse (lustesse) ludigu,

Kaerad mingu (mängu) mättä'asse (mätaesse) — Jäm 3, KJn 1.

Samu motiive leidub üksikutes liulaulu teisendite värsi-muutustes, nagu pakla-, linaluu- ja vareskaera-värssis.

Paigalseisjale ja kodu „kurus kurtjale“ mitte üksi ei jää linapakal, luu, vaid neil on linad lühikesed, selle asemel aga palju „vareskaeru“ ning rukis on lustetes.

* * *

Samu motiive esineb soome liulauludes. Perniös näiteks ollakse pahasoovalikud riisolevaile taludele. Neile lauldakse (VS 3):

Liuku, luiku liinoi,   lyhkässi ja kaljui!

s. t. liugu, luigu linu, lühikesi ja paljaid!

Soome lihaste-liulaulu hüüetes esineb aina hea rukki ja kaerasaagi soove, näiteks värsid (VS 4, EKHä 12):

Rukkii kun rusinoid,   Ohrii kun pähkinii!
Või: ~ ohrii ku pähkyni!
    ~ ohrat kun pähkinöitä.

s. t. rukist kui rosinaid, otri kui pähkleid. Milline pidi vilja värv olema, seda ennustasid värsid (VS 8):

Kauroi ku fäskyni,   ... ja kellassi ohri!
Rukkei ku rusinoid...

s. t. kaeru kui (?) pähkleid, rukist kui rosinaid ja kollaseid otri. Teisal soovitakse rusket rukist (VS 11 ja VS 24—25):

... ja ruski rukkei...   ning: ...Ruski rukkei, kellassi ohri,

s. t. rusket rukist, kollaseid otri. Ka otri sooviti, nagu näit. värsis (VS 29, VS 100):

ruski rukkei, kovi ohri!

Kaeru sooviti musti (VS 24—25 ja VS 16):

Musti kaoroi, napa naurei!

s. t. musti kaeru, naba-naereid.

Kõvade otrade kõrval soovitakse heatahtlikus mõttes tavaliselt õnneotri soome külvisõnades ¹⁾:

Kasvakon kaora ja onne ohrat!

s. t. kasvagu kaer ja õnneodrad. Mõlemad värsiread nii kaerast kui õnneotradest on ühenduses värssidega linadest ka külvisõnades ²⁾:

Kasvakon kaora   Ja lisantyykkö liina!
Ja onnistukko ohra

Veel näiteid:

Ja rukiit kasvagoon isoja   Niinkun pässin sarvia,

¹⁾ SKVR VIII n:o 622.

²⁾ SKVR VIII n:o 623.

Ja otra niinkun noita kuusen käpyjä — PHä 7.

Ohria kun urpuja,

kauroja kun varpuja — EKHä 135, vrd. EKHä 167.

*

Linaleotuslaulu lõppvärssides kujutatakse lina hallitamist, seenetamist ja kolletamist:

- A. Aia (aja) ääre allitagu (hallitagu) — Jõh 2, Jõh 4, VNg 2, Hlj 2.
- Aa. Aia ääre (eare) hallitama (allitama) — VNg 1, Ksi 1.
- Ab. Aia (aija, aja) ääre (äärde) hallitavad (alletavad, allitavad) — Hlj 1, Hlj 3—4, Võn 1.
- Ac. Aia ääre allendagu — Kuu 3.
- B. A'a (aia) alla hallitagu (allitagu) — Kad 7, Han 3.
- C. Ahju pääle (peale) alletagu (hallitama) — Hlj 5, Kuu 1.
- Ca. Ahju ette allitama — Koe 1.
- D. Kaane alla hallitagu — SJn 1.
- E. Alla pakku hallitagu — Hää.
- Ea. Alla palgi hallitagu — SJn 3.
- F. Talu alla tahmatagu — SJn 2.

C-esindusele järgneb kordvärss (Hlj 5):

Toa taha tohletama.

Ea-esindusele on järgnenud kordvärss (SJn 3):

Peale palgi päevaragu!

Päevaragu r pro t on üleskirjutusviga. Üldine on hallitama-verbi esinemine, mis hiljemini on arvatavasti asendatud tahmatama- ja juhusliku allendama-verbiga. Aia ääre ja sellest arenenud talu alla linade hallitamiskoha kõrval esineb hilismuutustena alla või peale palgi, resp. paku, kaane või a'a, kuna ahju pääle või ette hallitamisega sajatatakse mitteliuglejat ennast.

- A. Seina (seena, seinä) ääre (jääre) sienetagu (seenetagu, seenetägu, sienetägu, sienitägu) — Jõh 2, Jõh 4, VNg 2, Hlj 2, Kad 7, Kuu 1, Kuu 3, Han 3, SJn 2.
- Aa. Seina ääre (äärde, eare) seenetama (seinitama) — VNg 1, Kuu 1, Kuu 3, Han 3, SJn 2.
- Ab. Seina ääre (äärde) seenetavad (siänetavad) — Hlj 1, Hlj 3—4, Võn 1.

Kolmandana järgneb värss:

- A. Koppeliie (koppeliie, kopelie) kolletavad — Hlj 1, Hlj 3¹).
- Aa. Kopli pääle kolletavad — Võn 1.
- B. Koera sitta kolletagu — Hlj 2.
- C. Se kodo kolletagu — Kuu 1.
- D. Saagu koju (koo) kolletama — Hlj 5, Koe 1.

¹) Vrd. trükitud teisendit: A. Kaarna, El, lk. 149.

Da. Jäägo koddo koppitama — Ksi 1.

E. Kas õuue kolletagu — Han 3.

Koppel (A—Aa) ja õu (E) on lina kolletamispaigana tavaline, kuna teised on juhulisemaid moodustisi. Järva (Koe 1) ja Harju (Kuu 1) kahes teisendis kujutatakse linaleotuslaulu värssidega mitteliugujat ennast järgmiselt ¹⁾:

...Kes ep tule liugu laskemaie: Kes ei tule vastla liule:

Saagu koju kolletama,

Se kodo kolletagu,

Ahju ette allitama,

Ahju pääle alletagu,

Seina äärde seenetama! — Koe 1.

Seina ääre seenetägi — Kuu 1.

Tartumaa samasuguses moodustises esineb veel muidki mitteliugujat mõnitavaid värse (TMr 2):

Kes ei tule liugu laskma,

Velle villu tegema,

Liugu laskma, laugu laskma,

Taadi takku tokutama,

Jäägu kodu kopitama,

Kõttu saistku kõllakuli,

Lava alla allitama,

Makku saistku marakuli.

Eelmiste (Koe 1, Kuu 1) värsside analoogial on tekkinud ühes Virumaa teisendis (Hlj 3) vastupidine kujutus liugujast:

Kes siis tuleb liugumaie:

Seina ääres seisatavad,

Sell linad lius ilusad,

Kopelies kollendavad!

Aia ääres aljendavad,

Üksiku kirjapanu järgi ei selgu, kas need värsid on algupäraselt kuulunud linaleotuslaulu. Vadja linaleotuslaulus vastavaid värse ei leidu (Va 1, Va 7 ja Va 9):

Tšen ep tule liukumä,

Koirassēzed korimatta.

Sen linat likōjāko (likojako)

(Tudrat tulee, rohod peltoo,

Kanel'jas katkomatta,

Linad likoo.)

Vadja linaleotuslaul on rohkesti lihtsustunud, kuid värssidelt sama kui Eestis.

Linaleotuslaulu üksikud piirded on sarnased tütre mehelepaneku lauluga:

Jäegu tema koju kolletama,

Seina eare seenutama,

Ahju ette alletama ²⁾.

Teises teisendis Urvaste kihelkonnast leidub sama motiiv, kus kolletama asemel esineb kopitama:

Imäkene, nennekene,

Jäägu* kodu kopitama,

Pang' tytär mehele!

Aia alla hallitama,

Kui ei pang', ei paluki!

Saina veerde seenetämä ³⁾.

¹⁾ Vt. samuti Hlj 5.

²⁾ EUS IV, 1408 (122) < Muhu.

³⁾ ERA II 2, 125 (1) < Urvaste.

Aia alla kõrval esineb kohati nagu liulauluski ahju taha:

Jäägu koju kopitama,
Ahju taha hallitama!

Jäägu koju kotti varnaks,
Vana taadi vatti varnaks!¹⁾

Kolletama ja kopitama kõrval esineb „Tütar mehele“ laulus veel k o p e r d a m a -verb:

Jäegu koju koperdama,
Ahju taha hallitama,
Toa taha tuigerdama,
Aida ette aigutama,
Keldre ete kerpa söötma²⁾.

On tähelepanu vääriv, et samad värsid esinevad ka kiigelaulus:

Kes see ei taha kiigele tulla:
Jäägu kodu kolletama,

Aia taha alletama,
Seina äärde seenetama³⁾.

Kus on nende värsside algupärane paik ja missugustesse lauludesse nad laenuna on toodud, seda võib määrata alles kõikide tüübiteisendite omavaheline võrdlus.

---

¹⁾ H II 65, 153 (20) < Muhu.

²⁾ H II 58, 55 (5) < Jüri.

³⁾ EÜS II 504 (9) < Kuusalu.

Liuhobune.

Liugu sõitmine hobusega mööda lumivälja on kelguga mäeliugumisest hilisem nähtus (vrd. Varonen, Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla, lk. 251). Hobusega sõitmine lihaheitel on Eestis paralleelselt tuntud vanema liulaskmise kõrval (vrd. kaart nr. 4). Hobusega sõites lauldi samuti kui mäest liueldes. Kes sõites ei laulnud, seda sajatati (IPIn 10):

Ken ei laula laskiaissa,
Lihakeitol heläjä,

Sil poika tehtänee,
Paturiks pantanee.

Setus, Vadjas ja Ingeris leidub rohkesti hobusega sõidu puhul lauldud lihaheite-laule (vrd. kavand nr. 8), mille keskseks teemaks on olnud hobune, kuna sellisest sõidust oodatavat lina kasvu ainult mõnes üksikus teisendis mainitakse.

Kavand nr. 8.

LIn 1	KIn 11	IPIn 15	Va 7
Sa 1	Vl 2	Lob 13	Pet 6
		Pan 1	Jrb 0

Liuhobuse kohta käivaid teisendeid on 57: Jäm 3 (< KJn 1), Kõp, KJn 1, Lob 7, Lob 12—18, Lob 24—26, Lob 27—28, Pet 3, Pet 9, Pet 17—18, Pet 26—27, Pan 7, Va 1—2, Va 4—5, Va 9, Va 12—13, LIn 3, KIn 1, KIn 3—4, KIn 6—7, KIn 9—14, IPIn 1—10, IPIn 12—16.

Kahe liulaulu-teisendi järgi Sa ja Vl maalt oli Eestis liuhobune laukotsaga linalakk:

A. Mihuke liuu (linu) hobune? —

Linalakka (lina laka) laukuotsa — Jäm 3, KJn 1.

Sama kujutelm laukotsaga liuhobusest esineb Ingeri liulauludes (KIn 11 ja KIn 14):

Teältä löytää (tiält hiää suap) hyvän hevosen,
Herasilmän laukkiotsan.

Laukotsaga hobuse kõrval mainitakse Ingeris kohati lihtsalt lauk (KIn 4):

Ohjaile oro hyvästi, Lase laukki laatusast'.

Laukotsaga liuhobune oli musta lihiga (IPIn 6):

Lase, laukki, laatusaste, Mukaisaste, musta harja!

Üldse mainitakse Ingeri liulaulus liuhobust musta ruunana (IPIn 1, IPIn 4, IPIn 7):

Juokse, juokse, musta ruuna,
Kolkuta (hölkkytä) kova kapio!

Ka Kesk-Ingeris oli liuhobuseks ruun (KIn 7):

Tiäll' on puura, tiäll' on ruuna, Tiäll' on suuri sukkajalka!

Lihaheite mustal ruunal olid pikad kõrvad ja pikk saba (KIn 13):

Antaa huolii mein hevosen Hevosell' on suuret korvat,
Murehtia mustan ruunan; Suuret korvat, pitkä häntä.

Fantaasiarikas liuhobuse kujutus esineb Setu „lihahiite“-lauludes (Lob 7, Lob 24, Lob 27—28, Pan 7, Pet 3, Pet 17, Pet 26):

Vel'to iks no varza val'mistēl'ti,	[Vellō öks kui vitsa helötōlli,
Miä olē-ēi' iä ieh olnu',	Uha harro oiutōlli:
Kuu päivä kohki käunu',	Tii öks triksō, palo praksō].
Sada päiivä sadulah...	Suoh kũik mättä' mārizivä'
Kui iks ta piezü minemä,	[Suuh tõrgō' tõrvas kannu',
Lei iks ta liiva liinazihe,	Kõik öks mi' rampō' rabisi',
Lei iks ta moa Moskēvahe,	Kõik kivi' kerkähtüvä'],
Püzü-üs upin otsa pääl,	Suurē ruuna sõidakist,
Linaseeme lehe pääl,	Paadi jala pandmizest.

Hiljemini on S. Sommeri käsikirjade-kogusse Petserisse liuhobusest saadetud mitu kirjapanu, mis eelmisest palju ei erine. Vörreldagu näiteks laulikneiu palvet (Lob 15, Lob 25, Pet 17):

Küläks vellō jo virvekäne,	Panōks hopōn sa saani ette,
Uma'ks vellō jo virvekäne!	Panō'ks virka sa vehmerelle!
	[Panni targa taosilō] ¹⁾ .

¹⁾ Pet 18, Pet 26.

Sellele vastasid poisid (Lob 12—13, Lob 16—18, Lob 24, Lob 28, Pet 17, Pet 26—27, Pan 7):

Omma iih meil hää hobõsõ,	Tuha[t] tolmu lüüjad ¹⁾ .]
Omma virga meil vehmerilla;	Püsüs täl uhak otsa pääl,
Olõi iäl nä iih olnu,	Kaara terä kaala pääl,
Olõi kuul nä kohki jo käünü.	Linaseeme lihi pääl.
[Pääle istõ hot sada naist,	

Liuhobuse sõitu kujutatakse (Lob 7, Lob 17, Lob 27—28):

Arä'ks ta piisõ minemähe,	Liiva liina põrotõlli.
Padi jalga pandõmahe.	Leivä sis tuld tuima ravva,
Leie tä mua Moskõvahe,	Külmä kivi kibõnet.

Sama sõitu kujutavad hiljemini kirjapandud värsid (Pet 9):

Ol't iks tä siibanõ hoppõn,	Ja rootsi ruun.
Linaleht iks lindaje. —	Külmä lei iks kikk kivi' kibõnit,
Om iks tä sõa sõnn,	Lei iks tuld tuima' ravva'!

Setu ja Vadja liulaulu sõidumotiives on teatav ühendus, näit. värsid (Pet 9 ja Va 4):

Setu:	Vadja:
Lät'se tä iks mäk'k'e mässäteh,	Mäet vie mängetes,
Kalla puuldõ karatõh.	Orgot vei uogates.

Ingeris pidi liuhobune sõitma (KIn 1, KIn 3—4, KIn 10, KIn 12, IPIIn 1, IPIIn 6):

Juoksopi tämä oronen,	(KIn 3): Sekä vitsan virkamatta,
Karkajaapi kaararuuna (kaarja-)	(KIn 10): Ohjas puolta oikomat[t]a.
Ilman ruoskan roimimatta,	
Nahkasiiman (nahkaroisen) nauski-	
matta.	

Jooksumaad kujutati laulus (KIn 6):

J(u)oksopa tämä oroinen	Läpi kaupunkin kaheksan.
Läpi linnan vi(i)en kuuen,	

Liuhobuse jooksu-aega kujutati (IPIIn 2):

Juoksoo sutkin suorasteen,	Kohasteen kolme yötä.
----------------------------	-----------------------

Jooksu-aeg on mõnikord piiramata (IPIIn 4—6, IPIIn 12, IPIIn 16) ²⁾:

Juoksoo miehen mieltä myöte!

¹⁾ resp.:

Jääs regi kivi külge,	Hot meida sada saije,
Jääs saani saisõmahe,	Sada saije, tuha[t] tuli! — Pet 26.

²⁾ Vrd. ka liuhobuse eelistamist muist hobustest ja tema kiitmist (IPIIn 7).

Kuidas säärast hobust toideti, kes vahetpidamata jooksis kakskümmend neli tundi või kolm ööd, seda kujutavad setu liulaulu värsid (Lob 14, Lob 24, Lob 27, Pet 26—27):

Vele üks kõnõ noorõkõnõ	Üül üks kanni ütsä' roka',
[Läpes söödä tä maada,	Pääväl üks kanni katsa' kaara'
Läpes pitä pikkä unda,	[Kaara' vei tä üks ette kahridu',
Kõõ tä hoihi hobõsita,	Pura' ette puhridu'].
Kallist kaara süüjitä].	

Vastlasõidu-hobuse toitmist ja hoidmist kirjeldatakse Viljandimaalgi järgmiselt (Kõp):

Sõida sõida hobune,	Vallule, vallule!
Vallule, vallule! ¹⁾	Läbi pilu pistan heinad,
Ei ma sunni suure tööle,	Vallule, vallule!
Ega pane palgi ette!	Läbi lae lasen kaerad,
Ruhimest ²⁾ ma joodan roka,	Vallule, vallule!

Ingeris toideti liuhobust pestud heina, leiva või kaertega (KIn 4, KIn 6, IPIn 1, IPIn 3, IPIn 8—9):

Syötett' on tämä oroine	Peššyin leivin (heinin), pessyin
	kauroin,
	(KIn 4): Pesemättömill' rukkoisill'.

Liuhobust söödeti ilma isa teadmata ja söötmissviis oli erisugune (KIn 1, KIn 3, KIn 12, IPIn 8):

Syötetty tämä oronen,	Kaurat kahmaloisestani (ehk IPIn 8:
Kasvatettu kaara ruuna	Hatussais uoot kaurat annot).
Ilman ison tietämättä,	Alta soimen annoin kaurat,
Heinät syötin helmastani,	Päältä soimen pää(n)rukihit.

Vadja hobuse toitmist kujutati liulaulus (Va 4):

Nio nio yvä ovosta	Kagra pääl kasvatettu,
Alla pappana pietty,	Einä pääl elletetty.

Söötmissviis oli mitmesugune, näit. (KIn 3):

Syötetty hyvä hevonen,	Kasvatettu kaalin paillä.
Syötetty sian lihoilla,	

Liuhobust joodeti (IPIn 15):

Sie oot syötelt orrois,	Suovesillä, moavesillä,
Sie oot juotelt orrois,	Lähe lämpymä vesillä;
	Hevonen tulikipune!

¹⁾ Tähendab: valjule, rutemale (jooksule).

²⁾ Tähendab: küna.

Sagedasti kujutatakse liuhobuse toitmist taevast (Pet 9, Va 4):

Setu:	Vadja:
Sei iks ta haina taivast,	Sei ruohta taivahasta,
Jõi iks ta vett vikahtkaarist!	Vettä joi räystääheltä.

Sama motiiv esineb Ingeris (KIn 6, IPIIn 8—9):

Juotettu tämä oroinen	Jordanen joest.
Her(r)aisest lähtähest,	

Jumala allika ja Jordani jõe kõrval esineb Kirde-Ingeris pilv ja räästas (IPIIn 3, IPIIn 6):

Se on oro, mikä siulla	Syöp kaurat räystäähäältä.
Veen pilveest vettä,	

Liuhobust ehiti (KIn 10):

Hopiaisill' hokkiloilla,	Tinasilla tilkkiloilla.
--------------------------	-------------------------

Ilustuste kõrval olid riistad suurepärased (KIn 9):

Hopiaiset on valjaimet.

Liuglemissaan, mille ette liuhobune rakendati, oli tehtud Vadjas eriti hoolikalt (Va 2, Va 10):

Liuku saarninen saanikka,	Velli vesti viisi vuotta,
Liuku veljeni vestetty,	Kausutti kaheksa vuotta.
Kalueni kausatettu;	

Liuhobust hinnati kalliks (IPIIn 3):

Ruplan maksaa häntärusto,	Joka jouhine kopekan.
---------------------------	-----------------------

Ingeri liuhobune oli toodud Soomest (KIn 9):

Suomen maasta tuo on tullut	Liuvuttamma neitoloita,
Tällä heliällä' hevosell',	Näitä nuorii tyttöloita.

Vadjas leidub liuhobuse sõidumotiivist üksikuid piirdeid (Va 2, Va 9, Va 13):

Jeka kü kunikāt tšäüväd,	Saksa runat satuloise,
Jekapäiväzed bazarid	Sata satulo selläse.
Ain on adjas oposet,	

Viimane värss on ka Eestis tuntud:

Setu:	Vadja:
Sada päivä sadulah.	Sata satulo selläse.

Sellise hobusega sõideti erilist teed mööda (Pet 3), mis setu laulude uuemais kirjapanudes (Lob 14) on pea samasena püsinud:

Vanem kirjapanu (1903).	Uuem kirjapanu (1929).
Sõidi iks mie' tied sillalist,	Sõida üks mii' teeda sillalist,
Lazi iks mie' tied lavvolist,	Lasi üks teeda lavvalist,
Eelä' meil vel'lo tied os't',	Sõidi üks teeda ostõtud,
Toona rahvas raha mašš.	Rahva üks raha massõtud.

Vadjas liuguti hobusega (Va 1, Va 5, Va 9, Va 12—13):

Lipiätä lidnatietä,	(Va 5: Ravvoissa rajuit myö,
Kareata kaivotietä,	Kulle(i)ssa kujeit myö,
Teräistä tietä myö,	Õpeissa ertta möö.)
Vahkest vakoa myö.	

Viimased kaks värssi on laenatud mardilaulust; tuli ju Mart tavaliselt:

Hõbedasta õrta mööda,
Kullasta kõrendat mööda.

Vadja liutee libedust kujutab liulaul (Va 2, Va 9):

Mihs on meil tied lipiäd,	Tēd lipead, mād lakead:
Tiet lipiät, maat lakeat?	Sakei meilē sakzad tšäüväd,
Meill on tēd lipead,	Anei oriad astelevad.

Nii Setus kui Vadjas kiidetakse lagedat „lavvolist“ teed, mis on raha eest lunastatud või rahakate isandate „sakste“ kasustada.

Setu sillalise tee võrdluseks toodagu lõpuks näide Ingeristki (KIn 3):

Hot on meillä soita paljon,	Niin on meillä soissa sillat!
-----------------------------	-------------------------------

Setu ja Ingeri liuhobuse laulus esineb mitmeid ühtesattuvaid motiive. Eelmistele lisaks esitatagu veel liuhobuse identne sõidumotiiv (Pet 3, Lob 7, Lob 12—15 ja KIn 4, KIn 6):

Setu:	Ingeri:
Püzü-üs upin otsa pääl,	Omena on oroin sivull',
Kaara terä jo kaala pääl!	Täll on kaari kakran pääl.

Eelmiste ühtesattumuste kaudu võime oletada ühist laulu liuhobusest Setus (Eestis), Ingeris ja Vadjas.

Sajatus.

K a v a n d nr. 9.

Lä 0	Ha 0	Jä 1	Vi 8
Sa 0	Pä 0	Vl 0	Ta 4

Eeltoodud linaleotuslaulu kõrval esineb veel teisi sajatuslaule. Rohkesti teisendeid leidub sajatuslaulust, kus kujutatakse puu ja põõsaste kasvu üksikutele kehaosadele. Sellest tüübist leidub 13 järgmist teisendit: Vai 2, Hlj 5, Kad 2, Kad 7, Rak 1, VJg 1, VMr 4, VMr 7, Koe 1, Ksi 1—2, Trm 1, TMr 1.

Laulu algvärsid on nagu linaleotuslaulus, ainult sajatusvärss tuleb juurde:

A. Saagu saagu ma sajatan — VMr 7, Koe 1.

Aa. Laugu saugu ma sajatud — VMr 4.

Sellele järgnes:

A. Saagu saagu ma sajatan — VMr 7, Koe 1.

B. Kes ei (ep) tule (tulle) liugu (liugo) laskma (laskemaie) — Kad 2, Kad 7, VMr 7, Koe 1.

Ba. Kui ei tule liugu laskma — TMr 1.

C. Kes ei läha liugu laskemaie — VJg 1.

D. Kes ei olle liugo laskmas — Trm 1.

Kes ei tulnud, läinud või ei olnud liugu laskmas, sellele sooviti pikka und:

A. Jäegu mardini magama — Rak 1.

B. Sago Martile maggama — Trm 1.

Ja eelmise paralleelvärss:

A. Ristipäivi (risti päeva) ringutama (ringotama) — Rak 1, Trm 1.

Magamismotiiv sajatuslauluna esineb dr. G. Schultz-Bert-rami kirjapanus (Trm 1) juba enne 1850. a. Teine teisend (Ran 1) on üles kirjutatud 1912. aastal. Värsiread magamis-

motiivist on haruldased, sest et need teistes sajatuslauludes puuduvad.

Motiividest, mis käsitlevad puu kasvamist kehaosadele, on k a s e kasv kaela peale tavalisem esindus:

- A. Kaski (kaske) kasvab kaela peale — Vai 2, VJg 1.
- Aa. Kasko (kasku, kašku, kasvago) kaski (kaske, kask sel) kaela (kaila) peäle (peale) — Hlj 5, Kad 2, Kad 7, Ksi 1, Trm 1.
- Ab. Kask tal kasvku kaala peale — VMr 7.
- B. Kasv'gu kasvjas kaela peale — Koe 1.

K a s e asemel k a s v a j a esinemine (B) on allitereeruv puhtjuhulise sõna asetusega tuttav nähtus.

- A. Niinepuu (niine puu) nisade (nizade, nissade) peale — Vai 2, Hlj 5, Kad 7, VJg 1, VMr 7, Koe 1, Ksi 1.

Niinepuuga kõrvuti esineb õunapuu:

- A. Õunapuu õlade peale — Vai 2, Hlj 5, Kad 7, VJg 1, VMr 7, Koe 1.
- Aa. Auna puut olla peale — Trm 1.

Vahtrast esineb kaks teisendit:

- A. Vahter käe varre peale — Vai 2.
- Aa. Vahtrapuu vasara peale — Hlj 5.

Tamme puu:

- A. Tamme tahaaugu peale — Hlj 5.

Kürnap on rikitud kuju künnapust:

- A. Kürnap' kasvab külle peale — Vai 2.

Puhmaspuudest esinevad sajatuslaulus p a j u, r e m m e l - g a s j a k a d a k a s:

- A. Pajo puhmas puusa peale — Trm 1.
- Aa. Paiju põõsas puusa peale — Ksi 1.
- Ab. Paju paksu palge peale — Hlj 5.

Remmelga asemel „teivas“ on vist meelega moonutatud muude:

- A. Remmelg teise reie peale — Hlj 5, VJg 1.
- B. Teivas teise reie peale — Koe 1.

Visakask:

- A. Visakaske v...u peale — Hlj 5.

Kadakast on kaks teisendit:

- A. Kadak karvaugu peale — VMr 7.
- Aa. Kadakas karvade vahele — Hlj 5.

Samuti esineb pihlakas ainult ühes teisendis:

A. Pihlakas pia laele — Vai 2.

Kuuse esinemisest sajatuslaulus on kolm kirjapanu:

A. Kümme kuuske kulmu peale — VJg 1.

B. Kuusik silma kulmudele — VMr 7.

C. Kasku kuuske kukkelasse — Ksi 1.

Puu resp. põõsaste kasvamise motiiv üksikutele kehaosadele esineb teistes rahvalauludes samuti. Nii näiteks laulus „Tütar mehele“ sajatatakse samuti:

Panet tytär mehele!

Ninepuu nisade pääle,

Kui ei pang', ei paluki:

Katai karvadē vahele¹⁾.

Kask täl kasugu kaala pääle,

Kase, niinepuu ja kadaka kõrval esineb „Tütar mehele“ laulus veel teisigi puuliike, millest kuuse resp. kuusiku kasvamine on täpselt identne liulaulus esineva värsi motiiviga:

Niinepuu kasvagu nisade peale,

Konna kübarad käte peale,

Kuusik kasvagu kulmude peale,

Sea juured selja peale,

Sita seened silmade peale,

Samblad kasvagu saba alla²⁾.

Ka pihlakas, remmelgas ja õunapuu esinevad „Tütar mehele“ laulus:

Hakaku aednik ehitama,

Pihelgas ta piha peale,

Puida peale istutama:

Kadakas ta kõhu peale,

Kask kasvagu talle kaela peale,

Remmelgas reie peale,

Niinepuu ta nina peale,

Pärnapuu põlve peale,

Õunapuu ta õla peale,

Jalakas jala sääre peale,

Viinapuu varvaste vahele³⁾.

Kadripäeva sajatuslaulus tabame samuti liulaulu sajatusele lähedasi värssse. Nii Pärnu ühes teisendis sõimatakse Kadrit „väga häbematul kombel“ (nagu üleskirjutaja tähendanud):

Pere poega Soome⁴⁾ sõnni,

Kadakas kahe kaendla alla,

Pere tütar pipar putsi,

Nõges nina otsa pääle⁵⁾.

Kasvagu puju putsi pääle,

¹⁾ ERA II 2, 125 (1) < Urvaste.

²⁾ H II 58, 55 (5) < Jüri.

³⁾ ERA II 32, 249 (3) < Hageri.

⁴⁾ Käsikirjas: soome.

⁵⁾ E 69890 (3) < Pärnu.

Et sajatuslaulul on olnud eesmärgiks teravalt pilgata ja häbistada, sellepärast on üksikuid sõimu sisaldavaid värssse ühel ajal kasustatud mitmes eri laulus. Analoogilisi värssse liulaulu sajatusest leidub pulmalaulude ja kiigelaulude sajatustes. Esi- algse ainete võrdluse järgi võiks oletada, et sajatuslaulu värsid on pulmalauludest, kus need ehk tekkisid mõrvoja ja peiu laitus- lauluna vastastikku isameeste ja kaasitajate sõimutunnetest, hiljemini üle kantud tähtpäevaliste, esijoones jaani-, märdi-, kadrilauludesse ja lihaheite-liulauludesse.

Lihaheite-liulaulus on paralleelselt laenatud värsside kõrval esinenud iseseisvalt tekkinud sajatusvärssse. Sellise sajatuslaulu eritiüübina esineb Lõuna-Eestis ja Setu paar värssi lina ja villa kohta:

Kui ei tule liugu laskma — TMr 1.

Sellele värssile järgnes harilikult:

Lina sis kursti kuluma — TMr 1.

ja kordvärsi kujul esineb veel:

A. Villa vakka vanuma — TMr 1.

B. Villa' vakka vannusel — Plv 1, Ráp 1.

Need värsid on esinenud osalt küll (Plv 1, Ráp 1) linaleotus- lauludes, kuid omavad ilmse sajatuslaulu kuju. Setu teisendeis esineb sama sajatuslaul järgmisel kujul (Pan 3, v. 5—8):

Kui tie' ei' tule' mäe pääle,

Lina' kurs't'i kuioma,

Kui tie' ei' keerä' kingo pääle, —

Pakla' määtsä mädänemä.

Lina kursti „k u i o m a“ pro k u l u m a on Setu teisendeis üldine; vrd. näit. (Pet 2 v. 22—27):

Kiä ei' tule' mäe pääle,

Kiä iks astus aho pääle,

Kiä ei' keerä' kingo pääle,

Lina' iks tuol kurst'i kuioma,

Kiä iks kiert kereše,

Pakla' iks määtsä mädänemä.

S. Sommeri kogus leiduvad sama sajatuslaulu värsid kahes teisendis. Ühes teisendis pöörduakse sajatusega ühe isiku poole, teises on sajatus sihitud hulga kohta. Toodagu näitena mõlemad uuemad kirjanud kõrvu, mis üles kirjutatud samalt isikult:

A. Kui sa õks õi tulõ mäe pääle

Keerä ei kingo pääle

Lina sul' sis kursti kuiogu

Pakla sis määtsä määku. (Lob 11) ¹⁾.

¹⁾ Vrd. Pet. 16, Pet 23.

- B. Kui tii ei tulõ mäe pääle
Kui tii ei keerä kingo pääle
Lina kurtsi kuioma
Pakla määdsä mädänemä (Lob 6) ¹⁾.

Eeltoodu põhjal on enam kui neljakümne aasta vältel käsitlusalune sajatuslaul (vrd. Pan 3 ja eelmine B teisend) püsinud Vi'õ ja Lobotka lahus asuvas külas peaaegu muutumata. Kursti > kurtsi metatees, kui keeleline nähtus, on ainuke olulisem muutus. Kahjuks puuduvad Võrumaalt linakursti sajatuslaulu-värsi üleskirjutised, mis oleksid sidemeks Setu- ja Tartumaa vahel, sest et Tartu-Maarja ja Setumaa vahemaa on laulu edasiandmiseks liiaks suur. Villa vanumise sajatust Setu värssides ei leidu. Esitatud sajatuslaulu värsid linasaadustest on liulaulus algupärased.

---

¹⁾ Vrd. Lob 30, Pet 28—29.

Liitlaulud.

Mitmed liulaulu teisendid esinevad ühenduses teiste laulutüüpidega. Siit jäävad välja Setumaa eritüübilised lihaheitelaulud, mille normaalkuju kui ka liitosade analüüs nõuab eri käsitletu teises, hiljemini ilmuvas kirjutises. Muude tüüpidega kontamineeritud eesti liulaulu teisendeid on 12: Hlj 4, Kad 4, Kuu 2, HJn 1, HJn 3, Ksi 1—2, TMr 1—2, San 2, Vlg 1, As 1.

A. Liitlaulud vastlalauluga.

Haljala teisendis liidetakse vastlalaulu lõppu kahe vahevärsiga õllekiituse-laul järgmiselt (Hlj 4):

Vastel vahib vainiulla,	Kallekene-kaunikene ¹⁾ !
Otsib olle kañeeida,	Õlut tiäb minule suoja,
Vahib viina vaatsiida.	Ma tiän ollele palava,
Viinakene-vennikene,	Kiitan kannule kasuka,
Õllekene-oimukene,	Umalalle uue kuue.

See liitlaulu osa ei ole teistesse kihelkondadesse edasi levinud. Teise iseseisva liitlaulude rühma moodustavad Kursi kihelkonna teisendid. Siin on vastlalaulu mõjustanud mardipäeva-laulud, nagu (Ksi 1):

Vastal valge poisige,	Ülle soo, läbbi jõgedede,
Vastal tulnud kaugeelta:	Läbbi vetta läigatanud.

Need värsid on laenatud mardipäeva-laulust, näiteks: „Mardid tulnud kaugeelta“ (Lüg, Kad, Rak, Amb, JJn, Koe, Pee jne.), „Üle soo, läbi jõgede“ (VMr) jne. Kursi teises variandis „Vastla santide laul“ mainitakse juba ilmselt vastlapäeva kerjajaid (Ksi 2):

Vastla valge poisikene, liugo, laugo ²⁾ !	Võtke vasta vastelauda,
Tilokene tihasekene!	Laske sisse vastla sandid!
Talusse sisse ta tallutab,	Ärge pange pahaksi,
Ua suppi ta himmustab,	Et teid vastal vaatma tulnud,
Sea jalgo ta sirutelleb,	Iina västrik sija lenand.
Sea sabad ta sõlmitelleb,	Vastal tahab tansitada,
Mago nahka nokiseleb.	Tulge vastalt tansitama.

¹⁾ Kallekene: kaljakene < kali.

²⁾ Refrään, kordub iga värsi lõpul.

Motiivid, mida vastel „valge poiss“ süüa soovib ümberkohandatud vastla seajalgade söömise kombele, ja vabandus tantsima tuleku pärast on laenatud mardipäeva-laulu vastavatest samasisulistest värssidest.

B. Liitlaulud liulaskmis-lauluga.

Vastlalauluga koos esinesid ainult järel-liitelised laulud. Ühenduses liulaskmis-lauluga esinevad nii ees- kui järel-liited. Eesliitena esineb liuguma-tuleku kutselaul noortele tüdrukutele (Ksi 1):

Siit läheb rinta neidisiida,	Vainijalta valdakonda,
Tulge teilt teine rinda,	Saksolta sadda tuhhata,
Kuubijalta kolmas rinda,	Linnad pikkad, luud lahetad.

Liuguma-tuleku kutse on ainulaadne ja esineb vaid üksikus Kursi teisendis. Seegi laulujätk on laenatud ilmselt mõnest üldisest mängule või laulule kutsumise laulust.

Kadripäeva-laulust on laenatud liulaskmis-laulu vähemalt järgmised järel-liitelised algusvärsid (Ksi 2):

Vastal vaagub vilasida,	Siis te takusid ooteate,
Nuuksub lina nuustikeisa,	Karmi luida kalutate.
Tautelleb taku koonlid!	Kui on vastlal andid antud,
Kui ¹⁾ tahad vastlal andid anda,	Niidi linu te noppite,
Kasvavad linad katutseni.	Niitieksi te rapotate,
Kui ei taha vastlal andid anda,	Lõu[e]ntiks te lõugutate.

Ka selle laulujätku lõpposa motiivid on laenatud mardilaulust, kuigi laulus lähemalt ei öelda, missuguseid andisid vastlapäeva-sandid palusid. Edasised sama teisendi värsid on laenatud taas mardipäeva lauludest (Ksi 2):

Vaadke hästi te järele:	Lina õnned teil õitsego,
Kui on vastlad uhkeida,	Lina aasad teil haljago,
Lina õied uhkeida;	Lina loukutid lõksugo;
Kui on vastlad ta karedad,	Jumalaga nüüd jättame,
Lina kuprata kähevad.	Teisi taluse lähme,
Olge terved, nüüd täname,	Lina õnne neil soovime.
Lina õnne teil soovime:	

Kadrinas on liulaskmis-laulu lõppu liidetud tuntud kõrtsimineku-laul (Kad 4):

Mina kõnnin kõrtsi poole:	Ido, Tido, te on vilto,
Kõrtsi-naene, Kröödakenne,	Kõrtsi naene kõnnib vilto,
Lina-naene, Lenakenne,	Kallas mõõdo kallakülle,
Aia-naene, Annekenne,	Ölle tobi urakille!
Ma-naene Marretakenne!	

¹⁾ Käsikirjas: kuid.

Liulaskmis-lauluga nii ees- (HJn 1) kui järel-liidetult (HJn 3, Kuu 2) esineb vana laulu asemele tunginud uus tüüp (Kuu 2) ¹⁾:

Vanast seatud vastlapäeva	Mina vaene kelguga.
Kõige suurem sõidu päeva.	Tagant tulen, ette lähen;
Saksad sõitsid saaniga,	Lähen liugu laskemaie.
Talupojad regedega,	

Reega mäest liulaskmise lauluga liitub Valgas täiesti juhuslikku laadi eri laul (Vlg):

Veege see regi mäele,	Ants laulse halede,
Saatke saanid kesed murru;	Juba munad murult katte,
Tätku hirne helede,	Ants laul ilma mütsida,
Neiu ikke alusade,	Juba Katre kaunu,
Neiu käie käbehede,	Silmavesi järel jäänu.

Sõna „muru“ osutab suvist aastaaega, mil vastlaliu laskmine oli võimatu. Käesolev liulaulu liiteosa on sisu poolest segane ega sobi eelmise lauluga ühte.

C. Liitlaulud oma ja võõra lina lauluga.

Siin esineb viis järel-liitelist laulu. Kursi teisendis liitub oma ja võõra lina lauluga järgmine linakitkumis-laul (Ksi 1):

Lähme linnu kiskumaije:	Sinnise seeliku täije,
Sealt minna põimin põlle täije,	Punase palaka täije,
Rohhelisse rukka täije,	Kallelise kuue täije.

Küsimus-ahellaulu kujul on liidetud „Kuke kulda handa“ eri tüüp (TMr 1):

Kelle kuke kulda handa?	Meie riida ristatside,
Meie kuke kuldahanda.	Vana alu vastatside.
Kelle kana vaski-kaala?	Küla naise, näiukese
Meie kana vaski kaala.	Heitse latse vootele,
Kell' om riida ristatside,	Jurevä esä sülele. —
Vana alu vastatside?	

Samas kihelkonnas on liidetud veel oma ja võõra lina lauluga „Imed“-tüüp (TMr 2):

Oi imeta, oi imeta,	Harakad hagu tegivad.
Mis nägin ma käo külana:	Meri üles künneti,
Härjad hauksid, koerad kündsid,	Lina sisse külveti ²⁾ .

Ühes Sangaste teisendis esineb õunu ja pähkleid korjama mineku laul koos imelikul viisil talvel liulaskmisel lauldava linade

¹⁾ Vrd. E. R. M. aastar. VI lk. 23.

²⁾ Edasised värsid vaata lähemalt lk. 59.

võrdluslauluga. Uhendavaks jooneks on siin vaid mõlemates lauludes esinev „mägi“ (San 2):

Läkki ulgan ubinille¹⁾,
Mäe pääle pähkelille!

Ulgan olen ubunil hää,
Mäe pääl pähkli vereve.

Lutsis on oma ja võõra lina võrdluslauluga liidetud veel noorte neidude ilutsemislaul (As 1):

Hotelem, naljatelem
Sjoole noorele iale,
Sjoole paarale palgele!
Jumal teed tõist kõrre,
Vai me näe, vai me näe i;
Mozhe iks me kooban kugum,
Mozhe me havan hala.
Las iks kägu kooban kukke,
Sizäks havane halakõ!

Me istu izä lava otsan,
Kieritele kezet tare,
Tantsutele kezet tare.
Et to kägu kätte saanu,
Suvilinnu mü sõrmile:
Ma to käo kākistanü,
Suvilinnule surma tennü;
Käost saanu kää rät'i,
Suvilinnust suu rät'i.

See redaktsioon esineb tavaliselt Se teisendites, kus lihaheitepäeval tüdrukuid mäe peale tantsima kutsutakse enne liulaskmise algust.

D. Liitlaulud sajatuslauluga.

Kursis esineb ainus juhus, kus järgmine linade külvamise laul on sajatuslaulu lõpposaga ühte liidetud (Ksi 1):

Merre ääred künnetiije,
Ranna ääred raiutiije,

Mis seal peale küllvatiije?
Läksin linnu vaatamaije!

*

Sellega on esitatud liulaulu kontaminatsioonid, mis, nagu siit selgub, on olnud mitmesuguste tüüpide, esmajoones uueaegse liulaulu (HJn 3) ja märdipäeva-laulu mõju all. Kadripäeva ja liulaulu mõju on olnud vastastikune, sest leidub liulaulu värssse ka vastuoksa laenatud. Nii näiteks esineb kadripäeva-laulus vastlaulau-motiiviline värss (Koe):

Külma küsib kindaaida.

Vastlalaulus on see motiiv üldine.

¹⁾ Iga värssi lõpul esineb refräänina: „liuge, lauge“.

Trükitud laulud.

V a s t e l.

Tsüklis katoliiklaste mälestused („Katholische Erinnerungen“) on H. Neus¹⁾ a. 1850 vastlaleulu esmakordselt trükituna avaldanud (vt. lk. 26). See teisend (= Kad 1) on A. F. J. Knüpfferi poolt enne a. 1843 (1822?) rahva suust (kontamineeritult liulauluga) kirjutatud ja hiljemini A. Saaberk'i²⁾, K. Peterson'i³⁾, J. Aavik'u⁴⁾ ning T. Sander'i⁵⁾ poolt uuesti trükitud. Äratrükkides on laulu algupärast teksti osalt muudetud, näit.: 4. värsis „Külma kindad tal käessa“ (Peterson) pro „Külma kindaad käessa“ (Neus), 3. värsis: „Vastel sõidab vaini alla“ (Sander) pro „Vastel soidab vainiulla“ (Neus) jne. „Mängi ja laste laulud'e“ tsüklis on dr. M. Veske⁶⁾ avaldanud trükituna teise vastlaleuluteisendi, mis arvatavasti pärit samuti kui eelminegi Kadrina kihelkonnast (Kad 5) ja ka on kontamineeritud liulauluga. Sellest leidub ainult üks õigekirjutuselt parandatud V. Ridala⁷⁾ äratrükk.

Käesolevast sajandist leidub veel kaks vastlaleulu trükitud teisendit. Tsüklis „Puhkamine ja pidu“ toob M. J. Eisen⁸⁾ A. Seemann'i 1898. a. Kadrinast kirjutatud teisendi (= Kad 7), mis kontamineeritud „Oma ja võõra lina“, „Liulaulu“, „Linaleotuse“ ja „Sajatuse“ laulutüüpidega. Teine variant on avaldatud M. Nur-

---

¹⁾ Neus, EV lk. 98—99, nr. 30.

²⁾ Saaberk, VERk lk. 57, nr. 26.

³⁾ Peterson, ErA lk. 65, nr. 59.

⁴⁾ Aavik, Vr lk. 12, nr. 18.

⁵⁾ Sander, Ekl I (4. trükk), lk. 46.

⁶⁾ Veske, ER lk. 73, nr. 72.

⁷⁾ Ridala, VER lk. 120.

⁸⁾ Eisen, ER lk. 155.

mik'u¹⁾ poolt ja põlvneb prof. W. Anderson'i lastelaulude kogust (= A 6617, nr. 1). See teisend on Hilda Kärblase enese mälu järgi üles kirjutatud a. 1924 Tarvastus, Mustla alevis (Trv. 6) ja trükitud M. Nurmiku poolt muudetud kujul. Näit.: 4. värss: „Laiulla lumiluhilla“ on raamatu kolmandast trükist välja jäetud²⁾. Märksa enam kui vastlaulu on trükis avaldatud liulaulu teisendeid.

Liulaul.

Eesti liulaul ja sellega ühenduses olevad vastlapäeva kombed kelguga mäest alla sõidust esinevad trükis juba läinud sajandi alul. Eesti liulaulu neli värssi, mis esmakordselt 1837. a. ilmunud kalendris³⁾ avaldatud, on järgmised:

Linnad liulaskiale,	Ebbemed eestveddajale,
Tudrad toaistujale,	Takkud tagatoukajale.

Sellest teisendist leidub mitu äratrükki. A. 1854 on F. R. Kreutzwald'i⁴⁾ poolt see ära trükitud. Muudetud on vaid sõnad: liugo laskijalle (1. v.) ja ettevedajalle (3. v.) pro liulaskiale ja eestveddajale. M. Varonen⁵⁾ on 1898. a. sama teisendi Eestim. rahw. Kal:ist muutmatult ära trükkinud. Edasi on Y. H. Toivonen⁶⁾ selle teisendi 1923. a. Kreutzwaldi muudetud teksti järgi näitena esitanud.

Liulaul kontamineeritud vastlauluga esineb trükisult esmakordselt a. 1850⁷⁾, mis on A. F. J. Knüpfferi kirjutatud teisend. Teisend on A. Saabergi⁸⁾, K. Petersoni⁹⁾, J. Aaviku¹⁰⁾, T. Sanderi¹¹⁾ poolt hiljemini uuesti trükitud. Kolmerealine liulaulu katkend on avaldatud trükis a. 1873 J. B. Holtzmayer'i¹²⁾

¹⁾ Nurmik, TI (1. tr.) 1921, lk. 177, nr. 123; (2. tr.) 1923, lk. 182, nr. 123; (3. tr.) 1929, lk. 167, nr. 113.

²⁾ Raamatu 1. ja 2. trükis see (4.) värss esineb.

³⁾ Vt. Eestim. rahw. Kal. 1838, lk. 41—45.

⁴⁾ Kreutzwald-Boecler, abergl. Gebr. lk. 79.

⁵⁾ Varonen, Vainajainpalv. lk. 262.

⁶⁾ Toivonen, „Pitkiä pellavia, napanauriita“. Kal. vuos. 3, lk. 101.

⁷⁾ Neus, EV lk. 98—99, nr. 30.

⁸⁾ Saaberk, VERk lk. 57.

⁹⁾ Peterson, ErA lk. 65.

¹⁰⁾ Aavik, Vr lk. 12.

¹¹⁾ Sander, Ekl I, lk. 46, 4. tr.

¹²⁾ Holtzmayer, Os. lk. 114.

poolt, mis arvatavasti rahva suust üles kirjutatud. Liulaul¹⁾ kontamineeritud linalaotuse- ja liuhobuse-lauluga esineb esmakordselt a. 1875 rahvapärase teisendina. Selle laulu on a. 1897 M. Lemmerkänd Jämajas „Vanast Kandlest“ uuesti maha kirjutanud ja J. Hurda kogusse saatnud. Arvatavasti Virumaal esinevate liulaulu teisendite järgi on F. J. Wiedemann²⁾ avaldanud kaks rahvapärast teisendit, mis on Y. H. Toivonen³⁾ uuesti näitena esitanud. Tsükliis „Mõistatused, laste laulud, linna healed“ avaldab M. Veske⁴⁾ a. 1879 Virumaalt saadud liulaulu teisendi, mis on kontamineeritud linalaotuse- ja oma ning võõra lina lauluga. Sellest teisendist leidub äratrükke A. Kaarna⁵⁾ a. 1913 toimetatud laulude kogus ja V. Ridala rahvalaulude⁶⁾ valimikus. Samal aastal kui Veske teisend ilmus veel J. Jung'i⁷⁾ poolt rahvapärane liulaulu variant, mis hiljemini teiskordselt ilmus muudetud kujul koos uue variandiga⁸⁾ (see erineb näiteks värsis: „takud taga vaatijalle“ pro „takud takka lükkajale“) a. 1899. Hiljemini on M. Veske⁹⁾ a. 1883 avaldanud veel Virumaalt ühe liulaulu teisendi liidetud vastlalauluga, millest V. Ridala¹⁰⁾ leidub vastav äratrük. Kaks rida liulaulust leidub O. Kalda¹¹⁾ a. 1894 ilmunud lutsi eestlaste „Lihahiite“ aja liuglemise laulus. Sellest leidub variant P. Voolaine¹²⁾ uuemates ülestähendistes. M. Varonen¹³⁾ on a. 1898 avaldanud trükis kaks rahvapärast liulaulu teisendit J. Hurda kogudest: Järva-Jaani (vt. Nrv < JJn) ja Rápina (vt. Ráp 3) kihelkonnast. Rápina teisendi, mis on liulaulu ning oma ja võõra lina laulu kontaminatsioon, on Y. H. Toivonen¹⁴⁾

¹⁾ Hurt, VK II 246, nr. 350; vt. keeleliselt parandatud äratrükki: Saar, Kümme koorilaulu, lk. 25—27.

²⁾ Wiedemann, AIÄLE, lk. 352—353.

³⁾ Kal. vuos. 3, lk. 101.

⁴⁾ Veske, ER I, lk. 85—86, nr. 89.

⁵⁾ Kaarna, El, lk. 149.

⁶⁾ Ridala, VER, lk. 120.

⁷⁾ Jung, Ervu. Kodu-maalt nr. 6, lk. 69.

⁸⁾ Jung, MtEm I, lk. 263.

⁹⁾ Veske, ER II, lk. 73, nr. 72.

¹⁰⁾ Ridala, VER, lk. 120.

¹¹⁾ Kallas, Lutsi maarahv., lk. 93, nr. 49.

¹²⁾ (P. Voolaine): „Lihahiitest“, paastust ja patust, „Postimees“ 1931, nr. 56, lk. 3, v. 4—5.

¹³⁾ Varonen, Vainajainpalv., lk. 262—263.

¹⁴⁾ Kal. vuos. 3, lk. 101.

uuesti a. 1923 ära trükkitud. Käesoleval sajandil on rohkesti trükitud liulaulu teisendeid kirjanduse õpperaamatutes ¹⁾, rahvalaulude valimikkudes ²⁾, ajalehtedes ³⁾, aabitsates ⁴⁾ ja koolilugemikkudes ⁵⁾.

Oma ja võõra lina.

Esmakordselt esineb see laulu jätk M. Veske ⁶⁾ poolt avaldatud Virumaalt rahva suust saadud teisendina laste laulude tsüklis a. 1879. Äratrükke leidub kaks: A. Kaarna ⁷⁾ ja V. Ridala ⁸⁾ laulude valimikkudes. Teise J. Hurda kogudest hangitud teisendi (Räp 3) on M. Varonen ⁹⁾ a. 1898 trükkis avaldanud. Sellest teisendist leidub täpne äratrükk Y. H. Toivoneni ¹⁰⁾ Soome vastlapäeva-kirjutises. Uuematest oma ja võõra lina trükitud teisenditest mainitagu siin M. J. Eiseni ¹¹⁾ poolt avaldatud laulu varianti, mis on Karula kihelkonnast saadud ja prof. Eiseni kogudest tsiteeritud (= Kri 2).

Asunduse-eestlaste sama tüüpi kuuluvast laulust tuleks mainida O. Kalda ¹²⁾ Lutsist kirjutatud, rahva suust saadud teisendit. Setumaalt leidub vaid J. Hurda ¹³⁾ ainus trükitud teisend.

¹⁾ Vt. näit. M. Kampmann, Eesti kirjand. peaj., lk. 125. „Vareskaelad vahtijale“ värss osutab, et teisend on Harjumaalt (võimalik, et Rapla või Harju-Jaani kihelkonnast).

²⁾ Vt. näit. M. J. Eisen, ER, lk. 155, Kadrinast 1898. a. üleskirjutatud teisendi (= Kad 7) järgi.

³⁾ Vt. näit. „Meie Maa“ 1921, nr. 10, lk. 2, arvatavasti rahvapärane teisend (vrd. 3. v.: „Takud tagasi tõukajale“, mis muidu teistes kirjanutes ei esine) ja „Päevaleht“ 1929, nr. 43, lk. 7, v. 1—2, arvatavasti ERA käsikirjadest reporteri poolt maha kirjutatud.

⁴⁾ Vt. M. Kampmann, Uus aabits, lk. 107.

⁵⁾ Nurmik, TI (1. tr.) 1921, lk. 177, nr. 123; (2. tr.) 1923, lk. 182, nr. 123; (3. tr.) 1929, lk. 167, nr. 113, ära trükitud prof. W. Andersoni lastelaulude kogust (= A 6617, nr. 1).

⁶⁾ Veske, ER I, lk. 85, nr. 89.

⁷⁾ Kaarna, El, lk. 149.

⁸⁾ Ridala, VER, lk. 120; vt. veel: Ridala, Eesti kirj. ajal., lk. 26.

⁹⁾ Varonen, Vainajainpalv., lk. 263.

¹⁰⁾ Kal, vuos. 3, lk. 101.

¹¹⁾ Eisen, Meie jõulud, lk. 137.

¹²⁾ Kallas, Lutsi maarahv., lk. 93, nr. 49.

¹³⁾ Hurt, SL II, nr. 1374.

P a e l a p u n u m i n e j a k u d u m i n e.

Sellest leidub ainus trükitud teisend J. Jungi ¹⁾ poolt a. 1879 avaldatud raamatus. Tõenäoliselt on teisend saadud Tartumaalt, sest ta sarnaneb näit. Palamuse variandiga (vrd. Pal 2).

L i n a l e o t u s.

Linaleotuse-laulust leidub mitu trükitud teisendit. Esimesena on avaldanud linaleotuse-laulu a. 1875 J. Hurt ²⁾ Kolga-Jaani kihelkonnast. Laulust leidub Mart Saare ³⁾ poolt keeleliselt parandatud äratrükk. Sama tüübi on M. Veske ⁴⁾ a. 1879 Virumaalt kogutud kirjapanudest avaldanud, kuna A. Kaarna ⁵⁾ ja V. Ridala ⁶⁾ on hiljemini selle teksti uuesti lasknud trükkida. Uuematest teisenditest tuleks mainida M. J. Eiseni ⁷⁾ rahvalaulude valimikus ilmunud varianti, mis on pärit Kadrina kihelkonnast.

L i u h o b u n e.

Seegi laul on ilmunud esmakordselt J. Hurda ⁸⁾ Kolga-Jaani laulude hulgas. Hiljemini on J. Hurda ⁹⁾ poolt kaks Setumaa liuhobuse-laulu trükitud teisendit avaldatud (= Vas ja Pet 3).

S a j a t u s.

Sellest tüübist leidub vaid ainuke M. J. Eiseni ¹⁰⁾ poolt avaldatud teisend, mis on A. Seemanni kaudu a. 1898 Kadrinast üles kirjutatud (= Kad 7).

*

Et peaaegu kõik vastlapäeva eri laulutüüpide trükitud teisendid on puhtal kujul rahva suust saadud, sellepärast on neid käsitledud koos rahvapäraste teisenditega.

---

¹⁾ Jung, Ervu. Kodu-maalt nr. 6, lk. 69.

²⁾ Hurt, VK II 246, nr. 350.

³⁾ Saar, Kümme koorilaulu, lk. 25—27.

⁴⁾ Veske, ER I, lk. 85, nr. 89.

⁵⁾ Kaarna, El, lk. 149.

⁶⁾ Ridala, VER, lk. 120.

⁷⁾ Eisen, ER, lk. 155.

⁸⁾ Hurt, VK II 246, nr. 350.

⁹⁾ Hurt, SL II nr. 1369 ja nr. 1372. Samas on liusõidu trükitud laule Setumaalt: nr. 1370—1371, 1373—1379.

¹⁰⁾ Eisen, ER, lk. 155.

Eesti liulaulu viisid.

Eesti liulaulu viisidest leidub kirjapanusid: Vi — (3): Sim 1b, VMr 5b, VMr 7b; Ha — (1): Kuu 3b; VI — (4): Pst 2, Vil 2b, Vil 3, KJn 3; Ta — (3): Rõn 2, San (= ER 252, nr. 1809), San (= ER 338, nr. 2220); Võ — (2): Urv b, Vas; As — (2): As 1, As 3, Tt x 1—2 — kokku: 17 teisendit. Siin leidub 11 iseseisvat lauluviisi ühes teisendiga ja 4 teistest lauludest laenatud võõrast viisi ühes teisendiga. Iseseisvateks märgitud viisidel on mõnel küll kas üksik käik või takt teise viisi sarnane ¹⁾, kuid vähese ainekogu põhjal ei ole võimalik nende viiside ühtekuuluvust ehk ühisest meloodiast arenemist kindlaks määrata. Samuti leidub võõraste liulaulu hiljemini tarvitusele võetud viiside hulgas selliseid, millel on vaid küsitav sarnasus võõra lauluga (vrd. näit. Linakitkuja: Vil 2b), kuid niisuguseid viise ei ole siiski usaldatud iseseisvate liulaulu meloodiate hulka panna. Viiside liigitamisel on seda tööd abistanud muusikateoreetik ja koorijuht hr. R. Ritsing.

Iseseisvad viisid esitan nagu liulaulus tarvitatavad võõrad viisidki geograafilises järjekorras.

Iseseisvad viisid.

Esimene viis.

Kuu 3 b.

Trükitud: Launis, ER 7, nr. 45.

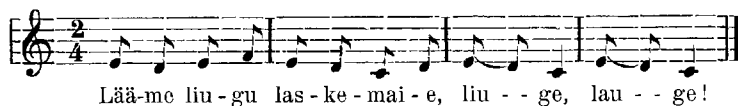
Li - u, la - u las - ki - ja! - le.

¹⁾ Nii näiteks teine, kolmas ja kümnes viis.

Teine viis.

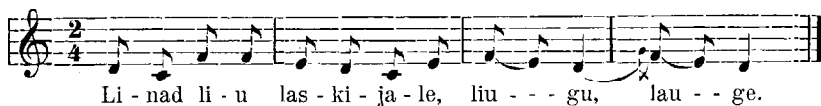
Pst 2.

Trükitud: Launis, ER 345, nr. 2264.

Kolmas viis.

K J n 3.

Neljas viis.

R õ n 2.

Trükitud: Launis, ER 338, nr. 2223. Väheste muudatustega M. Saare poolt „Hällilaulu“ nime all Eesti Lauljate Liidu väljaandel uuesti trükitud: „Rahvakoorig nr. 1“.

Viies viis.

S a n.

Trükitud: Launis, ER 252, nr. 1809. Sangaste, 1877. Lähteenkorva nr. 308.

Kuues viis.

San.

EÜS VI 207 (72). A. Mõttus, J. Sossi. Sangaste, 1909.
Sõnu vrd. Kad 4.

Seitsmes viis.

Urv b.

Kaheksas viis.

Vas 2.

Trükitud: Launis, ER 370, nr. 2373.

Üheksas viis.

As 1.

Trükitud: Launis, ER 387, nr. 2481.

Kümnes viis.

T t x 1 (= As 3).

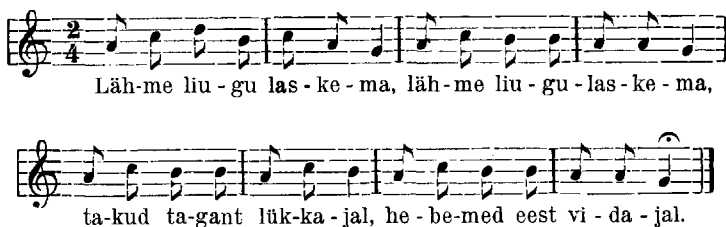
Trükitud: Launis, ER 268, nr. 1895.

T t x 2.

Üheteistkümnes viis.

Trükitud: Saar, Kümme koorilaulu, lk. 25.

On iseloomustav, et vastlaulul ei ole iseseisvat viisi, vaid, nagu hiljemini näeme, on need laenatud võõrsilt. Kuues viis kuulub kõrtsi liusõidulaulude hulka, mis on Lõuna-Eestis, eriti Setumaal ja Ida-Võrumaal laialt levinud.

Kuigi liulaskmine on toimingu laadilt lõbus, esineb kohati kurvatoonilisi viise, nagu: kolmas, üheksas ja kümnes viis. Mõnikord vahelduvad madžoorseid ja minoorseid väljendused ühe ja sama viisi eri taktides, näiteks üheksandas viisis. Üldiselt on viisid aga $2/4$ -taktilised ja lõbusasisulised. Nagu eespool juba mainitud, leidub esitatud viisides teatavaid sarnaseid kohti, nagu: teise ja kümnenda viisi esimene takt, teise ja kolmanda viisi teine takt, mainitud kolme viisi ja võõraste viiside hulgas esitatud neljanda mõlema viisi refräänid jne., kuid üldiselt on viisid siiski iseseisvalt arenenud.

Võõrad viisid.

Võõrad viisid kuuluvad peamiselt vastla-, osalt ka liulaulu sõnadele. Uhes teisendiga on need viisid järgmised:

Esimene viis.

Sim 1 b.

Savikoja venelane (?).

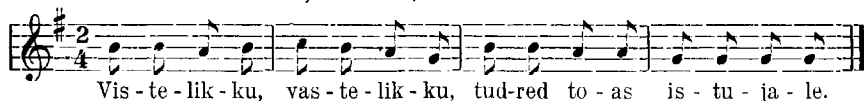

Teine viis.

V M r 5 b.

Kulla ema, sirgu ema, või: Kellest neist paar saab? (?).

Trükitud: Launis, ER 48, nr. 357.

Kolmas viis.

Tõmba Jüri.

V M r 7 b.

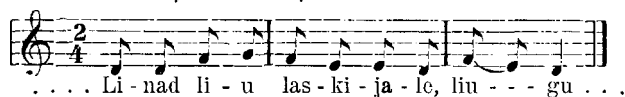

Neljas viis.

1. Vil 2 b.

Linakitkuja (?).

Trükitud: Launis, ER 272, nr. 1917.

2. Vil 3.

Võõrastest viisidest, mis on liulaulu sõnadele teistelt lauludelt laenatud, on neljas viis minoorse ilmega. Suurem osa laenatud viisidest on lõbusasisuline vastavalt liulaskmis-toimingu laadile.

Eelnevast ilmneb, et üksnes liulaskmis-, oma ja võõra lina ja osalt linaleetuse- (esimene viis) ning kõrtsi liusõidu (kuues viis) laulu sõnadel on olnud iseseisvad viisid, kuna vastlalaulu ettekandel on kasustatud võõraid viise. Vastla-, samuti kui paelapunumis- ja kudumis-, liuhobuse- ning sajatuselaulu sõnade kohta puuduvad iseseisvate viiside kirjanud.

Lõppsõna.

Liulaulu vanimad kirjapanud on tehtud läinud sajandi algupoolel. Lutsi maarahva teisendite järgi pidi liulaulu tuntama vähemalt enne lutsilaste väljarändamist Eestist. Dr. O. Kalda uurimiste järgi (Kallas, Lutsi maarahvas, lk. 36—40) oli see enne a. 1701—1704.

Eesti liulaulu jätkud on suuremalt jaolt omavahel ühendatud ühisesse laulu. Viimasel ajal on märgata selle laulu unustamist, sest et hilisemad kirjapanud sisaldavad ainult mõnerealisi värsikatkeid. Kõige pikemad liulaulu teisendid esinevad L ä ä n e - m a a l, K a r u s e kihelkonnas ja L ä ä n e - V i r u m a a l — V ä i k e - M a a r j a, K a d r i n a ja H a l j a l a kihelkonnas. Kad:s esineb mitu vastlatalaulu liulauluga liidetult, sellevastu VMr teisendite värsside järjekord vastab enam normaalkujule (V ä i k e - M a a r j a khk. — laulu algkodu? vt. kaart nr. 3). Liulaulu alul olev vastlatalaul esineb täielikumal kujul ka Põhja-Eestis, samuti kui selle lauluga tavaliselt kaasas käiv linalaotuseruno. Oma ja võõra lina laulu täielisem kuju on säilinud L õ u n a - E e s t i s, esmajoones T a r t u - ja V õ r u m a a l.

Liulaul põhjeneb ebausul. Mida pikem liug, mida kauemini liumäel sõideti, seda pikemad kasvasid l i n a d resp. k a n e p i d. Seesugusel liugumisel liulaulu laulmine tõi head linakasvu-õnne, sellepärast oli liugumiskomme liulauluga juba muistsel ajal vahetult seotud. Ühtekuuluvust kombe ja laulu vahel tõendab liulaulu ja sajatuslaulude sisu.

Soomes liugumisel koonlalaua ,r u k i n l a p a' tarvitamine naiste poolt osutab hilist algupära, — ei ulatu ju voki vanadus kuigi kaugele. Varonen oletab võimalust (Varonen, Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla, lk. 251—252), et k o o n l a l a u a asemel kasustasid naised muiste liugumisel k e d e r v a r t (kedrepuu) ehk k ü ü n a s p u u d, kuid selle kohta puuduvad andmed.

Liulask on tuntud kõigil põhjamaail ja see lihaheite komme on naabrite kaudu Eestissegi tulnud. Liugusõitmine hobusega tasast teed mööda on mäeliugumisest hilisem nähtus (Varonen, Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla, lk. 251), mis Eestis on paralleelselt esinenud vanema mäeliugumise kõrval (vrd. kaart nr. 4). Selle järgi on liulaul vanem Eestis, Setus, Ingeris ja Vadjas esinevast liuhobuse-laulust.

Germaanlased tundsid lina Pliniuse ja Tacituse ajal, praeguse ajaarvamise alul. Tookordsed naabrid soomlased õppisid vist pea germaanlasilt lina tundma, kui see neil ennemini ei olnud tuttav. Soomes, Eestis, Karjalas, Aunuses ja Vepsas esineb vana germaani laensõna: soome liina, eesti lina, karjala liina, aunuse linu, vepsa lina, kanep', muin. skand. lin, gootilein (Toivonen, „Pitkiä pellavia, napanauriita!“ Kal. vuos. 1923, nr. 3, lk. 85—86). Lina-sõna tundmine ei tähendanud veel linakasvatuse oskust. Vanimad ajaloolised teated linakasvatusest Soomes põlvnevad 1500. aastailt (Sirelius, Suomen kansanomaista kulttuuria II, lk. 59). Liulaulu katkete või hüüete tekkimist Soomes ei saa pidada põlvnevaks eelmainitud aastaist, sest linakasvatust tunti palju varem, võib-olla tuhatkond aastaid enne ajaloolisi teateid (Toivonen, „Pitkiä pellavia, napanauriita!“ Kal. vuos. 1923, nr. 3, lk. 85), s. o. läänemere soomlaste ühiselu-ajal (Itkonen, Suomensukuiset kansat, lk. 17, 20—22).

Eesti liulaul pidi samuti tekkima ajal, mil tunti linaharimist. Samas ajapiiris tuleb oletada linalaotuslaulu tekkimist. Nagu liugumisel laulus mainitakse linasaaduste liike: linakiude, linaluid, ebemeid, takke, paklaid, pepri, nõnda oli linalaotuse-toiming linakasvatuse tunnismärgiks. Vastlaulus ei esine linakasvatuse oskussõnu, küll aga leidub oma ja võõra lina laulus linakasvatust tõendavad sõnad: puds, kolkalutse (kolgiga peksti linu), linaluu. Paelapunumis- ja kudumislaulude järgi tunti linasaaduste kasutamist nõõriks ja rõivaks. Sajatuslaul liitus liulaulu külge hiljemini analoogiliste laulude mõjustusel, nagu jaani-, märdi- ja kadri-lauludes.

Vadja ja eesti liulaulu ja linalaotuslaulu ühtivad piirded tõendavad ühise laulu olemasolu, kuigi Vadjas on säilinud neist lauludest ainult mõnerealised värsid. On küsitav, kas need laulud on vana pärand või hilisemal ajal Eesti kaudu Vadjasse siir-

dunud. Oleks kreevineilt vastav laul kirja pandud, siis oleks kindel ajamäära tõendus olemas. Praeguste üksikute katkeliste üleskirjutiste põhjal on raske küsimust lahendada. Kui linalaotuslaul oleks hilisemal ajal Eesti kaudu Vadjasse siirdunud, siis peaks leiduma vastavaid teisendeid ka Lääne-Ingerist. Linalaotuslaulust Lääne-Ingeris ei ole aga teisendeid saadud. Järjekult embkumb: linalaotuslaulu viisid Vadjasse eesti asunikud läinud sajandil või siirdi see laul sinna enne ingerlaste asumist praegustesse elukohtadesse (äürämöised ja savakud siirdusid 1600. a., ingerlased tulid 1100. a. ümber oma praegusesse asumisalasasse). Teadmata on, kas seda laulu tundsid vadjalased läänemere soomlaste ühiselu-ajal, s. o. enne 700. a. (vrd. L. Kettunen, *Vatjan kielen äännehistoria*, lk. 2. Helsinki 1915), samuti kui puuduvad teated linakasvatusest ja linalaotuse tundmisest tol ajal.

Kui soome liuhüüdeid eesti lauludega võrrelda, ühtivad „oma ja võõra lina“ laulu mõlemate maade teisendid kolmes piirdes: 1. identne värss: „*kylän pellava kyynärää pitkä*“ (soome) ja „*külä lina küünrä piku*“ (eesti); 2. *meidän, naapurin, pappilan* (soome) ja *meie, tõstre resp. naabri ja papi* linade ennustus; 3. identne laulu konstruktsioon, kus mainitakse nimepidi üksikuid talusid, kelledele soovitakse kas head või paha lina.

Et Ingeris ja Vadjas oma ja võõra lina laulu ei tunta, siis võis tekkida ühendus soome-eesti laulude ja hüüete vahel: 1. kas asunikude või ranna ja saarte (Tytärsaar — Lavansaar — Suursaar — Haapsaar) elanikkude kaudu Soome ja Eesti vahelisel hilisemal läbikäimisel, mis kujunes eriti elavaks 1300. aastast alates; 2. või muistsel ajal umbes 700. a. järele oletatud Varsinais-Soomesse üle lahe siirdunud eestlaste kaudu (H. Ojansuu, *Suomen kielen tutkimuksen työmaalta I*, lk. 116—117. Jyväskylä 1916).

Rootsis esineb oma ja võõra lina laulus erilaadne *naabri* linade ennustus (L. Hagberg, „*Stora rofvor och långt lin*“ lk. 141):

Långt lin på våra åkrar,
Lort och dådra på grannas!

Pikk lina meie põllule,
Muda ja tutraid naabri omale!

Eesti oma ja võõra lina laulus ennustatakse linade pikkust, kuigi ühes juhulises teisendis (Võn 2) kirutakse mõisa linu mulla alla. Muda ja tutri kõrva võrrelduna ühes värsis

eesti ja soome senistes kirjapanudes ei leidu. Samuti on tundmatu linakuparde võrdlus sinise värviga (Hagberg ibid., lk. 146):

Stora rofvor och långt lin,	Suured naerid ja pikk lina,
Och fina nuppor och granna	Ja peeni kupraid keni
	blår, siniseid,
Och bara skiten ska' grannarna få!	Ja ainult s...a peavad saama
	naabrid!

Rootsis esineva muda, tutrade ja väljaheite kõrval võrreldakse naabrilinu Eestis ja Soomes pikkusmõõtudega. Eestis soovitakse naabrile linu tõlva pikku, soome liuhüüetes tuumaa pitkiä. Selle kõrval esineb soome teisendeis veel analoogiliselt rootsi liuhüüetele: tippuroit-tappuroit (EKHä 83), tippurat-tappurat (EKHä 154) ja niput-naput (EKHä 155).

Üldiselt on L. Hagberg („Stora rofvor och långt lin“, Fataburen 1913) ja Y. H. Toivonen („Pitkiä pellavia, napanau-riita!“ Kal. vuos. 1923, n:o 3, lk. 95—100) võrrelnud rootsi ja soome lihaheite-laule. Need on peamiselt mõnerealised hüüud, mis suurtes piirides vaadatuna üksteisega lähedalt sarnased.

Juurvilja ended, mida eesti liulauludes ei tunta, on soome ja rootsi liuhüüetes analoogilised (G. Nikander, „Fruktbarhetsriter under årshögtiderna hos svenskarna i Finland“, Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CXXVIII lk. 248):

Lång hampa och långt lin,	Pikk kanep ja pikk lina,
Stora rötter (kål) som „reven“ min	Suured kaalikad (kapsad) nagu
	minu õngenöör
Ät vårun mor!	Meie eidele!

Teises huvitavas teisendis võrreldakse linakupart karusil-maga (ajakirjast „Hembygden“, Helsinki 1917—1918, lk. 128):

Horra, horra, longlin,	Hurra, hurra, pikk lina,
Knäpp'n som böunån,	Kugar nagu karusilm,
Line som töumån,	Lina kui ohi,
Skevastäppån i grannas mors	Nagu... naabrieide kohvipannis.
	kaffipannån.

Vastla personifitseerimist rootsi liuhüüetes ei leidu. Eestis on aga vastla personifitseerimist isikuks või poisiks peetud vanaks nähtuseks, mis ulatus tagasi kaugesse minevikku (Eisen, Eesti mütoloogia II, lk. 144), kuid mitte paganusaega, sest vastla nimi on ühenduses paastumisega kristluse päevilt. Eestist

väljaspool, nagu Soomes, Ingeris, Vadjas, Setus ja peaaegu ter-
ves Kagu-Eestis, ei leidu senini ühtegi vastlallaulu kirjapanu.

Läti liulaulus, mis eesti teisenditega võrreldes on iseseisvalt
tekkinud, isikustatakse vastelt järgmiselt (Latvju Dainas V,
nr. 32209):

Ap meteni flaiſchi laiſchu,	Vastla ümber (ise) gratsioos- selt lasen,
Lai liniini gari aug;	Et linad pikaks kasvaksid;
Ap leeldeenu ſchuhpojos,	Lihavõtte ümber kiigun,
Lai telites barojās (~ ganejós).	Et vasikad nuumuksid (söödal käiksid).

Ühes teisendis võrreldakse liugumist munade keetmisega liha-
võttel (Lavju Dainas V, nr. 32209):

Œlaidi laidos meteni,	Gratsioosselt lasksin lihaheitel,
Lai liniini gari aug;	Et linad pikaks kasvaksid;
Leeldenâ olas wiru,	Lihavõttel mune keetsin,
Lai telites barojās.	Et vasikad nuumuksid.

A p m e t e n i võib läti k. tähendada vastlapäeva või v a s -
t e l t e n n a s t, kes laseb (kelguga) painduvalt. Lätis on tuntud
veel linaleotuse motiiv, mis pole arenenud iseseisvaks lauluks
(Latvju Dainas V, nr. 32210):

Audſeet man gari, lini,	Kasvage mul pikaks, linad,
Mirkſteet balti eſerâ,	Ligunege valgeks järves,
Es mahſinas wiſinaju	Mina õekesi sõidutasin (kelgutasin)
Meteniſcha wakarâ.	Lihaheite õhtul.

Läti vastlallauludes (vrd. Latvju Dainas V, nr. 32209—32235)
leidub küll üksikuid teisendeid liugumismotiiviga, mis aga sisult
meie lauludest erinevad. Lauluvärsside võrdluse järgi selgub, et
vastav lihaheite-päeva kujutelm vastlapoisina on Eestis tekkinud.

REFERAT.

Das estnische Rodellied.

Die Variantenzahl der zu Fastnacht gesungenen Lieder beträgt: für Virumaa (Wierland) 38, für Järvamaa (Jerwen) 13, für Harjumaa (Harrien) 25, für Läänemaa (die Wiek) 16, für Saaremaa (Kreis Ösel) 18, für Pärnumaa (Kreis Pernau) 32, für Viljandimaa (Kreis Fellin) 35, für Tartumaa (Kreis Dorpat) 35, für Võrumaa (Kreis Werro) 15, für die Stadt Valga (Walk) 2, für Setumaa (Setukesien) 69 und für die estnischen Kolonien 6; im ganzen 304 estnische Varianten (s. Karte nr. 1). Ingrische Varianten: aus Westingermanland 3, aus Mittelingermanland 14, aus Ost- und Nordingermanland 16; im ganzen 33 ingrische Varianten. Aus dem wotischen Sprachgebiet stammen 13 Varianten. Finnische Varianten: aus dem eigentlichen Finnland 100, aus Satakunta 21, aus Nyland 6, aus Süd- und Mitteltawastland 172, aus Nordtawastland 9, aus Südsavolax 9, aus Nordsavolax 1, aus Südkarelien 5, aus Nordkarelien 1, aus Südösterbotten 3; hierzu kommen noch als Nachträge 33 Varianten aus Satakunta, 1 aus Süd- und Mitteltawastland, 13 aus Südsavolax ¹⁾ und 2 aus Nordkarelien ²⁾; alles in allem 368 finnische und 8 karelische Varianten. Die Gesamtzahl aller estnischen, ingrischen, wotischen, finnischen und karelischen Varianten beträgt 726.

Das estnische Rodellied besteht aus fünf Liedteilen. Heutzutage lässt sich keine einzige Variante des Rodelliedes nach-

---

¹⁾ Als die vorliegende Arbeit bereits gesetzt war, erhielt ich von der Finnischen Literaturgesellschaft durch Herrn Mag. S. Haltsonen Abschriften der hier genannten 34 Varianten aus Satakunta und Tawastland, sowie durch Herrn Mag. J. Lukkarinen Abschriften von 13 Varianten aus Südsavolax. Ich spreche hierfür der erwähnten Gesellschaft meinen herzlichen Dank aus.

²⁾ Während des Druckes der vorliegenden Schrift ist Band VII₅ der Sammlung „Suomen Kansan Vanhat Runot“ erschienen, dessen Liedtexte nr. 4521 a und b (aus Nordkarelien) ich in einem älteren finnischen Drucke benutzt hatte (= V. Heli, Kotiseutu 1913).

weisen, worin alle diese Liedteile nebeneinander vorhanden wären. Es ist fraglich, ob die erwähnten fünf Liedteile überhaupt jemals ein einziges Lied gebildet haben.

Das Rodellied kommt in allen Kreisen Estlands vor, doch repräsentieren die 69 setukesischen Varianten eigentlich mehrere ganz selbständige Lieder (vor allem das Lied vom Schlittenpferd).

Normalform des ersten Liedteils (28 Varianten, vgl. Schema nr. 1; in Klammern stehen jene Verse, die nur in selbständigen Lokalredaktionen des Liedteils auftreten):

(Heute haben wir vistiliku,
Morgen haben wir vas(te)liku,
Übermorgen Aschermittwoch.)
Vistel vastel¹⁾ (das Brüderlein,
Pistel pastel) der kleine Knabe,
Vastel bleibt nicht in der Stube,
Vastel fährt auf dem Anger,
Auf den breiten Schneewiesen,
Auf zinnernen Achsen,
Auf einem Karren von Birkenholz,
Frosthandschuhe an den Händen,
Frostmuster auf den Handschuhen.
(Er hockt zwischen den Dörfern,
Er erwartet die Rodler,
Jene, die sich auf den Handschlitten setzen.)
Vastel singt auf dem Anger.

Normalform des zweiten Liedteils (215 Varianten, vgl. Schema nr. 3):

Gehen wir rodeln!
Flachs mit Fasern so lang wie weit man gleitet,
Flachs dem Rodler
(od.: die Faser dem Rodler,
Langer Flachs dem Rodler),
Der Leindotter dem, der in der Stube sitzt,
(Die Hülsen dem Drescher),
Der Hedeabfall dem, der von vorne zieht,
(Kurzer Flachs, bei dem sich beim Rösten die Rinde löst),
Die Hede dem, der von hinten stößt,
Das Werg dem, der auf einer Stelle steht,
Die Schäben dem, der im Winkel schmollt,
Das Sandhaargras dem, der da zuschaut,
(Die Hülsen dem, der die Suppe kocht,
Der Abfall dem, der auf den Latten liegt [= faulenz]),
Die Samen dem, der den Sack bindet).

---

¹⁾ Männliche Personifikation der Fastnacht.

Normalform des dritten Liedteils (74 Varianten, vgl. Schema nr. 5):

Unser Flachs sei so lang, wie weit wir gleiten
(So lang sei unser Flachs,
Wie weit das Rodeln reicht),
Die Kapsel oben ein Goldknopf,
Der Samen innen ein Seidenknopf,
(Der Flachs lang, mit losen Schäben) !
Zähe wie Bockshorn,
Weiß wie Wieselwolle,
Weich wie Katzenhaare!
Des Dorfes Flachs ellenlang,
Der Gemeinde Flachs spannenlang,
Der Nachbarn Flachs mangelholzlang,
Des Gutes Flachs unter der Erde,
Des Pfaffen Flachs im Weidenabfall,
Des Küsters Flachs in der kriechenden Weide!

Normalform des vierten Liedteils (32 Varianten, vgl. Schema nr. 7):

Wer nun kommt zu rodeln,
Dessen Flachs ist schön,
Er grünt am Zaune,
Er steht an der Wand,
Er leuchtet gelb in der Koppel.
Wer nicht kommt zu rodeln,
Zu rodeln, zu rodeln,
Dessen Flachs bleibe in der Weiche liegen,
Er werde grau am Zaune,
Er schimmle an der Wand,
Er zersplittere am Steine,
Er leuchte gelb in der Koppel!

Normalform des fünften Liedteils (13 Varianten, vgl. Schema nr. 9):

Es geschehe, es geschehe, ich fluche:
Wer nicht kommt zu rodeln,
Der liege schlafend bis zum Martinstage,
Der rekle sich bis Pfingsten.
Birken sollen wachsen auf seinem Halse,
Eine Linde auf seinen Brüsten,
Ein Apfelbaum auf seinen Schultern,
Ein Ahorn auf seinem Arm,
Eine Eiche auf seinem After,
Eine Flatterrüster wachse auf seiner Seite,
Ein Weidenstrauch auf seiner Hüfte,

Eine Bruchweide auf dem anderen Schenkel,
 Eine Birke mit hängenden Zweigen auf seiner vulva,
 Ein Wacholder auf seinem Haarloch,
 Eine Eberesche auf seiner Kopfplatte,
 Zehn Fichten auf seinem Augenhügel!

Diese Teile des estnischen Rodelliedes sind meistens untereinander zu einem einheitlichen Liede verbunden. In der letzten Zeit merkt man, daß dieses Lied in Vergessenheit gerät, denn die jüngeren Aufzeichnungen sind bloß wenige Zeilen enthaltende Bruchstücke. Die längsten Varianten des Rodelliedes stammen aus West-Läänemaa (-Wiek), aus dem Kirchspiel Karuse (Karusen), sowie aus West-Virumaa (-Wierland), aus den Kirchspielen Väike-Maarja (Klein-St. Marien), Kadrina (Katharinen) und Haljala (Haljall).

Die der Normalform am nächsten stehenden und vollständigsten Varianten kommen aus dem Kirchspiel Väike-Maarja, wo die wahrscheinliche Heimat unseres Liedes zu suchen ist (siehe die Karte nr. 3). Das den Anfang des Rodelliedes bildende Vastellied (= 1. Liedteil) begegnet in vollständigerer Form ebenfalls in Nordestland, ebenso wie das gewöhnlich damit verbundene Flachswichelied (= 4. Liedteil). Der Vergleich des eigenen und des fremden Flachs (= 3. Liedteil) hat sich in vollständigerer Form in Südostland erhalten, in erster Linie in Tartumaa (Kreis Dorpat) und Võrumaa (Kreis Werro).

Wann hat das Rodellied in Estland entstehen können?

Die ältesten Aufzeichnung dieses Liedes sind im Anfang des vorigen Jahrhunderts gemacht worden. Nach den bei den Ludsener Esten (Lutsi maarahvas) aufgezeichneten Varianten zu urteilen, muß das Rodellied mindestens schon vor der Auswanderung dieser Kolonisten aus Estland (also vor 1701—1704) bekannt gewesen sein. Neus verlegt die Entstehung des Rodelliedes in die katholische Zeit; in diesem Liede finden sich aber durchaus keine katholischen Züge, die auf die Fastensitten hinwiesen, sondern es ist ein Zauberlied zur Beförderung des Flachswuchses.

Wenn man die finnischen Rodelrufe mit den estnischen Rodelliedern vergleicht, so haben die beiderseitigen Varianten des Liedes vom „eigenen und fremden Flachs“ folgende drei Züge gemeinsam: 1) den gemeinsamen Vers: „Kylän pellava kyynärää pitkä“ (finnisch) und „Külä lina küünrä piku“ (estnisch) = „Des Dorfes Flachs ellenlang“; 2) die Prophezeiung über mei-

d ä n („unseren“), n a a p u r i n („des Nachbars“) und p a p p i - l a n („des Pfarrhauses“) Flachs (finnisch) und m e i e („unseren“), t õ s t r e bzw. n a a b r i („des Nachbars“) und p a p i („des Pfaffen“) Flachs (estnisch); 3) den identischen Aufbau des Liedes, worin die einzelnen Höfe bei Namen genannt werden, denen man entweder guten oder schlechten Flachs anwünscht.

Da in Ingermanland und bei den Woten das Lied über den eigenen und den fremden Flachs nicht bekannt ist, so konnte die Verbindung zwischen dem estnischen und dem finnischen Liede auf zwei Wegen entstehen: 1) entweder durch Ansiedler bzw. Strand- und Inselbewohner (Tytärsaar — Lavansaar — Suur-saar — Haapasaar) bei dem jüngeren finnisch-estnischen Verkehr, der besonders seit 1300 lebhaft geworden ist; 2) oder in der Urzeit bei der ungefähr nach 700 anzusetzenden Auswanderung von Esten nach dem eigentlichen Finnland quer über den Finnischen Meerbusen.

Auch die übereinstimmenden Züge der Liedteile nr. 2 und nr. 4 bei den Esten und bei den Woten beweisen die Existenz eines gemeinsamen Liedes, obgleich bei den Woten nur einige kurze Fragmente davon erhalten sind. Es ist fraglich, ob diese Lieder bei den Woten altes Erbgut oder aber jüngere Entlehnungen aus dem Estnischen sind.

Infolge Materialmangels sind nur deskriptiv behandelt worden die in Kontamination mit dem Rodelliede auftretenden Verse aus den Liedern: „Der Dorschfang“, „Das Bandflechten und -weben“ und „Das Schlittenpferd“. Das Schlittenfahren mit Pferden ist eine spätere Erscheinung als das auf einem Handschlitten den Berg Hinabfahren, und ebenso sind auch die entsprechenden setukesischen Lieder über das Schlittenpferd jünger als das Rodelied.

Von estnischen Rodelliedmelodien sind insgesamt 17 Aufzeichnungen vorhanden. Es sind dies 11 selbständige Melodien nebst einer Variante sowie 4 bei anderen Liedern entlehnte Melodien ebenfalls nebst einer Variante.

Tarvitatud kirjandus.

- Aavik, J. Valik rahvalaule. Tartus 1919. (= Aavik, Vr.)
- Aronu, M. Muhju tautas dfeefmas. Rigā 1888.
- Boecler-Kreutzwald. Der Ehsten abergläubische Gebräuche, Weisen und Gewohnheiten. Mit auf die Gegenwart bezüglichen Anmerkungen beleuchtet von Dr. Fr. R. Kreutzwald. Petersburg 1854. (= Kreutzwald-Boecler, abergl. Gebr.)
- Eesti-ma rahwa Kalender ehk Tähtraamat 1838. aasta peäle, pärrast meie Issanda Jesusse Kristuse sündimist. Vastla- ja tuhka-päevast. Tartu 1837. (= Eestim. rahw. Kal.)
- Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat VI. Tartus 1931. (= E. R. M. aastar.)
- Eisen, M. J. Eesti rahvalaulud. Tartus 1919. (=Eisen, ER.)
- Eisen, M. J. Eesti mütoloogia II. Tallinnas 1922.
- Eisen, M. J. Meie jõulud. Eesti Kirjanduse Selts. Tartu 1931.
- Enäjärvi-Haavio, E. Vihtiläistä kansanrunoutta. Helsinki 1931. Eripainos Eteläsuomalaisen Osakunnan julkaisusta Uusimaa I. (= Viht. kansanr.)
- Hagberg, L. „Stora rofvor och långt lin.“ Fataburen 1913.
- Heli, V. Vähäisen laskiaisen vietosta Karjalan puolella. Kotiseutu n:o 2, 1913.
- Helminen, H. Vuotuisjuhlista. Kotiseutu, 1930. (= Vuotuisj.)
- Hembygdén, Helsinki 1917—1918.
- Holtzmayer, J. B. Osiliana I. Verhandlungen der Gel. Estn. Ges. zu Dorpat VII, 2. 1874. (=Holtzmayer, Os.)
- Hurt, J. Vana Kannel. Täieline kogu vanu Eesti rahvalaulusid. I—II. Tartu 1875—1886. (= Hurt, VK.)
- Hurt, J. Setukeste laulud II. Helsingi 1905. (= H. SL.)
- Itkonen, T. J. Suomensukuiset kansat. Helsinki 1921.
- Jung, J. Eesti rahva vanast usust, kombedest ja juttudest. Kodu-maalt Nr. 6. Tartus 1879. (= Jung, Ervu.)
- Jung, J. Muinasaja teadus Eestlaste maalt I. Jurjewis 1899. [Eessõna 1897. a.] (= Jung, MtEm.)
- Kaarna, A. Eesti luuleilm. Tartu 1913. (= Kaarna, El.)
- Kallas, O. Lutsi maarahvas. Suomi III, 12. Helsinki 1894. (= Lutsi maarahv.)
- Kampmann, M. Eesti kirjanduselo peajooned. Esimene jagu. Eesti Kirjanduse Seltsi toimetused X. Tallinnas 1912. (= Kampmann, Eesti kirjand. peaj.)
- Kampmann, M. Uus aabits. Tartu 1929.
- Kettunen, L. Vatjan kielen äännehistoria. Helsinki 1915.
- Latvju Dainas V. Rigā 1922.
- Launis, A. Eesti runoviisid. Eesti Kirjanduse Selts. Tartu 1930. (= Launis, ER.)

- Meie Maa nr. 10, Kuressaare, 1921.
- Mustonen, O. A. F. Virolaisia kansanrunoja. Vihuke Eesti rahva laulusid. Suomi III, 7. Helsinki 1893. (= Mustonen, Virol. Kansanr.)
- Neus, H. Ehstnische Volkslieder. Reval 1850—1852. (= Neus, EV.)
- Nikander, G. Fruktharhetsriter under årshögtiderna hos svenskarna i Finland. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CXXVIII.
- Nurmik, M. Teine lugemik. Algkooli III õppeaasta. 1.—3. trükk. Tallinnas 1921, 1923, 1929. (= Nurmik, Tl.)
- Ojansuu, H. Suomen kielen tutkimuksen työmaalta I. Jyväskylä 1916.
- Peterson, K. Eesti rahvalaulude antoloogia. Tartu 1919. (= Peterson, ErA.)
- Postimees nr. 56, 1931. Lihahiitest, paastust ja patust.
- Päevaleht nr. 43, 1929.
- Rantasalo, A. V. Inkeriläisten kertova runo „Tytärten surmaaaja“. Vertaileva runotutkimus. Suomi V, 9. Helsinki 1930.
- Ridala, V. Valik Eesti rahvalaulusid koolidele. Tartu 1919. (= R'dala, VER.)
- Ridala, V. Eesti kirjanduse ajalugu koolidele. I jagu. I vihik: Rahvaluule. Tartus 1924. (= Ridala, Eesti kirj. ajal.)
- Saaberik (Saareste), A. Valitud Eesti rahvalaulud koolidele. Tartu 1919 ja 1922. (= Saaberik, VERk.)
- Saar, M. Kümme koorilaulu. Tallinnas 1920.
- Saar, M. Rahvakoorid nr. 1. Eesti Lauljate Liit. (Ilmumise koht ja aasta puudub.)
- Salminen, V. Tutkimus vatjalaisten runojen alkuperästä. Suomi V, 7. Helsinki 1929.
- Sander, T. Eesti kirjanduse ajalugu. I jagu. Rahvaluule. (Neljas trükk.) Tartus 1920. (= Sander, Ekl.)
- Setälä, E. N. Bibliographisches Verzeichnis der in der Literatur behandelten älteren germanischen Bestandteile in den ostseefinnischen Sprachen. Helsingfors 1912—1913. (= Setälä, Bibl. verz.)
- Sirelius, U. T. Suomen kansanomaista kulttuuria II. Helsinki 1921.
- Suomen Kansan Vanhat Runot III₂—3, IV₁—3, V₂, VII₅, VIII, IX₃—4, X₁. Helsinki 1916—1933. (= SKVR.)
- Toivonen, Y. H. „Pitkiä pellavia, napanauriita!“ Kalevalaseuran vuosikirja 3. Helsinki 1923. (= Kal. vuos.)
- Treuland, F. (Brihwjemneeks, J. J.). Sbornik antropologitšeskih i etnografitšeskih statej. Narodnõja pesni I. Moskva 1873.
- Varonen, M. Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla. Helsinki 1898. (=Varonen, Vainajainpalv.)
- Veske, M. Eesti rahvalaulud I—II. 1879 ja 1883. (= Veske, ER.)
- Wiedemann, F. J. Aus dem inneren und äusseren Leben der Ehsten. St. Petersburg 1876. (= Wiedemann, AIALE.)
- Wiedemann, F. J. Estnisch-deutsches Wörterbuch. 3. trükk. Tartu 1923.
- Wilberg, G. Endised tähtpäevad Kolga rannas. Eesti Kultuura II. Tartu 1913. Lk. 263—279.

Käsikirjad.

- A = Walter Andersoni lastelaulude kogu.
AES = Akadeemilise Emakeele Seltsi kogu.
ARS = Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kogu.
E = Matthias Johann Eiseni kogu.
EKIA = Eesti Kultuuriloolise Arhiivi kogu.
EKnS = Eesti Kirjanduse Seltsi kogu.
EKS = Eesti Kirjameeste Seltsi kogu.
ELG = Eestimaa Kirjanduse Seltsi (Estländische Literärische Gesellschaft) kogu.
ERA = Eesti Rahvaluule Arhiivi kogu.
ERA, VK = Eesti Rahvaluule Arhiivi viiside kogu.
ERM = Eesti Rahva Muuseumi kogu.
ERM etn. arh. = Eesti Rahva Muuseumi etnograafilise arhiivi kogu.
EVR = Eesti Vabariigi kogu.
EÜS = Eesti Üliõpilaste Seltsi kogu.
GEG, DH = Õpetatud Eesti Seltsi (Gelehrte Estnische Gesellschaft, Deutsche Handschriften) saksakeelsete käsikirjade kogu.
H = Jakob Hurda kogu.
H Gr. Qu. = Jakob Hurda suur kvarti (Gross Quart) köide.
H R. = Jakob Hurda raasukeste kogu.
S = Samuel Sommeri kogu.
SKS = Soome Kirjanduse Seltsi kogu.
SMMY = Soome Muinaismuisto Yhdistyse kogu.
SS = Sanakirjan Säätiö kogu.
TEM = Tallinna Eesti Muuseumi kogu.

Lühendid.

a. = aasta	Kan = Kanepi
a.? = aasta teadmata	Khk = Kihelkonna
Amb = Ambla	Khn = Kihnu
Ann = Anna	KIn = Kesk-Ingeri
As = Asundused	Kir = Kirbla
Asikk. = Asikkala	Kivij. = Kivijärvi
Aud = Audru	KJn = Kolga-Jaani
a. v. = aastat vana	Koe = Koeru
dr. = doktor	Kongink. = Konginkangas
EK = Lõuna-Karjala	Korpil. = Korpilahti
EKHä = Lõuna- ja Kesk-Häme	Kos = Kose
EP = Lõuna-Põhjabla	Kr = Kostrõg-küla
ES = Lõuna-Savo	Krj = Karja
Ha = Harjumaa	Krk = Karksi
Han = Hanila	Krl = Karula
Hankas. = Hankasalmi	Kse = Karuse
Har = Hargla	Ksi = Kursi
Hausj. = Hausjärvi	Kul = Kullamaa
Hel = Helme	Kuorehv. = Kuorehvesi
HJn = Harju-Jaani	Kuu = Kuusalu
Hlj = Haljala	Kär = Kärla
Hls = Halliste	Kõp = Kõpu
Hää = Häädemeeste	L. = Luž-küla
Iis = Iisaku	Lai = Laiuse
Irb = Irboska vald	Lat = Latvia
Janakk. = Janakkala	Lih = Lihula
jj. = ja järgmised	LIn = Lääne-Ingeri
JJn = Järva-Jaani	lk. = lehekülg
JMd = Järva-Madise	Lob = Lobodka vald
jne. = ja nõnda edasi	Lä = Läänemaa
Jä = Järvamaa	Längelm. = Längelmäki
Jäm = Jämaja	m. = mõisa
Jõe = Jõelähtme	MMg = Maarja-Magdaleena
Jõh = Jõhvi	msr. = muinaisrunoja
Jür = Jüri	Muh = Muhu
k. = küla	Mus = Mustjala
Kaa = Kaarma	Mär = Märjamaa
Kad = Kadrina	Naakk. = Naakkylä

Nenim. = Nenimäki	Somern. = Somerniemi
Nis = Nissi	Soo = Soome
n:o, nr. = number	Sääksm. = Sääksmäki
Nrv = Narva	t. = talu
näit. = näiteks	Ta = Tartumaa
Padasj. = Padasjoki	teis. = teisend
pag. = pagina	Tln = Tallinna
Pal = Palamuse	TMr = Tartu-Maarja
Pan = Pankjavitse vald	Tor = Tori
Pet = Petseri vald	Trm = Torma
Pha = Püha	Trt = Tartu
Phl = Pühalepa	Trv = Tarvastu
PHä = Põhja-Häme	Tt = tundmatu
Pil = Pilstvere	Tös = Tõstamaa
PJg = Pärnu-Jaagupi	Tür = Türi
PK = Põhja-Karjala	umb. = umbes
Plt = Põltsamaa	Urv = Urvaste
Plv = Põlva	Uus = Uusimaa
prof. = professor	v. = vald (teisendite nimestikus)
PS = Põhja-Savo	v. = värss või veerg (tekstis ja
Pst = Paistu	joone all)
Puh = Puhja	Va = Vadja
Pä = Pärnumaa	Vai = Vaivara
Pär = Pärnu	Vanhak. = Vanhakylä
Pöi = Pöide	Var = Varbla
Rak = Rakvere	Vas = Vastseliina
Ran = Rannu	Vi = Virumaa
Rap = Rapla	Vig = Vigala
Rautal. = Rautalampi	Viherv. = Vihervaara, E., üleskirju-
resp. = respective	taja
Rid = Ridala	Vil = Viljandi
Ris = Risti	VJg = Viru-Jaagupi
Räp = Rāpina	Vl = Viljandimaa
Rõn = Rõngu	Vlg = Valga linn
Rõu = Rõuge	Vln = Viljandi linn
Sa = Saaremaa	VMr = Väike-Maarja
Saarij. = Saarijärvi	VNg = Viru-Nigula
San = Sangaste	vrđ. = võrdle
Sat = Satakunta	VS = Varsinais-Soome
Se = Setumaa	Vān = Vāndra
Sim = Simuna	Vō = Võrumaa
SJn = Suure-Jaani	Vōn = Võnnu
s. o. = see on	Äks = Äksi

Lisa.

Kui eelolev värsivõrdlus oli juba trükitud, saabus Soome Kirjanduse Seltsilt mag. S. Haltsose kaudu veel 34 lisateisendit. Nendest on 33 teisendit Satakunnast ja 1 teisend Hämost. Peale selle saabus Helsingist Eestisse vahepeal ilmunud SKVR VII 4—5, kus leidub n:o 4521 a—b all 2 teisendit Karjalast. Saabunud teisendid on:

(lk. 18 nr. jätk) Sat 22. Hämeenkyrö, 1926. SKS:i arhiiv. Ok. II. 8, lk. 71. Kaipio rahvakool. Eino Ahola. — Sat 23. Karvia, 1926. SKS:i arhv. Ok. I. 7, lk. 266. Sarvelankylä rahvak. M. Tuuri < Konstant. Tuuri (50 a.). — Sat 24. Kiikka, 1926. SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 458. Kiimajärve rahvak. Aili Välimäki. — Sat 25. Kiikka, 1926. SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 503. Kirkonkylä rahvak. Liisa Alanen. — Sat 26. Kullaa, 1926. SKS:i arhv. Ok. I. 18, lk. 78. Ahmukse rahvak. E. Valli < korjaja isa (54 a.). — Sat 27. Noormarkku, 1926. SKS:i arhv. Ok. II. 27, lk. 298. Lassila rahvak. Irja Kiviranta. — Sat 28. Noormarkku, 1926. SKS:i arhv. Ok. II. 27, lk. 303. Lassila rahvak. Elma Mäkinen. — Sat 29. Suodenniemi, 1926. SKS:i arhv. Ok. I. 7, lk. 598. Pohjakylä rahvak. M. Ahi < Maria Nurmi (55 a.). — Sat 30. Suodenniemi, 1926. SKS:i arhv. Ok. I. 7, lk. 604. Pohjakylä rahvak. M. Koivuniemi < Elin Johansson (46 a.). — Sat 31. Suodenniemi, 1926. SKS:i arhv. Ok. II. 9, lk. 33. Putaja rahvak. Eeva Rantanen. — Sat 32. Nakkila, 1927. SKS:i arhv. Ok. I. 18, lk. 406. Soinila rahvak. Taimi Riento. — Sat 33. Nakkila, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 18, lk. 424. Lattomere rahvak. Hilja Randen. — Sat 34. Honkilahti, 1927. SKS:i arhv. Hämeenl. alak. semin., K. Rauha, nr. 1129. Stefanus Rauha (51 a.). — Sat 35. Köyliö, 1928. SKS:i arhv. Ok. I. 20, lk. 242. Kepola rahvak. Elma Pukka. — Sat 36. Viljakkala, Harhala, 1932. SKS:i arhv. Mattila, M. E. nr. 632. Kustaa Hagelberg (76 a.). — Sat 37. Viljakkala, 1932. SKS:i arhv. Mattila, M. E. nr. 835b. Taavetti Myllymäki (63 a.). — Sat 38. Viljakkala, Harhala, 1932. SKS:i arhv. Mattila, M. E. nr. 871. Aleksiiina Selin (76 a.). — Sat 39. Alastaro, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 19, lk. 351. Lauroiste rahvak. L. Salokakannel < korjaja vanaisa (72 a.). — Sat 40. Kiukainen, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 19, lk. 486. Kaisa Rauha. — Sat 41. Keikyä, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 20, lk. 189. Keikyä rahvak. Vilho Katila. — Sat 42. Kangasala Orivesi, Kooni, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 25, lk. 345. Siitama rahvak. L. Kari < Kustaa Unkila (66 a.). — Sat 43. Kuhmalahti, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 25, lk. 352. Kirkonkylä rahvak. H. Saarenmaa < Hanna Saa-

renmaa (57 a.). — Sat 44. Kuhmalahti, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 25, lk. 361. Kirkonkylä rahvak. S. Järvinen < Kustaa Lindberg (62 a.). — Sat 45. Teisko, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 26, lk. 160. Asuntila rahvak. Aino Järvinen. — Sat 46. Teisko, a. ? SKS:i arhv. Ok. I. 26, lk. 250. Ukaa rahvak. Alma Helander. — Sat 47. Ruovesi, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 4, lk. 389. Väärinmaja rahvak. Aili Lindell. — Sat 48. Ruovesi, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 4, lk. 403. Väärinmaja rahvak. Helvi Hemminki. — Sat 49. Ikaalinen, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 8, lk. 314. Luhalahde rahvak. Helmi Hällström. — Sat 50. Kokemäki, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 26, lk. 178. Raitio rahvak. Hilja Leino. — Sat 51. Kokemäki, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 318. Jalonoja rahvak. Anni Mäkinen. — Sat 52. Kauvatsa, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 318. Jalonoja rahvak. Anni Mäkinen. — Sat 53. Kauvatsa, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 325. Jalonoja rahvak. Laina Leppänen. — Sat 54. Kauvatsa, a. ? SKS:i arhv. Ok. II. 25, lk. 358. Jalonoja rahvak. Signe Järvinen.

(lk. 23 nr. jätk) E K H ä 171. Längelmäki, 1926. SKS:i arhv. Ok. I. 25, lk. 444. Irja Kumpu.

(lk. 24 nr. jätk) P K 2. Pielisjärvi?, 1913. SKVR VII₅ n:o 4521 a. Kotiseutu 1913, lk. 31. V. Heli. — P K 3. Pielisjärvi?, 1913. SKVR VII₅ n:o 4521 b. Kotiseutu 1913, lk. 31. V. Heli.

Eelolevad teisendid osutavad, et „pikki linu“ või „pellavaa ku silkkiä“ (Sat 36), s. o. „linu kui siidi“ tavaliste värsside kõrval esineb kanepivärss kahel kujul: „hamppuja kuin halkoja“ s. o. „kanepeid kui halge“ Sat 25, Sat 27—28, Sat 30, Sat 34, Sat 40 ja „hienoja hamppuja“ s. o. „peeni kanepeid“ Sat 32, Sat 39. Koolide kaudu saadud juba uueaegsetegi teisendite järgi näib olevat S a t a k u n n a s liugumishüüe üldine.

*

Lõpuks olen saanud Soome Kirjanduse Seltsilt veel mag. J. L u k k a r i s e kaudu 13 lisateisendit, mis on üleskirjutatud kõik Lõuna-Savost. Eelmisega kokku on Lõuna-Savo teisendeid nüüd 22:

(lk. 24 nr. jätk) E S 10. Hirvensalmi, 1893. SKS:i arhv. A. Tanttu. E 51. — E S 11. Lappee, Kunnaliskoti, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 22. Agata Gustafson. — E S 12. Heinävesi, 1933. SKS:i arhv. T. Mohell nr. 55. Jussi Räsänen (45 a.). — E S 13. Heinävesi, 1933. SKS:i arhv. T. Mohell nr. 67. Juho Holopainen (69 a.). — E S 14. Lemi, Kaamaniemi, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 138. Valpuri Karhu. — E S 15. Lemi, Kaamaniemi, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 139. Valpuri Karhu. — E S 16. Lemi, Keskisenpää, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 192. Vilhelmiina Uronen. — E S 17. Puumala, Sopala, 1933. SKS:i arhv. K. Luukkonen nr. 145. Serafiina Auvinen (67 a.). — E S 18. Luumäki, Laukkaankylä, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 212. Aino Laukas. — E S 19. Luumäki, Laukkaankylä, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 217. Anna Laukas. — E S 20. Savitaipale, Kurenkylä, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka

nr. 294. (Ärakerjutatud kaupm. O. V. Jäkälä vihust.) — ES 21. Taipalsaari, Kunnalliskoti, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 11. Ida Haikonen. — ES 22. Taipalsaari, Kirkonkylä, 1933. SKS:i arhv. T. Kohvakka nr. 328. Hilma Lind.

Juurde tulnud teisenditega kokku on nüüd 726 liulaulu. Mag. J. Lukkarise saadetud Lõuna-Savo 13 teisendis leidub kaks „oma ja võõra lina“ laulu ja 11 liuhüüdu. „Oma ja võõra lina“ laulus soovitakse (ES 11):

Meile pitkijä pellavija,
Sata siementä sisässä!

Toisille tappuroita, tappuroita!

Või jälle (ES 21):

Hulkkosille ¹⁾ tuppuraa, tuppuraa,

Meille silkkijä samettija!

Lõuna-Savo liuhüüetes soovitakse liulaskjale peaasjalikult pikki, peeneid, valgeid, kõvu (ES 10, 17), pakse (ES 14—15) linu, kus ei leidu: „Ei umpiluista eikä lakonaista“ (ES 20). Soovitud linade pikkus on mõnes teisendis kindlaks määratud, näit. (ES 18):

Yheksä syltä yhtsuoroa,

Niim-pitkeä ku puun nuoroa!

Või jälle (ES 22):

Sata sylkkyvä, tuhat siementä,

Tohut tuulee!

Ühes Luumäelt saadud teisendis soovitakse isegi eesti taolisi linu (ES 19):

Luju, luju, laskijaista,

Sata sylkkyvä neneä,

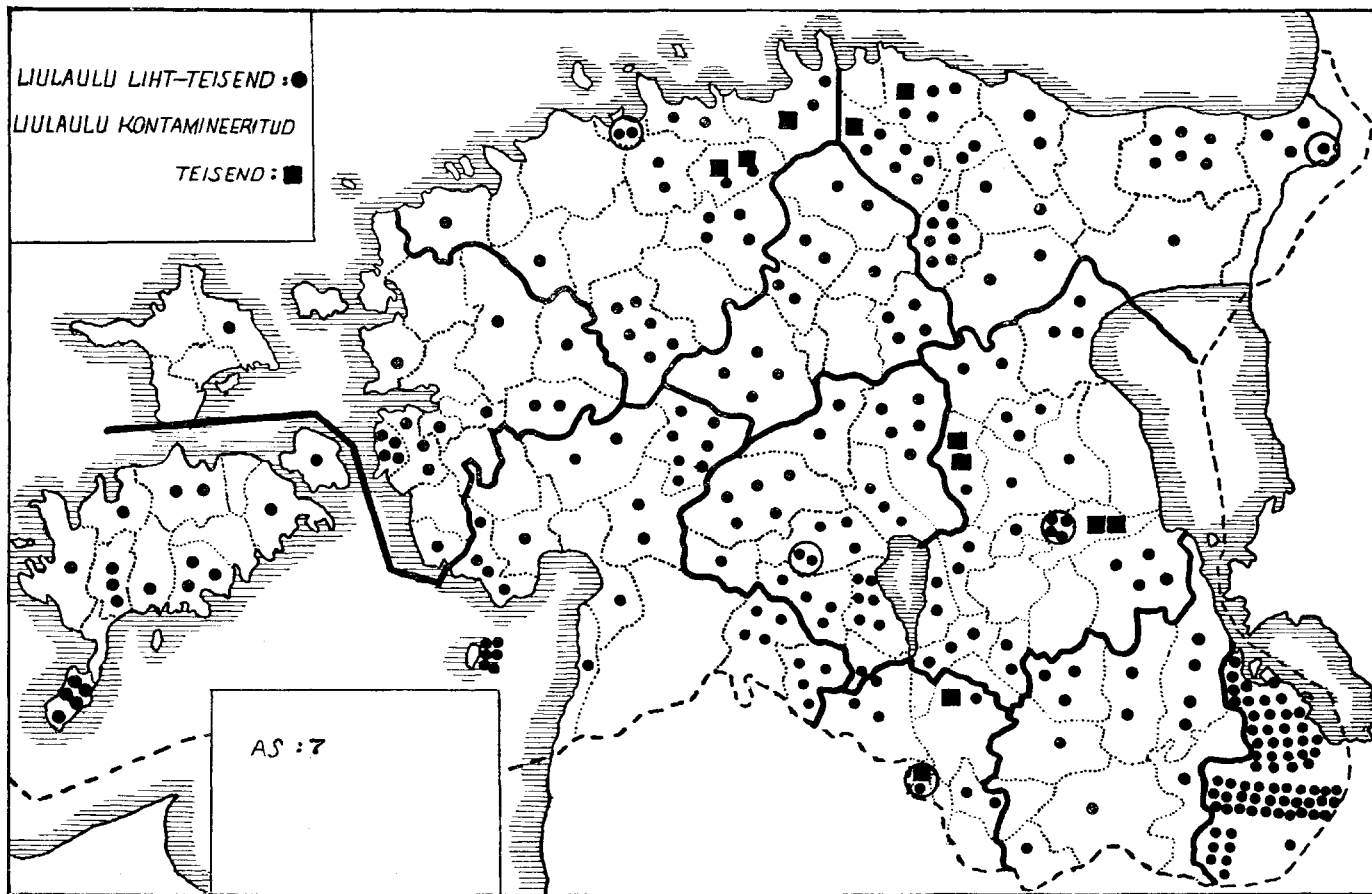
Virolaista pellavaista,

Tuhat siementä siseä!

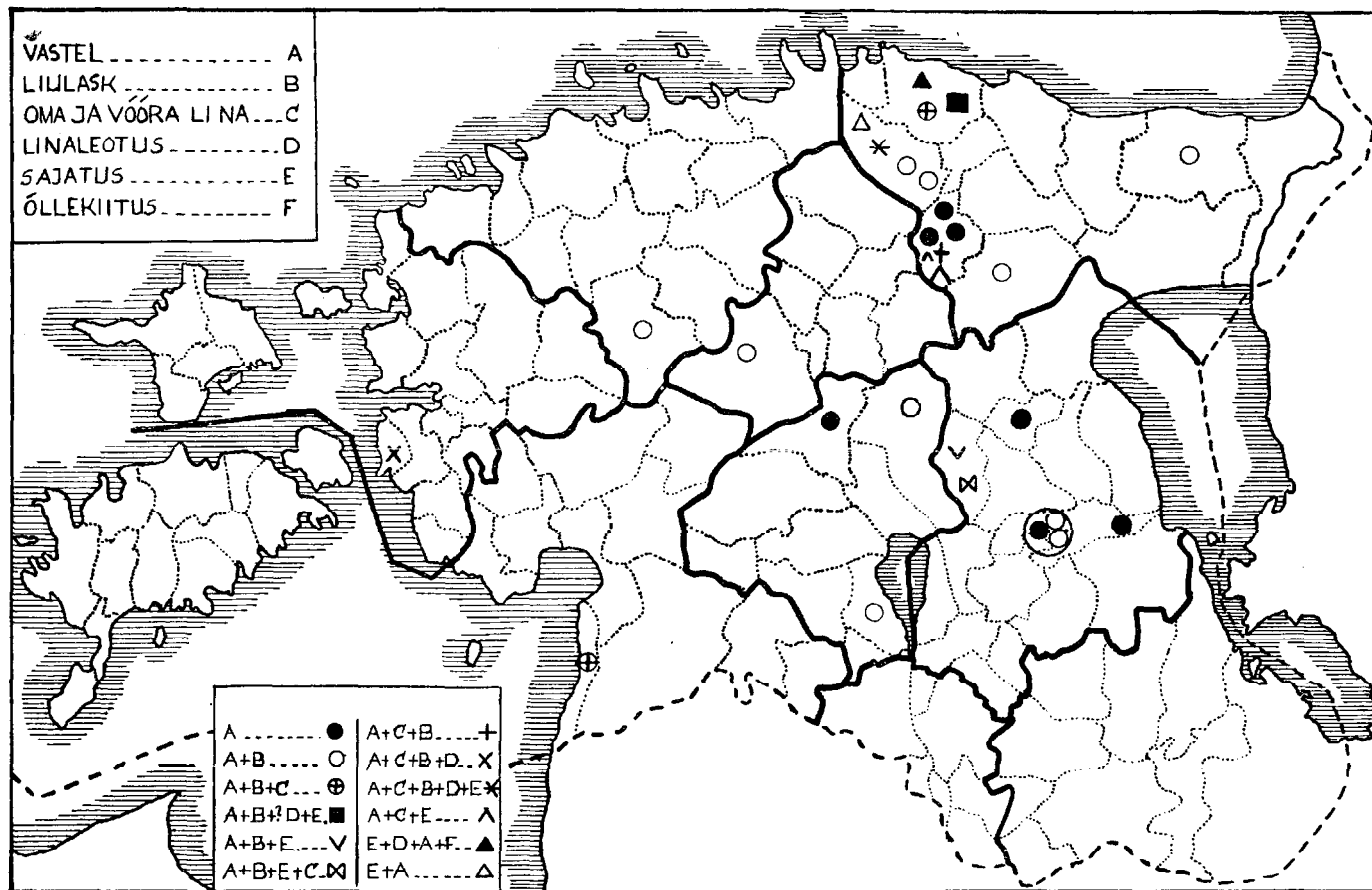
Lõuna-Savo 1933. a. kirjapanude rohke arv osutab, et liulaskmine ja heade linade soovimine on seal praegu veel harilik komme.

¹⁾ Või samuti: Naapurille.

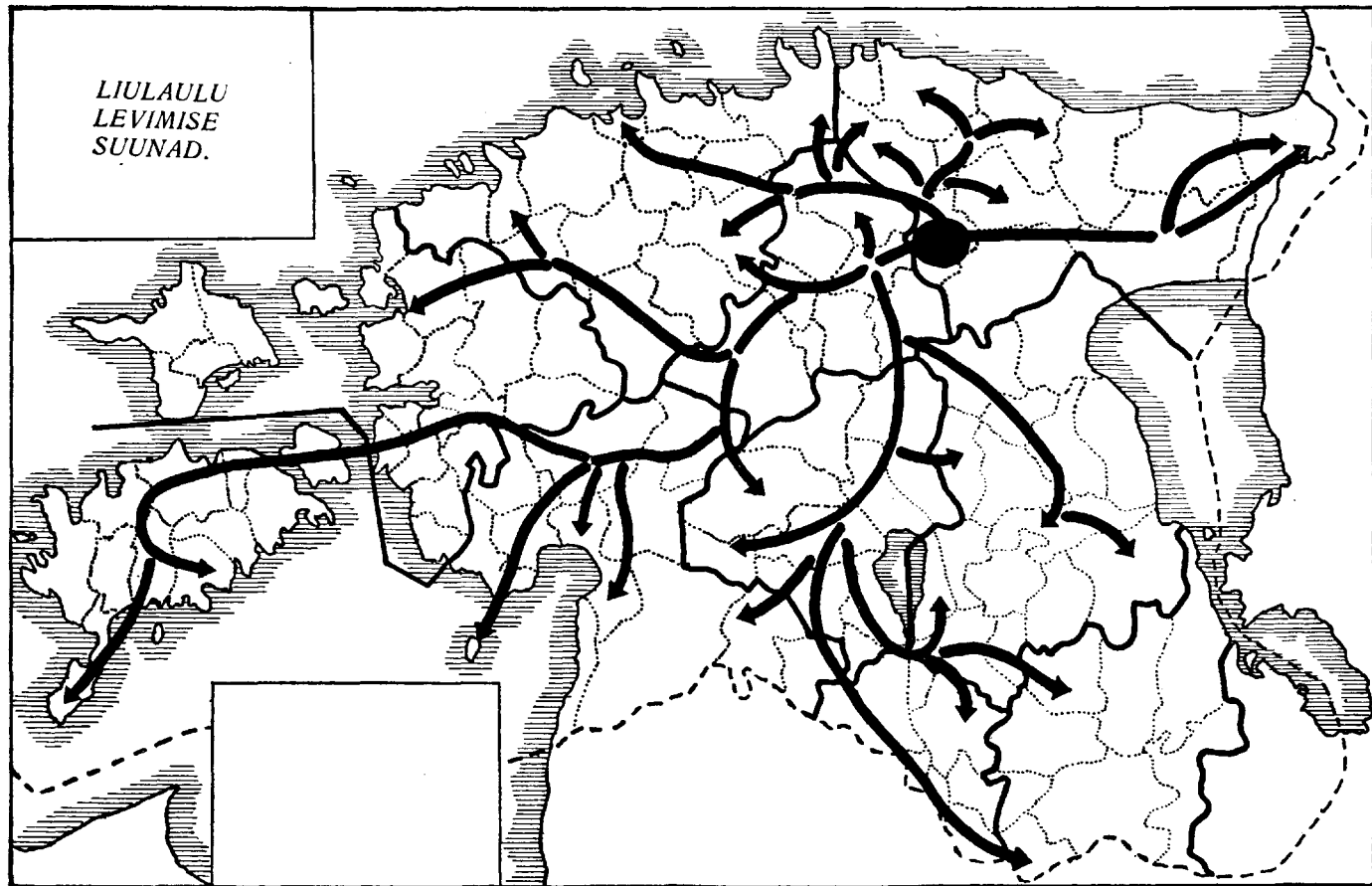
Kaart nr. 1.

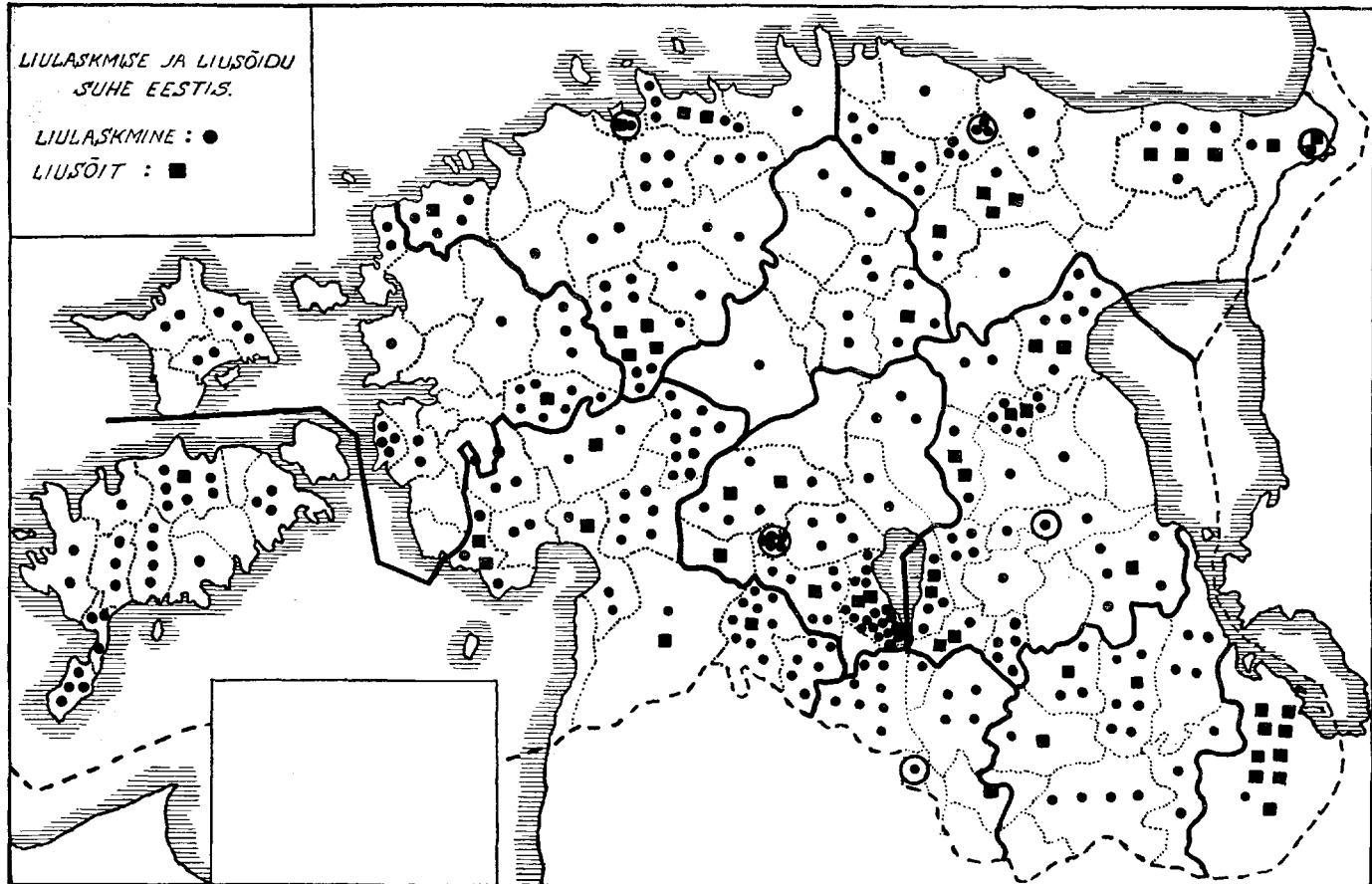
Kaart nr. 2.

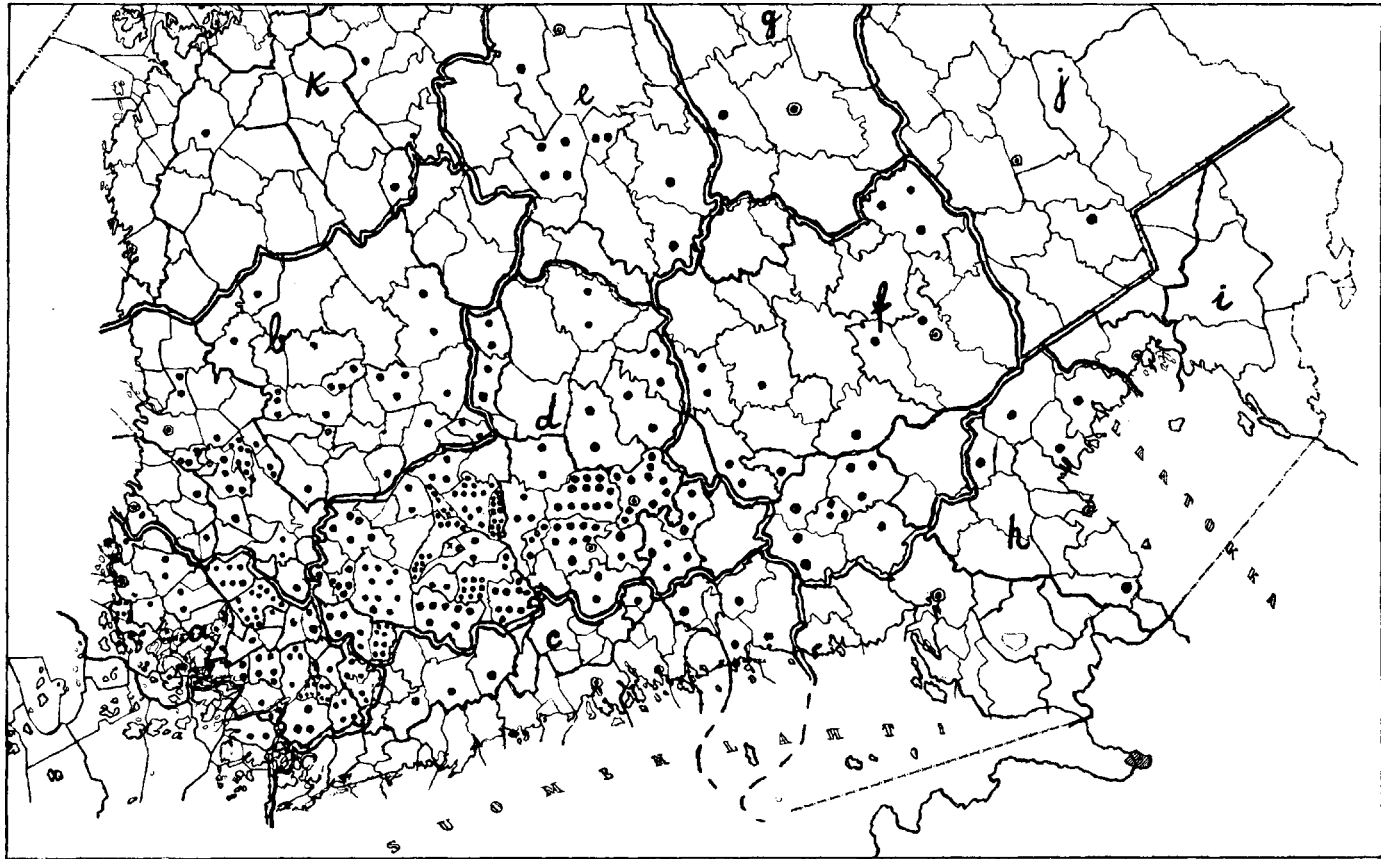
Kaart nr. 3.

Kaart nr. 4.
(Koostatud ERA : s leiduvate usukommete järele.)

Kaart nr. 5.
Soome liulaulud.

• = teised, ○ = linn, a = Varsinais-Suomi, b = Satakunta, c = Uusimaa, d = Lõuna- ja Kesk-Häme, e = Põhja-Häme, f = Lõuna-Savo, g = Põhja-Savo, h = Lõuna-Karjala, i = Ida-Karjala, j = Põhja-Karjala, k = Lõuna-Põhjala.

Trükiparandused.

Lk.:	On:		Peab olema:
3 18	rida	ülevalt VMa 1	VMr 1
5 4	„	ülevalt Nrv (JJa)	Nrv (JJn)
11 12	„	ülevalt Rõu 1	Rõu
13 14	„	ülevalt Pangevitsa	Pankjavitsa
17 1—2	„	ülevalt Mannerjärvi...	Mannerjävi — maha kustutada
18 6—8	„	ülevalt Teisendid Sat 10—12 on pärit EKHä-st, nii et õiged signatuurid oleksid: RKHä 152a, 152b, 152c	
21 7	„	alt Sinén	Sirén
22 1	„	ülevalt Assikk.	Asikk.
23 22	„	ülevalt Humppila	Tammela, Humppila
23 8	„	alt Hankas,	Hankas.,
23 6	„	alt Rautal <	Rautal. <
24 1	„	ülevalt Makkila,	(?) Makkila,
25 4	„	ülevalt (26, 19 r. a., 14 r. a.; 28, 5 r. ü., 19 r. ü.; 29, 10 r. ü., 21 r. ü.; 31, 17 r. ü., 8 r. a.; 32, 13 r. a.; 43, 11 r. a.; 45, 10 r. ü.; 46, 8 r. a.)	
		Jõh 5	Jõh 6
31 8	„	alt MMr	MMg
37 9	„	ülevalt VJa 1	VJg 1
47 4	„	ülevalt Jõh 1—6	Jõh 1—4, Jõh 6
48 10	„	ülevalt sadehidze'	sadehidze'
54 22	„	alt Lob 16	Lob 17
54 18	„	alt Lob 12	Lob 15
54 16	„	alt Lob 10	Lob 13
54 14	„	alt Lob 11	Lob 15
54 12	„	alt Lob 12	Lob 15
54 10	„	alt Pet 8	Pet 9
58 3	„	alt tahtsē	tahtsē
64 4	„	alt isale pikki linu	isal pikad linad
64 3	„	alt isale veel pikemaid	isal veel pikemad
64 2	„	alt lasksin	laskusin
67 1	„	ülevalt pellavaitii	pellavaittii
67 14	„	alt pellavottia	pellavoottia
68 16	„	alt tappuroit,	tappuroit
68 15	„	alt mijien	muijien
69 13	„	ülevalt (59)	(58)
69 20	„	ülevalt parhat	parahat
69 23	„	ülevalt EKHä 59	EKHä 58
70 13	„	ülevalt nurkan päit	nurkanpäit
70 19	„	ülevalt Kaik	Kaikk'
78 17	„	alt likōjāko	likō jāko
78 16	„	alt Kanel'jas	Kanel'ias

Sisu.

Saateks	3
Teisendite nimestik	5
Vastel	25
Liulask	34
Oma ja vöõras lina	56
Paela punumine ja kudumine	72
Linalootus	74
Liuhobune	80
Sajatus	86
Liitlaulud	91
Trükitud laulud	95
Eesti liulaulu viisid	100
Lõppsõna	105
Referat: Das estnische Rodellied	110
Tarvitatud kirjandüs	115
Käsitirjad	117
Lühendid	118
Lisa	120
Kaardid	123
Trükiparandused	128

NOVELLINE POPOLARI SAMMARINESI

PUBBLICATE ED ANNOTATE

DA

WALTER ANDERSON

III

TARTU 1933

Tipografia Società C. Mattiesen, Tartu (Estonia), 1933.

*Alla memoria di
Giuseppe Pitrè.*

Proemio.

Nell' estate del 1929, avendo fatto una nuova visita alla Repubblica di San Marino, ho avuto dagli insegnanti elementari lo stesso aiuto e dalle autorità scolastiche la stessa protezione che mi erano stati accordati due anni prima. Dal 27 giugno al 2 luglio di quell' anno ho visitato le seguenti scuole elementari, facendo scrivere agli alunni sotto la mia guida canti, racconti o altre tradizioni di loro conoscenza (aggiungo in parentesi i nomi dei rispettivi insegnanti che mi hanno prestato la loro preziosa assistenza):

- 1) Fiorentino, 3 classi (*Marianna Amati*);
- 2) Casole¹⁾, 3 classi (*Pina Signani Belluzzi*);
- 3) San Marino (città), 5 classi (*Giuditta Belluzzi, Ottilia Bonelli, Bice Franciosi, Tilde Saglione*);
- 4) Borgo, 5 classi (*Claudia Belluzzi, Ida Bollini Dominici, Maria Campanelli Casali, Maria Galassi, Renato Martelli*);
- 5) Serravalle, 5 classi (*Eleonora Della Balda Francini, Gemma Francini Masi, Maria Franciosi Marcucci, Augusta Mularoni, Silvio Simoncini*).

Alcuni testi molto interessanti mi sono stati favoriti dalla signora *Pina Signani Belluzzi* (maestra della scuola di Casole), dalla signorina *Germana Balsimelli* e dal signor *Mario Bollini* (San

---

¹⁾ Scuola nuova, situata fra Fiorentino e Ca-Berlone.

Marino), nonchè dai signori *Marino Belluzzi* e *Fausto Masi* (Serravalle).

Il numero dei miei collaboratori diretti è ora salito da 505 a 644; quello dei manoscritti da 552 a 742; quello delle pagine della mia raccolta da 2280 a 3128.

Nel presente fascicolo pubblico soltanto le novelline popolari della parte orientale della Repubblica raccolte nel 1929 o nel 1927 (vedi il proemio al fascicolo 2°). Ho escluso alcuni racconti, che mi sembrano troppo frammentari e non abbastanza chiari; come pure i numerosi testi della Storia dei tre maialini, di cui parlerò più sotto.

Alcuni lettori e critici dei primi due fascicoli da me pubblicati (I, 1927; II, 1929) mi hanno rimproverato l' eccessiva brevità e lo stato frammentario di molte novelline, le quali talvolta paiono piuttosto sommari che racconti completi. Il rimprovero è giusto, e giusto è anche il modo in cui i critici spiegano il difetto rilevato, facendo osservare che invece di rivolgermi ai ragazzi, i quali sono soltanto portatori passivi della tradizione¹⁾, come quelli che conoscono le novelline ecc., ma non hanno l' abitudine di narrarle o ripeterle, avrei dovuto ricorrere direttamente ai portatori attivi — cioè ai loro genitori, padri o madri, alle loro zie, alle nonne e a tutte quelle persone che, più e più volte, hanno raccontato le vecchie storielle ai loro fanciulli, e certamente in una forma più completa e più perfetta di quella che è nei testi dai fanciulli riprodotti.

L' obbiezione è vera, ma ognuno si renderà conto degli ostacoli da superare prima di riuscire a trovare un buon narratore e d' indurlo a parlare, nonchè delle difficoltà di trascrivere esattamente quello ch' egli dice, perchè la trascrizione accurata richiede non solo la perfetta conoscenza del dialetto del narratore, ma anche l' applicazione della stenografia.

---

¹⁾ Secondo la terminologia di C. W. von Sydow: si veda il suo importantissimo articolo svedese "Om traditionsspridning", ("Sulla diffusione delle tradizioni"), Scandia 5 (1932), 321—344.

Senza dubbio, questo metodo ci fornirebbe testi più lunghi e completi, ma esigerebbe, forse, un tempo cinquanta volte maggiore di quello da me impiegato, seguendo un metodo semplice, che chiamerei “ metodo scolastico „. Quanto tempo e quanta fatica occorrerebbero per trovare sul territorio della Repubblica i molti narratori e le molte narratrici che raccontarono ai miei piccoli collaboratori le centodiciotto novelline contenute nei tre presenti fascicoli! Quanto tempo e quanti preliminari per farli parlare e per stenografare le loro esposizioni!

Non si obietti che per la scienza un testo buono e completo d' una novellina popolare valga più che cinque testi brevi e frammentari. Ciò non è esattamente vero, perchè anche i migliori narratori incorrono in errori, ora tralasciando episodi, ora mutando alcune circostanze del fatto principale o dei fatti secondari, ora inserendo elementi del tutto nuovi, o, come meglio dicesi con termine scientifico, interpolando i testi tradizionali. Ad eliminare questi ed altri inconvenienti uno solo è il mezzo: la raccolta d' un gran numero di testi della stessa novellina, in maniera da formare un insieme di varianti, le quali, per quanto imperfette, si controllano e si correggono a vicenda, e permettono allo studioso di ricostruire la forma normale o tipica della novellina in questione.

Pur riconoscendo, quindi, la necessità e l' importanza di testi raccolti direttamente dalla bocca di buoni narratori e narratrici (di portatori attivi della tradizione), dichiaro non meno necessario e indispensabile il raccogliere racconti popolari, e in generale tradizioni, in massa, per poter sempre disporre, all' occasione, d' un gran numero di varianti della stessa tradizione raccolte in luoghi diversi e svariati.

E con questo vengo a un punto che, forse, farà meravigliare i miei lettori non-folkloristi. Perchè pubblicare — mi si dirà — tanti testi sammarinesi d' una stessa novellina? Perchè, ad esempio, stampare nel presente fascicolo sette volte la storia delle tre ochine (num. 72—78)? Il lettore, soprattutto

se ragazzo, si sentirà seccato nel leggere sette versioni, l' una dopo l' altra, di un solo raccontino!

Rispondo che il presente libro, sebbene scritto da ragazzi, non è un libro per i ragazzi e neanche un libro di svago. Esso ha uno scopo schiettamente scientifico; e, per l' appunto, la storia delle tre ochine può mostrare, che cosa la scienza del folklore cerca e trova in tanti testi d' una stessa novellina.

Nei tre fascicoli delle mie "Novelline", ho finora pubblicato undici testi sammarinesi di questa storia: di essi uno è di Acquaviva (num. 11), due sono di San Marino (num. 26 e 27), un altro di Montegiardino (num. 2) e sette di Serravalle (num. 72—78). Ne possiedo, inoltre, quattro inediti: uno di Fiorentino (669, 1 = a), un altro di San Marino (730, 11 = b) e due di Borgo (675, 3 = c, 694, 1 = d). Confrontando questi quindici testi fra loro, si può osservare che la tradizione della nostra novellina sul territorio della Repubblica non è omogenea: nella versione di Montegiardino (2) e di Serravalle (76, 77) (I), le case delle ochine sono fatte di paglia, legno e ferro e il lupo le distrugge con un vento. Nella stessa scuola elementare di Serravalle (72, 74, 75) è conosciuta un' altra versione (II), secondo cui le casette sono di paglia, vetro e ferro e sono distrutte dal lupo con un calcio, o una spinta. Il testo serravallese sotto il num. 73 (paglia, legno, vetro, — calcio) è una contaminazione delle versioni I e II. In San Marino troviamo menzionati le "piume", il "legno", il "ferro", — la "spinta", il "fuoco", (26) ovvero lo "zinco", il "rame", lo "zolfo", il "ferro", — il "colpo di zampa", il "fuoco", (27), a Borgo gli "stecchi", il "legno", il "ferro", — "il lupo bussa", (c) ovvero "stecchi, stecchi, mattoni, — il lupo salta sulla casa", (d). Un testo sammarinese (b) come pure quello d' Acquaviva (11) parlano soltanto di "penne", (+ "soffio del lupo", : b); il testo di Fiorentino (a) e l' ultimo di Serravalle (78) sono troppo frammentari per poter essere classificati. Nei testi d' Acquaviva (11) e di Borgo (c, d)

le ochine si serrano, successivamente, nelle loro case, ciascuna lasciando fuori la compagna che cerca aiuto ("Chi è dentro è dentro, chi è fuori è fuori,"); ecc. ecc.

D' altra parte le nostre quindici varianti fanno vedere che alcune frasi del racconto, nonostante la loro forma prosaica, si sono fissate e si recitano (almeno sul territorio della Repubblica) quasi sempre colle stesse parole. Un esempio caratteristico è dato dalla prima frase: "C' erano una volta tre ochine che giravano (per) il mondo,, (Acquaviva 11, Serravalle 72—78).

Siffatta fissità, quasi pietrificazione, è ancor più manifesta nella breve Storia dei tre maialini (*I tré baganën*), della quale possiedo trenta testi sammarinesi inediti (1 di Ca-Berlone, 3 di Fiorentino, 3 di Borgo, 23 di Serravalle), che saranno da me stampati in un opuscolo speciale, con le mie osservazioni analitico-comparate.

In quanto alla trascrizione fonetica dei testi dialettali, ho cercato, questa volta, di distinguere le varie sfumature delle vocali *e* e *o*, secondo il sistema del Morri e del Mussafia ¹⁾:

- è (suono aperto),
- é (suono semiaperto),
- ê (suono stretto),
- ë (suono assai stretto),
- ò (suono aperto),
- ó (suono semiaperto),
- ö (suono assai stretto).

I suoni ô (suono stretto) e ä del Mussafia ²⁾ mancano nel romagnolo sammarinese; nella parlata di Serravalle mancano

---

¹⁾ *Adolf Mussafia*, Darstellung der romagnolischen Mundart, Sitzungsberichte d. Kais. Akad. d. Wiss., philos.-hist. Classe, vol. 67 (Vienna 1871), p. 653—722 (vedi p. 657—660. 662—664).

²⁾ Op. cit. p. 662 s. 654.

anche i suoni *ë* e *ö* (*avëva* si pronuncia *avdöiva*, talvolta anche *avaiva*; *alöra* si pronuncia *alöura*).

Ripeto i miei ringraziamenti alle signore e ai signori insegnanti ricordati nei proemi di questo e del precedente fascicolo, e nuovi ne esprimo specialmente ai signori *Manlio Gozi*, deputato agli studi, e *Renato Martelli*, direttore delle scuole elementari della Repubblica di San Marino; come pure alle signore maestre *Gemma Francini Masi* e *Maria Franciosi Marcucci* (Serravalle), che hanno controllato la trascrizione fonetica dei testi dialettali, al signor professore *Raffaele Corso* (Napoli), che anche questa volta si è compiaciuto di rivedere il testo e di leggere le bozze di tutto il fascicolo, e finalmente al signor professore *Johannes Bolte* (Berlino), alla cui gentilezza devo parecchi riscontri delle novelline riportate sotto i numeri 71 e 112.

Tartu (Dorpat) in Estonia, li 9 maggio 1933.

Walter Anderson.

Abbreviazioni.

<i>Alb</i> — Albanesi.	<i>Lit</i> — Lituani.
<i>Ava</i> — Avari.	<i>Min</i> — Mingreli.
<i>Bur</i> — Buriati.	<i>Neg</i> — Negri.
<i>Chin</i> — Cinesi.	<i>Oss</i> — Osseti.
<i>CI</i> — Irlandesi.	<i>Pers</i> — Persiani.
<i>Dig</i> — Digori.	<i>RC</i> — Catalani.
<i>FE</i> — Estoni.	<i>RE</i> — Spagnuoli.
<i>FF</i> — Finni.	<i>RI</i> — Italiani.
<i>Fil</i> — Filippini.	<i>RR</i> — Rumeni.
<i>FL</i> — Lapponi.	<i>RW</i> — Valloni.
<i>FLiv</i> — Livi.	<i>SB</i> — Bulgari.
<i>FM</i> — Ungheresi.	<i>SC</i> — Cechi e Slovacchi.
<i>FMor</i> — Morduini.	<i>SR</i> — Russi.
<i>FSyr</i> — Siriani.	<i>SRW</i> — Russi bianchi.
<i>FWog</i> — Voguli.	<i>SU</i> — Ucraini.
<i>FWot</i> — Votiacchi.	<i>TAlt</i> — Turchi altaici.
<i>Geo</i> — Georgiani.	<i>Tat</i> — Tati.
<i>GG</i> — Tedeschi.	<i>TB</i> — Baschiri.
<i>GI</i> — Islandesi.	<i>TC</i> — Ciuvasci.
<i>GN</i> — Norvegesi.	<i>Tib</i> — Tibetani.
<i>Gre</i> — Greci.	<i>TKar</i> — Caragassi.
<i>GSF</i> — Svedesi di Finlandia.	<i>TKir</i> — Chirghisi.
<i>GV</i> — Fiamminghi.	<i>TT</i> — Tatari.
<i>Ind</i> — Indiani d' India.	<i>TTurkm</i> — Turcomanni.
<i>Indian</i> — Indiani d' America.	<i>TUzb</i> — Usbecchi.
<i>Indon</i> — Indonesia.	<i>Zig</i> — Zingari.
<i>Jud</i> — Ebrei.	
<i>Let</i> — Lettoni.	

s. = e seguente.

57. I tre figli del re e il mago.

(Scuola di Montegiardino.)

C' era una volta un re che aveva tre figli. Tutte le notti gli mancava una pianta; e il più grande disse un giorno: "Questa notte ci sto io a vedere chi è che le ruba; e vedrai che non verranno più ,,"

Quando fu mezzanotte, esso si addormentò, e il mago prese lui e una pianta e andò nei suoi sotterranei.

Quando la mattina andarono a vedere e videro che non c' era più nè la pianta e nè lui, allora il secondo *gli* disse al padre: "Vedrai che questa volta non vengono più ,," e si mise vicino a una pianta.

Quando fu mezzanotte, esso si addormentò, e il mago prese lui e la pianta e andò nei suoi sotterranei.

La mattina il re e il suo figlio più piccolo videro che mancava una pianta e suo figlio. Allora il più piccolo disse al suo babbo: "Babbo, questa notte [ci] voglio stare io!,, Ed esso gli disse: "Non vedi che li hanno portati via? Vuoi andare anche tu con loro?,, — "No, babbo, vedrai che le piante ci sono ancora tutte!,, E prese una sciabola e andò vicino a una pianta.

Quando fu mezzanotte, esso era sveglio, ma il mago svelto prese lui e la pianta; ma quando stava per chiudere la lastra, esso gli diede una schioppettata, e allora il mago lo lasciò lì.

Esso andò giù per una scala lumaca e finalmente arrivò a un palazzo tutto di ferro, e domandò se c' erano i suoi fratelli. Ed essi gli dissero che forse sarebbero al palazzo d' argento.

Quando fu arrivato, bussò alla porta, ma gli dissero che erano nel palazzo d' oro.

E lui cammina, cammina; finalmente arrivò e domandò dei suoi fratelli. Ed essi gli risposero: "Va là, chè sei bello anche tu; chè c' è il mago che ci mangia tutti!,, — "Ditemi dove

abita, chè provo di ucciderlo!,, Essi gli dissero: “Vedi quella capanna là? Ma ci sono sette *sive* ¹⁾ prima di arrivare a là!,, — “Ma ho una sciabola che taglia anche i sassi!,, E si mise in cammino.

Quando fu arrivato, tagliò la prima *siva*, poi la seconda, la terza, la quarta, la quinta, poi la sesta. Il mago alzò la testa, poi si mise a dormire.

Tagliata la settima *siva*, gli diede una sciabolata nel collo. Allora la maghessa lo unse con un pennello. Allora lui svelto tagliò la testa a tutti e due.

E vedendo la sciabola insanguinata, [tutti i prigionieri] esclamavano: “Viva il nostro salvatore!,, Quelli che da tanto tempo erano lì dentro, quando uscirono, gli fecero una gran festa.

Lino Ugolini (di anni 11, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Castello. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 269, 9.

Tipo: Aarne num. 301 A.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri (tipi Aarne num. 301A e 301B): Bolte-Polívka II 297—318 num. 91; Cosquin I 6—27 num. I; II 138—146 num. 52. — (RE) Boggs num. 301. — (RW) Laport num. *301 D. E. — (RR) Schullerus num. 301. — (GG) Plenzat num. 301. — (GV) De Meyer num. 301. — (GSF) Hackman, Kat. num. 301. — (GN) Christiansen num. 301; suppl. num. 301. — (GI) Sveinsson num. 301. — (SC) Tille, Verz. I 66—95 num. 2. — (FF) Aarne, Finn. num. 301; Finn. Erg. I num. 301. — (FE) Aarne, Estn. num. 301. — (FLiv) Loozits num. 301. — (FL) Qvigstad, L. M. u. Sv. num. 301. — (FM) Honti num. 301. — (America.) (Indian) Thompson 334—344 num. 2.

Altri riscontri (tipi Aarne num. 301A e 301B): (RI) Causa 61—66 “Il mondo sottoterra”; 196—205 “Le tre principesse”; Rossi 80—87 num. 3; 111 ¹ num. 9; Zanardelli 11—14; Keller 122—128; La Sorsa II 62—69 num. 17; di Francia II 89—93 num. 22; La Piè 5 (1924), 269—275. — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 7—12 num. 1. — (GSF) Hackman, Sagor I 58—70 num. 50 (18 versioni); Allardt I 75—80 num. 72; 80—82 num. 73; 82 s. num. 74; 95 s. num. 80; 96—99 num. 81; 99—101 num. 82. — (Lit) Boehm-Specht 233—239 num. 19; Cappeller 118—121 num. 40; Salkind num. 981. — (Let) Šmits II 74—157 num. 4 (36 versioni); 157—169 num. 5 (5 versioni); 169—210 num. 6 (19 versioni); 210—214 num. 7 (4 versioni); 214—229 num. 8 (8 versioni); 229—240 num. 9 (5 versioni); 240—242 num. 10 (2 versioni); 242—252 num. 11 (3 versioni); 252—297 num. 12 (15 versioni); 297—302 num. 13; 311—315 num. 15, 2. 3 (2 versioni); 319—334 num. 16, 2; 336—340 num. 17; 452—456 num. 19, 34;

¹⁾ Siepi.

III 158—161 num. 8, 14; 275—277 num. 12, 8; 396—398 num. 16, 3; 450—454 num. 18, 13; IV 37—41 num. 3, 7; V 266 s. num. 19, 17; VI 248—252 num. 10, 11; 465 s. num. 16, 67; VII 245—249 num. 8, 27; 285—289 num. 10, 5; VIII 135—138 num. 7, 1; 354 s. num. 20, 14; 441—443 num. 25, 22; 473—476 num. 27, 8; Boehm-Specht 13—38 num. 1; 38 s. num. 2; 120—132 num. 18. — (SR) Burcev I 24—29; 406—408; (cf. II 65—77); II 36—103; Cejtlin 184—186 num. 10; (cf. 190—193 num. 13); Zelenin, Permsk. 193—199 num. 22; (cf. 270 num. 2); 278—280 num. 43; 342—346 num. 59; 361; Zelenin, Vjatsk. 170—173 num. 45 [= Živ. St. 21 (1912), 275—278 num. 3]; 174—176 num. 47; 239—254 num. 84; Sokolovy 61 s. num. 39; 144—147 num. 79; 190—193 num. 105; 249—254 num. 139; 280—286 num. 153; Smirnov I 104—115 num. 11; 174—183 num. 31; 450 s. num. 160; Černyšov, Skaz. komiss. 1927, p. 16 num. 2; p. 26 num. 52; Živ. St. 21 (1912), 300 s. num. 5; Arch. Soc. Geogr. R. XL 34, 57—60 num. 6; A 209 II 61 s.; Andrejev III num. 1; Černyšov II A num. 18; V num. 20, 78 e 79; Karnauchova num. 9, 69 e 78; Nevzorov (cf. I num. 6); I num. 18; (cf. III num. 6 e 10); Nikiforov A num. 15, 17 e 18; B num. 13. — (SRW) Arch. Soc. Geogr. R. A 190 XII 31—48 num. 4. — (SU) Kravčenko II 147—152 num. 120; 152—156 num. 121; 156—161 num. 122; Javorskij I 51—55 num. 24a; 55—60 num. 24b; 60—63 num. 25; Levčenko II 402—405 num. 513; Arch. Soc. Geogr. R. D 6 III 49—64 num. 7; D 7, 33—35 num. 61; D 10, 57—71 num. 38; D I 4, 9—20. — (SČ) Kubín-Polívka, Podkrkon. z. I 163—168 num. 79; 231—233 num. 114; II 482—485 num. 284; III 677 s. num. 79; 683 num. 114; 782 s. num. 284; Podkrkon. v. 55—57 num. 35; 113—118 num. 78; 265—268 num. 191; 409 num. 35; 414 s. num. 78; 429 s. num. 191; Polívka, Súpis I 263—335 num. 2. — (FF) Kettunen I 122 s. num. 33; Löwis 40—50 num. 12; 81—84 num. 28; 90—96 num. 31; 96 s. num. 32. — (FE) Jaakson 42—63; Kunder 19—22; (cf. Eisen, Wanap. jutud II 87—92 num. 41); Eisen, Kuninga-jutud 14—21 num. 2; Talup. kun. wäim. 46—53 num. 9; (cf. 91—93 num. 15); Kalewipoja esi-isad 61—68; 81 s.; 82 s.; 83; 83—91; 91—101; 109 s.; 110; 110 s.; 111 s.; Eesti ennem. jutud II 22—27 num. 2; 28—41 num. 3; 51—61 num. 6. — (FL) (Cf. Charuzin 353—357 = Burcev I 228—236); Qvigstad, L. e. o. s. I 106—113 num. 23; 114—119 num. 24; III 66—79 num. 28, 1. 2; 82—91 num. 30, 1. 2. — (FWot) Munkácsi, Votj. 88—104 num. 5. — (FSyr) Wichmann 96—100 num. 34; Nyelvt. Közl. 44 (1915/i7), 271—275 num. 28; 45 (1917/20), 407—420 num. 2. — (FM) (Cf. Kálmány, Hagym. I 1—13 num. 1.) — (TT) Bálint I 47—49=133—135 num. 31; (cf. Katanov II 73—79 num. 1); Vasiljev 45—48 num. 14; 48—50 num. 14a; (cf. 50—53 num. 15); 56—59 num. 17; 65—68 num. 23. — (TČ) Mészáros II 356—363 num. 11; 363—377 num. 12; Anderson, Ciuv. num. 27 e 38; Nikoljskij 2, 147—155; (cf. 2, 357—367); 2, 385—388; (cf. 4, 293 s. 297); 8, 158—163; 16, 194—208; 61, 72—91; (cf. 63, 484—486); 90, 251—254; (cf. 94, 316—352). — (TB) Zelenin, Permsk. 443 s. num. 2. — (Gre) Kretschmer 267—280 num. 59; Megás 94—102 num. 10. — (Zig) Aichele 151—154 num. 36; 201—206 num. 45; 213—218 num. 48; 284—289 num. 68. — (Caucaso.) (Ava) Sborn. sv. o k. g. 2 (1869), 5, 16—24. — (Dig) Miller, Dig. sk. 78—98 num. 3. — (Geo) Chachanov (cf. I 81. 89); I 83 s.; 93 s.; 104. — (Oss) [Cf. Sborn.

sv. o k. g. 9 (1876), 2, 35—64.] — (*Tat*) Miller, Mat. d. izuč. jevr.-tatsk. jaz. 12—15 num. 3. — (*Asia.*) (*SR*) Gerasimov 47 s. num. 16; Smirnov II 856—858 num. 340; (cf. 860 s. num. 342); 891 s. num. 361; Azadovskij, Verchnel. I 46—52 num. 7; 52—60 num. 8; Sib. 83—113 num. 14; 141—145 num. 17; 145—148 num. 18; Živ. St. 21 (1912), 357—365 num. 1; Ončukov, Sib. II num. 1. — (*FWog*) Munkácsi, Vog. IV 356—360 num. 4; (cf. 378—384 num. 9). — (*TT*) Radloff IX 396—409 num. 384; (cf. 458—462 num. 456); 467—470 num. 538. — (*TTurkm*) Sb. sv. o k. g. 8 (1875), 4, 1—13 num. 1. — (*TKir*) Melkov B num. 9; Živ. St. 25 (1916), 85—89 num. 13, 1; 120—125 num. 31; (cf. 159—162 num. 47). — (*TAlt*) [Cf. Živ. St. 25 (1916), 180—186 num. 59.] — (*TKar*) Radloff IX 620—622 num. 93. — (*Bur*) Rudnev III 055—058 num. 14. — (*Gre*) Dawkins 371—375 num. 9; 449—453 num. 4. — (*Pers*) (Cf. Lorimer 251—255 num. 38.) — (*Fil*) Fansler 29—35. 433 num. 4a. b; 355—359 num. 51. — (*Africa.*) (*Neg*) Parsons, Cape Verde I 39—42 num. 13 = II 28—31 num. 13.

A reale: tutta l' Europa, Caucaso, Turkistan, Siberia, Asia Minore, Siria, Persia, India, isole Filippine, Africa, America.

La versione più antica conosciuta: A. Galland, Les trois frères (Siria, 1709: Chauvin VI 1—5 num. 181; Bolte-Polívka II 314).

58. Michelino e la rana.

(Scuola di Montegiardino.)

C' era una volta un padre che aveva due figli. E il padre disse ai figli che dovevano prender moglie, perchè non avevano la madre.

Il più piccolo prese un cavallo e il più grande un altro, e partirono uno per una strada e uno per un' altra.

Il piccolo quando è stato a mezza strada, gli si affondò il cavallo nel fango. Allora il padrone incominciava ad avvilitarsi, quando gli si avvicinò una rana che gli disse: "Se mi sposi a me, ti libero il cavallo dal pericolo!,, Lui, non avendo nessuna altra speranza di salvezza, le disse: "Ti sposo!,, Dopo che gli ebbe promesso di fargli l' amore, andò a casa.

Quando arrivò a casa, il più grande gli disse: "Hai trovato la moglie?,, E lui tutto smorto gli disse: "Ho trovato una rana, perchè mi si affondò il cavallo in una frana, e lei mi disse che se la sposavo mi liberava dal pericolo il cavallo,, E il grande gli disse: "Anch' io l' ho trovata: ho trovato una

contadina „; e *al* più piccino lo canzonava dicendo: “*E lu l' a trón una rana!* „¹⁾

Il più piccino, quando andava a far l' amore, la chiamava:

“Rana, rana! „

— “Chi mi chiama? „

“Michelin che poco t' ama! „

— “M' amerai, m' amerai,

Quando bella mi vedrai! „

Dopo, quando andò a casa, dissero tutt' e due i fratelli: “*Gli* vogliamo portare qualche cosa da cucire [alle nostre fidanzate]! „ Il più piccino le portò una tela da tessere, e il più grande le portò un paio di calzoni da cucire.

Quando la rana l' ebbe finita [la tela], gliela mise in una scatolina piccola e gli raccomandò di non aprirla, altrimenti volava via; e lui [se n' andò] promettendo che non l' apriva. I suoi lo canzonavano dicendo: “Vuoi che ci sia una tela lì dentro! „

Invece, quando [il più grande] andò per prendere i suoi calzoni, erano tutti mal cuciti e squagliati in una legaccia. Aperta invece la scatola, uscì fuori una bella tela e grande come un *velo di cipolla* ²⁾.

Il giorno dello spozalizio invece della rana ci si presentò una ragazza bella come il sole. Perchè era tanto bella, diventò regina. Fecero le nozze solenni, e vissero tutti felici e contenti — noi stiamo a leccare i denti.

Stretta la foglia, larga la via,

Dite la vostra, chè ho detto la mia!

Venusta Berardi (di anni 13, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Montegiardino, Via Diritta. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 268, 1.

Tipo: Aarne num. 402.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka II 30—38 num. 63; 466—468 num. 106. — (RE) Boggs num. 402. — (RR) Schullerus num. 402. — (GG) Plenzat num. 402. — (GV) De Meyer num. 402. — (GSF) Hackman, Kat. num. 402. — (GN) Christiansen num. 402. — (SC) Tille, Verz. I 248—254 num. 6. — (FF) Aarne, Finn. num. 402; Finn. Erg. I num. 402. — (FE) Aarne, Estn. num. 402. — (FLiv) Looits num. 402. — (FL) Qvigstad, L. M.-u. Sv. num. 402. — (FM) Honti num. 402.

¹⁾ “E lui ha trovato una rana! „

²⁾ Una bella tela grande e sottile come la buccia della cipolla.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 88 e 118. — (RI) Causa 56—60 “Cecchino e la Rana,,; (cf. de Giacomo II 245—249 num. 12); Zanazzo 163—171 num. 25; Zanardelli 15—19; La Sorsa II 182—185 num. 4; di Francia II 155—158 num. 28; Folklore Calabrese 6 (1920), num. 1/4, p. 13—16. — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 77—82 num. 26; Zaubert 210—213. — (GSF) Hackman, Sagor I 162—168 num. 74 (12 versioni); Allardt I 232 s. num. 150; 233 num. 151; 234 num. 152; 234—237 num. 153. — (Lit) Boehm-Specht 253—257 num. 25. — (Let) Šmits IV 299—342 num. 32 (28 versioni); 479 s. num. 54, 6; VII 250 s. num. 8, 29; Salkind num. 960. — (SR) Burcev I 350—367; Zelenin, Permsk. 177—182 num. 19; (cf. 182—187 num. 20); 231—236 num. 28; 270 num. 2; Vjatsk. 403; Sarat. etn. sb. 1, 269 num. 20; Grinkova I num. 40; Jedemskij B (p. 40) num. 3; Nikiforov B num. 20. — (SU) Levčenko II 444 s. num. 533. — (SC) Polivka, Súpis II 185—195 num. 13. — (FL) (Cf. Charuzin 348—351); Qvigstad, L. e. o. s. I 44—49 num. 12; IV 486—493 num. 7. — (FWot) Munkácsi, Votj. 77—80 num. 2. — (TČ) Izv. Obsč. Archeol., Ist. i Etnogr. 31, 1 (1920), 72—75; Anderson, Ciuv. num. 33 e 68; Nikoljskij 63, 453—457. — (TB) Zelenin, Permsk. 473—476 num. 105. — (Alb) (Cf. Schirò 395—410 num. 9.) — (Zig) Aichele 168—178 num. 41. — (Caucaso.) (Geo) Chachanov I 95 s. — (Oss) Sborn. sv. o k. g. 9 (1876), 2, 1—22. — (Asia.) (SR) Gerasimov 28 s. num. 6; Smirnov II 865—868 num. 345; Gorodcov I 3 num. 8; Ončukov, Sib. III num. 4. — (TAlt) Verbickij 158. — (Gre) Dawkins 341—343 num. 2. — (Fil) Fansler 244—248. 440 num. 29.

Areale: tutta l' Europa, Caucaso, Siberia, Asia Minore, Arabia, isole Filippine.

La versione più antica conosciuta: M.-C. d'Aulnoy, *La chatte blanche* (Francia, 1710: Bolte-Polivka II 34 e IV 273).

59. Il figlio stolto.

(Scuola di Montegiardino.)

C' era una volta una mamma e un suo figlio. Il figlio faceva il mugnaio.

E un giorno la sua mamma è andata alla fiera, e a suo figlio gli aveva detto che a tutti quellj che andavano al mulino gli aveva da dare da bere. E la sera era mezzo indormentato; si dimenticò da dargli da bere. E allora gli venne in mente che era da lontano, e gli disse: “Aspettate, chè vi devo dare da bere, chè se no, la mia mamma mi uccide!,,

Allora [quell' uomo] non voleva aspettare. E allora lui prese l' orcio e andò a cavare il vino. Dalla gran fretta che aveva lasciò la botte aperta e corse a dargli da bere.

Quando ritornò, il vino era andato tutto per terra, e lui

non sapeva fare senza fare sapere niente a sua madre. E allora andò nel suo mulino, e prende venti quintali di farina e tre di granturco, ma non potè asciugare niente.

Sopra di lui c'era un tacchino che covava; e quel tacchino aveva fame e faceva: "glu, glu,,. E quel giovane gli diceva: "Vuoi fare la spia alla mia mamma?,, E il tacchino faceva sempre peggio; e al ragazzo gli viene tigna, e prende un bastone e uccide il tacchino.

Poi dopo si pentì fra se; diceva: "Adesso che ho ucciso il tacchino, almeno che potessi fare nascere quelle uova!,, E allora cavò tutti i panni che aveva indosso, e andò a covare le uova. Ma le uova si ruppero tutte; e allora ha visto che non poteva far niente, [e] si mise fra un bosco.

La sua mamma venne a casa. Prima va dentro il mulino, e ha visto che la farina non c'era più. Dopo poi va nella cantina, e c'era un fango che si annegava. E poi va di sopra, e vede che il tacchino non c'era più e le uova erano tutte rotte.

E allora la sua mamma si mise a chiamare: "Figlio, figlio, dove sei? Se ti trovo, ti uccido!,, Ha urlato un pezzo così, ma [lui] non le rispondeva.

Dopo ha cominciato a urlare: "Figlio, vieni, chè ti perdono!,, E lui andò. E la sua mamma gli disse: "Perchè hai gettato via tutto quel vino?,, Lui le disse: "Io mi sono dimenticato da dare da bere a uno, e per fare troppo in fretta, ho lasciato la botte aperta,, — "E allora perchè hai gettato via tutta quella farina?,, E lui le disse: "Non volevo fare conoscere niente a voi, ma non ho potuto stringere niente,, — "E allora perchè hai ucciso il tacchino?,, — "Voleva fare la spia, e io l'ho ucciso., — "Perchè hai rotto quelle uova?,, — "Le volevo covare, e si sono rotte tutte.,

Quei due poveretti rimasero in una grande miseria.

Oriano Maiani (di anni 11, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Santa Maria. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 254, 1.

Tip o. Combinazione tradizionale di tre tipi indipendenti: 1) il marito stolto s'incarica delle faccende di sua moglie (Aarne num. 1408); 2) il vino asciugato colla farina (Aarne num. 1387); 3) Bertoldino cova le uova (variazione del tipo Aarne [FFC 25] num. 1677*).

1. Il marito stolto s' incarica delle faccende di
sua moglie.

Tipo: Aarne num. 1408.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 321 num. 32. — (GV) De Meyer num. 1408. — (GSF) Hackman, Kat. num. 1408. — (GN) Christensen num. 1408; suppl. num. 1408. — (GI) Sveinsson num. 1408. — (FF) Aarne, Finn. num. 1408; Finn. Erg. I num. 1408. — (FE) Aarne, Estn. num. 1408. — (FLiv) Looorits num. 1408. — (FM) Honti num. 1408.

Altri riscontri: (GSF) Hackman, Sagor II 82—86 num. 260 (15 versioni); Allardt II 193 s. num. 196; 194 s. num. 197; 195—199 num. 198. — (SR) Sarat. etn. sb. 1, 267 num. 4; [cf. Živ. St. 21 (1912), 225 s. num. 2]; Zelenin, Opis. II 857 num. 7. — (SU) Bessaraba 66 s. num. 33; Zelenin, Opis. II 613. — (SČ) (Cf. Kubín-Polívka, Podkrkon. v. 295—298 num. 203; 432 s. num. 203); Tille, Soupis I 427—432. — (FE) Eisen, Eesti ennem. jutud II 296—300 num. 47; Eesti rahwanali 329—331 num. 660. — (FM) Kálmány, Hagym. II 186—190 num. 60. — (TC) Mészáros II 450—456 num. 29; Nikoljskij 63, 205 s. — (Gre) (Cf. Kretschmer 63—65 num. 20.) — (Asia.) (Pers) Christensen 104 num. 46. — (America.) (RE) Laval, Carahue 237—240 num. 21.

Areale: tutta l' Europa, Persia, Chila.

La versione più antica conosciuta: Jakob Frey, Garten-gesellschaft, cap. 20 (Germania, 1556: Bolte-Polívka I 321).

2. Il vino asciugato colla farina.

Tipo: Aarne num. 1387.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 316 num. 32. — (GSF) Hackman, Kat. num. 1387. — (FF) Aarne, Finn. num. 1387; Finn. Erg. I num. 1387. — (FE) Aarne, Estn. num. 1387. — (FLiv) Looorits num. 1387. — (FM) Honti num. 1387.

Altri riscontri: (CI) Béaloideas 2 (1929), 17—19 num. 5. — (RI) Causa 175—184 "Giucco",. — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 133—137 num. 48. — (GSF) Hackman, Sagor II 97—99 num. 263, 7; Allardt II 205—209 num. 205. — (SR) Burcev I 279 s.; II 1—4; Zelenin, Vjatsk. 387 s. num. 123; (cf. 390—392 num. 125); Živ. St. 21 (1912), 225 s. num. 2. — (SU) Bessaraba 66 s. num. 33. — (SČ) Tille, Soupis I 414. — (FE) Eisen, Rahwa-raam. II 68—70 num. 18; IV 102 s. num. 51; Eesti rahwanali 329—331 num. 660; Eesti ennem. jutud II 296—300 num. 47. — (FSyr) Wichmann 94—96 num. 33; [cf. Nyelvt. Közl. 42 (1913), 98—102 num. 6]. — (FM) Kálmány, Hagym. II 186—190 num. 60; 191—193 num. 62. — (TC) Mészáros II 236—242 num. 1; 450—456 num. 29. — (Zig) Dobrovoljskij I 7 s. num. 4.

Areale: tutta l' Europa.

La versione più antica conosciuta: Girolamo Morlini, Novellae num. 49 "De matre quae filium custoditum reliquit", (Italia, 1520: Bolte-Polívka I 316).

3. Bertoldino cova le uova.

Tipo: variazione del tipo Aarne (FFC 25) num. 1677*.

Monografia: non esiste.

Lista di riscontri: Bolte-Polívka I 316 s. num. 32.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 108. — (RI) Zanazzo 214—221 num. 30.

Areale: forse tutta l'Europa (eccettuata la Russia), Siria, India.

La versione più antica conosciuta: Henricus Bebel, *Facetiae* III num. 148 "De eodem", (Germania, 1508: Bolte-Polívka I 316).

60. I due ceci e le tagliatelle.

(Scuola di Montegiardino.)

C'era una volta un marito che aveva una moglie stolta. Un giorno le disse: "Moglie mia, cuoci due ceci!,,

E la donna mise i due ceci nella pentola. "Bu, bu, bu!,, Il paiolo bolliva *conterellamente*. La donna pensò: "Saran cotti,,. Ne tirò fuori uno, lo spezzò e ne assaggio la metà: non eran cotti. "Bu, bu, bu!,, Il paiolo seguì a bollire, ed ella tornò; poco dopo andò ad assaggiare mezzo cece: eran cotti.

Venne il marito: "Ah, voglio mangiare di gusto questi due ceci!,, Si stava fresco. La moglie rivoltò il paiolo, e nel gran mare di brodo venne a galla il gran cece rimasto. "Ma, in nome di Dio, quanti ne hai cotti?,, — "Oh, marito mio, tu mi hai detto: due ceci, e io due ne ho cotti. Ne ho assaggiato prima mezzo, poi l'altro mezzo, e ce n'è restato uno.,"

Il giorno dopo il marito le disse: "Fammi due tagliatelle, — ma non due: ventimila!,,

E la moglie svelta prese la farina, la impastò, la spianò, la tagliò; fece cento tagliatelle, le posò sul tavolo, e ne fece altre cento e le posò sulla sedia; altre mille le posò sul letto, altre ottocento sulla cassa e sui cassettoni — dappertutto.

Il marito tornò stanco dal lavoro: "Ah, moglie, sono stanco morto!,, E fece per prendere una sedia, ma la moglie: "Per carità, non vedi che ci sono le tagliatelle!,, Fece per prenderne un'altra, ma la moglie: "Più in là, chè ci sono le tagliatelle!,, Andò verso la cassa: "O Dio, ci sono le tagliatelle!,, — "Mi stenderò sul letto!,, disse allora il disgraziato. — "No, chè ci sono le tagliatelle!,, E il povero uomo disperato si mise a sedere per terra.

Mario Maiani (di anni 13, IV-a classe). Domicilio: Castello. Luogo di nascita: la Banderuola. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 262, 11.

Tipo. Combinazione di due tipi indipendenti che tutt' e due mancano nel catalogo dell' Aarne: 1) la moglie cuoce due fagioli; 2) la moglie fa troppe lasagne.

1. La moglie cuoce due fagioli.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: fasc. III, num. 61, 97 e 116; cf. Pauli II 389 num. 605.

Areale: Italia (sola?).

2. La moglie fa troppe lasagne.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: fasc. III, num. 61, 97 e 116.

Areale: Italia (sola?).

61. I due ceci e le tagliatelle.

(Scuola di Montegiardino.)

C' era una volta una moglie stolta. Il suo marito, prima di partire per andare al lavoro, disse alla moglie: "Cuocimi due ceci per mezzogiorno!,,

Quando fu andato via il marito, la moglie mise la pignatta vicino al fuoco e vi mise dentro proprio due ceci. Quando i ceci ebbero bollito un po', la moglie prese un cece, lo spaccò a metà, lo sentì, ma non era cotto. Allora la moglie fece bollire un altro po' i ceci. Fra poco che ebbero bollito, la moglie sentì quella metà di cece che aveva lasciata. Erano proprio cotti.

Quando tornò a casa il marito, disse: "Sono stanco morto ed ho anche molta fame!,, La moglie stolta versò nel piatto del brodo con uno solo cece che stava a galla. Il marito, vedendo che c' era un cece solo, disse: "M' hai cotto un cece solo?,, La moglie rispose: "Sì! Ne avevo cotti due, ma uno l' ho mangiato per sentirlo, se era cotto!,,

Quando il marito partì per andare al lavoro, disse alla moglie: "Cuocimi due tagliatelle, — ma non due: duemila!,,

Quando il marito fu partito, la moglie fece cento tagliatelle e le posò sul tavolo; ne fece altre duecento e le posò sul letto;

e poi ne fece mille e le posò sulle seggiole; ne fece delle altre mille e le posò sul cassettoni.

Quando tornò a casa il marito, andò per prendere una sedia, ma la moglie disse: "Non prenderle, chè ci sono le tagliatelle!,, Andò per mettersi sul letto, ma la moglie lo prese per un braccio dicendo: "Non metterti lì, chè ci sono le tagliatelle!,, Allora al povero marito *gli* toccò mettersi da sedere per terra.

Stanco dalle sciocchezze della moglie, il marito bastonò sonoramente la moglie e se ne fuggì.

Anna Maria Fabrini (di anni 9, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: la Montagnola. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 261, 14 "La moglie stolta,,.

Tipo. Combinazione di due tipi indipendenti che tutt' e due mancano nel catalogo dell' Aarne: 1) la moglie cuoce due fagioli; 2) la moglie fa troppe lasagne.

1. La moglie cuoce due fagioli.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. III, num. 60, 97 e 116.

Areale: Italia (sola?).

2. La moglie fa troppe lasagne.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. III, num. 60, 97 e 116.

Areale: Italia (sola?).

62. Il vecchio, sua figlia e i frati.

(*Scuola di Montegiardino.*)

C' era una volta un vecchio che aveva una figlia, e andavano sempre [a chieder] la carità. Una sera facendosi notte si fermarono in un convento di frati. I frati dissero che per il vecchio non c' era [luogo] e per sua figlia c' era. Il vecchio rispose: "Non c' è per me — nemmeno per lei!,, E andarono via. Un frate gli corse dietro e gli disse che c' era per tutt' e due. Allora andarono. Alla giovane le fecero i tagliolini e al vecchio gli diedero la pappa con la segatura. E il vecchio *cagò* tutta la notte, e la mattina andarono via senza dire niente. E i frati restarono con un palmo di naso.

Maria Nicolini (di anni 12, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Montegiardino, Via Diritta. Il 21 giugno 1927.

Manoscritto: 263, 13.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: non ne conosco.

Areale: Italia (sola?).

63. La comare e il Signore.

(Scuola di Faetano.)

Un giorno il Signore andò a casa di una povera donna. Questi le chiese un pezzo di pane. Ella rispose dicendo che non aveva nulla. Il Signore incitò la povera ad andare a vedere. Ella trovò il cassone pieno di pane e ne diede un pezzo al Signore.

Egli chiese ancora alla donna un bicchiere di vino, ma ella rispose dicendo che aveva soltanto una botte tutta bucherellata. Il Signore disse a lei che andasse a vedere. Ella ubbidì, aprì la botte, e ne uscì buon vino.

Il Signore andò via dalla casa della povera, e lasciò detto ad essa che non dicesse il miracolo a nessuno: così la roba non le sarebbe mancata mai.

La povera, vedendo che aveva tanta abbondanza, un giorno raccontò la cosa alle vicine; ma entrata in casa le venne a mancare pane e vino.

Primo Bugli (di anni 13, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Faetano. Il 23 giugno 1927.

Manoscritto: 289, 3 "La comare e il Signore,,.

Tipo: variazione del tipo Aarne 750 B.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka II 210—229 num. 87. — (RR) Cf. Schullerus num. 750. — (GSF) Cf. Hackman, Kat. num. 750*. — (FE) Cf. Aarne, Estn. num. 750*. — (FLiv) Cf. Loozits num. (750*).

Altri riscontri: (RI) La Sorsa II 161—165 num. 42; 237—239 num. 19. — (GSF) Hackman, Sagor I 410 s. num. 151, 3; Allardt II 8—10 num. 7. — (SU) (Cf. Kravčenko II 85—91 num. 86); Arch. Soc. Geogr. R. D 7, 136—142 num. 71. — (SC) Kubín-Polívka, Podkrkon. z. I 112—114 num. 52; III 618 num. 52. — (FE) (Cf. Eisen, Wanad jutud 34 s. num. 27; Seitse Moosese raamatut 177 num. 41.) — (FSyr) Nyelvt. Közl. 44 (1915/17), 293 num. 36. — (Caucaso.) (Geo) (Cf. Chachanov I 274 s.)

Areale: tutta l' Europa, Caucaso, India.

64. Il giudizio perduto.

(*Scuola di Faetano.*)

C' erano una volta due scemi che andarono dal papa a chiedere il giudizio. Questi diede loro due scatole con dentro un topo per scatola. I due scemi erano contenti e volevano aprire le scatole, ma il papa aveva detto loro che non le aprissero, perchè perdevano il giudizio. Finalmente i due giunsero a casa e si fermarono su di un mucchio di ghiaia. Ivi aprirono le scatole, e invece di trovare il giudizio trovarono due topi, i quali si nascosero nella ghiaia. I due scemi, affannati, cominciarono a frugare nel mucchio per riprendere il giudizio. La gente che passava di lì chiedeva loro, che cosa avevano perduto. Essi rispondevano, tutti disperati, che avevano perduto il giudizio dato loro dal papa.

Primo Bugli (di anni 13, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Faetano. Il 23 giugno 1927.

Manoscritto: 289, 5 "I due scemi",.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale: v. fasc. II, p. 25 num. 22 "L'intelligenza",.

65. Il lupo e la volpe.

(*Scuola di Serravalle.*)

El dis u lóp ma la vòipa: "A 'na vóia id pès!,, La vòipa la i dis acsé: "Andém, quand u i è una bèla sòira!,, E dap u i éra una bèla sòira, e i è 'ndè magnê i pès. E la vòipa la i dis acsé: "Mèt giò la còuda at l' aqua!,, E la vòipa la i éra pió birba: pitòst da mèti la còuda, pitòst la la tén anfre al gambi. La dis la vòipa: "Quand a dégh: un, dó, tré, scapa! Un, dó, tré!,, U lóp u i s' éra sbuci tóta la còuda.

U lóp l' a dét: "Andém a magnê el pigri!,, — "Sè!,, E i è 'ndè a magnê el pigri. La vòipa la magnêva una mulgina a la vòlta; u lóp l' éra sgulvanêd. La vòipa la i pasa [pri la finèstra], u lóp u 'n a putùd pasê. La matòina l' è mnù giò e padròun e m' u lóp i a scuclêd tóti gli òsi, e ma la vòipa un.

U i éra una pgnata d' arcòta, e la vòipa cla pgnata la s' l' a bót giò s' la tèsta.

E dap la vòipa e u lóp i s' è 'ncòuntri. La i dis la vòipa: "Pòrtmi caval!,, — "Sè!,, — "Gió gió e per e piên, u rat e pòrta u sên!,, — "Cus canté vó, cumparòina?,, — "A chênt acsé acsé!,,

Il lupo dice alla volpe: "Ho una voglia di pesci!,, La volpe gli dice così: "Andiamo, quando c'è una bella sera!,, E dopo c'era una bella sera, ed essi andarono a mangiare i pesci. E la volpe gli dice [al lupo] così: "Metti giù la coda nell'acqua!,, E la volpe era più birba: invece di mettervi la coda, la tiene fra le gambe. Dice la volpe: "Quando dico: uno, due, tre, scappa! Uno, due, tre!,, Il lupo s'era sbucciata tutta la coda.

Il lupo disse: "Andiamo a mangiare le pecore!,, — "Sì!,, E andarono a mangiare le pecore. La volpe mangiava un pochino alla volta; il lupo era ingordo. La volpe passa per la finestra, il lupo non vi potè passare. La mattina venne giù il padrone e ruppe al lupo tutte le ossa, e alla volpe no.

V'era una pignatta di ricotta, e la volpe si buttò quella pignatta sulla testa.

E dopo la volpe e il lupo s'incontrarono. Gli dice la volpe: "Portami a cavallo!,, — "Sì!,, — "Giù giù e per il piano, il rotto porta il sano!,, — "Cosa cantate, comarina?,, — "Canto così!,,

Marianna Ciavatta (di anni 10, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Cailungo. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 582, 1 "Un lóp e la vòipa,,

Tipo. Combinazione di quattro tipi indipendenti: 1) il lupo pescatore (Aarne num. 2); 2) la volpe passa per la finestra divenuta troppo stretta per il lupo (Aarne num. 41); 3) la ricotta sulla testa della volpe (Aarne num. 3); 4) "il rotto porta il sano,, (Aarne num. 4).

1. Il lupo pescatore.

Tipo: Aarne num. 2.

Monografie: v. fasc. II, p. 26 num. 24 "Il lupo pescatore,,

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 26 num. 24. — (RE) Boggs num. 2. — (RW) Laport num. 2. *2A. — (GI) Sveinsson num. 2.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 26 s. num. 24. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. III 2—7 num. 1, 1; 6—11 num. 1, 2; 10 s. num. 1a; 10—13 num. 1b; 12—19 num. 2; IV 466 s. num. 1, 1; 466—469 num. 1, 2; 468 s. num. 2.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 27 num. 24.

2. La volpe passa per la finestra divenuta troppo stretta per il lupo.

Tipo: Aarne num. 41.

Monografie: v. fasc. II, p. 28 num. 25 "Il lupo e la volpe,,

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 28 num. 25. — (RE) Boggs num. 41. — (RW) Laport num. 41.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 28 num. 25 e fasc. III, num. 66.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 28 num. 25.

3. La ricotta sulla testa della volpe.

Tipo: Aarne num. 3.

Monografie: K. Krohn, Bär (Wolf) und Fuchs, Journ. de la Soc. Finno-Ougr. 6 (1889), 1—132 (v. p. 54—58).

Liste di riscontri: cf. Bolte-Polívka II 117—119 num. 74. — (RE) Boggs num. 3. — (GG) Plenzat num. 3. — (GV) De Meyer num. 3. — (GSF) Hackman, Kat. num. 3. — (FF) Aarne, Finn. num. 3; Finn. Erg. I num. 3. — (FE) Aarne, Estn. num. 3. — (FL) Qvigstad, L. M.- u. Sv. num. 3.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 66. — (RI) (Cf. de Pasquale, Raccolta 3 s. num. 2); Balladoro, Novell. 252—254 num. 206; Keller 40—44; La Sorsa I 27 s. num. 1. — (GSF) Hackman, Sagor I 3 s. num. 3 (4 versioni); Allardt I 1—3 num. 1; 3 num. 2; 5 s. num. 5; 7 s. num. 10. — (Let) Šmits I 142 s. num. 3 (2 versioni); 146—153 num. 5 (5 versioni). — (SR) Smirnov II 523—526 num. 185; 619—622 num. 225; 753 s. num. 293; Grinkova I num. 24. — (SU) Sabov 222 s. num. 13; Etnogr. Zbirn. 37/38, 123 s. num. 95. — (FF) Kettunen II 1—3 num. 1; 102—105 num. 37. — (FE) Rosenplänters Beiträge 8 (1817), 122 s. num. 2; Eisen, Rahwa-raam. IV 41—43 num. 26; Kallas, Kr. maar. 126 num. 1; Peterson 43—47 num. 9. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. III 2—7 num. 1, 1; 6—11 num. 1, 2; 10 s. num. 1a; 10—13 num. 1b. — (FMor) Lewy, Mordw. 55—57 = 123—126 num. 13. — (TC) (Cf. Mészáros II 491—493 num. 42); Anderson, Ciuv. num. 43; Nikoljskij 97, 793—799. — (Asia.) (Tib) Živ. St. 21 (1912), 426—429 num. 20, 3.

Areale: Europa meridionale, centrale ed orientale; Tibet.

La versione più antica conosciuta: Rosenplänters Beiträge 8 (1817), 122 s. num. 2 (Estonia, 1817).

4. Il rotto porta il sano.

Tipo: Aarne num. 4.

Monografia: v. fasc. II, p. 29 num. 25 "Il lupo e la volpe".

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 29 num. 25. — (RE) Boggs num. 4.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 29 num. 25 e fasc. III, num. 66. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. III 6—11 num. 1, 2.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 29 num. 25.

66. Il lupo e la volpe.

(Scuola di Serravalle.)

Una vòlta u lóp m' la vòipa u i a dét: "Andém at un sid!,, E la vòipa la a dét: "Du vè?,, — "Andém t' un pulêr a magnê i pól!,, E lòura i è 'ndè t' e pulêr, e i pasa t' una buchêta mòlta strêta; e i a tach a magnê i pól. Ògni tênt i andêva a pruvê se i pasêva ancòura: la vòipa la andêva pruvê id spès, ma u lóp l' andêva pruvê réd vòlti. La vòipa la a vèst che la i pasêva strèt, e alòura la è andè vi; e u lóp l' a lutè ancòura a magnê i pól. E dap l' è 'ndè pruvê s' u i pasêva: u 'n i pasêva pió. E alòura, quand l' è stè la matòina, l' è 'ndè giò e padròun e u i a spach la tèsta s' un bastòun, e invici ma la vòipa i i a bót giò un' arcòta s' la tèsta me 'd la finèstra. E quand u lóp l' a vèst la vòipa, u i a dét: "E ma mé i m' a spach la tèsta, e a i a el ciarvèl id fura!,, E la vòipa la a dét: "E ma mé alòura i m' a rvinè tót, e i m' a spach la tèsta!,, E u lóp u i a dét ma la vòipa: "Munta pu só alòura!,, E la vòipa la andêva cantand: "Só pri chi grên, cu rat pòrta cu sên, cu rat pòrta cu sên!,,

Una volta il lupo disse alla volpe: "Andiamo in un [certo] posto!,, E la volpe disse: "Dove vai?,, — "Andiamo in un pollaio a mangiare i polli!,, E allora andarono nel pollaio, e vi passano per una buchetta molto stretta; e cominciarono a mangiare i polli. Ogni tanto andavano a provare se vi passavano ancora: la volpe vi andava a provare spesso, ma il lupo v' andava a provare rare volte. La volpe vide che vi passava stretto, e allora andò via; e il lupo continuava ancora a mangiare i polli. E dopo egli andò a provare se vi passava: non vi passava più. E allora, quando fu la mattina, andò giù il padrone e gli spaccò la testa con un bastone, e invece alla volpe buttarono giù una ricotta sulla testa dalla finestra. E quando il lupo vide la volpe, le disse: "E a me *mi* hanno spaccato la testa, ed ho il cervello di fuori!,, E la volpe disse: "E me allora *mi* hanno rovinata tutta, e mi hanno spaccato la testa!,, E il lupo disse alla volpe: "Montami allora!,, E la volpe andava cantando: "Su per queste montagne, quel rotto porta quel sano, quel rotto porta quel sano!,,

Augusto Benedettini (di anni 12, III-a classe); domicilio: Marignano (nel Regno, provincia di Forlì); luogo di nascita: Gallazzano. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 189, 1 "Il lupo e la volpe,,.

Tipo. Combinazione di tre tipi indipendenti: 1) la volpe passa per la finestra divenuta troppo stretta per il lupo (Aarne num. 41); 2) la ricotta sulla testa della volpe (Aarne num. 3); 3) "il rotto porta il sano,, (Aarne num. 4). — V. la novellina precedente.

67. Il gallo e la volpe.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta un gallo sopra una pianta. Allora passò una volpe e gli disse: "Non sai fare a cantare come tuo padre!,, E il gallo le disse: "Ma come faceva a cantare mio padre?,, — "Tuo padre chiudeva gli occhi e faceva così: chichiriri!,, — "Chichiriri!,, E la volpe svelta lo imboccò subito, e andò via.

Poco distante c' erano dei contadini (cioè i padroni del gallo), che urlarono: "La volpe porta via il gallo! La volpe porta via il gallo!,, Il gallo furbo le disse: "Domandagli, che cosa gl' importa!,, E la volpe: "Cosa v' importa?,, E appena aperta la bocca per pronunciare la parola, il gallo svelto uscì dalla bocca della volpe, e andò sopra un ciliegio lì vicino. E allora la volpe molto pentita di aver parlato disse: "Povera stupida che sono! Mi sta molto bene a parlare senza bisogno!,, — "Anche tu mi volevi far dormire che non avevo sonno!,,

Italo Tonelli (di anni 9, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 640, 14.

Tipo: variazione del tipo Aarne num. 61.

Monografia: v. fasc. II, p. 23 num. 20 "Il gallo e la volpe,,.

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 23 num. 20. — (RE) Boggs num. 61*A. — (RW) Laport num. 61.

Altri riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 23 num. 20.

68. La gatta e il topo.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta una gatòina che la vlòiva tò marid. La s' mèt in camin pri circhè ste marid. Quand l' è at un cèrt punt, la s' incòuntra s' un bréch; e ste bréch u i dis: "Cus t' è fat, bèla gatòina?,, — "A vói tò marid.,, — "Tu m' vu t' spusê ma mé?," — "Fam santi la tu vòusa!,, E bréch l' a fat: "Iò, iò!,, — "Che bróta vòusa t' è! va pu vi!,, Alòura e bréch l' è 'ndè vi.

La s' incòuntra s' un chèn. E chèn u i dmanda: "Cus t' è fat, bèla gatòina?,, — "A vói tò marid.,, — "Vu t' spusê ma mé?,, — "Fam santi la tu vòusa!,, E chèn l' a fat: "Bu, bu!,, — "Che bróta vòusa t' è! va pu vi, che a 'n t' vói!,,

Piò in la la 'ncòuntra un sòure. U sòure u i dis: "Cus t' è fat, bèla gatòina?,, — "A vói tò marid.,, — "Tu m' vu t' spusê ma mé?,, — "Fam santi la vòusa!,, E sòure l' a fat: "I, i!,, — "Che bèla vòusa t' è! Vlèmsi spusê?,, — "Sè!,, i a dét tót dó.

Quand che i s' è spusè, i è andè a durmì. La gatòina l' a 'vèrt la baca, pu l' a magnè u sòure.

C' era una volta una gattina che voleva prender marito. Ella si mette in cammino per cercar questo marito. Quando è in un certo punto, s' incontra con un asino; e quest' asino le dice: "Cosa fai, bella gattina?,, — "Voglio prender marito.,, — "Mi vuoi sposare me?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, L' asino fece: "Iò, iò!,, — "Che brutta voce hai! va pur via!,, Allora l' asino andò via.

Ella s' incontra con un cane. Il cane le domanda: "Cosa fai, bella gattina?,, — "Voglio prender marito.,, — "Mi vuoi sposare me?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, Il cane fece: "Bu, bu!,, — "Che brutta voce hai! va pur via, chè non ti voglio!,,

Più in là ella incontra un topo. Il topo le dice: "Cosa fai, bella gattina?,, — "Voglio prender marito.,, — "Mi vuoi sposare me?,, — "Fammi sentire la voce!,, Il topo fece: "I, i!,, — "Che bella voce hai! Ci vogliamo sposare?,, — "Sì!,, dissero tutt' e due.

Quando s' erano sposati, andarono a dormire. La gattina aprì la bocca e poi mangiò il topo.

Anna Maria Giulianelli (di anni 8, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 174, 7.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Lista di riscontri: (RE) Boggs num. *2023.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 69 e 70.

Areale: Spagna, Italia.

69. La gatta e il topo.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta una gattina che andava in cerca di marito. Per la strada incontrò un asino, il quale le disse: "Dove vai, mia bella gattina?,, — "Vado in cerca di marito!,, — "Mi vuoi sposare me?,, La gattina rispose: "Fammi sentire la tua voce!,, — "Iò — iò — iò — iò!,, — "Oh che brutta voce! va pure via, chè non ti voglio!,,

La gattina si mise in viaggio e s' incontra col cane, il quale

le disse: “Dove vai, mia bella gattina?,, — “Vado in cerca di marito!,, Il cane disse: “Mi vuoi sposare?,, La gattina disse: “Fammi sentire la tua voce!,, — “Bu — bu — bu!,, La gattina disse: “Va pur via, chè non ti voglio!,,

Si rimise in viaggio e s' incontra con un topolino, il quale le disse: “Dove vai, mia bella gattina?,, — “Vado in cerca di marito!,, — “*Mi* vuoi sposare me?,, — “Fammi sentire la tua voce!,, — “I — i — i — i!,, — “Oh che bella voce! andiamoci a sposare!,,

E difatti si andarono a sposare, e andarono a riposarsi nel letto; e quando il topolino s' era addormentato, la gattina se lo mangiò. Così la gattina rimase senza marito.

Ida Berti (di anni 14, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Poggio.
Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 645, 2.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale: v. la novellina precedente.

70. La gatta e il topo.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta una gatucia. La a tróv dó ciantismòin, la a còmpri una fitucina, la s' a fat un nastròin ma la còuda e m' li urèci, e pu la s' è mèsa s' la pòrta.

L' è pas giò un bréch e l' a dét: “Gatucia, tu vu t' spusê?,, — “Fam santi la tu vòusa!,, E bréch l' a tach a fê: “Iò, iò, iò!,,

E pu e pasa un chèn e l' a dét: “Gatucia, tu vu t' spusê?,, — “Fam santi la tu vòusa!,, E chèn l' a tach a fê: “Bu, bu, bu!,,

Dap l' è pas un gat e l' a dét: “Gatucia, tu vu t' spusê?,, — “Fam santi la tu vòusa!,, E gat l' a tach a fê: “Miòu, miòu!,, — “Vattene, vattene! mi fai paura la notte.,,

Dap l' è pas un sòurc e l' a dét: “Gatucia, tu vu t' spusê?,, — “Fam santi la tu vòusa!,, E u sòurc l' a tach a fê: “Ci, ci, ci!,, — “Sì, sì, che ti sposo!,,

Dap la gatucia la a fat al lasagni. Lu l' a 'iutêd a trì só al lasagni, e l' è casch at e caldir. Dap la gatucia la l' a magnê. Dap la s' è mèsa a pièngia s' la pòrta.

L' è pas un êlbur e l' a dét: "Non sapete la cosa novella, che è morto il *sorso* barbarello, il pan di *sto* castello, e la gattuccia piange?,,

C' era una volta una gattuccia. Trovò due centesimi, comprò una fettuccina, si fece un nastrino alla coda e alle orecchie, e poi si mise alla porta.

Passò un asino e disse: "Gattuccia, ti vuoi sposare?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, E l' asino cominciò a fare: "Iò, iò, iò!,,

E poi passa un cane e disse: "Gattuccia, ti vuoi sposare?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, E il cane cominciò a fare: "Bu, bu, bu!,,

Dopo passò un gatto e disse: "Gattuccia, ti vuoi sposare?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, Il gatto cominciò a fare: "Miòu, miòu!,, — "Vattene, vattene! mi fai paura la notte.,,

Dopo passò un topo e disse: "Gattuccia, ti vuoi sposare?,, — "Fammi sentire la tua voce!,, E il topo cominciò a fare: "Ci, ci, ci!,, — "Sì, sì, che ti sposo!,,

Poi la gattuccia fece le lasagne. Lui l' aiutò a tirare su le lasagne, e cascò nella caldaia. Poi la gattuccia lo mangiò. Poi si mise a piangere alla porta.

Passò un albero e disse: "Non sapete la cosa novella, che è morto il sorcio barbarello, il pan (?) di questo castello, e la gattuccia piange?,,

Maria Selva (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Lesignano. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 639, 7.

Tipo: Combinazione tradizionale di tre tipi indipendenti: 1) la gatta si marita (manca nel catalogo dell' Aarne); 2) il topo, l' uccello e la salsiccia (Aarne num. 85); 3) il lutto comune per l' animale morto (Aarne-Thompson num. 2022).

1. La gatta si marita.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale: v. fasc. III, num. 68.

2. Il topo, l' uccello e la salsiccia.

Tipo: Aarne num. 85.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 204—207 num. 23. — (RE) Boggs num. *2023. — (RW) Laport num. *2036 e *2036A. — (GG) Plenzat num. 85.

Altri riscontri: (RI) Zanazzo 32—34 num. 3; 64—67 num. 9; (cf. La Sorsa I 68—70 num. 25). — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 31—34 num. 9. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. II 26 s. num. 11; 44 s. num. 18, 1. 2. — (FWot) Wichmann 31—34 num. 11; 34—38 num. 12; 38—40 num. 13. — (FSyr) Lytkin II 166 s. num. 11. — (Asia.) (Pers) Lorimer 14—18 num. 4; 297—303 num. 45.

Areale: Spagna, Italia, Francia, Belgio, Olanda, Germania, Austria, Scandinavia, Russia orientale, Persia.

La versione più antica conosciuta: Johann Michael Moscherosch, Gesichte Philanders von Sittewald, parte II, visione I-a (Germania, 1650: Bolte-Polívka I 204—206).

3. Il lutto comune per l' animale morto.

Tipo: Aarne-Thompson num. 2022.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 293—295 num. 30; Cosquin I 201—207 num. 18. — (RE) Boggs num. *2023. — (RW) Laport num. *2036 e *2036A. — (RR) Schullerus num. 1963*. — (GV) De Meyer p. 81 num. A.

Altri riscontri: (RI) de Pasquale, Raccolta 13—15 num. 3; Zanzotto 32—34 num. 3; 64—67 num. 9. — (SR) Sokolovy 259 num. 142; Zelenin, Opis. II 827 num. 8; 892 num. 2; Arch. Soc. Geogr. R. A 209 I 31. — (SU) Etnogr. Zbirn. 37/38, 446—448 num. 343. — (FE) Kallas, Kr. maar. 128 num. 7. — (FMor) Paasonen 3 s. num. 2. — (FSyr) Wichmann 309 s. num. 12. — (FM) Kálmány, Szeg. n. III 166—168 num. 3. — (TC) Nikoljskij 3, 545—547; 35, 235. — (Asia.) (Pers) Lorimer 14—18 num. 4; 297—303 num. 45.

Areale: tutta l' Europa, Caucaso, Persia, India.

La versione più antica conosciuta: Grimm, Kinder- und Hausmärchen num. 30 "Läuschen und Flöhchen", (Germania, 1808).

71. L' asino e il leone.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un sumar ch' e un éra pió bun da trì la bròcia. U su padròun u l' a alghè m' una piènta at una macia e el giva: "Quand e pasa u liòun, u s' l' magna!,,

Un dée pasa u liòun e u i dmanda: "Té chi si t'?, U sumar l' a dét: "I' a sa l' alto liòun!,, E pó u sumar u i a dét: "Té chi si t'?, — "I' a sa u liòun!,,

Alòura u liòun u i a dét: "Aspèta a ché, che i' a vaga ciarchì da magnè!,,

U sumar u s' éra stóf da stè rét e u s' è bót dan gi; e un vèrch id raz i s' è sbót pri magnèl. U sumar el taca a sgambitlè, e u gli a mazè quasi tóti.

E vin u liòun e u 'n éva tróv gnint pri magnè, e l' éva una grèn fêma. Alòura u sumar u i a dét: "Magna a ché; vé che ma mé u m' è rèst!,, U liòun l' a cmenzè a magnè, pri fina ch' u i éva fnì.

E pó e va vi un d' l' èlt. L' ancòuntra la vòipa a la pió in la; e u liòun u i a dét: "A i a una bèla cumpagni!,, La vòipa la i dmanda: "Chi è?,, — "L' è l' alto liòun!,, E u i l' ansègna. La vòipa la i dis: "Andémli magnê, ch' l' è un sumar!,,

U liòun e la vòipa i s' è mès a camnì, pri fina ch' i è rivè a m' u sumar, e i l' vlòiva magnê. U sumar l' a tach a ragê e a dê id chêlci; m' u liòun u l' a mazè e ma la vòipa u l' a fata andê vi tóta impaurida. E acsè u sumar l' è rèst lèbri.

C' era una volta un somaro che non era più buono a tirare il carretto. Il suo padrone lo legò a una pianta in una macchia, e diceva: "Quando passa il leone, se lo mangia!,,

Un giorno passa il leone e gli domanda: "Tu chi sei?,, Il somaro disse: "Io sono l' alto leone!,, E poi il somaro gli disse: "Tu chi sei?,, — "Io sono il leone!,,

Allora il leone gli disse: "Aspetta qui, che io vada a cercare da mangiare!,,

Il somaro s' era stufato da stare ritto e s' era buttato per terra; e uno stormo d' uccelli si buttò addosso a lui per mangiarlo. Il somaro comincia a sgambettare, e li ammazzò quasi tutti.

Viene il leone, e non aveva trovato niente da mangiare, ed aveva una gran fame. Allora il somaro gli disse: "Mangia qui; vedi che a me n' è rimasto!,, Il leone cominciò a mangiare, finchè li ebbe finiti [gli uccelli].

E poi [il leone] va via un' altra volta. L' incontra più in là la volpe; e il leone le disse: "Ho una bella compagnia!,, La volpe gli domanda: "Chi è?,, — "È l' alto leone!,, E glielo insegna. La volpe gli dice: "Andiamolo a mangiare, chè è un somaro!,,

Il leone e la volpe si misero a camminare, finchè arrivarono al somaro, e lo volevano mangiare. Il somaro cominciò a ragliare e a tirare calci; in quanto al leone, lo ammazzò, e la volpe fece andare via tutta impaurita. E così il somaro rimase libero.

Domenico Gualandì (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: San Michele. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 200, 1.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 75²; III 160¹. — (*Asia*.) (*Indon*) de Vries, Volksverh. II 382 num. 148; 403 num. 87; Voorhoeve 81 s. num. 21 D.

Altri riscontri: (*RE*) Espinosa III 473—475 num. 249; 475—477 num. 250. — (*SU*) Etnogr. Zbirn. 37/38, 24—26 num. 10. — (*Caucaso*.) (*TT*) Bleichsteiner I, CV s. num. 9. — (*Geo*) Dirr 6—9 num. 2. — (*Min*) Bleichsteiner I, CI num. 4; CIV s. num. 8. — (*Asia*.) (*Ind*) Hertel, Pañca-

tantra 139 num. 2; Hertel, Ind. Märchen 292 s. num. 66; Hēmavijaya, Kathāratnākara I 66—69 num. 24; McCulloch 305 num. 28. — (*Indon*) de Vries, Volksverh. II 219 s. num. 148. — (*Chin*) Woo num. 86 (Folk-Lore 20 [1909], 518).

Areale: Europa meridionale, Asia occidentale, India, Indonesia, Cina.

72. Le tre ochine.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta trè uchini ch' el girèva e mand. 'Camina e camina; agli a 'ncòuntri u lóp, e u i a dét: "Masèv stanòta, si na, a v' magn!,,

Te camina, camina la prima; la a 'ncòuntri un ch' e falcèva la paia, e la i a dét: "Bòn òm, am farés t' una casina? che si na, e lóp u m' magna stanòta!,, [— "Sè!,,]

Camina, camina la sganda; la a tróv un ch' e taièva e fèr, e la i a dét: "Bòn òm, am farés t' una casina? si na, e lóp u m' magna stanòta!,, — "Sè!,,

La tèrza te camina e camina; la 'n a 'ncòuntri nisun, e la giva tra sé: "Ormai u lóp u m' magna!,, e la avòiva una paura che mai. E dap avòi camnè un pò, la a tróv un ch' e taièva e vidri, e la i a dét: "Bòn òm, am farés t' una casina id vidri? si na, stanòta e lóp u m' magna!,, — "Sè!,,

Dap pòch e lóp l' è pas ma la prima: u i a dè un chèlei e u l' a amazè, e pó u s' la è magnè. Ma la sganda l' istès. Ma la tèrza l' istès, ma u 'n a putù ramp e vidri. E la i a dét: "Vli 'v un caldir id lasagni?,, — "Sè!,, Inveci da butèi giò el lasagni, la i a bót giò un caldir d' aqua, e acesé l' è mòrt. La è andè giò s' un curtèl, la i a taiè la pènza e la a trat fura ancòura el da uchini vivi.

C' erano una volta tre ochine che giravano il mondo. Camminano e camminano; incontrarono il lupo, ed esso disse loro: "Nascondetevi stanotte, se no, vi mangio!,,

Cammina, cammina la prima; incontrò uno che falciava la paglia, e gli disse: "Buon uomo, mi faresti una casina? chè se no, il lupo mi mangia stanotte!,, [— "Sì!,,]

Cammina, cammina la seconda; trovò uno che tagliava il ferro, e gli disse: "Buon uomo, mi faresti una casina? se no, il lupo mi mangia stanotte!,, — "Sì!,,

La terza cammina e cammina; non incontrò nessuno, e diceva tra sé: "Ormai il lupo mi mangia!,, e aveva una paura che mai. E dopo aver

camminato un poco, trovò uno che tagliava il vetro, e gli disse: "Buon uomo, mi faresti una casina di vetro? se no, stanotte il lupo mi mangia!,, — "Sì!,,

Dopo poco il lupo passò dalla prima: diede un calcio, e l'uccise, e poi se la mangiò. Alla seconda lo stesso. Alla terza lo stesso, ma non potè rompere il vetro. Ed ella gli disse: "Volete una caldaia di lasagne?,, — "Sì!,, Invece di buttargli giù le lasagne, gli buttò giù una caldaia d'acqua [bollente], e così egli morì. Ella andò giù con un coltello, gli tagliò la pancia e trasse fuori le due ochine ancora vive.

Teresa Arzilli (di anni 12, V-a classe). Domicilio: Serravalle. Luogo di nascita: al Ponte Melini. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 207, 2.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: v. fasc. I, p. 10 num. 2 "Le tre ocarine,, — (RE) Boggs num. 124. — (RW) Laport num. *124 A.

Altri riscontri: v. fasc. I, p. 10 num. 2; fasc. II, p. 8 num. 11; p. 29 s. num. 26; p. 30 num. 27; fasc. III, num. 73—78.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. I, p. 10 num. 2.

73. Le tre ochine.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta trè uchini che el girèva pri e mand. Camina, camina; egli a incòuntri un lóp che u i a dét: "Andèv a masè stanòta, che si na, a v' magni!,,

Camina, camina la pió granda; l' a incuntrè un cuntadòin che e taièva la paia, e la i a dét: "O bòn òm, am fè una casina id paia, che stanòta e lóp u m' vin magnê?,,

Camina, camina la sganda; l' a incuntrè un falignêm che el taièva e lignêm, e la i a dét: "O bòn òm, am fè una casina id lègn, che stanòta e lóp u m' vin a magnê?,,

Camina, camina la tèrza; l' a incòuntri un òm ch' e taièva e vidri, e la i a dét: "O bòn òm, am fè una casina id vidri, che stanòta e lóp u m' vin a magnê?,,

El lóp u i a dè un chêlc at la prima uchina e u s' l' a magnè; pó u i a dè un ênt chêlc at la sganda e u s' l' a magnè; e pó 't la tèrza, ma sta casina la 'n è casca. Una dòn a li dri la i a dét: "O lóp, a vli un piat id lasagni? Aspitè a lé!,, Ma la dòn furba, invici da butèi el lasagni, la i a bót una caldira

d' aqua bulida; e acsé e lóp l' è mòrt. Alòura la uchina l' a tòlt un curtèl e la i a spach la pènza, e l' a tróv el su da surèli. E acsé egli a cmènz andê in gir pri e mand un' énta vòlta.

C' erano una volta tre ochine che giravano per il mondo. Camminano, camminano; incontraròno un lupo che disse loro: "Andatevi a nascondere stanotte, chè se no, vi mangio!,,

Cammina, cammina la più grande; incontrò un contadino che tagliava la paglia, e gli disse: "O buon uomo, mi fai una casina di paglia, chè stanotte il lupo mi viene a mangiare?,,

Cammina, cammina la seconda; incontrò un falegname che tagliava il legname, e gli disse: "O buon uomo, mi fai una casina di legno, chè stanotte il lupo mi viene a mangiare?,,

Cammina, cammina la terza; incontrò un uomo che tagliava il vetro, e gli disse: "O buon uomo, mi fai una casina di vetro, chè stanotte il lupo mi viene a mangiare?,,

Il lupo diede un calcio alla [casina della] prima ochina e si mangiò [l' ochina]; poi diede un altro calcio alla seconda [casina] e si mangiò [l' ochina]; e poi alla terza, ma questa casina non cascò. Una donna lì vicino gli disse: "O lupo, volete un piatto di lasagne? Aspettate là!,, Ma la donna furba, invece di buttargli le lasagne, gli buttò una caldaia d' acqua bollente; e così il lupo morì. Allora l' ochina prese un coltello e gli spaccò la pancia, e trovò le sue due sorelle. E così cominciarono ad andare in giro per il mondo un' altra volta.

Angelina Belluzzi (di anni 11, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 208, 4.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

74. Le tre ochine.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta tre ochine che giravano per il mondo. Mentre giravano, incontrarono il lupo, e il lupo *gli* disse: "Questa notte, se non vi andate a *masare*¹⁾, io vi mangio,,. Venne [la] notte; le tre ochine, per andarsi a *masare*, fecero un lungo cammino. Cammina, cammina la prima; ha trovato un uomo che tagliava la paglia. Allora l' ochina disse a quell' uomo: "Mi fa una casa, se

¹⁾ Nascondere.

no — questa notte mi viene a mangiare il lupo!., L' uomo gliela fece; e stette dentro. Cammina, cammina la seconda; trovò un uomo che tagliava i vetri. Allora l' ochina gli disse: “*Mi fa una casa di vetro, se no — questa notte mi viene a mangiare il lupo!.,* Quell' uomo gliela fece; e stette dentro. La terza ochina trovò un uomo che tagliava il ferro, e gli disse: “*Mi fate una casa di ferro, se no — questa notte mi viene a mangiare il lupo!.,* Quell' uomo gliela fece; e stette dentro.

Venne la notte, e passò il lupo alle prime due case dov' erano dentro le due ochine; le buttò giù le case e le *portò a Roma* [?], e le due ochine se le mangiò. Andò alla terza, ma non la gettò giù. Allora l' ochina andò alla finestra e gli disse: “Lupo, aspettate, chè ho una caldaia di lasagne: ve le getto giù dalla finestra!., Invece delle lasagne era acqua bollita. Allora il lupo aspettò sotto la finestra, e l' ochina gettò giù quella caldaia d' acqua bollita sopra il lupo, e il lupo morì. L' ochina prese un coltello e andò a vedere se era morto; era morto. Allora l' ochina [gli] spaccò la pancia e prese le due ochine, e le portò nel letto; venne giù vicino al lupo, e per non far conoscere che aveva preso le due ochine, ci mise dei sassi e lo cucì. Il lupo risuscitò; aveva una sete *che mai*, e andò a bere nel pozzo che era vicino. Ma l' acqua era nel fondo; si gettò dentro e si affogò.

Fernando Arzilli (di anni 11, IV-a classe); domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 187, 1 “Le tre ochine.,,

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

75. Le tre ochine.

(*Scuola di Serravalle.*)

C' erano una volta tre ochine che andavano in giro per il mondo. Mentre camminavano, incontrarono un lupo che disse loro: “Andatevi a nascondere, perchè altrimenti vi mangio!., Le tre ochine continuarono a camminare. La più grande incontrò un uomo con un biroccino pieno di paglia; l' ochina gliene domandò un po' per farsi la casa. La seconda incontrò uno che andava a vendere i vetri; l' ochina gliene chiese alcuni per farsi

la casa. La terza, poverina, rimasta sola, si mise a piangere. Camminando incontrò un fabbro; l'ochina entrò nella bottega e chiese, se le faceva il favore di farle una casa di ferro, perchè il lupo non la potesse mangiare. Alla notte il lupo andò ferocemente dalle tre ochine. La prima e la seconda casa con un calcio le buttò giù, [e le due ochine se le mangiò]; alla terza [casa] si ruppe il piede e cadde a terra. Allora l'ochina prese una caldaia piena d'acqua bollente e gliela rovesciò sulla testa in modo da farlo morire. Andò poi a vedere se era morto; il lupo era morto. Allora prese il coltellone e gli spaccò la pancia, e liberò le altre due ochine.

Vincenzo Morri (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 203, 1 "Le tre ochine",.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

76. Le tre ochine.

(Scuola di Serravalle.)

C'era una volta tre ochine che andavano in giro per il mondo. Un giorno videro un lupo che disse loro che le voleva mangiare. Camminando incontrarono un uomo che aveva un biroccio pieno di paglia. Una gli si avvicinò e gli disse: "Dammi un po' di paglia, perchè questa notte il lupo mi vuol mangiare!,, L' uomo tanto buono le fece una casa di paglia. Un' altra incontrò un uomo che aveva il legno, si avvicinò e gli disse: "Dammi un po' di legno, se no — il lupo mi vuole mangiare!,, L' altra incontrò un uomo che aveva il ferro, e gli disse: "Dammi un po' di ferro, se no — il lupo mi vuole mangiare!,, L' uomo tanto buono le fece una casa [di ferro]. Sul punto di mezzanotte il lupo arrivò dove erano le case delle tre ochine. Con un vento fece cadere la casa della prima oca, e se la mangiò. Con un altro vento fece cadere la [casa della] seconda, e se la mangiò. Un' altra volta diede un vento alla terza [casa], ma non cadde, e l' oca svelta gli gettò un paiuolo di acqua bollita; e dopo due o tre minuti morì. E con un coltello l' oca gli spaccò la pancia, e scapparono le due ochine; e così il lupo morì.

Bene chi sta,
E chi vuol vedere, che vada là!

Innocenzo Galassi (di anni 11, III-a classe); domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 172, 6.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

77. Le tre ochine.

(*Scuola di Serravalle.*)

C' erano una volta tre ochine che giravano il mondo per trovare fortuna. Nel girare che fecero trovarono il lupo, che disse loro: "Trovatevi la casa, se no — questa sera vi mangio tutte e tre!,, La più grande vide un uomo con un' asse: "Buon uomo, mi fate una casina di legno, chè il lupo mi viene a mangiare?,, E quella di mezzo faceva: "Pla, pla!,, Vide un uomo con il ferro: "Buon uomo, mi fate una casina di ferro, chè il lupo mi mangia?,, E la piccola andava piangendo, e vide un uomo con la paglia, e gli domandò la paglia per fare la casa, perchè il lupo la mangia. Il lupo andò a cercare le ochine, trovò la prima nella casa di legno, fece un vento e gettò giù la casa, e mangiò l' ochina. E così fece con la seconda. E con la terza che aveva la casa di ferro si ruppe il sedere, e le ochine rimasero libere, perchè le aveva mangiate sane.

Alvaro Piva (di anni 9, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: i Casetti. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 180, 10.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

78. Le tre ochine.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta trè uchini che al girêva e mand. Agli a ancòuntre un lóp che u gli a magnè. U i éra una dóna id bòn

còr, la a dét m' e lóp: “Avni sata la finèstra, a v' bót giò al lasagni!,, La dóna, invici da butê giò al lasagni, la i a bót giò un caldir d' aqua bulida. E lóp l' è mòrt. La i a spachè la pènza, la a cavè al trè uchini, la gli a mèsi t' u lèt.

C' erano una volta tre ochine che giravano il mondo. Incontrarono un lupo che le mangiò. V' era una donna di buon cuore [che] disse al lupo: “Venite sotto la finestra, vi butto giù le lasagne!,, La donna, invece di buttar giù le lasagne, gli buttò giù una caldaia d'acqua bollente. Il lupo morì. Ella gli spaccò la pancia, ne cavò le tre ochine e le mise nel letto.

Giulio Arzilli (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 605, 10.

Tipo: Aarne-Thompson num. 124.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 72.

79. Il grillo e la formica.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un grél, che u stèva fra u lèin. La furmiga la i a dét: “Dam un pò d' lèin!,, E grél u i a dét: “Da csa fè?,, — “Pri fèm camisi e mudandi da maridèm!,, E grél u i a dét: “Vu t' spusèm ma mé?,, — “Sè!,, l' a dét la furmiga. Quand l' è stè ch' i è andè at la cisa pri mètsi l' anèl, e grél e casca ma tèra; u s' ramp e ciarvèl. Cla pòra furmiga l' a tnù fê u lót.

C' era una volta un grillo che stava nel lino. La formica gli disse: “Dammi un po' di lino!,, Il grillo le disse: “Per che fare?,, — “Per farmi camicie e mutande da maritarmi!,, Il grillo le disse: “Mi vuoi sposare me?,, — “Sì!,, disse la formica. Quando andarono alla chiesa per mettersi l' anello, il grillo casca per terra; si rompe il cervello. La povera formica dovette fare il lutto.

Antonia Berti (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Poggio. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 161, 6.

Tipo: Aarne-Thompson 2022 (frammento).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 70.

80. Le sorelle nella cassa.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta trè surèli. La su ma la i giva sèmpra: „Ch' u v' purtés vi el dièvli!,,

Un dé l' è pas un òm e u i a dmand: “Vu t' fê l' amòur sa mé?,, E cla ragazza la i a dét: “Sè!,, La è andè vi sa lu. Quand ch' i è stè un pò da langh, e caval e butêva i rag d' e fugh. Quand ch' i è riv a chêsa, i a fat tri dé l' amòur, e pó i s' è spusè. E i è andè só ad ciùura, e [u] i a dét: “A t' dagh cinquêta chêsi da spazê, ma nu va a ché a[t] sta chêsa! I' a i mèt ste fiòur: se t' vè, e fiòur u sa musés., Alòura la è 'ndè la, e la a vèst che u i éra e fugh. Alòura l' è vnù a chêsa u su marid e u i a dét: “Ci andè at cla chêsa?,, — “Na, na, a 'n sa andè!,, — “Sè, sè, ci andè, perchè e fiòur u s' è musi!,, E u la ciapa e la bóta t' e fugh.

L' è 'ndè da la sganda e u i a dét: “Vu t' fê l' amòur sa mé?,, E li la i a dét: “Sè!,, Quand i è stè un pò da langh, e caval e butêva al sfrèzi d' e fugh. Quand i è riv ma chêsa, i a fat l' amòur tri dé, e i s' è spusè. E i è andè só ad ciùura, e u i a dét: “Spaza cinquêta chêsi, ma nu va dròinta quèsta! I' a i mèt un fiòur: se té t' vè, e fiòur u sa masa., Alòura li la è andè, e la i a vèst la su surèla che la brusêva t' e fugh. L' è vnù chêsa e su marid, e u i a dét: “Ci andè at [cla] chêsa?,, — “Na, a 'n sa andè!,, — “Sè, ci andè, perchè e fiòur l' è mas!,, E u la ciapa e la bóta at e fugh.

Alòura l' è 'ndè da la tèrza e u i a dét: “Vu t' fê l' amòur sa mé?,, E li la i a dét: “Sè!,, Quand i è stè un pò da langh, e caval e butêva al sfrèzi d' e fugh. Quand i è riv ma chêsa, i a fat l' amòur tri dé, e i s' è spusè. E i è andè só ad ciùura, e [u] i a dét: “Té spaza stli cinquêta chêsi, ma nu va a[t] sta chêsa! I' a i mèt un fiòur ma la pòrta: se té t' vè, e fiòur u sa musés., Alòura la è andè; prima la i a cavè e fiòur e la l' a mès in frèsch, e pó l' è andè dròinta e la i a vèst al su da surèli che agli éra t' e fugh ch' al brusêva. Alòura la su surèla la i a tòlt una casa e l' a mès dròinta al su da surèli, e la i a dét: “Quand e mi marid u v' pòrta vi, vuièlti gi: “Ti vedo! ti vedo!,,

L' è vnù chêsa u su marid e u i a dét: “Ci andè at cla chêsa?,, — “Na!,, — “Brèva! té t' sarè la mi mai!,, — “Sè, a sa la tu mai! Té pòrtmi sta casa ma la mi ma!,, — “Ma sè!,,

Alòura l' è 'ndè e gli a pòrta ma la su ma, e l' a dét: "Sta casa la m' l' a dèda la vòsta fiòla; l' a dét ch' a i ['n i] guardèva cus' è l' ch' u i è dròinta,, ...

C' erano una volta tre sorelle. La loro mamma diceva loro sempre: "Che vi portasse via il diavolo!,,

Un giorno passò un uomo e le domandò [alla prima sorella]: "Vuoi fare l' amore con me?,, E quella ragazza gli disse: "Sì!,, Ella andò via con lui. Quando furono un poco lontano, il cavallo buttava i raggi di fuoco. Quando erano arrivati a casa, fecero tre giorni l' amore, e poi si sposarono. Ed andarono di sopra, ed egli le disse: "Ti do cinquanta stanze da spazzare, ma non andare qua, in questa stanza! Io vi metto questo fiore: se vi vai, il fiore appassisce,, Allora ella v' andò, e vide che v' era il fuoco. Allora venne a casa suo marito e le disse: "Sei andata in quella stanza?,, — "No, no, non vi sono andata!,, — "Sì, sì, sei andata, perchè il fiore è appassito!,, E la piglia e la butta nel fuoco.

Egli andò dalla seconda e le disse: "Vuoi fare l' amore con me?,, Ed ella gli disse: "Sì!,, Quando furono un poco lontano, il cavallo buttava gli spruzzi di fuoco. Quando erano arrivati a casa, fecero l' amore tre giorni, e si sposarono. Ed andarono di sopra, ed egli le disse: "Spazza cinquanta stanze, ma non andare dentro a questa! Io vi metto un fiore: se tu vi vai, il fiore appassisce,, Allora ella vi andò, e vi vide la sua sorella che bruciava nel fuoco. Venne a casa suo marito, e le disse: "Sei andata in quella stanza?,, — "No, non vi sono andata!,, — "Sì, sei andata, perchè il fiore è appassito!,, E la piglia e la butta nel fuoco.

Allora egli andò dalla terza e le disse: "Vuoi fare l' amore con me?,, Ed ella gli disse: "Sì!,, Quando furono un poco lontano, il cavallo buttava gli spruzzi di fuoco. Quando erano arrivati a casa, fecero l' amore tre giorni, e si sposarono. Ed andarono di sopra, ed egli le disse: "Spazza tu queste cinquanta stanze, ma non andare in questa stanza [qui]! Io vi metto un fiore alla porta: se tu vi vai, il fiore appassisce,, Allora ella v' andò; prima cavò il fiore e lo mise in fresco, e poi andò dentro e vi vide le sue due sorelle ch' erano nel fuoco e bruciavano. Allora la loro sorella apportò una cassa e vi mise dentro le sue due sorelle, e disse loro: "Quando mio marito vi porta via, dite voi: "Ti vedo! ti vedo!,,,

Venne a casa suo marito e le disse: "Sei andata in quella stanza?,, — "No!,, — "Brava! sarai tu mia moglie!,, — "Sì, sono tua moglie! Porta tu questa cassa alla mia mamma!,, — "Ma sì!,,

Allora egli andò e la portò alla mamma di lei, e le disse: "Questa cassa me l' ha data la vostra figliuola; ha detto che io non guardassi che cosa vi fosse dentro,, . . .

Giuseppina Terenzi (di anni 10, III-a classe); domicilio e luogo di nascita: al Ponte. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 182, 5.

Tipo: Aarne num. 311.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 398—412 num. 46. — (RE) Boggs num. 311. — (RR) Schullerus num. 311. — (GSF) Hackman, Kat. num. 311. — (GN) Christiansen num. 311; suppl. num. 311. — (GI) Sveinsson num. 311. — (FF) Aarne, Finn. num. 311; Finn. Erg. I num. 311. — (FE) Aarne, Estn. num. 311. — (FLiv) Loooris num. 311. — (FL) Qvigstad, L. M.- u. Sv. num. 311. — (FM) Honti num. 311.

Altri riscontri: (CI) Béaloideas 2 (1929), 213—215 = 223 num. 3. — (RI) Causa 39—44 “L’ Orco „; 83—90 “Barba-blu „; Zanazzo 227—236 num. 32; La Sorsa I 282—284 num. 21; II 275—281 num. 32. — (GG) Jungbauer 32—34 num. 8. — (GSF) Hackman, Sagor I 80—82 num. 55 (4 versioni); Allardt I 124 s. num. 91; 125 s. num. 92. — (Let) Šmits III 104—127 num. 7 (15 versioni); VIII 278—281 num. 13, 14. — (SR) Zelenin, Vjatsk. 69 s. num. 16; Karnachova num. 3; Nikiforov A num. 19; B num. 16 a. b. — (SU) Levčenko II 510—512 num. 574. — (FE) Kunder 98—103. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. II 40—43 num. 23. — (FSyr) Wichmann 64—68 num. 22; 68—70 num. 23; Nyelvt. Közl. 44 (1915/17), 457 s. num. 62. — (FM) Kálmány, Szeg. n. II 122 s. num. 4; (cf. Hagym. II 70—74 num. 10). — (Zig) Aichele 243—246 num. 57. — (America.) (Neg) Parsons, Sea Islands 47—49 num. 34 I. II.

Areale: tutta l’ Europa, Palestina, India, Africa centrale, Stati Uniti, Groenlandia.

La versione più antica conosciuta: Charles Perrault, Barbe-bleue (Francia, 1697: Bolte-Polívka I 404).

81. La casa della Madonna.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta dó burdil, un masti e una fèmnna, ch’ u i éra mòrt la su mama. U su ba l’avòiva spusè un’ énta, e ma chi burdil la ’n i vlòiva vòida. La i a dét: “Ó via i’, ó via lòu!,, Alòura i burdil i a dét: „Andém vi, ba, ma! però a vlém una sachèta id sèmlì,,. Alòura u su ba u gli a dè, e i burdil i è ’ndè vi. Ma la strèda i strasnèva el sèmlì pri cnasa quand i vlòiva arturnè a chèsà; ma u i éra e vènt, u gli a pòrt vi tót.

U s’ è fat a m’ i puvròin nòta. La strèda i ’n la savòiva d’ arturnè a chèsà. I a vèst un lumòin at una macia, e i a dét: “Sicur che quèsta l’ è la nòsta chèsà!,, Camina e camina dri ma cu lum. Finalmènt i è riv e i a busè ma la pòrta id chèsà; nisun i a ’vèrt. Alòura i è aintri. U i éra da magnè pri dó, dó litòin, una stètua id gès at un cantòun. E l’ éra la Madunòina ch’ la i preparèva sèmpri da magnè e durmì a m’ i puvròin. I è stè a lé fina ch’ i éra grand; dap i è ’ndè vi. I a vèst che la su chèsà u la purtèva vi i ang’li e la Madunòina.

C' erano una volta due fanciulli, un maschio e una femmina, la cui mamma era morta. Il loro babbo aveva sposato un' altra, ed essa non voleva vedere quei fanciulli. Gli disse [al marito]: "O via io, o via loro!,, Allora i fanciulli dissero loro: "Andiamo via, babbo, mamma! però vogliamo un sacchetto di semole,,. Allora il loro babbo lo diede loro, e i fanciulli andarono via. Sulla strada trascinavano le semole per riconoscerla quando volessero ritornare a casa; ma c' era il vento, e le portò via tutte.

Si fece ai poverini notte. La strada non la sapevano per ritornare a casa. Videro un lumicino in una macchia, e dissero: "Sicuro che questa è la nostra casa!,, Camminano e camminano dietro a quel lume. Finalmente arrivarono e bussarono alla porta di casa; nessuno aprì loro. Allora entrarono. V' era da mangiare per due, due lettini, e una statua di gesso in un canto. E l' era la Madonnina che preparava loro sempre da mangiare e da dormire ai poverini. Stettero là fino a quando erano grandi; poi andarono via. Videro che la loro casa la portavan via gli angeli e la Madonnina.

Maria Conti (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Tra il 20 e il 25 giugno 1927.

Manoscritto: 141, 8.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. III, num. 82. — (*Asia.*) (*Fil.*) Fansler 295—301. 442 num. 40.

Areale: Spagna (?), Italia, isole Filippine.

82. La casa della Madonna.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una dònna sa dó burdil: una dònna e un masti. Un dé camnand at una macia i a vést una chêsa. I è 'ntrè; dròinta u i éra una têvla parcêda apòsta pri lòu. I s' mèt a magnê, e la nòta l' istès. Un dé l' è vnù un animêl sa sèt tèsti. A ma chêsa u i éra s' na cla burdèla. L' a 'vù pavura; e st' animêl u i a dét: "Nu avi pavura; basta che a gni géva che a sa vnù i',,. La burdèla invici, pri nu fê magnê u su fradèl e la su ma, la gli a dét. E alòura i è andè vi. I a vést che cla chêsa u la purtêva vi quatre ang'li e la Madunòina.

C' era una donna con due ragazzi: una femmina e un maschio. Un giorno camminando in una macchia videro una casa. V' entrarono; dentro c' era una tavola apparecchiata apposta per loro. Si mettono a mangiare, e la notte lo stesso. Un giorno venne un animale con sette teste. In casa non c' era che quella ragazza. Ebbe paura; e quest' animale le disse: "Non abbiate paura; basta che non diciate loro che sono venuto io,,. La ragazza

invece, per non far mangiare il suo fratello e la sua mamma, lo disse loro. E allora andarono via. Videro che quella casa la portavan via quattro angeli e la Madonnina.

Santina Zonzini (di anni 9, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: al Ponte. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 642, 3.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale: v. la novellina precedente.

83. Fultino e la strega.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta una ma e un burdèl che u s' ciamèva Fultòin. Ste burdèl l' andèva a scòla. L' a vést un pòir, l' è 'ndè in cima. Dap l' è vnù ulta una striga e la i a dét: "Fultòin, bótmi giò una pirdòina!,, — "Na, vécia malidèta, tu m' mèt at la sachèta!,, Finalmènt u gli a bóta giò. "Fultòin, vimmila còia só!,, — "Na, vécia malidèta, tu m' bót at la sachèta!,,

L' è andèd giò, e la l' a bót at la sachèta. La l' a pòrt ma chèsa e la l' a lighèd m' una gamba 'd la tèvla. A lì dri u i éra e casèt; l' a tòlt la curtèla e l' a taiè la còrda, e l' è scap vi id cursa.

Dap l' ariva a chèsa cla vécia, e l' a dét: "Brót bòia, u m' è scap vi!,, Dap cla vécia la è 'ndè la carità da cla dònà. "Fala vnì qua só, che a gli a dém la carità!,, I a ciap at un bastoun e i a tachè a bòti. Cla pòra vécia la è 'ndèda vi pésta d' el bòti che l' a 'vù.

Bèn chi sta, bèn chi va,

Chi vò vòida, ch' i vaga la!

C' erano una volta una mamma e un ragazzo che si chiamava Fultino. Questo ragazzo andava a scuola. Vide un pero, vi andò in cima. Dopo venne una strega e gli disse: "Fultino, buttami giù una perina!,, — "No, vecchia maledetta, tu mi metti nella sacchetta!,, Finalmente gliela buttò giù. "Fultino, vieni a raccogliermela!,, — "No, vecchia maledetta, tu mi butti nella sacchetta!,,

Egli andò giù, e lei lo buttò nella sacchetta. Lo portò a casa e lo legò a una gamba della tavola. Di vicino c' era il cassetto; egli prese il coltello e tagliò la corda, e scappò via di corsa.

Dopo arriva a casa quella vecchia, e disse: "Brutto boia, mi è scappato via!,, Allora quella vecchia andò da quella donna [a chieder] la

carità. “Falla venire quassù, che gliela diamo la carità!,, Pigliarono un bastone e le diedero un carico di botte. Quella povera vecchia andò via pesta delle botte che aveva avute.

Bene chi sta, bene chi va,
Chi vuol vedere, che vada là!

Maria Morri (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 592, 1.

Tipo: Aarne-Thompson num. 327 C.

Monografia: v. fasc. II, p. 53 num. 43 “Tribgino e il mago,,.

Liste di riscontri (tipi Aarne num. 327 A, Aarne-Thompson num. 327 C ed Aarne num. 1121): v. fasc. II, p. 53 num. 43. — (RE) Boggs num. 327 A. — (RW) Laport num. 327. 327 A. *G. — (GI) Sveinsson num. 327 A. C.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 53 s. num. 43 e p. 39 s. num. 34 “Pignichirillo,,. — (SC) Polívka, Súpis IV 188—195 num. 91. — (Asia.) (Fil) Fansler 279—285. 441 num. 36. — (America.) (Neg) Parsons, Sea Islands 83—88 num. 74.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 54 num. 43.

84. Cappuccetto rosso.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta una bambina che si chiamava Cappuccetto rosso. Un giorno la sua mamma le aveva dato un panierino con dentro delle focaccine per portarle alla sua nonna ammalata. Cappuccetto rosso partì e passò dietro un bosco, dove vide un lupo e gli disse: “Insegnami la strada più corta!,,

E il lupo rispose: “Prendi quella strada, ed io prenderò quest' altra!,,

E le aveva indicato la più lunga.

Allora il lupo si mise a correre, e arrivò prima di Cappuccetto. Bussò alla porta della nonna, che rispose: “Chi è?,,

“Sono Cappuccetto rosso!,, rispose il lupo.

“Tira la *marletta* ¹⁾!,,

E il lupo la tirò ed entrò. Quando fu entrato, mangiò la nonna, prese la cuffia e si mise a letto.

Dopo poco arrivò Cappuccetto rosso e bussò. Il lupo la fece entrare, e quando fu nella camera, le fece posare il panierino sul tavolo e le disse: “Spogliati e vieni nel letto!,,

¹⁾ Il saliscendi.

Cappuccetto si spogliò e andò nel letto. Quando fu nel letto, vide un pelo lungo e disse: “Nonna, che pelo lungo hai!,,
 E lui le disse: “E fatto per aver più caldo!,,
 “Nonna, che gambe hai!,,
 E lui ripeté: “Sono fatte per correr meglio!,,
 “Nonna, che denti lunghi hai!,,
 E il lupo riprese: “Sono fatti per mangiarti meglio!,,
 Il lupo prese Cappuccetto e se la mangiò.

Edgardo Giacomini (di anni 10, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 198, 1.

Tipo: Aarne num. 333.

Monografia, liste di riscontri: v. fasc. II, p. 35 s. num. 30 “Cappuccetto rosso,,.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 36 num. 30 e 31; p. 56 num. 45; fasc. III, num. 85 e 86.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 36 num. 30.

85. Cappuccetto rosso.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta una dònna e u su fiul. Alòura la l' manda a tò la cavala. Alòura l' ancòuntra u lóp e u i dis: “Du ch' t' vè?,, — “A vagh a tò la cavala., — “Quand t' vin a chêsa, ciud la finèstra e vin durmì sa mé!,,

E l' ariva ma chêsa u lóp e busa ma la pòrta, e 'l dis: “pum, pum!,, L' arspand la dònna: “Chi è?,, E u lóp el dis: “E el nòst Capucin ras!,, E l' òintra at chêsa e magna la dònna.

L' ariva e fiul e dis: “pum, pum!,, U lóp el dis: “Chi è?,, E e fiul l' arspand: “L' è el nòst Capucin ras!,, E l' òintra at chêsa, e va só ad ciòura, e 'l ciud la finèstra, e va durmì s' u lóp; e u i cmòinza a di: “T' è dó uc lêrgh, t' è un pòil langh!,,

Alòura u lóp u l' magna. U sta só e l' irva la finèstra, e va giò 't la cuscina, e u i éra da ciambèli, e magna anche quèli. E alòura u sciòpa, e e bóta fura la dònna viva e anche e fiul.

C' erano una volta una donna e il suo figliuolo. Allora ella lo manda a prender la cavalla. Allora l' incontra il lupo e gli dice: “Dove vai?,, — “Vado a prender la cavalla., — “Quando vieni a casa, chiudi la finestra e vieni a dormire con me!,,

E il lupo arriva a casa e bussa alla porta, e dice: “pum, pum!,, Risponde la donna: “Chi è?,, E il lupo dice: “È il nostro Cappuccetto rosso!,, Ed entra in casa e mangia la donna.

Arriva il figliuolo e dice: “pum, pum!,, Il lupo dice: “Chi è?,, E il figliuolo risponde: “È il nostro Cappuccetto rosso!,, Ed entra in casa, e va su al di sopra, e chiude la finestra, e va a dormire col lupo; e gli comincia a dire: “Hai due occhi larghi, hai il pelo lungo!,,

Allora il lupo lo mangia. Si alza ed apre la finestra, e va giù nella cucina, e v' erano due ciambelle, e mangia anche quelle. E allora scoppia, e butta fuori la donna viva e anche il figliuolo.

Antonio Santi (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Marignano (nel Regno, provincia di Forlì; ha imparato la novellina dal babbo). Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 204, 1 “Una donna e suo figlio,,

Tipo: Aarne num. 333.

Monografia, riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 84.

86. Cappuccetto rosso.

(*Scuola di Serravalle.*)

“Capucèt ras, va t' e chêmpl!,, Dap Capucèt ras l' è 'ndè e l' a 'ncòuntri u lóp. Capucèt ras u 'n s' arisghêva. U i dis u lóp: “Té, Capucèt ras, tò só tót cli mòilli ch' u i è!,, — “Ma che mòilli, che i' a vagh d' la mi zèia!,,

U lóp, invici d' andê da la su zèia, l' è 'ndè at u lèt d' la nòna id Capucèt ras. La nòna la i éra at u lèt, e u lóp l' a magnè la nòna id Capucèt ras.

Dap l' è 'ndè só anche Capucèt ras. L' è 'ndè at u lèt anche lu. Dap u lóp l' a magnè anche Capucèt ras.

Dap l' a vést e ba id Capucèt ras. U l' a mazè [u lóp]. L' è scap Capucèt ras e la nòna. L' a dét Capucèt ras: “A lé, a lé, nun a sém scap!,,

“Cappuccetto rosso, va nel campo!,, Allora Cappuccetto rosso andò e incontrò il lupo. Cappuccetto rosso non s' arrischiava. Gli dice il lupo: “Cappuccetto rosso, raccogli tutte quelle mele che ci sono!,, — “Ma che mele, vado da mia zia!,,

Il lupo, invece d' andare dalla zia di lui, andò nel letto della nonna di Cappuccetto rosso. La nonna era nel letto, e il lupo mangiò la nonna di Cappuccetto rosso.

Dopo andò su anche Cappuccetto rosso. Andò nel letto anche lui. Allora il lupo mangiò anche Cappuccetto rosso.

Allora lo vide il babbo di Cappuccetto rosso. Ammazzo [il lupo]. Scapparono Cappuccetto rosso e la nonna. Cappuccetto rosso disse: "Ecco, ecco, noi siamo scappati!,,

Primo Zafferani (di anni 9, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Cinque Vie. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 603, 1.

Tipo: Aarne num. 333.

Monografia, riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 84.

87. Maria e il lupo.

(*Scuola di Serravalle.*)

C'era una volta Maria che voleva la merenda per andare nell'asilo. Domandò alla mamma: "Mamma, vado a prendere la padella dallo zio lupo?,, La mamma le disse: "Va pure!,,

E Maria andò dallo zio lupo: "Zio lupo, mi dai la padella per cuocere le frittate? Ti porto un fiasco di vino e due o tre frittate!,,

Allora tutta contenta portò la padella alla mamma. —

Maria portò il fiasco di vino allo zio lupo, e due o tre frittate; ogni passo beveva il vino e mangiava una frittata. Vide una vacca che cacava: le parò il piatto; vide un cavallo che pisciava: gli parò il fiasco.

Arriva alla casa dello zio lupo, che le disse: "Posalo sulla tavola!,,

Il lupo andò a mangiare le frittate: vide la merda; andò a sentire il vino: sentì piscio. Andò sulla strada a vedere se c'era la Maria; le fece un urlo e le disse: "Questa notte ti vengo a mangiare!,,

Maria appena arrivata a casa disse alla mamma: "Mamma, lo zio lupo questa notte mi viene a mangiare!,, — "Non piangere: chiuderò tutti i buchi!,, — Ma si scordò di chiudere il buco del camino.

Il lupo passò giù nel camino: "Mariolina, sono ai piedi! — Mariolina, sono alla bocca!,,

La mattina la mamma *gli* disse al lupo: : "Lupo, ti cambio la camicia?,, Il lupo disse di sì. La mamma prese un coltello e lo spaccò nella pancia, e Maria riuscì.

Francesco Montironi (di anni 9, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 629, 3.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. I, p. 11 num. 3 "La Rosina e il Mago,,; fasc. II, p. 56 s. num. 46 "Caterina e il lupo,,; p. 58 num. 47 "Caterina e il lupo,,. — (RI) Pitre, *Novelle pop. toscane* 243—245 num. 48.

Areale: Italia (sola ?).

88. Giovanni e la rana.

(Scuola di Serravalle.)

"Rina, rana!,,
— "Chi m' èma?,,
"G'van ch' u t' èma!,,
— "Tènt, s' u m' èma, a l' amarà,
Pri mi spòus a 'l farà!,,

"Rina, rana!,,
— "Chi mi chiama?,,
"Giovanni che t' ama!,,
— "Tanto, s' egli m' ama, l' amerò,
Per mio sposo lo farà!,,

Giovannina Montanari (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 591, 3.

Tipo: Aarne num. 402 (frammento).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 58 "Michelino e la rana,,.

89. La ragazza e il mago.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un òm. L' avòiva da fiòli. Un dé l' andèva a la fira; u i a dét cus' è l' ch' al vò. La pió granda la vlòiva e vistid, la pió znòina la vlòiva la ròsa. Alòura e va la

fira; pina che l'è arvêd, e fa tót al su spòisi. Dap e va cumprê la ròsa; el circa, un la pò truvê: un v'è l'. Alòura finalmènt ch'el tróv' un bèl òrt pin id fiur. Alòura e va ulta 't l'òrt pianin pianin. Alòura u i éra un mègh ch'el durmiva sata una piènta 'd l'òrt. Dap u si svégia e u i dis: "Vu arubê la ròba t'è mi órt?,, — "A i a la mi fiòla znòina ch'la vò una ròsa!,, — "Purtèm la vòsta fiòla da mé!,, — "Sè!,,

U gli a pòrta a la só. Alòura, apina chiariva, i a vést una tèvla parcêda. I s' mèt giò m' la tèvla, e i taca magnê. Dap e ba id cla pòra fiòla [e va vi], e ma li u i taca stê lé.

Alòura un dé la va truvê i su; e la su surèla granda, pina ch' [la] l' a vést, l' avòiva un' anvidia che mai. Alòura la 'rtòurna da che mègh.

Dap e su ba u l' è 'ndêd a truvê. U i a dét che la vaga chêsa, che s' la andêva, dis che u i cumprêva al schêrpi, e vistid s' la landa d' u sòul. E li l' a dét che la 'n vlòiva andê. E u i a dét: "A t' dagh cèint frêch., ...

C' era una volta un uomo. Egli aveva due figliuole. Un giorno egli andava alla fiera, e chiese loro che cosa volevano. La più grande voleva il vestito, la più piccola voleva la rosa. Allora egli va alla fiera; appena arrivato, fa tutte le sue spese. Dopo va a comprare la rosa; cerca, non la può trovare: non c' è. Allora finalmente trova un bel giardino pieno di fiori. Allora egli entra nel giardino pianino pianino. Allora v' era un mago che dormiva sotto una pianta dell' orto. Dopo questi si sveglia e gli dice: "Vuoi rubare la roba nel mio giardino?,, — "Ho la mia figliuola piccola che vuole una rosa!,, — "Portatemi la vostra figliuola da me!,, — "Sì!,,

E gliela portò lassù. Allora, appena spuntava il giorno, videro una tavola apparecchiata. Si mettono alla tavola, e cominciano a mangiare. Poi il babbo di quella povera ragazza va via, e a lei tocca di stare là.

Allora un giorno ella va a trovare i suoi; e la sua sorella grande, appena l' ebbe veduta, ebbe una invidia *che mai*. Allora ella ritorna da quel mago.

Poi il suo babbo l' andò a trovare. Le disse che andasse a casa, perchè se ci andava, disse che le comprerebbe le scarpe e il vestito colla fetta del sole. E lei gli disse che non vi voleva andare. E lui le disse: "Ti do cento lire,, ...

Agostino Marcucci (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita:

Manoscritto: 589, 1.

la Fiorina. Il 28 giugno 1929.

Tipo: variazione del tipo Aarne 425 C (manca la parte finale).

Monografie: W. R. S. Ralston, *Beauty and the Beast*, *The Nineteenth Century* 4 (1878), 990—1012; E. Tegethoff, *Studien zum Märchen-*

typus von Amor und Psyche, Bonn u. Leipz. 1922 (= Rhein. Beitr. u. Hülfsh. z. germ. Philol. u. Volksk. 4).

Liste di riscontri (La Belle et la Bête): Bolte-Polívka II 241—245 num. 88; Cosquin II 219—221 num. 63. — (RE) Boggs num. 425 C. — (GG) Plenzat num. 425 C (?). — (GV) De Meyer num. 425 C. — (GSF) Hackman, Kat. num. 425 C. — (GN) Christiansen num. 425 ABC (?); suppl. num. 425 (?). — (FF) Aarne, Finn. num. 425 C (?); Finn. Erg. I num. 425 C (?). — (FE) Aarne, Estn. num. 425 C (?). — (FM) Honti num. 425 C.

Altri riscontri (La Belle et la Bête): (RI) Causa 337—353 "Belinda e il Mostro"; Rossi 134¹ num. 14; Zanazzo 178—191 num. 27. — (GG) Zaunert 188—194. — (GSF) Hackman, Sagor I 150—152 num. 70, 1. 2; Allardt I 214—216 num. 142. — (Let) Cf. Šmits IV 412—471 num. 44—50. — (SR) Černyšov, Skaz. komiss. 1927, p. 17 num. 13. — (SC) Kubín-Polívka, Podkrkon. v. 245—248 num. 185; 428 num. 185; Tille, Soupis I 550—566. — (FL) Halász V 175—179 num. 84. — (FM) Ipolyi 220—224 num. 33; 224—228 num. 34. — (Asia.) (SR) Gorodcov II num. 18. — (Fil) Fansler 301—303 num. 41.

Areale: tutta l' Europa, Siberia, isole Filippine, Brasile.

La versione più antica conosciuta: Madame Villeneuve, Contes marins ou la jeune Américaine (Francia, 1740: Bolte-Polívka II 242 s.).

90. La pelle della vecchia.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un òm ch' u i éra mòrt la mai. La varghèta 'd la su mai la i éra bòna s' na m' la su fiòla. Dap la su fiòla la vlòiva tré vistid: un culòur d' u sòul, un ènt culòur d' li stéli, e un culòur d' e mêt, e una barchèta ch' la andés pri mêt e pri tèra. Lu u i a fat nicòsa. E dap un dé u su ba l' è 'ndè a lavurè, e li l' a ciap só e la i è andè vi. La è pasa t' un fòs, la vid ch' u i éra un véc ch' u scurghiva una vécia. E li la i a dét: "Bòn véc, am dé v' cla pèla 'd vécia?,, — "Na, perchè ci tròpa bèla!,, E li la i a dét: "Dêm!a, dêm!a!,, E lu infinalmènt u gli a dè. Dap la l' a mèsa e la è 'ndè t' un paiòis a i urli: "Chi vò la pulinèra, chi vò la pulinèra?,, U i éra un ragaz e la su ma. [Lu] u i a dét: "Ma, a la tuléma nun?,, E la su ma la i a dét: "Sè!,, Dap i la i a tòlta e i l' a mèsa durmì s' i pól.

Una vòlta i a fat una vègia da bal. La i a dét: "Sgnòur padròun, a vènga anche i'?,, Lu u s' lavèva; u i a dét: "Sta zéta, 'd la pasiòun a trari u scaldòin!,, Dap la sòira lu l' è 'ndè,

e la i è 'ndè anche li. [Dap i dmandêva: "Vó andù sté v'?, — "I a stagh t' un paiòis Tira-Scaldòin!,,] Dap la a fat dó bal, e pu l' è 'ndè a chêsa.

Dap i n' a fat un' énta, e li la i a dét: "Sgnòur padròun, a vènga anche i'?, E lu u i a dét: "Sta zéta, 'd la pasiòun a trari u scupèt!,, Dap la sòira lu l' è 'ndè; anche li la è 'ndè. Dap i dmandêva: "Vó andù sté v'?, — "I a stagh t' un paiòis Tira-Scupèt!,,

Dap i n' a fat un' énta. La i a dmand: "Sgnòur padròun, a vènga anche i'?, — "Sta zéta, 'd la pasiòun a trari s' palèt!,, Dap la sòira lu l' è 'ndè; anche li la è 'ndè. Dap i i a dét: "Vó andù sté v'?, — "I a stagh t' un paiòis Tira-Palèt!,,

Lu u s' è malè, e li la l' a guarì. Dap lu u l' a spusè cla vécia che l' éra una bèla ragazza.

C' era una volta un uomo la cui moglie era morta. L' anello di sua moglie non era buono che per la sua figliuola. Poi la sua figliuola voleva tre vestiti: uno color del sole, un altro color delle stelle, e uno color del mare, e una barchetta che andasse per mare e per terra. Lui le fece ogni cosa. E poi un giorno il suo babbo andò a lavorare, e lei prese [tutto quello] e andò via. Passò per un fosso, e vide che v' era un vecchio che scorticava una vecchia. E lei gli disse: "Buon vecchio, mi date quella pelle di vecchia?,, — "No, perchè sei troppo bella!,, E lei gli disse: "Datemela, datemela!,, E lui finalmente gliela diede. Poi ella se la mise e andò in un paese a urlarvi: "Chi vuole la pollinaia, chi vuole la pollinaia?,, V' erano un ragazzo e la sua mamma. Esso le disse: "Mamma, la prendiamo noi?,, E la sua mamma gli disse: "Sì!,, Poi la presero e la misero a dormire coi polli.

Una volta si fece una veglia da ballo. Lei gli disse: "Signor padrone, ci vengo anch' io?,, Lui si lavava; le disse: "Sta zitta, dalla passione che ho ti tirerei lo scaldino!,, Poi la sera lui vi andò, ed ella vi andò anche lei. [Poi le domandavano: "Dove state voi?,, — "Io sto in un paese chiamato Tira-Scaldino!,,] Poi fece due balli, e poi andò a casa.

Poi se ne fece un' altra [veglia], e lei gli disse: "Signor padrone, ci vengo anch' io?,, E lui le disse: "Sta zitta, dalla passione che ho ti tirerei lo scopetto!,, Poi la sera lui vi andò; anche lei vi andò. Poi le domandavano: "Dove state voi?,, — "Io sto in un paese chiamato Tira-Scopetto!,,

Poi se ne fece un' altra [veglia]. Lei gli domandò: "Signor padrone, ci vengo anch' io?,, — "Sta zitta, dalla passione che ho ti tirerei questo paletto!,, Poi la sera lui vi andò; anche lei vi andò. Poi le dissero: "Dove state voi?,, — "Io sto in un paese chiamato Tira-Paletto!,,

Lui si ammalò, e lei lo guarì. Poi lui sposò quella vecchia che era una bella ragazza.

Secondo Fiorini (di anni 9, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Ciarulla. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 170, 7.

Tipo: Aarne num. 510 B.

Monografia: M. R. Cox, *Cinderella*, London 1893 (= Publications of the Folk-Lore Society 31).

Liste di riscontri: Bolte-Polívka II 45—56 num. 65. — (RE) Boggs num. 510 B. — (GG) Plenzat num. 510 B. — (GSF) Hackman, Kat. num. 510. — (GN) Christiansen num. 510 B; suppl. num. 510. — (FF) Aarne, Finn. num. 510 B; Finn. Erg. I num. 510 B. — (FLiv) Loorits num. 510 B. — (FM) Honti num. 510 B.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 91. — (CI) Béaloideas 2 (1930), 333—338; 368—371. — (RC) (Cf. Ferrer 103—110.) — (RI) Causa 277—288 “Pelle d’Asino”, de Giacomo II 250—267 num. 13; Zanazzo 147—162 num. 24; (cf. La Sorsa II 187—190 num. 6); di Francia I 111—115 num. 7; (cf. Folklore 7 [1921], num. 4, p. 30—33). — (GSF) Hackman, Sagor I 211 s. num. 81, 23; Allardt I 302—306 num. 176. — (Let) Šmits VI 115—155 num. 7 (31 versioni). — (SR) (Cf. Zelenin, Permsk. 371—375 num. 67); Smirnov I 185—187 num. 33; II 675—677 num. 252; 683—686 num. 254; Sarat. etn. sb. 1 (1922), 269 num. 20a; Cernyšov V num. 86; Karnauchova num. 76; Nikiforov B num. 28. — (SRW) Arch. Soc. Geogr. R. A 209 II 6 s. — (SU) Arch. Soc. Geogr. R. D 6, 4, 77—92 num. 16; D 10, 32—57 num. 37; 101—105 num. 43. — (SB) Deržavin II 31—33 num. 19. — (FF) Kettunen II 18—25 num. 6. — (FE) (Cf. Eisen, Esiwan. warandus³ 55 s. num. 38.) — (FL) Halász V 183—194 num. 88. — (TČ) (Cf. Anderson, Ciuv. num. 36.) — (Asia.) (Gre) Dawkins 445—447 num. 2.

Areale: tutta l’ Europa, Asia Minore, Siria, India, Giappone, isola San Maurizio, Africa centrale, Brasile.

La menzione più antica conosciuta: Noël du Fail, *Propos rustiques et facétieux*, chap. 5 (Francia, 1547: Bolte-Polívka II 50).

91. Maria di legno.

(Scuola di Serravalle.)

C’ era una volta una ragazza che stava male. Il suo babbo le disse: “Che cosa vuoi per guarirti?”, — “Voglio un vestito di seta col mare e molti pesci dipinti!”,

Il babbo andò alla città vicina e comprò il vestito, ma la ragazza non si guarì. “Cosa vuoi ancora?”, E la figlia: “Voglio un vestito colla luna e le stelle!”,

E il babbo andò a comprarle il vestito colla luna e le stelle, ma anche questo non la fece guarire; e volle dal suo babbo

un vestito col sole ricamato e con tanti campanellini d' oro, e una bamboccia di legno.

Si mise dentro alla bambola coi suoi tre vestiti, e andò in cerca del figlio del re. Arrivata alla reggia, chiese, se la prendevano per serva, e fu accettata per lavare i piatti e pulire la cucina.

Una sera c' era una festa da ballo, e il principe andò in cucina per farsi pulire gli stivali. "Vengo anch' io, signor padroncino?,, disse Maria. — "Se non stai zitta, ti tiro lo stivale!,, rispose il principe.

Appena cominciata la festa, Maria andò nella sua camera, uscì dalla bambola di legno, si mise il vestito colla luna e le stelle e andò a ballare. Il figlio del re, vedendo quella bella ragazza, s' innamorò. Maria, passata mezzanotte, sparì, ritornò a casa e rientrò nella sua bamboccia di legno.

Il principe fece altre due feste per rivederla, e lei vi andò sempre: una volta col vestito col mare e coi pesci, un' altra volta con quello del sole; ma a mezzanotte spariva sempre.

Il figlio del re si ammalò dalla passione, e nessun medico fu buono a guarirlo. Un giorno Maria volle preparargli la zuppa, e dentro ci mise un anello ch' egli le aveva regalato in una festa. Quando il principe lo trovò, volle che chiamassero Maria; e lei prima si andò a mettere uno dei suoi vestiti belli, poi andò su in camera. Il principe, quando la vide, si guarì subito; e poco dopo si sposarono.

Alessandro Morri (di anni 8, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 630, 1 "Maria di legno,,

Tipo: Aarne num. 510 B.

Monografia, riscontri, areale, menzione più antica conosciuta: v. la novellina precedente.

92. La pulce.

(Scuola di Serravalle.)

Un giorno un re si trovò una pulce in un braccio. Allora la mise dentro in una scatola e le dava da mangiare l' insalata. Quella pulce diventò grossa come un bue, e scoppiò. [Il re] le levò la pelle e mandò gli editti, dove c' era scritto sopra: "Chi

indovina, di che cosa è quella pelle, avrà la figlia del re in isposa „. Un giorno arrivò un mostro che l' indovinò; allora prese la figlia del re e la portò in una selva, dove c' era una casa di ossa. Quel mostro andò a prendere la legna per cuocere un bambino da mangiare. Allora la figlia del re si mise alla finestra, piangendo. Di là passò una donna che le domandò, che cosa aveva fatto. Allora la figlia del re le raccontò tutto. Quella donna le disse: “Vieni con me! „. La figlia del re scese per la finestra e seguì quella donna. Il mago, appena viste, si diede a inseguirle. Allora la figlia del re e quella donna si rifugiarono in una torre. Quella donna aveva un figlio che si chiamava Tira-Freccie, il quale gli tirò una freccia — non lo prese, ma con la seconda lo uccise. Tira-Freccie portò al re la sua figlia sana e salva; la ebbe per isposa, e ebbe anche la corona di re.

Vincenzo Selva (di anni 11, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 215, 1 “La pulce „.

Tipo. Questo racconto è una combinazione tradizionale di due tipi indipendenti: 1) La pelle della pulce (Aarne num. 621); 2) Sei compagni passano per tutto il mondo (Aarne num. 513 A).

1. La pelle della pulce.

Tipo: Aarne num. 621.

Monografia: E. Cosquin, *Les contes indiens et l' Occident*, Paris 1922, p. 529—557.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka III 483—486 num. 212. — (RE) Boggs num. 621. — (RR) Schullerus num. 621. — (GV) De Meyer num. 621. — (GSF) Hackman, Kat. num. 621. — (GN) Christiansen num. 621. — (FF) Aarne, Finn. num. 621; Finn. Erg. I num. 621. — (FE) Aarne, Estn. num. 621. — (FLiv) Loozits num. 621. — (FL) Qvigstad, L. M.- u. Sv. num. 621. — (Asia.) (Indon) de Vries, Volksverh. II 365 num. 115; 407 num. 196; Voorhoeve 145 num. 125.

Altri riscontri: (RE) Espinosa I 54 s. num. 10; Cabal 15—19.— (RI) Zanazzo 41—46 num. 6. — (GSF) Hackman, Sagor I 368—370 num. 140 (7 versioni). — (Let) Šmits VIII 404 s. num. 24; Boehm-Specht 141—143 num. 23. — (SC) Kubín-Polívka, Podkrkon. v. 294 s. num. 202; 432 num. 202; Polívka, Súpis IV 430—433 num. 117. — (SB) Arch. Soc. Geogr. R. D I 9 b 15—17. — (FF) Löwis 62—64 num. 17. — (FM) (Cf. Kálmány, Hgyom. II 70—74 num. 10.) — (TT) Vasiljev 142—146 num. 46. — (TC) Nikoljskij 95, 195—197. — (Asia.) (Indon) de Vries, Volksverh. II 105 s. num. 115.

Areale: tutta l' Europa, Indonesia, Africa settentrionale, Chile.

La versione più antica conosciuta: Giambattista Basile, *Il Pentamerone* I 5 (Italia, 1636).

2. Sei compagni passano per tutto il mondo.

Tipo: Aarne num. 513 A.

Monografia (tipi Aarne num. 513 A e 513 B): E. Cosquin, *Les contes indiens et l'Occident*, Paris 1922, p. 427—612.

Liste di riscontri (tipi Aarne num. 513 A e 513 B): Bolte-Polívka II 79—96 num. 71; III 84 s. num. 134; Cosquin I 23—27 num. 1. — (RE) Boggs num. 513 A. — (RW) Laport num. * 513 C. — (RR) Schullerus num. 513. — (GG) Plenzat num. 513. — (GV) De Meyer num. 513. — (GSF) Hackman, Kat. num. 513. — (GN) Christiansen num. 513; suppl. num. 513. — (GI) Sveinsson num. 513 B. — (SČ) Tille, Verz. I 225—236 num. 6. — (FF) Aarne, Finn. num. 513; Finn. Erg. I num. 513. — (FE) Aarne, Estn. num. 513. — (FLiv) Loorits num. 513. — (FL) Qvigstad, L. M.- u. Sv. num. 513. — (FM) Honti num. 513 A. — (America.) (Indian) Thompson 345—347 num. 3.

Altri riscontri (tipi Aarne num. 513 A e 513 B): (RI) Bariola 25—30 num. 3; Zanazzo 123—132 num. 21; Keller 7—18 e 172—178; La Sorsa II 45 s. num. 13. — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 200—206 num. 119; 209—212 num. 121. — (GSF) Hackman, Sagor I 294—302 num. 109 a. b (14 versioni); Allardt I 429—432 num. 225; 432—434 num. 226. — (Lit) Cappeller 88—95 num. 33 C. — (Lit) Šmits II 50—56 num. 3, 9; 314 s. num. 15, 3; 334—336 num. 16, 3; 336—340 num. 17; V 119—123 num. 6, 3; VI 228—257 num. 10 (12 versioni); 257—273 num. 11 (10 versioni); 275—280 num. 12, 3; VII 309—313 num. 11, 6; 392—395 num. 12, 31; VIII 301—303 num. 14, 14; 303—305 num. 14, 15. — (SR) Zelenin, Permsk. 87—94 num. 9; Vjatsk. 60—64 num. 13; Sokolovy 199—203 num. 112; (cf. Smirnov II 515—519 num. 183); Arch. Soc. Geogr. R. A 139, 1—12; B 38, 80—96 num. 4; Černyšov V num. 102; Grinkova II num. 11; Nikiforov A num. 40 e 57. — (SU) Kravčenko II 195—206 num. 130; (cf. Javorskij I 55—60 num. 24b; 78—81 num. 31a). — (SČ) Tille, Soupis I 253—257; Kubín-Polívka, Podkrkon. z. I 1—5 num. 1; 259—262 num. 134; II 432—434 num. 243; III 544 s. num. 1; 693 num. 134; 766 num. 234; Polívka, Súpis II 202—205 num. 16; IV 422 num. 115. — (SB) Arch. Soc. Geogr. R. D I 9b, 15—17. — (FE) Wänja 49—57 num. 12; Eisen, Talup. kun. wäim. 17—20 num. 3; (cf. Eesti rahwan. 550 s. num. 1052); Eesti ennem. jutud I 15—22; Löwis 228—243 num. 72. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. II 50—57 num. 26; III 226—229 num. 57. — (TC) Nikoljskij 7, 135—144; 97, 530. 464—468. — (Gre) Kretschmer 246—257 num. 57. — (Zig) Aichele 302—305 num. 72. — (Asia.) (SR) Gerasimov 43—46 num. 14; Smirnov II 780—786 num. 304. — (TKir) (Cf. Melkov B num. 3); Živ. St. 25 (1916), 85—89 num. 13, 1; 89—93 num. 13, 2; (cf. 104—107 num. 15). — (Gre) Dawkins 573—575 num. 2. — (Fil) Fansler 17—29. 432 s. num. 3; 89—116. 436 num. 11 a. b. c. — (Africa.) (Neg) Parsons, Cape Verde I 244—251 num. 82 = II 142—144 num. 82 a. — (America.) (RE) Laval, Carahue 135—146 num. 8. — (Neg) Parsons, Sea Islands 130 s. num. 146.

Areale: tutta l' Europa, Caucaso, Turkistan, Siberia, Asia Minore, India, Annam, Cina, isole Filippine, Africa settentrionale, isole del Capo Verde, Stati Uniti, Chile.

La versione più antica conosciuta: Giovanni Sercambi, *Novelle* ed. Renier 1889 num. 11 “De bono fatto”, (Italia, ca. 1400: *Bolte-Polívka* II 83 s.).

93. Fagiuolo e i ladri.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta marid e mai che i 'n avòiva un fiul. Un dé la a fat un burdèl ch' l' éra un fasul. E [u] i a dét: “Mama, a vaga fura s' li pigri?,, — “Va! ci mat té; tu 'n si ancòura nêd, e t' vu andê a fura s' li pigri!,, — “Sè, a sa fê, mama!,, — “Alòura va pu!,,

Quand ch' l' è stè a lé, pu [l' a vést] una brighêda 'd lèdri ch' i purtêva vi el pigri. Alòura l' a gridè: “I lèdri, i lèdri!,, E sti lèdri i 'n ne vidòiva nisun, perchè l' éra sata una farfanèla. Alòura Fasul l' a dét ch' a sa ché sata sta fòia. Alòura i lèdri i a vést ste Fasul e i a dét: “Vu t' mnì sa nun?,, — “Sè, a vèng, a vèng!,,

Fasul l' è 'ndè a sa chi lèdri a rubê el pigri at un sladur, e l' a urlèd: “Debbo prendere quella bianca o quella nera?,, — “Tò só, pur si!,, — “Debbo prendere quella bianca o quella nera?,, L' a santì i padrun e i è 'ndè giò, ma i 'n a vést nisun, perchè i lèdri i éra andè vi. Fasul u s' éra masè t' e fòin. Alòura i a dét ch' un [è] nisun, e i è andèd vi. Ma Fasul u l' avòiva magnè una pigra, perchè l' éra t' e fòin. Alòura la pigra l' è andè d' e còrp, e Fasul l' è scap.

I lèdri i l' a pòrt at un'oreficeria, e Fasul l' a dét: “A ia da tò l' arlug o la cadòina?,, — “Pur si!,, i a dét i lèdri. Ma i padrun i a santì e i va giò id ciata, ma i 'n tróva nisun. Alòura i a dét: “U sarà stè . . . . „. E intènt Fasul u s' éra masè sata u lèt. Pòch dap l' a tòlt una masa id ròba e pu l' è 'ndè vi. I lèdri a ciap cla ròba, i l' è 'ndè vènda, e pu i a dè una masa id sòld ma Fasul, e pu i è 'ndè vi. E Fasul l' è 'ndè a chèsa e u i a dét ma la su mama: “A sém tót sgnur, perchè guèrdi i sòld ch' a i a!,, La su ma la i a dè un bês, e pu la i a fat una grên fésta.

Bèn chi sta, bèn chi va,

Chi vò vòida, ch' i vaga a la!

C' erano una volta marito e moglie che non avevano un figliuolo. Un giorno [la moglie] fece un ragazzo che era un fagiuolo. Ed esso le disse: "Mamma, vado fuori colle pecore?," — "Va! sei matto tu; non sei ancora nato, e vuoi andare fuori colle pecore!," — "Sì, so fare, mamma!," — "Allora va pure!,"

Quando egli era là, vide una brigata di ladri che portavano via le pecore. Allora egli gridò: "I ladri, i ladri!," E questi ladri non vedevano nessuno, perchè egli era sotto una foglia. Allora Fagiuolo disse: sono sotto questa foglia. Allora i ladri videro questo Fagiuolo e gli dissero: "Vuoi venire con noi?," — "Sì, vengo, vengo!,"

Fagiuolo andò con quei ladri a rubare le pecore in un ovile (?), e urlò: "Debbo prendere quella bianca o quella nera?," — "Piglia pure quella che credi!," — "Debbo prendere quella bianca o quella nera?," Lo sentirono i padroni e andarono giù, ma non videro nessuno, perchè i ladri erano andati via. Fagiuolo s' era nascosto nel fieno. Allora essi dissero che non c' è nessuno, e andarono via. In quanto a Fagiuolo, l' aveva mangiato una pecora, perchè egli era nel fieno. Allora la pecora andò di corpo, e Fagiuolo scappò.

I ladri lo portarono in una oreficeria, e Fagiuolo disse: "Ho da prendere l' orologio o la catena?," — "Non importa!," gli dissero i ladri. Ma i padroni lo sentirono e andarono sotto, ma non trovarono nessuno. Allora dissero: "Sarà stato ....., E intanto Fagiuolo s' era nascosto sotto il letto. Poco dopo egli prese molta roba e poi andò via. I ladri pigliarono quella roba, l' andarono a vendere, e poi diedero una massa di soldi a Fagiuolo, e poi andarono via. E Fagiuolo andò a casa e disse alla sua mamma: "Siamo tutti signori, perchè guarda i soldi che i' ho!," La sua mamma gli diede un bacio, e poi gli fece una gran festa.

Bene chi sta, bene chi va,

Chi vuol vedere, che vada là!

Gabriella Selva (di anni 12, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 214, 1.

Tipo: Aarne num. 700.

Monografia: v. fasc. II, p. 40 num. 34 "Pignichirillo",.

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 40 num. 34. — (RE) Boggs num. 700. — (GI) Sveinsson num. 700.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 41 num. 35; fasc. III, num. 94. — (Asia.) (Pers) (Cf. Lorimer 43—47 num. 8.)

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 40 s. num. 34.

94. Il mignolo.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un marid e una mai. E marid l' a dét acsé che la su mai l' a da fê un burdèl comè stel dòid mignol; e la l' a fat.

Un dé e marid l' a dét acsé che la su mai l' a d' andê at la furèsta. E burdèl l' a dét acsé che e vlòiva andê lu. Alòura la su ma l' a tachêd e caval m' e burdèl; la l' a mès at l' urècia d' e caval. Quand l' è 'rvêd, l' a ciamè e su ba; e lu u l' a mès s' l' urèl d' e capèl.

L' è pasa una banda id lèdri, e i a dét acsé: "Vu t' vènda che burdèl?,, E cl' òm l' a dét acsé che e u 'n vènd. "A v' dém cèint mèla!,, E burdèl l' a dét acsé: "Vèndmi, ba, che dap a tórñ chêsa!,, E u i a dè e burdèl. U s' è ndè a masê at una ròida. Chi lèdri circhèva s' li candòili.

La matòina u s' è 'ndè masê at un paièr. La matòina una dòna l' è 'ndèda e fòin, e l' a tòlt anche e burdèl. La nòta la muca l' a tróv... Dap la matòina i è 'ndè a mazê la muca. La trépa u la i a magnèda un liòun; e che burdèl l' a dét acsé: "A qua, u i è tóta raza id chêrna!,, Che liòun l' è 'ndè a magnê la chêrna at una chêsa. Quand l' è ariv, u i éra un bus..., ma quand.... l' è 'ndè.... magna che te magna, l' avòiva una pènza crasa che mai....

C' erano una volta un marito e una moglie. Il marito disse così che sua moglie ha da fare un ragazzo come il dito mignolo; e lei lo fece.

Un giorno il marito disse così che sua moglie ha da andare nella foresta. Il ragazzo disse che vi voleva andare lui. Allora la sua mamma attaccò il cavallo per il ragazzo; lo mise nell' orecchio del cavallo. Quando egli arrivò, chiamò il suo babbo; e questi lo mise sull' orlo del [suo] cappello.

Passò una banda di ladri, e dissero così: "Vuoi vendere quel ragazzo?,, E quell' uomo disse così che non lo vende. "Vi diamo centomila [lire]!,, Il ragazzo disse così: "Vendimi, babbo, chè dopo torno a casa!,, E lui diede loro il ragazzo. Questi si andò a nascondere in una rete. Quei ladri lo cercavano colle candele.

La mattina egli s' andò a nascondere in un pagliaio. La mattina una donna vi andò per il fieno, e prese anche il ragazzo. La notte la mucca lo trovò..... Poi la mattina andarono ad ammazzare la mucca. La trippa se la mangiò un leone; e quel ragazzo disse così: "[Vieni] di qua, dove c' è ogni sorta di carne!,, Quel leone andò a mangiare la carne in una casa. Quando vi arrivò, v' era un buco..., ma quando..... andò..... mangia che te mangia, aveva una pancia grassa che mai.....

Carmen Galassi (di anni 10, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: i Casetti. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 584, 1.

Tipo: Aarne num. 700 (manca la fine).

Monografia, riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. la novellina precedente.

95. Le tre finestre.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta un rè e una regina che i avòiva trè fiòli. La regina l' avòiva una pèrta preziosa. La regina la è mòrta; la a las la pèrta preziosa ma la pió péc'la.

Stli trè fiòli al i avòiva trè finèstri: una d' òr, una d' argènt e una id piamb. Un dé el s' è mèsì ma la finèstra. L' è pas un princip e l' a dét: "A t' salut finèstra d' òr, a t' salut finèstra d' argènt, ma quèla id piamb la m' pasa e còr!,,

Alòura el da surèli el i avòiva anvidia: i la a mèsa ma la finèstra d' argènt. El dé dap l' è pas un d' l' èlt e principòin e l' a dét: "A t' salut finèstra d' òr, a t' salut finèstra id piamb, ma quèla d' argènt la m' pasa e còr!,,

Alòura i la a mèsa ma quèla d' òr. El dé dap l' è arpas e principòin e l' a dét: "A t' salut finèstra id piamb, a t' salut finèstra d' argènt, ma quèla d' òr la m' pasa e còr!,,

Alòura i la a ciapa e i la a mazè tra da muntagni, e pu dap i la a bóta giò at e gòurgh; e luièlti el i è andè a chèsà.

L' è vnù finalmènt el dé d' i mirècli. Un véc u s' è andè lavè el mènì at e gòurgh. U i s' è tachè una budlòina at un dòì che la cantèva:

"El mi da surèli cagni
El m' a mazè tra da muntagni
Per la gòula d' e pumidòr,
Quèst l' è e mi tesòr!,,

Che véc l' è andè giò in cità sa cla budlòina; l' a ciap una masa id sòld che mai. L' è andè dri la chèsà d' e principòin. Alòura e principòin e che véc i è andè anduvè ch' l' éra cla ragaza. L' a dét e principòin: "Lèvti el mènì!,, E véc u s' è lavè el mènì, e l' è avnù só la bèla ragaza. I è andè giò in cità; i s' è spusè. A la sòira i a ciap el su surèli e i li a brusè incima una cadasa id legni.

Bèn chi sta, bèn chi va,
Chi vò vòida, vaga la!

C' erano una volta un re e una regina che avevano tre figliuole. La regina aveva una perla preziosa. La regina morì; lasciò la perla preziosa alla più piccola.'

Queste tre figliuole avevano tre finestre: una d' oro, una d' argento e una di piombo. Un giorno si misero alla finestra. Passò un principe

e disse: "Ti saluto finestra d' oro, ti saluto finestra d' argento, ma quella di piombo mi trapassa il cuore!,,

Allora le due sorelle le portarono invidia: la misero alla finestra d' argento. Il giorno dopo passò un' altra volta il principino e disse: "Ti saluto finestra d' oro, ti saluto finestra di piombo, ma quella d' argento mi trapassa il cuore!,,

Allora esse la misero a quella d' oro. Il giorno dopo ripassò il principino e disse: "Ti saluto finestra di piombo, ti saluto finestra d' argento, ma quella d' oro mi trapassa il cuore!,,

Allora esse presero [la sorella] e l' ammazzarono tra due montagne, e poi la buttarono giù nel gorgo; e loro andarono a casa.

Venne finalmente il giorno dei miracoli. Un vecchio andò a lavarsi le mani nel gorgo. Gli si attaccò a un dito un budellino che cantava:

"Le mie due sorelle cagne
M' hanno ammazzata tra due montagne
Per la gola del pomodoro,
Questo è il mio tesoro!,,

Quel vecchio andò giù in città con quel budellino; e ricevette una massa di soldi *che mai*. Andò vicino della casa del principino. Allora il principino e quel vecchio andarono dov' era quella ragazza. Il principino disse: "Làvati le mani!,, Il vecchio si lavò le mani, e venne su la bella ragazza. Andarono giù in città; si sposarono. La sera pigliarono le sorelle di lei e le bruciarono in cima a una catasta di legna.

Bene chi sta, bene chi va,
Chi vuole vedere, vada là!

Anna Gasperoni (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 196, 1 "Le tre finestre,,.

Tipo: Aarne num. 780.

Monografie: L. Mackensen, *Der singende Knochen*, Helsinki 1920 (= FF Communications 49); Solymossy S., *Mese a jávorfáról*, Ethnographia 31 (1920), 1—25.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 260—276 num. 23; Cosquin I 265—267 num. 26. — (RE) Boggs num. 780. — (RW) Laport num. 780. — (RR) Schullerus num. 780. — (GG) Plenzat. num. 780. — (GV) De Meyer num. 780. — (FF) Aarne, Finn. num. 780. — (FE) Aarne, Estn. num. 780. — (FM) Honti num. 780.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 96. — (RI) Keller 93—98; La Sorsa I 178—180 num. 31; 301—303 num. 27; 303—307 num. 28; II 223—229 num. 16; 229—233 num. 17; Folklore Calabrese 5 (1919), num. 1/6, p. 8 s. — (GG) Meyer, *Plattd. Volksm.* 56—58 num. 18. — (Lit) Salkind num. 966. — (SR) Zelenin, *Permsk.* 396—398 num. 76; Smirnov I 327 num. 94; 478—480 num. 176; Černyšov, *Skaz. komiss.* 1927, p. 21 num. 33; Arch. Soc. Geogr. R. X 54, 118; Černyšov II B num. 6, IV num. 9, 14 e 26; Grinkova I num. 3; Jedemskij B (p. 39) num. 4; (p. 40) num. 1; Mindal'jov, Kulikova num. 5 e Sitnikova num. 4; Nikiforov B num. 47. — (SRW) Arch.

Soc. Geogr. R. A 190 XII 94—97 num. 10. — (SU) Javorskij I 235 s. num. 97; Levčenko II 494 s. num. 564. — (SC) Polívka, Súpis IV 412 num. 114. — (FE) Eisen, End. p. pär. 1 I 61—70 num. 8; Löwis 185—187 num. 55. — (FMor) Paasonen 4 s. num. 3. — (FWot) (Cf. Munkácsi, Votj. 80—85 num. 3.) — (FSyr) (Cf. Wichmann 81 s. num. 26.) — (TC) Nikoljskij 1, 199 s.; 13, 500—506; 31, 93—96; 122, 158—163. — (TB) Zelenin, Permsk. 468—470 num. 103. — (Asia.) (Pers) Lorimer 256—268 num. 39. — (Africa.) (Neg) Parsons, Cape Verde I 136 s. num. 48 = II 88 s. num. 48.

Areale: tutta l' Europa, Persia, India, Africa.

La versione più antica conosciuta: una canzone anglo-scandinavica (sec. 17°; Bolte-Polívka I 270—272).

96. Le tre finestre.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta un rè e una regina che i avòiva trè fiòli e anche trè finèstri. La prima l' éra d' òr, ch' u i stèva la pió granda; la sganda d' argènt, ch' u i stèva la mezèna; e la tèrza l' éra id piamb, ch' u i stèva la pió c'nòina. Quand u rè e la regina i fu mòrt, la regina la i a las un giuièl ma la pió c'nòina.

Un dé, méntri ch' el stèva ma la finèstra, l' è pas e fiul d' u rè d' un' énta provincia ch' e cantèva: “Addio finestra d' oro, addio finestra d' argento, ma quella di piombo mi trapassa il cuore!,,

Alòura la pió granda, invidiòusa, la è pas ma quèla id piamb, e ma la pió c'nòina i l' a mèsa ma quèla d' òr. Sicam e rè tót i dé e pasèva sata cli finèstri, e cantèva: “Addio finestra di piombo, addio finestra d' argento, ma quella d' oro mi trapassa il cuore!,,

Alòura la pió c'nòina la è 'ndè ma quèla d' argènt. L' è pas u rè ch' e cantèva: “Addio finestra di piombo, addio finestra d' oro, ma quella d' argento mi trafigge il cuore!,,

Alòura el da surèli i l' a ciapa e i l' a squagnè tra da muntagni, e pu i l' a bóta giò t' e gòurgh.

Un véc méntri u s' lavèva el mēni, u s' è tachè una budila. Alòura u l' a purtè da e princip, e la è dvantè una bèla ragazza. E i s' è spusè.

Bèn chi sta, bèn chi va,

Chi vò vòida, ch' i vaga la!

C' erano una volta un re e una regina che avevano tre figliuole e anche tre finestre. La prima era d' oro, dove stava la più grande; la seconda

d' argento, dove stava la mezzana; e la terza era di piombo, dove stava la più piccola. Quando il re e la regina morirono, la regina lasciò un gioiello alla più piccola.

Un giorno, mentre esse stavano alla finestra, passò il figlio del re d' un' altra provincia che cantava: "Addio finestra d' oro, addio finestra d' argento, ma quella di piombo mi trapassa il cuore!,,

Allora la più grande, invidiosa, passò a quella di piombo, e la più piccola la misero a quella d' oro. Siccome il [figlio del] re tutti i giorni passava sotto quelle finestre, cantava: "Addio finestra di piombo, addio finestra d' argento, ma quella d' oro mi trapassa il cuore!,,

Allora la più piccola andò a quella d' argento. Passò il [figlio del] re che cantava: "Addio finestra di piombo, addio finestra d' oro, ma quella d' argento mi trafigge il cuore!,,

Allora le due sorelle la pigliarono e l' ammazzarono tra due montagne, e poi la buttarono giù nel gorgo.

Mentre un vecchìo si lavava le mani, gli si attaccò un budello. Allora egli lo portò dal principe, e [il budello] diventò una bella ragazza. E si sposarono.

Bene chi sta, bene chi va,
Chi vuol vedere, che vada là!

Artemisia Montironi (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 201, 1.

Tipo: Aarne num. 780.

Monografie, riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. la novellina precedente.

97. I tre fagiuoli, le lasagne e i cavoli strascinati.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta un marid e una mai. E marid l' è andè la fira e u i a dét a m' la su mai: "Mèt só dó-tré fasul!,, E li la i n' a mès só pròpia tré; dap un la l' a santi s' l' éra cundid, cl' èlt s' l' éra salêd e cl' èlt s' l' éra còt. Alòura l' è mnù a chêsa e marid, e dap u i a dét ma la mai: "Du ch' l' è i fasul?,, — "T' la matra!,, Alòura l' a tòlt e cucêr e l' a cménz a 'rmisti, e l' a vést che u 'n gn' éra gnint. U i a dét ma la mai: "Duv' è i fasul?,, — "A mó t' è dét che a i n' êva da mèta só tré, e dap un a l' a santi s' l' éra cundid, un ênt s' l' éra salêd e cl' èlt s' l' éra còt; e acsé u 'n n' è arvènz nisun!,,

E marid u i a dét: "Fa al lasagni!,, E la su mai la i n' a fat tēti che la gli êva strasni per tót la chêsa, e tót la gēnta che pasêva i i muntēva sòura, che i 'l taiêva tóti.

Ci' èlta vòlta u i a dèt: "Fa i chèvli strasnìd!,, La mai la è andè a tò i chèvli, la i a cut e cundid, e pó l' a tòlt una còrda e la s' è mèsa a strasni[i] per la strêda. U su marid l' è vnù a chêsa, u s' è stóf, u la i a bastunêda ben bèn, e pu u la i a manda vi.

C' erano una volta un marito e una moglie. Il marito andò alla fiera e disse a sua moglie: "Mettili su due-tre fagioli!,, E lei ne mise su proprio tre; poi ne sentì uno se era condito, l' altro se era salato e il terzo se era cotto. Allora venne a casa il marito, e disse alla moglie: "Dove sono i fagioli?,, — "Nella madia!,, Allora egli prese il cucchiaino e cominciò a rimestare, e vide che non c' era nulla. Egli disse alla moglie: "Dove sono i fagioli?,, — "Hai detto che ne avevo da metter su tre, e poi uno l' ho saggiato [per sentire] se era condito, un altro se era salato e il terzo se era cotto; e così non ce n' è rimasto nessuno!,,

Il marito le disse: "Fa le lasagne!,, E sua moglie gliene fece tante che le strascinò per tutta la casa, e tutta la gente che vi passava vi montava sopra, così che le tagliava tutte.

Quell' altra volta le disse: "Fa i cavoli strascinati!,, La moglie andò a prendere i cavoli, li cosse e condì, e poi prese una corda e si mise a strascinarli per la strada. Suo marito venne a casa, si stufò, la bastonò bene bene, e poi la mandò via.

Giovanni Zonzini (di anni 11, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Tane. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 184, 10.

Tipo. Combinazione di tre tipi indipendenti, che mancano nel catalogo dell' Aarne: 1) la moglie cuoce due fagioli; 2) la moglie fa troppe lasagne; 3) il cavolo strascinato.

1. La moglie cuoce due fagioli.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. III, num. 60, 61 e 116.

Areale: Italia (sola?).

2. La moglie fa troppe lasagne.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. III, num. 60, 61 e 116.

Areale: Italia (sola?).

3. Il cavolo strascinato.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. II, p. 66 s. num. 53 "Il cavolo strascinato",.

Areale: Italia (sola?).

98. Peppe di Pachin e l' asino.

(Scuola di Serravalle.)

Una volta un uomo di montagna era venuto al mercato in Borgo a vendere oggetti di terra cotta: orci, teglie, tegami, pentole ecc. Lo vide un certo Giuseppe Franciosi detto Peppe di Pachin¹⁾, rinomato per le sue burlette; disse all' uomo: "Posso dire una parola all' asino?,, — "Fate pure!,, disse il buon montanaro. Il nostro Peppe svelto svelto gettò un mozzone di sigaro nell' orecchio del malcapitato asino. Subito la povera bestia incominciò a dar calci e sbarrate, rompendo la maggior parte che portava in groppa. Il povero montanaro spaventato disse: "Cosa avete detto al mio asinello?,, — "Ho detto che è morto suo padre!,, — "*O puvrèt! Còme u s' la a chiapa! A putivi anche aspitê a digli, quand l' avòiva schêrgh tót la ròba!,,*²⁾.

A farla corta: per consolare il povero montanaro, Pachin ha fatto una colletta per pagare tutto il danno arrecato.

Giulio Arzilli (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 605, 16.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: non ne conosco.

Areale: Italia (sola?).

99. La ciambella di Peppe di Pachin.

(Scuola di Serravalle.)

Tempo fa viveva a San Marino un vecchietto arzillo molto burlone che era soprannominato *Pèp id Pachin*³⁾. Fra le tante altre fece anche questa.

¹⁾ V. fasc. II num. 38 e fasc. III num. 99.

²⁾ "O poveretto! Come se l' è presa! Potevate anche aspettare a dirglielo fintanto che avesse scaricato tutta la roba!,,

³⁾ V. fasc. II num. 38 e fasc. III num. 98.

Organizzò, con altri amici, una festa da ballo, e invitò molte donne. Sul più bello della festa fece servire a tutte abbondante ciambella, nella quale aveva messo una buona dose di *scialappa* ¹⁾. Le poverette, con licenza, avevano bisogno di uscire, ma Pèp id Pachin a bella posta aveva ben serrato le porte e perduto le chiavi. Le ballerine furono costrette a farsela addosso.

Leo Marino Masi (di anni 10, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Poggio. Il 29 giugno 1929.

Manoscritto: 646, 1 "Una burla",

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontro: un aneddoto polacco sul principe Karol Stanisław Radziwiłł (1734—1790).

Areale: Italia, Polonia, Lituania, Russia Bianca (ecc.?).

100. La donna piccina e il commissario.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta una dònà c'nòina c'nòina, che l' avòiva una galòina c'nòina c'nòina. La 'n savòiva còsa fê da magnê. U i è mnù in mènt da fê una fritêda. Quand la fó stè còta, la l' a mèsa a g'lê s' la finèstra. E pasa un muscòun e magna nicòsa. Sta dònà l' è andêda d' e cumisêri e l' a racòunt e fat. E cumisêri alòura u i a dè un bastòun e u i a dét che se la vidòiva e muscòun, la l' avòiva da mazê. Alòura l' éra sòura el nês d' e cumisêri. La a rat el nês d' e cumisêri, e u s' l' a duvùd mèta id cartòun.

C' era una volta una donna piccina piccina, che aveva una gallina piccina piccina. Ella non sapeva che cosa fare da mangiare. Le venne in mente di fare una frittata. Quando questa fu cotta, ella la mise a gelare sulla finestra. Passa un moscone e mangia il tutto. La donna andò dal commissario e raccontò il fatto. Il commissario allora le diede un bastone e le disse che se lei vedeva il moscone, l' aveva da ammazzare. Allora [il moscone] era sul naso del commissario. Ella ruppe il naso del commissario, e lui se lo dovette mettere di cartone.

Giannina Censoni (di anni 10, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 581, 1.

---

¹⁾ Un purgante.

Tipo: Aarne num. 1586.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: v. fasc. II, p. 68 num. 54 "La vecchina e il sindaco", — (RE) Boggs num. 1586.

Altri riscontri: v. fasc. II, p. 68 num. 55; fasc. III, num. 101 e 102. — (RI) Zanazzo 38—40 num. 5.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 68 num. 54.

101. La frittatina.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una donnina piccina piccina [che] aveva una gallina piccina piccina, [che] le fece un uovo piccolo. La donnina prese l' uovo e fece una frittatina. Potete immaginare, com' era piccina la frittatina! In quel punto passò un moscone e le portò via la frittatina. La donnina presa dal dispiacere crepò.

Elena Selva (di anni 11, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 205, 1.

Tipo: Aarne num. 1586 (frammento).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 100.

102. La storia della bambina piccina piccina picciò.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una bambina piccina piccina picciò; aveva una gallina piccina piccina picciò. [La gallina piccina piccina picciò] aveva fatto un ovino piccino piccino picciò. [La bambina piccina piccina picciò] l' ha messo a cuocere nel tegamino piccino piccino picciò. È arrivato il moscone [e] se lo mangiò.

Giuseppina Zafferani (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Cinque Vie. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 641, 2.

Tipo: Aarne num. 1586 (frammento).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 100 (cf. anche fasc. II, p. 12 num. 15 "La storia del re bismè bisconte minè", e fasc. III, num. 113).

103. Il ladro sotto l' albero.

(Scuola di Serravalle.)

Una volta c' era un vecchio e una vecchia che avevano una pignatta di marenghi; li chiamavano i chiodacci. Un giorno il vecchio andò via. Passò un uomo che aveva il rame. La vecchia gli diede a cambio i chiodacci e prese una padella di rame. Il vecchio tornò a casa, non vide più la pignatta dei chiodacci e disse alla vecchia: "Dove hai messo la pignatta dei chiodacci?,, — "Ho preso una padella, e gli ho dato la pignatta dei chiodacci.," — "Sei matta? erano marenghi d' oro e d' argento! Andiamo a vedere; batti su la porta!,,

Quando i due vecchi furono arrivati ad un certo punto, andarono sopra una pianta. La vecchia, quando fu sopra la pianta, voleva fare un bisogno. Disse al vecchio: "Non posso più, lo faccio!,, La vecchia fece il bisogno. Sotto questa pianta c' era quello che [la vecchia] gli aveva dato i marenghi, e disse: "Senti, gli uccelletti fanno i loro bisogni!,, La vecchia sopra la pianta aveva la porta, e disse al vecchio: "Mi cade la porta!,, — "Ma io ti ho detto di chiuderla, non di portarla dietro!,, E [la vecchia] la fece cadere sopra di esso. Il ladro andò via di corsa, lasciando i soldi. Il vecchio e la vecchia presero i soldi e andarono a casa contenti coi loro marenghi.

Giovannina Babboni (di anni 12, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Gallazzano ("Questa favola l' ho imparata da una sposa di Rimini,,). Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 188, 3.

Tipo: Aarne num. 1653 A.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri (tipi Aarne num. 1653 A e 1653 B): v. fasc. II, p. 48 num. 39 "Il matto, l' albero e i ladri,,. — (RE) Boggs num. 1653. — (RW) Laport num. 1653.

Altri riscontri (tipi Aarne num. 1653 A e 1653 B): v. fasc. II, p. 48 num. 39 e fasc. III, num. 104 e 116. — (CI) Béaloideas 2 (1929), 17—19 num. 5. — (RI) Causa 175—184 "Giucco,,; La Sorsa II 58—62 num. 16. — (Asia.) (Pers) Lorimer 70—78 num. 12; (cf. 124—134 num. 21). — (Fil) Fansler 338—353 num. 49.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 48 num. 39.

104. I due fratelli sull' albero.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta dó fradil ch' u i éra mòrt e ba, ma u i éra rèst la ma. Un i[d] sti dó fradil l' éra un pò sciap, e e su fradèl pió giudiziòus. U i a dét: "Ma mé u 'n taca andê lavurê; si na cum' è ch' a fém a magnê?,, Che pió giudiziòus u i a dét ma che sciap: "Guêrda da custudi bèn la ma st' invèrni e nu fai pati e frèd, e m' li firi campra che còsa pri la chêsa!,, Che sciap u i a dét: "Sta sicur che la ma a gni farà pati e frèd, e m' li firi a cumpràr sèmpre qualche còsa!,, E su fradèl l' è partid cuntént.

Che sciap l' a schêld ben bèn e fòurni, e ma la su ma u l' a mèsa at e fòurni da sdòì s' una scarana. E pri al firi l' a tòlt tòt quèl ch' u i éra: l' avòiva rimpini tòt la chêsa id ròba; el giva che paghêva e su fradèl.

Quand l' è vnù chêsa e su fradèl, l' a vèst tòt sta ròba, e u i a dét: "T' è custudi bèn la ma?,, E che sciap u i a dét: "Vin mó vòida!,, L' a 'vèrt e fòurni: la i éra tóta stichida. E u i a dét: "Té, caròin, t' si mat! e perchè t' è cumprêd tóta sta ròba?,, E l' a dét: "Andémma vi, perchè si na i vò i sòld, e i' a gni a!,, E u i a dét: "Tirti dri la pòrta!,, Che sciap invici da ciudla u l' a cavêda e u s' l' a pòrta dri.

La nòta i a vèst i lêdri e i s' è 'ndè nascanda sòura una piènta; e i lêdri i è 'ndè cuntê i sòld pròpia a lé sata. Che sciap l' a dét a m' e su fradèl: "O dia, ch' u m' scapa la pésa!,, E su fradèl u i a dét: "Tinla sòd, pri carità!,, Ma lu u l' a fata. I lêdri i a dét: "Senti l' uccellino come piscia!,, Pòch dap l' a dét: "O dia, ch' u m' scapa la caca!,, E fradèl u i dis: "Tinla sòd, perchè si na sta vòlta i s' n' ancòrg!,, Ma lu u 'n a dè rèta e u l' a fata. I lêdri i a dét ancòura: "Senti l' uccellino come caga!,, Fra pòch l' a dét: "O dia, u m' scapa la pòrta!,, E su fradèl u i a dét: "Se t' fè caschê la pòrta, a sém arvinêd!,, — "A 'n la pòs tni pió!,, E u l' a lasa. I lêdri, quand i a vèst cla pòrta, i è andè vi id galòpa, e i a las tòt i maréng a lé. E che sciap e e su fradèl i è scés da la piènta, e i a tòlt só tòt i maréng, e i è andè vi id galòpa.

Bèn chi sta, [bèn chi va,]

Chi vò vòida, ch' i vaga la!

C' erano una volta due fratelli il cui babbo era morto, ma c' era rimasta la mamma. Uno di questi due fratelli era un po' sciocco, e il suo fratello più giudizioso. [Lo sciocco] gli disse: "A me non tocca andare a lavorare; ma come facciamo a mangiare?,, Quel più giudizioso disse a quello sciocco: "Bada a custodire bene la mamma quest' inverno e non farle patire il freddo, e per le fiere compra qualche cosa per la casa!,, Quello sciocco gli disse: "Sta sicuro che alla mamma non le farò patire il freddo, e per le fiere comprerò sempre qualche cosa!,, Il suo fratello partì contento.

Quello sciocco scaldò ben bene il forno, e mise la sua mamma nel forno a sedere sur una seggiola. E per le fiere pigliava tutto quello che v' era: riempi tutta la casa di roba; e diceva che pagherebbe il suo fratello.

Quando venne a casa il suo fratello, vide tutta questa roba e gli disse: "Hai bene custodito la mamma?,, E quello sciocco gli disse: "Vieni pure a vedere!,, Aprì il forno: ella v' era tutta stecchita. Ed esso gli disse: "Tu, carino, sei matto! e perchè hai comprato tutta questa roba?,, E disse: "Andiamo via, perchè se no, essi vogliono i soldi, ed io non li ho!,, E gli disse: "Tirati dietro la porta!,, Quello sciocco invece di chiuderla la cavò e se la portò dietro.

La notte videro i ladri e s' andarono a nascondere sopra una pianta; e i ladri andarono a contare i soldi proprio là sotto. Quello sciocco disse al fratello: "O Dio, che mi scappa la piscia!,, Il fratello gli disse: "Tienila soda, per carità!,, Ma esso la fece. I ladri dissero: "Senti l' uccellino come piscia!,, Poco dopo egli disse: "O Dio, che mi scappa la cacca!,, Il fratello gli dice: "Tienila soda, perchè se no, essi questa volta se n' accorgono!,, Ma lui non vi diede retta e la fece. I ladri dissero ancora: "Senti l' uccellino come caca!,, Fra poco egli disse: "O Dio, mi scappa la porta!,, Il suo fratello gli disse: "Se fai cascare la porta, siamo rovinati!,, — "Non la posso più tenere!,, E la lasciò. I ladri, quando videro quella porta, andarono via di galoppo, e lasciaron lì tutti i marenghi. E quello sciocco e il fratello scesero dalla pianta e raccolsero tutti i marenghi, e andarono via di galoppo.

Bene chi sta, [bene chi va,]

Chi vuol vedere, vada là!

Angelina Canducci (di anni 10, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 194, 1.

Tipo: Aarne num. 1653 B.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. la novellina precedente.

105. Il cece.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta una dòna che la cuncêva el cis. L' è mnù un' énta dòna a dmandê una garnèla id cis. “A n' vi darà anche dó!,, — “Na, na, a n' vói una!,, E la gli a dè.

Dap l' è 'ndè m' un' énta chêsa a punsê sta garnèla id cis. “Punsêla pu lé!,, L' è scap fura la galòina e la l' a magnè.

L' è 'rvêda cla dòna: “A sa mnù tò la mi garnèla id cis!,, — “U m' l' a magnè la galòina!,, — “O la galòina o el cis, o la galòina o el cis!,, Alòura la i a dè la galòina.

L' è 'ndè m' un' énta chêsa a punsê sta galòina. “Punsêla pu lé!,, Dap i l' a mazè, perchè u i éra una burdèla che la stêva mêl: se la 'n avòiva la chêrna id cla galòina, la muriva.

Dap l' è 'rvêda cla dòna: “A sa mnù tò cla galòina!,, — “A l' a mazè, perchè se la [mi burdèla] 'n avòiva la chêrna id cla galòina, la muriva!,, — “O la burdèla o la galòina!“ La i a dè la burdèla. E pu la i a mèsa 't la sachèta.

Dap l' è 'ndè d' un' énta dòna a punsê sta bala. “Punsêla pu lé!,, E cla dòna l' éra su sêntla. E dap cla burdèla la ciamêva la su sêntla: “Sêntla, sêntla!,, E dap la l' a cavè, e pu dap la l' a mèsa at u lèt, e pu dròinta id cla bala la i a mès el bési.

E pu l' è 'rvêda cla dòna: “A sa mnù tò che sach!,, E la giva pri strêda: “Va là che a t' bót t' e pòz!,, Alòura l' è 'ndè dri e pòz, e l' a bóta giò. E cli bési 'l i è sêlti m' e dòi, e li l' è mòrt.

C' era una volta una donna che conciaa i ceci. Venne un' altra donna a domandarle un granello di cece. “Ve ne darò anche due!,, — “No, no, ne voglio uno!,, Ed ella glielo diede.

Dopo [quell' altra donna] andò a un' altra casa a mettervi questo granello di cece. “Mettetelo pur là!,, Scappò fuori la gallina e lo mangiò.

Arrivò quella donna: “Sono venuta a prendere il mio granello di cece!,, — “Me l' ha mangiato la gallina!,, — “O la gallina o il cece, o la gallina o il cece!,, Allora ella le diede la gallina.

[Quella donna] andò a un' altra casa a mettervi questa gallina. “Mettetela pur là!,, Poi l' hanno ammazzata [la gallina], perchè v' era una ragazza che stava male: se non aveva la carne di quella gallina, moriva.

Dopo arrivò quella donna: “Sono venuta a prendere quella gallina!,, — “L' ho ammazzata, perchè se la [mia ragazza] non aveva la carne di

quella gallina, moriva!,, — “O la ragazza o la gallina!,, Ella le diede la ragazza. E poi [quella donna] la mise nella sacchetta.

Dopo ella andò da un' altra donna a mettervi questa balla. “Mettetela pur là!,, E quella [altra] donna era la madrina [della ragazza]. E dopo quella ragazza chiamava la sua madrina: “Madrina, madrina!,, E dopo essa la cavò, e poi la mise nel letto, e poi dentro a quel sacco mise le biscie.

E poi arrivò quella donna: “Sono venuta a prendere quel sacco!,, E diceva per la strada: “Ecco che ti butto nel pozzo!,, Allora andò vicino al pozzo e la buttò giù. E quelle biscie le saltarono al dito, e lei morì.

Giovannina Montanari (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 591, 2.

Tipo: Aarne-Thompson num. 1655 (= 170).

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: v. fasc. I, p. 12 num. 4 “I due fagioli!,, — (RE) Boggs num. 1655 e 311*B. — (RW) Laport num. 1655 A.

Altri riscontri: v. fasc. I, p. 12 num. 4; fasc. II, p. 31 num. 28; fasc. III, num. 106 e 107. — (RI) La Sorsa II 42—44 num. 12.

Areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. II, p. 31 num. 28.

106. Il cece.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta una vecchietta che spazzava la chiesa. Ha trovato tre centesimi. Andò a comperare il cece. Lo lasciò in una casa, lo lasciò *dietro* un galluzzo. Il galluzzo lo mangiò. Quella vecchietta andò dalla donna del gallo e le disse: “O cece o galluzzo!,, Quella povera donna le da un galluzzo. Il galluzzo, lo lasciò in una casa *dietro* un maiale. Il maiale lo mangiò. Quella donna diceva: “O galluzzo o maiale!,, Quella povera donna le diede il maiale. Il maiale, lo lasciò in una casa *dietro* un bue. Il bue lo mangiò, il maiale. Quella vecchierella disse: “O maiale o bue!,, Quella donna le diede il bue. Lo portò in una casa e lo lasciò *dietro* una mucca. Allora quella donna aveva una ragazzetta ammalata, e ammazzò il bue e prese la carne più buona [per la ragazzetta]. Allora la vecchietta andò a prendere il bue. Quella donna l' aveva ammazzato. La vecchietta disse che quella donna desse o bue o figlia. Quella donna le diede la figlia; e la vecchietta la mise in una balla e la portò in casa d' una cugina della mamma. Quella ragazzetta urlava. Allora la sua zia la prese via e ci mise due cani. La vecchietta andò

sur un monte e disse: “Volete vedere, da tre centesimi [che cosa è stato]?,, Aprì il sacco; quei due cani le mangiarono il naso.

Giulio Arzilli (di anni 7, II-a classe); domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 129, 4.

Tipo: Aarne-Thompson num. 1655 (= 170).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 105.

107. I cinque ceci.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta un véc. Alòura l' è andè ma una chësa. Alòura l' a dét: “A m' fé la carità!,, Cla dònà la cuncêva el cis. “A vli cinch garnèli id cis?,, — “Sè!,,

L' è pas a m' un' énta chësa a punsê stli cinch garnèli id cis. “Mitili sòura la tèvla!,, — “D' matòina a l' vèng a tò!,,

Alòura l' è andè a busê a ma cla chësa: “A sa mnù tò eli cinch garnèli!,, — “O a nu savì, u m' li a magnè una galòina!,, — “O la galòina o el cis!,, La i a dè la galòina.

L' è andè a m' un' énta chësa a punsê sta galòina: “A la vèng a tò d' matòina!,, Alòura la la i a mèsa at e purcil. Alòura che al galòini al i a vèst cla galòina furistira, i la i a manda giò sata. Sata u i éra e baghin. Alòura u la i a magnè.

La matòina l' è andè a tò la galòina. “A nu savì, u m' la i a magnè e baghin!,, — “O e baghin o la galòina!,, Alòura la i a dè e baghin.

Alòura l' è pas a m' un' énta chësa a punsê e baghin. “Sè!,, La l' a mèsa at e purcil d' i baghin. U l' a magnè e chèn.

L' è mnù a tò e baghin. “U m' l' a magnè e chèn!,, — “O e chèn o e baghin!,, — “E vin só i mi padrun, a v' dagh e chèn, andé vi sópti!,,

Alòura l' è andè vi. Pri strêda u s' è 'vèrt la bala, e [e chèn] u s' è magnè e véc.

C' era una volta un vecchio. Allora andò in una casa. Allora disse: “Fatemi la carità!,, Quella donna conciava i ceci. “Volete cinque granelli di cece?,, — “Sì!,,

[Il vecchio] passò a un' altra casa a mettervi questi cinque granelli di cece. “Metteteli sulla tavola!,, — “Domattina li vengo a prendere.,”

Allora egli andò a bussare a quella casa: “Sono venuto a prendere quei cinque granelli!,, — “O non sapete, me li ha mangiati una gallina!,, — “O la gallina o i ceci!,, Ella gli diede la gallina.

Il vecchio andò in un’ altra casa a mettervi questa gallina: “La vengo a prendere domattina,,. Allora ella la mise nel porcile. Allorchè le galline videro quella gallina forestiera, la mandarono giù al di sotto. Al di sotto v’ era il maiale. Allora esso la mangiò.

La mattina [il vecchio] andò a prendere la gallina. “Non sapete, me l’ ha mangiata il maiale!,, — “O il maiale o la gallina!,, Allora ella gli diede il maiale.

Allora [il vecchio] passò a un’ altra casa a mettervi il maiale. “Sì!,, Ella lo mise nel *porcile dei maiali*. Lo mangiò il cane.

[Il vecchio] venne a prendere il maiale. “Me l’ ha mangiato il cane!,, — “O il cane o il maiale!,, — “Vengon su i miei padroni, vi do il cane, andate via subito!,,

Allora egli andò via. Per la strada s’ aprì la balla, e [il cane] mangiò il vecchio.

Egidia Selva (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 596, 2.

Tipo: Aarne-Thompson num. 1655 (=170).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 105.

108. Cacasenno cova le uova.

(*Scuola di Serravalle.*)

U i éra una vòlta una ma e un burdèl; la ma la s’ ciamêva Marièta, e burdèl Cagasanno. Alòura la ma la i è andè e marchè. La i a dét a m’ e burdèl: “Bêda l’ òca!,, — “Sè!,, Alòura la ma la i è andè e marchè. Alòura Cagasanno l’ a mand vi l’ òca e u s’ è mèss da sdòì sòura agli òvi. L’ è mnù a chêsa la ma; la i a ciamè Cagasanno. L’ è andè ulta a s’ li òvi tachêdi a m’ e cul.

C’ erano una volta una mamma e un ragazzo; la mamma si chiamava Marietta, il ragazzo Cacasenno. Allora la mamma andò al mercato. Disse al ragazzo: “Bada all’ oca!,, — “Sì!,, Allora la mamma andò al mercato. Allora Cacasenno mandò via l’ oca e si mise a sedere sopra le uova. Venne a casa la mamma e chiamò Cacasenno. Costui andò [a lei] colle uova attaccate al culo.

Egidia Selva (di anni 8, II-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 596, 1.

Tipo: variazione del tipo Aarne (FFC 25) num. 1677*.

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta:
v. fasc. III, num. 59.

109. Mangiare regolato.

(Scuola di Serravalle.)

C' era una volta un figlio di un contadino che stava male. Una notte stava malissimo; allora i suoi genitori andarono a chiamare il dottore. Il dottore gli disse che doveva mangiare regolato. I suoi dissero: "Come mangiare Regolato?,, Il dottore rispose: "Sì, mangiare regolato!,, Siccome quei contadini avevano un somaro che si chiamava Regolato, dovettero uccidere quel somarello. Lo cossero: arrosto, allessò, in umido ecc., e gli diedero da mangiare tutti i generi che avevano cotti. Dopo che il contadino ha mangiato, stava sempre più male. I suoi genitori disperati andarono a chiamare subito di corsa il dottore. Il dottore gli disse: "Non hai mangiato regolato?,, — "Sì, ha mangiato Regolato; ci ha anche dispiaciuto di uccidere quel povero somarello!,, — "Che somarello avete ucciso? io gli avevo detto di mangiare regolato!,, — Il dottore era inquietato e andò via. Pochi giorni dopo quel povero contadino morì.

Anna Silvagni (di anni 10, IV-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Serravalle. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 206, 2.

Tipo: Aarne num. 1685 (frammento).

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka I 311—322 num. 32. — (RE) Boggs num. 1685. — (RR) Schullerus num. 1685. — (GG) Plenzat num. 1685. — (GV) De Meyer num. 1685. — (GSF) Hackman num. 1685. — (GN) Christiansen num. 1685; suppl. num. 1685. — (FF) Aarne, Finn. num. 1685; Finn. Erg. I num. 1685. — (FE) Aarne, Estn. num. 1685. — (FLiv) Looorits num. 1685. — (FL) Qvigstad, L. M.- u. Sv. num. 1685*. — (Asia.) (Indon) de Vries, Volksverh. II 412 num. 307.

Altri riscontri: v. fasc. III, num. 110. — (RI) Causa 175—184 "Giucco,,; Keller 36—39. — (GG) Meyer, Plattd. Volksm. 92—94 num. 30. — (GSF) Hackman, Sagor II 70—76 num. 256 (11 versioni); Allardt II 185—187 num. 189. — (SR) Zelenin, Vjatsk. 202 num. 64; Smirnov II 724 s. num. 278; (cf. Černyšov V num. 31, 33 e 34). — (SU) (Cf. Kravčenko II 235—239 num. 157.) — (SC) Tille, Soupis I 420—431; Polívka, Súpis IV 414—421 num. 115. — (FE) Eisen, Hans ja wanap. 80—82 num. 81; Kaw. Hansu ja wanap. I. 202 s. num. 94; Eesti rahwan. 95 s. num. 175. — (FL)

Qvigstad, L. e. o. s. III 420 s. num. 100. — (FM) Ipolyi 457—462 num. 100. — (TC) Nikoljskij 97, 834—842. — (Asia.) (Bur) Rudnev III 054 s. num. 13. — (Pers) (Cf. Lorimer 70—78 num. 12.)

Areale: tutta l' Europa, una gran parte dell' Asia, Africa settentrionale, isola San Maurizio.

La versione più antica conosciuta: Henricus Bebel, Opuscula nova, fol. B 3a (Germania, 1514: Bolte-Polívka I 311).

110. Povero Regolato.

(Scuola di Serravalle.)

In un podere sperduto fra le valli dell' Appennino Pistoiese molti anni fa viveva una povera famiglia di contadini, composta dal padre Bortolo, dalla madre Menica e dal figlio Bertoldo. Era una famiglia di bravi lavoratori, ma anche di forti mangiatori, specialmente il padre Bortolo.

Un giorno il padre si mangiò una zuppiera di pane e di cavoli neri. La sera si mangiò un tegame di baccalà in umido. Il giorno dopo s' ammalò, e mandarono il figlio a chiamare il dottore del paese, il quale tastò il polso, esaminò la lingua e disse: "È una forte indigestione, e nulla è di grave. Prendetegli una purga di olio di ricino e dategli da mangiare regolato!,,

La madre Menica ed il figlio Bertoldo si guardavano stupiti. La madre disse: "Come ha detto, dottore?,, — "Ho detto che deve mangiare regolato, regolato! Sì, re-go-la-to, capite?,, E se n' andò.

Una settimana dopo fu svegliato verso le due di *mezzanotte* da una forte scampanellata.

Il dottore andò a vedere alla finestra e disse: "Chi è?,, — "Sono io, signor dottore!,, E vide che era Bertoldo. — "Che cosa vuoi?,, — "Faccia presto, chè mio padre sta per morire!,,

Il dottore si vestì in fretta e furia e andò via, camminando verso i campi insieme a Bertoldo. Arrivato vide il povero Bortolo con il ventre gonfio e duro e con una forte febbre. Il dottore disse: "Che cosa gli avete dato da mangiare? E non ha mangiato regolato?,, — "E' capirà, dottore, che a noi ci ha dispiaciuto a uccidere la povera nostra bestia!,, — "Ma che cosa gli avete dato da mangiare, perdinci?,, — ["Il nostro asino che si chiamava Regolato!,,]

Ida Berti (di anni 14, V-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Poggio. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 643, 1 "Povero Regolato",

Tipo: Aarne num. 1685 (frammento).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. la novellina precedente.

111. Il mestiere di ladro.

(Serravalle.)

C' era una volta una vedova che andava sempre a pregare Sant' Antonio, perchè le dicesse, che mestiere doveva fare suo figliolo. Ogni mattina andava piangendo dal suo compare per non aver ancora ottenuto la grazia. Il compare, stanco di quella seccatura, pensò di nascondersi dietro all' immagine di Sant' Antonio.

Ecco alla stess' ora la vecchierella con le mani giunte e le ginocchia piegate davanti al taumaturgo santo: "*Sant' Antòni, fêm sta grêzia, gim cus ch' l' a da fê e mi pòvri fiul, gim, s' a vî, che mistir ch' a i a da dê!*", ¹⁾

— "Il ladro!", rispose una voce cupa e solenne.

La poveretta si mise a piangere disperatamente, e nel tornare a casa passò dal compare per raccontare il triste accaduto.

— "*Nu v' disparé, cmêra! l' è un mistir cum' è un ênt. A l' mitêm sópti a la pròva*", disse il compare. "*U i è e prit ch' l' a una pgnata ad marénggh d' òr; s' l' è bun la d' andê a rubê, l' è sègn da una gran dispusizidun!*", ²⁾

Detto fatto. La sera stessa il ragazzo si procurò un costume da angelo e si nascose in un confessionale. A notte alta accese tutte le candele e, trasformato in angelo con le larghe ali tese, si rizzò sull' altare maggiore gridando: "*Gloria in excelsis Deo!* È venuto l' angelo Gabriele a portar via l' arciprete con sua serva!,,

¹⁾ "Sant' Antonio, fatemi questa grazia, ditemi cosa ha da fare il mio povero figliuolo, ditemi, se volete, quale mestiere gli ho da dare!,,

²⁾ "Non vi disperate, comare! questo è un mestiere come un altro. Lo mettiamo subito alla prova. C' è il prete che ha una pignatta di marenghi d' oro; se lui è buono ad andargliela a rubare, questo è segno d' una gran disposizione!,,

Questa, che dormiva in una cameretta attigua alla chiesa, corse a un finestrino e vide e ascoltò, tutta sbalordita. Volò poscia alla cameretta del parroco, che con camicia e berretta da notte osservò e ascoltò lui pure dal finestrino di comunicazione.

Il birbante s' accorse e sbattè più forte le ali, e più forte gridò: "*Gloria in excelsis Deo!* È venuto l' angelo Gabriele a portar via l' arciprete con sua serva!,,

— "E i miei quattrini?,, disse il parroco preoccupato.

— "Al primo povero che verrà domattina alla porta!,,

Il prete acconsentì ed entrò nel sacco che gli tese l' angelo. Questo si caricò del pesante fardello e cominciò a salire. Ad ogni gradino puntava l' acuminata punta del suo spadino nel corpo del prete.

— "Ahi! che cosa è mai questo?,,

— "Passiamo le pene del purgatorio. Dovete purgarvi l' anima per giungere al cielo!,,

— "Oh, se è per scontare i miei peccati, questo è anche troppo poco!,,

E allora giù puntate sempre più forti.

Dopo un po' l' angelo si fermò e posò il sacco dicendo: "Attendete, vado a prendere la serva!,,

— "Dove siamo?,, disse con voce fioca il parroco.

— "Al limbo dei Santi Padri!,,

E il parroco attese pazientemente orando.

Intanto si fece giorno. Il mio ladro si travestì da mendicante e con la massima facilità ottenne la pignatta dei marenghi dalla buona serva che attendeva ansiosa la venuta dell' angelo. Questo tardava troppo, ed ella sentì in sè qualche cosa che assomigliava alla fame, e disse: "*L' è mèi ch' a vaga in paradìs a pênza pîna, e ch' a m' maza la galòina pió grasa!*,,¹⁾ Ciò detto, salì le scale delle soffitte, dove teneva la stia dei polli. Sul pianerottolo urtò nel sacco e si spaventò.

— "Sei tu, Geltrude? Quant' è che t' aspettavo qui nel limbo dei Santi Padri!,, mormorò il parroco piagnucolando.

— "Che limbo dei Santi Padri? *Quèsti l' è al nòst suféti!*,,²⁾

---

¹⁾ "È meglio ch' io vada in paradiso a pancia piena, e ch' io m' ammazzi la gallina più grassa!,,

²⁾ "Queste sono le nostre soffitte!,,

- “E i miei quattrini?,,
 — “A i a dè m' e prim purèt ch' l' è mnù m' la pòrta.,¹⁾
 — “Ah birbante! Ah ladro!,,

Oh povero prete disgraziato
 Con tutto il culo sforacchiato!

Fausto Masi. Domicilio: Serravalle. Il 29 giugno 1929.

Manoscritto: 645, 2 “Il mestiere da ladro,,.

Tipo: Aarne num. 1737.

Monografia: non esiste.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka III 379—389 num. 192; Cosquin II 274—281 num. 70. — (RE) Boggs num. 1737. — (RR) Schullerus num. 1737. — (GG) Plenzat num. 1737. — (GV) De Meyer num. 1525 A. — (FF) Aarne, Finn. num. 1737; Finn. Erg. I num. 1737. — (FE) Aarne, Estn. num. 1737. — (FLiv) Loozits num. 1737.

Altri riscontri: (RI) Bariola 17—23 num. 2; (cf. Zanazzo 328 s. num. 50). — (GSF) Hackman, Sagor II 277 num. 366 (12 versioni). — (Lit) Cappeller 130—134 num. 43. — (SR) Smirnov I 370 s. num. 117; Otvety na progr. 243 fol. 6b—7a num. 2; Nikiforov B num. 59b. — (SRW) Andrejev I num. 24. — (SU) Kravčenko II 235—239 num. 157; Javorskij I 197 s. num. 74; Levčenko II 540 s. num. 597. — (SC) Kubín-Polívka, Podkrkon. z. I 124—128 num. 57; II 439 s. num. 249; III 651—674 num. 57; 771 num. 249; 822 num. 57; Polívka, Súpis IV 288—293 num. 104. — (FE) Eisen, Hansu-raam. 58—63 num. 18. — (FL) Qvigstad, L. e. o. s. III 402—411 num. 96. — (FM) Ipolyi 427—431 num. 89; Kálmány, Hagym. II 116—120 num. 20. — (TC) Anderson, Ciuv. num. 4; Nikoljskij 4, 80—88; 90, 222—235. — (Gre) Kretschmer 54—58 num. 16. — (Zig) Aichele 72—77 num. 17. — (Asia.) (SR) Smirnov II 910—916 num. 366. — (TT) Radloff IX 333 s. num. 290. — (TKir) Melkov A 172—174 num. 12. — (Fil) Fansler 64—75. 434 s. num. 8a. b.

Areale: tutta l' Europa, Caucaso, Turkistan, Siberia, Siria, isole Filippine.

La versione più antica conosciuta: Giovanfrancesco Straparola, Le piacevoli notti I 2 (Italia, 1550).

112. Il mondo alla rovescia.

(Serravalle.)

Era una brutta e bella giornata d' inverno. Il sole cadeva a larghe falde, mentre la neve coi suoi cocenti raggi riscaldava tutto l' Universo.

¹⁾ “Li ho dati al primo povero che è venuto alla porta.,,

Io solo, in compagnia di altri miei compagni, andavamo a passeggio stando seduti su di un sasso di legno e camminando sopra una sigaretta con un marciapiede in bocca, — quando vedemmo in lontananza (alla distanza di pochi passi) il chiaror di un lumicino spento e l' ombra di un cadavere vivente.

Allora io (il più coraggioso), preso dalla *fifa*¹⁾, tirai fuori dal borsellino un coltello senza lama a cui mancava solamente il manico e glielo trafissi nel cuore dicendo: “Muori, corpo di patata morta!,,

Fausto Masi. Domicilio: Serravalle. Il 28 giugno 1929.

Manoscritto: 645, 1 “Il mondo messo alla rovescia,,

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste (cf. Aarne, Vergleichende Rätselforschungen III 22).

Lista di riscontri: Bolte-Polívka III 115—119 num. 138.

Altri riscontri: (RI) Pitre, Fiabe III 109 num. 139. — (GG) Andrae, Mythologia christiana IV 13 = Langius, Democritus ridens 383. — (FE) Rosenplänters Beitr. 6 (1816), 74 num. 7; Eisen, Eesti rahwan. 102 s. num. 190; (cf. 104 num. 193); 424 s. num. 838. — (Jud) Cahan 186—189 num. 34. — (Asia.) (TUzb) Živ. St. 21 (1912), 484. — (Gre) Hallgarten 158 s. — (Pers) Lorimer 94 s. num. 15. — (Ind) Journal of the Asiatic Society of Bengal 46 (1877), 198. — (America.) (Neg) Parsons, Sea Islands 107 num. 107.

Areale: Europa occidentale, centrale e meridionale, Turkistan, Rodi, Persia, India, Stati Uniti.

La versione più antica conosciuta: una parodia di predica (Germania, sec. 15°: Bolte-Polívka III 116).

113. La storia della vecchina ninafina tricandlina.

(Serravalle.)

U i éra una vòlta una veina ninafina tricandlina, s' e su vein ninfìn tricandlin.

Un dó e vein ninfìn tricandlin e va 't la piazza natafata tricandlata a cumpré una galòina ninafòina tricandlòina, e u la pòrta ma la su veina ninafina tricandlina.

La veina ninafina tricandlina la amaza la galòina ninafòina tricandlòina e la la mèt tra dó piat natfat tricandlat, e pu la va a la mèsa netafèta tricandlèta.

---

¹⁾ Paura.

Ariva e gat natfat tricandlat e magna la galòina ninafòina tricandlòina.

Quand e vin a chësa e vein ninfin tricandlin, e circa la su galòina ninafòina tricandlòina.

“O veina ninafina tricandlina, du è t' mèa la mi galòina ninafòina tricandlòina?,,

— “Tra dó piat natfat tricandlat.,,

“Alòura u l' avrà magnè e gat natfat tricandlat!,,

E la veina ninafina tricandlina la amaza e gat natfat tricandlat, la i chëva la su galòina ninafòina tricandlòina, la ciapa e spéd nedféd tricandléd e la infilza e gat natfat tricandlat.

C' era una volta una vecchina ninafina tricandlina, col suo vecchino ninofino tricandlino.

Un giorno il vecchino ninofino tricandlino va sulla piazza natta fatta tricandlatta a comprare una gallina ninafina tricandlina, e la porta alla sua vecchina ninafina tricandlina.

La vecchina ninafina tricandlina ammazza la gallina ninafina tricandlina e la mette tra due piatti nattivatti tricandlati, e poi va alla messa nettafetta tricandletta.

Arriva il gatto nattofatto tricandlatto e mangia la gallina ninafina tricandlina.

Quando viene a casa il vecchino ninofino tricandlino, cerca la sua gallina ninafina tricandlina.

“O vecchina ninafina tricandlina, dove hai messo la mia gallina ninafina tricandlina?,,

— “Tra due piatti nattivatti tricandlati.,,

“Allora l' avrà mangiata il gatto nattofatto tricandlatto!,,

E la vecchina ninafina tricandlina ammazza il gatto nattofatto tricandlatto, gli cava la sua gallina ninafina tricandlina, piglia lo spiedo nedofiedo tricandleto e infilza il gatto nattofatto tricandlatto.

Marino Belluzzi. Domicilio: Serravalle. Il 29 giugno 1929.

Manoscritto: 644, 1.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: v. fasc. II, p. 12 num. 15. “La storia del re bismè bisconte minè,, e fasc. III, num. 102. — (GG) (Cf. Jungbauer 76 num. 28.)

Areale: Spagna, Italia, (Germania).

114. La figlia del ladro.

(Scuola di Serravalle.)

U i éra una vòlta dó spus e una burdlina. Chi dó spus i fèva i lèdri. Un dé i a rubè agli anèli. I avòiva mèa un anèl sòura la tèvla, e cla burdèla la l' a tòlt e la l' a pòrt at la scòla.

La maestra la gli a vést e l' a dét: „Chi t' l' a dè cl' anlin?„ Li l' a arspòst: “A l' a tòlt ma chêsa!„ La maestra la gli a tòlt e l' a dét che la l' dêva ma la su ma.

Un dé la l' a 'ncòuntra e la i a dét: “La vòsta fiòla la m' a dè st' anèl!„ La ma la l' a tòlt e la l' a pòrt ma chêsa. L' è vnù chêsa, e la i a dét: “Vai purtê da bòi m' el tu ba, e vin só sópti!„ — “Sè, sè!„ — “Maria, vin só!„

Ma u su ba u i gíva: “Nu va sò, ch' la t' brusa!„ — “Ma dap, s' a 'n vagh só, la m' mina!„

Maria la vin só. La la i a spuiè, la i a las la camisa e la l' a bóta at e fòurni.

L' è pas só i carabignir e i a dét: “Che póza id cristièn brusèd!„ I a dét: “Andéma vòida cus ch' u i è!„

I è òintri e i a dét: “A v' brusé un cristièn?„ — “Na, a còs e pên!„ I è 'ndè vòida at e fòurni. “Nun arvi, perchè dap u 'n s' i còs pió!„

Lòu i a 'vèrt, e i a vést i pinin id cla burdlina che la s' muriva. E i a dét: “Ciamé e vòst marid ch' e vènga só!„ — “Maridòin, vin só, ch' u i è i carabignir!„

Lu l' è vnù só, e i i a mès al manèti e i a pòrt in prisòun.

C' erano una volta due sposi e una ragazzetta. Quei due sposi facevano i ladri. Un giorno rubarono gli anelli. Misero un anello sopra la tavola, e quella ragazza lo prese e lo portò nella scuola. La maestra glielo vide e disse: “Chi t' ha dato quell' anellino?„ Ella rispose: “L' ho preso in casa!„ La maestra glielo prese e disse che lo dava alla mamma di lei.

Un giorno [la maestra] l' incontrò e le disse: “La vostra figliuola mi ha dato questo anello!„ La mamma lo prese e lo portò a casa. Venne a casa, e disse [alla figliuola]: “Va a portare da bere al tuo babbo, e vieni su subito!„ — “Sì, sì!„ — “Maria, vieni su!„

Ma il suo babbo le diceva: “Non andare su, chè ti brucia!„ — “Ma dopo, se non vado su, mi bastona!„

Maria viene su. Essa la spogliò, le lasciò la camicia e la buttò nel forno.

Passaron su i carabinieri e dissero: “Che puzza di cristiano bruciato!„ Dissero: “Andiamo a vedere, che cosa c' è!„

Entrarono e dissero: “Vi bruciate un cristiano?„ — “No, cuocio il pane!„ Andarono a vedere nel forno. “Non aprite, perchè dopo non vi si cuoce più!„

Essi aprirono e videro i piedini di quella ragazzetta che si moriva. E le dissero [alla mamma]: “Chiamate vostro marito che venga su!„ — “Maritino, vieni su, chè ci sono i carabinieri!„

Lui venne su, ed essi misero loro le manette e li portarono in prigione.

Iolanda Freschi (di anni 10, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Fonte. Il 18 giugno 1927.

Manoscritto: 171, 9.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: non ne conosco.

Areale: Italia (sola?).

115. La volpe e il pesciaiuolo.

(Scuola della Dogana.)

U i éra una vòlta un lóp e una vòipa; i andèva insèn. La vòipa la i a dét: "U pasa sèmpra un psarul. D' matòina a farà finta d' èsa mòrta. Pasa e psarul, u m' tò só, e pu a i magném tót e pès. — Però a vagh!., i l' a dét la vòipa. E u lóp u i a dét: "Sè!.,

E difati l' a fat la vòipa: s' è mèsa mèz d' la strêda; l' è pas e psarul, l' a vèst cla vòipa; u l' a tòlta só, u l' a mèsa dròinta i pès. Dap la vòipa la i a magnè una mèza cèsta id pès.

C' erano una volta un lupo e una volpe; andavano insieme. La volpe gli disse: "Qui passa sempre un pesciaiuolo. Domattina farò finta d' essere morta. Passa il pesciaiuolo, mi raccoglie, e poi gli mangiamo tutti i pesci. — Però ci vado!., gli disse la volpe. E il lupo le disse: "Sì!.,

E difatti la volpe lo fece: si mise in mezzo alla strada; passò il pesciaiuolo, vide quella volpe; la raccolse, e la mise fra i pesci. Poi la volpe gli mangiò una mezza cesta di pesci.

Carlo Bizzocchi (di anni 11, III-a classe). Domicilio: Cinque Vie; luogo di nascita: Lisignano. Il 17 giugno 1927.

Manoscritto: 103, 9.

Tipo: Aarne num. 1.

Monografie: K. Krohn, Bär (Wolf) und Fuchs, Journ. de la Soc. Finno-Ougr. 6 (1889), 1—132 (v. p. 46—54); O. Dähnhardt, Natursagen IV, Leipzig—Berlin 1912, p. 225—230; A. Graf, Die Grundlagen des Reineke Fuchs, Hels. 1920 (=FFC 38), p. 58—69.

Liste di riscontri: Bolte-Polívka II 111—117 num. 73; Cosquin II 159—161 num. 54. — (RE) Boggs num. 1. — (RR) Schullerus num. 1. — (GG) Plenzat num. 1. — (GSF) Hackman num. 1. — (GN) Christiansen num. 1. — (FF) Aarne, Finn. num. 1; Finn. Erg. I num. 1. — (FE) Aarne, Estn. num. 1. — (FLiv) Loozits num. 1. — (FL) Qvigstad, L. M.-u. Sv. num. 1. — (America.) (Indian) Thompson 437—449 num. 24 D 1.

Altri riscontri: (CI) [Cf. Béaloideas 2 (1929), 90 s. = 92 s. num. 1.] — (RI) La Sorsa I 54 s. num. 15. — (GSF) Hackman, Sagor I 1 num. 1 a. b (5 versioni); Allardt I 1—3 num. 1; 3 num. 2; 4 num. 3. — (Lit) Cappeller 10—13 num. 7 B. — (Let) Šnits I 140 s. num. 1 (4 versioni); 142—144

num. 2 (5 v.); 148—153 num. 5 (4 v.); 160—162 num. 8, 1. — (SR) Zelenin, Permsk. 420—422 num. 88; Vjatsk. 232 s. num. 79; 383—385 num. 120; Smirnov I 289 num. 69; II 523—526 num. 185; 753 s. num. 293; Černyšov II A num. 29; V num. 5; Grinkova I num. 24; Karnauchova num. 42; Nikiforov A num. 1. 2 e B num. 1. — (SRW) Andrejev I num. 11. — (SU) Etnogr. Zbirn. 37/38, 118—121 num. 91. — (FF) Kettunen I 14 s. num. 4; II 1—3 num. 1; 102—105 num. 37. — (FE) Rosenplänters Beitr. 8 (1817), 125 s. num. 4; Eisen, Rahwa-raam. II 111 num. 30; Peterson 35—38 num. 7. — (FL) (Cf. Halász III 35—37 num. 4; 37 s. num. 5); Halász V 267 num. 3; Charuzin 343; Qvigstad, L. e. o. s. II 2—8 num. 1, 1; III 2—7 num. 1, 1; 6—11 num. 1, 2; 10 s. num. 1 a; 10—13 num. 1 b; 12—19 num. 2; IV 466 s. num. 1, 1. — (FMor) Paasonen 10 s. num. 5; Klemm 49 s. num. 13; Lewy, Mordw. 55—57 = 123—126 num. 13. — (FWot) Munkácsi 124—129 num. 3. — (FSyr) Rogov 148—150 = Wichmann 136—138 num. 59=141—143 num. 62; Nyelvt. Közl. 44 (1915/17), 278 s. num. 32. — (FM) (Cf. Kálmány, Szeg. n. I 146 s. num. 23.) — (TT) Katanov II 62 s. num. 4. — (TČ) Mészáros II 491—493 num. 42; Anderson, Ciuv. num. 43; Nikoljskij 3, 651 s.; 6, 71—74. 81—83. 216—219; 7, 120—124; 13, 480—482; 15, 168—173 a; 31, 76—80; 64, 167—170; 97, 793—799. — (Asia.) (TT) Radloff IX 256 s. num. 141. — (TKir) Živ. St. 25 (1916), 143 s. num. 39; (cf. 172 s. num. 55). — (Tib) [Cf. Živ. St. 21 (1912), 426—429 num. 20, 3.] — (America.) (Neg) Parsons, Sea Islands 39 s. num. 25 I. II; 40 num. 26.

Arcale: tutta l' Europa, Caucaso, Turkistan, Siberia, Palestina, (Tibet), Africa, America settentrionale.

La versione più antica conosciuta(?): Renart, branche 2, v. 749 e br. 10, v. 3919 (Francia, sec. 12° o 13°: Bolte-Polívka II 116).

116. I due fagioli, le lasagne e gli zingari sotto l' albero.

(Scuola della Dogana.)

U i éra una vòlta un òm e una dòna. L' òm u i a dét: “Mèt só dó fasul!,, Li la n' a mès só pròpia dó. Dap, un la l' a santi s' l' éra còt, e un s' l' éra cundid. La è andè giò d' u su marid sa una pgnata id brud.

E lu u i a dét: “Va só e fa una masa id lasagni!,, E li la è andè só, la i a stacè un sach id faròina, e pu la giva: “Faròina, tu t' erid ch' a 'n abia pió aqua? Aqua, tu t' erid ch' a 'n abia pió faròina?,, E pu la i a fat al spòì, e pu la gli a taiè, e pu la gli a còt, e pu la gli a mès giò at u sach, e pu la è andè giò a d' u su marid, e la l' a ciamè: “Marid mi, vin só, se t' vu magnè!,, E lu u i a dét: “Cus' è t' a lé?,, — “A i a al lasagni. ,, E lu u i a dét: “Bróta mata, andémma só a chësa!,,

I è andè só, e quand i è stè só a chêsa, lu u i a dét: “Va vi ma da sa mé, e tirti dri cla pòrta!., E li la s' l' è mèsa sòura el spali, e pu l' è 'ndè só sòura un òimi; e sata l' òimi u i éra i zéngni ch' i cuntêva i sòld. Li la i a bót giò la pòrta sòura i zéngni; i a avùd paura, i è fugid e i a lasc i sòld a lé. Li la i a tòlt só e via a chêsa da e su marid, che u la i a ar-tòlta sa lu.

C' erano una volta un uomo e una donna. L' uomo le disse: “Metti su due fagioli!., Essa ne mise su proprio due. Dopo, ne senti uno se era cotto, e uno se era condito. Andò giù da suo marito con una pignatta di brodo.

E lui le disse: “Va su e fa una massa di lasagne!., E lei andò su, stacciò un sacco di farina, e poi diceva: “Farina, tu credi ch' io non abbia più acqua? Acqua, tu credi ch' io non abbia più farina?., E poi fece le tagliatelle, e poi le tagliò, e poi le cosse, e poi le mise giù nel sacco, e poi andò giù da suo marito, e lo chiamò: “Marito mio, vieni su, se vuoi mangiare!., E lui le disse: “Cos' hai là?., — “Ci ho le lasagne., E lui le disse: “Brutta matta, andiamo su a casa!.,

Andarono su, e quando furono su a casa, lui le disse: “Va via da casa mia, e tirati dietro quella porta!., E lei se la mise sulle spalle, e poi andò sopra un olmo; e sotto l' olmo c' erano gli zingari che contavano i soldi. Lei buttò giù la porta addosso agli zingari; essi ebbero paura, fuggirono e lasciarono i soldi là. Lei li raccolse e via a casa di suo marito, che la riprese in casa sua.

Dina Damiani (di anni 13, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: la Dogana. Il 17 giugno 1927.

Manoscritto: 106, 5.

Tipo. Combinazione di tre tipi indipendenti: 1) la moglie cuoce due fagioli (manca nel catalogo dell' Aarne); 2) la moglie fa troppe lasagne (vi manca pure); 3) la donna matta sull' albero e i ladri (Aarne num. 1653 A). — V. fasc. III, num. 60 e 103.

117. L' amante nel camino.

(Scuola della Dogana.)

C' era una volta una bella sposa. Una sera un uomo bussò alla porta, e le chiede, se lo alloggiava per una notte. E la sposa disse di sì.

Il marito della sposa era andato alla veglia, e quando venne a casa, li trovò *in* tavola che mangiavano maccheroni e *fiorentine* ¹⁾.

¹⁾ Bistecche.

Allora il forestiero per nascondersi corse su per la catena del camino. Il marito prese una fascina di spini e la bruciò. Il forestiero cadde nel fuoco.

Eleonora Babboni (di anni 13, III-a classe); domicilio e luogo di nascita: Gallazzano. Il 17 giugno 1927.

Manoscritto: 100, 4.

Tipo: manca nel catalogo dell' Aarne.

Monografia: non esiste.

Riscontri: non ne conosco.

Areale: Italia (sola?).

118. Nicolino e la rana.

(*Scuola di Falciano.*)

Una vòlta un ba l' avòiva tré ragaz e vlòiva ch' i tulés mai, e la muròusa i 'n l' avòiva nisun d' i tré. E ba u i a dét che i avòiva da tré ognun una bòcia e ch' i avòiva da andè dri ma la su bòcia. I a bót el tré bòci: una la è andè da un mulinêr, una l' è andè d' un cuntadòin, una l' è andè at un gòurgh du ch' u i éra una rana. Quèst e ciamêva:

“Rana, rana!,,

— “Chi mi chiama?,,

“Nicolin che poco t' ama!,,

— “M' amerai, m' amerai,

Quando bella mi vedrai!,,

D' u cuntadòin e m' e mulòin u i éra da bèli ragazzi. Acsé i s' è putù fê tót tré el muròusi. E ba u i a dét ch' i 'l purtés a chêsa. Ma la pió bèla l' éra la rana che la éra la fiòla d' u rè.

Una volta un babbo aveva tre ragazzi e voleva che essi prendessero moglie, e nessuno dei tre aveva l' amorosa. Il babbo disse loro che avevano da tirare ognuno una boccia e che avevano da andare [ognuno] dietro alla sua boccia. Buttarono tre boccie: una andò da un mugnaio, una andò da un contadino, una andò in un gorgo dov' era una rana. Questi chiamava:

“Rana, rana!,,

— “Chi mi chiama?,,

“Nicolin che poco t' ama!,,

— “M' amerai, m' amerai,

Quando bella mi vedrai!,,

Dal contadino e al mulino c' erano due belle ragazze. Così essi si sono potuti fare tutti e tre le amorose. Il babbo disse loro che le portassero a casa. Ma la più bella era la rana che era la figliuola del re.

Caterina Cavalli (di anni 12, III-a classe). Domicilio e luogo di nascita: Falciano. Il 17 giugno 1927.

Manoscritto: 120, 1.

Tipo: Aarne num. 402 (il testo è troppo frammentario).

Monografia: non esiste.

Riscontri, areale, versione più antica conosciuta: v. fasc. III, num. 58.

Opere citate*).

- Aarne (Antti). Vergleichende Rätselforschungen. I—III. Helsinki 1918.
19 und Hamina 1920. (= FFC 26—28.)
- Andreae (J. V.). Mythologia christiana. Argentorati 1618.
- d' Aulnoy (M.-C.). La chatte blanche. 1710. (Cf. Bolte-Polívka II 34
e IV 273.)
- Bebel (Henricus). Facetiae. 1508. (Cf. Bolte-Polívka I 316.)
— Opuscula nova. 1514. (Cf. Bolte-Polívka I 311.)
- Biblioteca di testi inediti o rari — v. Sercambi.
- Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stuttgart —
v. Frey.
- Bleichsteiner (Robert). Kaukasische Forschungen. I. Georgische und
mingrelische Texte. Wien 1919. (= Osten und Orient I 1.)
- Boggs (Ralph S.). Index of Spanish folktales. Helsinki 1930. (= FFC 90.)
- Cahan (J. L.). Yiddish folk-tales. New York 1931. (= Yiddish Folk-
Lore Library 1.)
- Dirr (A.). Kaukasische Märchen. Jena 1920. (Die Märchen der Welt-
literatur.)
- Eisen (M. J.). Endise põlwe pärandus. [1. trükk.] I. Tartu 1883. —
2. trükk. Tartu [1922].
— Esiwanemate warandus. [1. trükk.] I. Tartu 1882. — 3. trükk.
Tartu [1922].
— Hans ja wanapagan. 4. trükk. Tartu 1920.
— Kawala Hansu ja wanapagana lugu. 2. trükk. Tallinn 1920.
— Seitse Moosese raamatut. Tallinn 1896.
- di Francia (Letterio). Fiabe e novelle calabresi. I. II. Torino 1929.
(= Pallante 3/4. 7/8.)
- Frey (Jakob). Gartengesellschaft (1556). Hrsg. v. Johannes Bolte.
Tübingen 1896. (= Bibliothek des Litterarischen Vereins in Stutt-
gart 209.)
- Galland (Antoine). Les trois frères (manoscritto). 1709. (Cf. Chauvin
VI 1—5 num. 181; Bolte-Polívka II 314.)
- Gorodcov (P. A.). Raccolta inedita di racconti popolari russi di Siberia.
(Tjumenj.) (Cf. Skaz. komiss. 1926, p. 29—31.)
- Hallgarten (P.). Rhodos. Frankfurt a. M. 1929.

---

*) Supplemento alle liste pubblicate nel primo e nel secondo fascicolo
(p. 19—24 e 71—78).

- Hēmavijaya. Kathāratnākara. Das Märchenmeer. Deutsch von Johannes Hertel. I. II. München 1920. (= Meisterwerke orientalischer Literaturen 4. 5.)
- Hertel (Johannes). Indische Märchen. Jena 1921. (Die Märchen der Weltliteratur.)
- Kathāratnākara — v. Hēmavijaya.
- Das Pañcatantra. Seine Geschichte und seine Verbreitung. Leipzig u. Berlin 1914.
- Instituttet for sammenlignende Kulturforskning — v. Qvigstad.
- Izvēstija Obščestva Archeologii, Istории i Etnografii. 1— .... Kazanj 1878— ....
- Jaakson (M.). Kawal Hans ja Wanapagan. Tallinn 1881.
- Journal of the Asiatic Society of Bengal. 46. 1877.
- Kathāratnākara — v. Hēmavijaya.
- Koskimies (A. V.) ja Itkonen (T.). Inarinlappalaista kansantietoutta. Helsinki 1917. (= Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 40.)
- Langius (J. P.). Democritus ridens. Editio II. Ulmae 1689.
- Laport (George). Les contes populaires wallons. Helsinki 1932. (= FFC 101.)
- La Sorsa (Saverio). Fiabe e novelle del popolo pugliese. I. II. Bari — Roma 1927. 28..
- Lewy (Ernst). Mordwinische Märchen in erzjanischem Dialekte. Leipzig 1931. (= Sächsische Forschungsinstitute in Leipzig, Forschungsinstitut für Indogermanistik, Sprachwissenschaftliche Abteilung, Band 2.)
- Lorimer (D. L. R. and E. O.). Persian tales. London 1919.
- Lytkin (G. S.). Zyrjanskij kraj pri jepiskopach Permskich i Zyrjanskij jazyk. S.-Peterburg 1889.
- McCulloch (W.). Bengali household tales. London 1912.
- Mackensen (L.). Der singende Knochen. Helsinki 1920. (= FFC 49.)
- Die Märchen der Weltliteratur — v. Dirr, Hertel.
- Meisterwerke orientalischer Literaturen — v. Hēmavijaya.
- Melkov (A. L.). Materialy po kirgizskoj etnografii. (A) Trudy Obščestva Izučenija Kirgizskogo Kraja, vol. 3 (1922), p. 142—182. — (B) Kirgizskije skazki. Trudy ecc., vol. 5 (1924), fasc. 2 (Orenburg 1925), Otdel istorii i etnografii, p. 1—23.
- Mémoires de la Société Finno-Ougrienne — v. Koskimies ja Itkonen.
- Memoirs of the American Folk-Lore Society — v. Parsons.
- Miller (Vsevol.). Materialy dlja izučenija jevrejsko-tatskago jazyka. Sanktpeterburg 1892.
- Morlini (Hieronymus). Novellae. 1520. (Cf. Bolte-Polívka I 316.)
- Moscherosch (Johann Michael). Geschichte Philanders von Sittewald. 1650. (Cf. Bolte-Polívka I 204—206.)

- The Nineteenth Century. 4. 1878.
- Noël du Fail. *Propos rustiques et facétieux*. 1547. (Cf. Bolte-Polívka II 50.)
- Osten und Orient — v. Bleichsteiner.
- Pallante — v. di Francia.
- Pañcatantra — v. Hertel (J.), *Das Pañcatantra*.
- Parsons (Elsie Clews). *Folk-lore of the Sea Islands, South Carolina. Cambridge, Mass., and New York 1923.* (= *Memoirs of the American Folk-Lore Society* 16.)
- Pitrè (Giuseppe). *Fiabe, novelle e racconti popolari siciliani*. I—IV. Palermo 1875. (= *Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane* 4—7.)
— *Novelle popolari toscane*. Firenze 1885.
- Polívka (Jiří). *Súpis slovenských rozprávok*. (Collection de contes slovaques populaires.) I—V. Turč. Sv. Martin 1923—1932. *)
- Qvigstad (J.). *Lappiske eventyr og sagn*. I—IV. Oslo 1927. 28. 29. 29.
(= *Instituttet for sammenlignende Kulturforskning B* 3. 10. 12. 15.)
- Ralston (W. R. S.). *Beauty and the Beast*. *The Nineteenth Century* 4 (1878), 990—1012.
- Renart, branche 2 e 10. (Cf. Bolte-Polívka II 116.)
- Rozpravy České Akademie Věd a Umění — v. Tille.
- Sächsische Forschungsinstitute in Leipzig — v. Lewy.
- Sercambi (Giovanni). *Novelle inedite tratte dal codice Trivulziano CXCI per cura di Rodolfo Renier*. Torino 1889. (= *Biblioteca di testi inediti o rari* 4.)
- Solymossy (S.). *Mese a jávorfáról*. *Ethnographia* 31 (1920), 1—25.
- Sveinsson (Einar Ól.). *Verzeichnis isländischer Märchenvarianten*. Helsinki 1929. (= *FFC* 83.)
- Šmits (Schmidt) (P.). *Latviešu pasakas un teikas*. I—VIII. Riga 1925. 26. 27. 27. 29. 29. 31. 32.
- Tille (V.). *Súpis českých pohádek*. [I.] Praha 1929. (= *Rozpravy České Akademie Věd a Umění* III 66.)
- Trudy Obščestva Izučeniija Kirgizskogo Kraja — v. Melkov.
- Villeneuve (Madame). *Contes marins ou la jeune Américaine*. 1740. (Cf. Bolte-Polívka II 242 s.)
- Wänja (Gustaw). *Eesti-Rahwa Wanad Pärlid ehk meie omad Juttud*. Tallinn 1870.
- Woo (Y. T.). *Chinese merry tales*. Shanghai 1909.
- Yiddish Folk-Lore Library — v. Cahan.
- Zanardelli (Tito). *Saggi folklorici in dialetto di Badi (Appennino Bolognese) con glossario*. Bologna 1911.

---

*) Non ho potuto consultare i volumi III e V.

Indice.

Proemio	pag. 3
Abbreviazioni	" 9
57. I tre figli del re e il mago (Aarne 301 A)	" 11
58. Michelino e la rana (Aarne 402)	" 14
59. Il figlio stolto (Aarne 1408 + 1387 + [1677*])	" 16
60. I due ceci e le tagliatelle	" 19
61. I due ceci e le tagliatelle	" 20
62. Il vecchio, sua figlia e i frati	" 21
63. La comare e il Signore (Aarne [750 B])	" 22
64. Il giudizio perduto	" 23
65. Il lupo e la volpe (Aarne 2 + 41 + 3 + 4)	" 23
66. Il lupo e la volpe (Aarne 41 + 3 + 4)	" 26
67. Il gallo e la volpe (Aarne [61])	" 27
68. La gatta e il topo	" 27
69. La gatta e il topo	" 28
70. La gatta e il topo (Aarne 0 + 85 + Aarne-Thompson 2022)	" 29
71. L' asino e il leone	" 31
72. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 33
73. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 34
74. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 35
75. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 36
76. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 37
77. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 38
78. Le tre ochine (Aarne-Thompson 124)	" 38
79. Il grillo e la formica (Aarne-Thompson 2022)	" 39
80. Le sorelle nella cassa (Aarne 311)	" 40
81. La casa della Madonna	" 42
82. La casa della Madonna	" 43
83. Fultino e la strega (Aarne-Thompson 327 C)	" 44
84. Cappuccetto rosso (Aarne 333)	" 45
85. Cappuccetto rosso (Aarne 333)	" 46
86. Cappuccetto rosso (Aarne 333)	" 47
87. Maria e il lupo	" 48
88. Giovanni e la rana (Aarne 402)	" 49
89. La ragazza e il mago (Aarne [425 C])	" 50
90. La pelle della vecchia (Aarne 510 B)	" 51
91. Maria di legno (Aarne 510 B)	" 53
92. La pulce (Aarne 621 + 513 A)	" 54

93. Fagiuolo e i ladri (Aarne 700)	„	57
94. Il mignolo (Aarne 700)	„	58
95. Le tre finestre (Aarne 780)	„	60
96. Le tre finestre (Aarne 780)	„	62
97. I tre fagiuoli, le lasagne e i cavoli strascinati	„	63
98. Peppe di Pachin e l' asino	„	65
99. La ciambella di Peppe di Pachin	„	65
100. La donna piccina e il commissario (Aarne 1586)	„	66
101. La frittatina (Aarne 1586)	„	67
102. La storia della bambina piccina piccina picciò (Aarne 1586 + 0)	„	67
103. Il ladro sotto l' albero (Aarne 1653 A)	„	68
104. I due fratelli sull' albero (Aarne 1653 B)	„	69
105. Il cece (Aarne-Thompson 1655 [= 170])	„	71
106. Il cece (Aarne-Thompson 1655 [= 170])	„	72
107. I cinque ceci (Aarne-Thompson 1655 [= 170])	„	73
108. Cacasenno cova le uova (Aarne [1677*])	„	74
109. Mangiare regolato (Aarne 1685)	„	75
110. Povero Regolato (Aarne 1685)	„	76
111. Il mestiere di ladro (Aarne 1737)	„	77
112. Il mondo alla rovescia	„	79
113. La storia della vecchina ninafina tricandlina	„	80
114. La figlia del ladro	„	81
115. La volpe e il pesciaiuolo (Aarne 1)	„	83
116. I due fagiuoli, le lasagne e gli zingari sotto l' albero (Aarne 0 + 0 + 1653 A)	„	84
117. L' amante nel camino	„	85
118. Nicolino e la rana (Aarne 402)	„	86
Opere citate	„	88

„VANEMATE VARA“

MONOGRAAFIA ÜHEST JOOMALAUUST

ALFRED KURLENTS

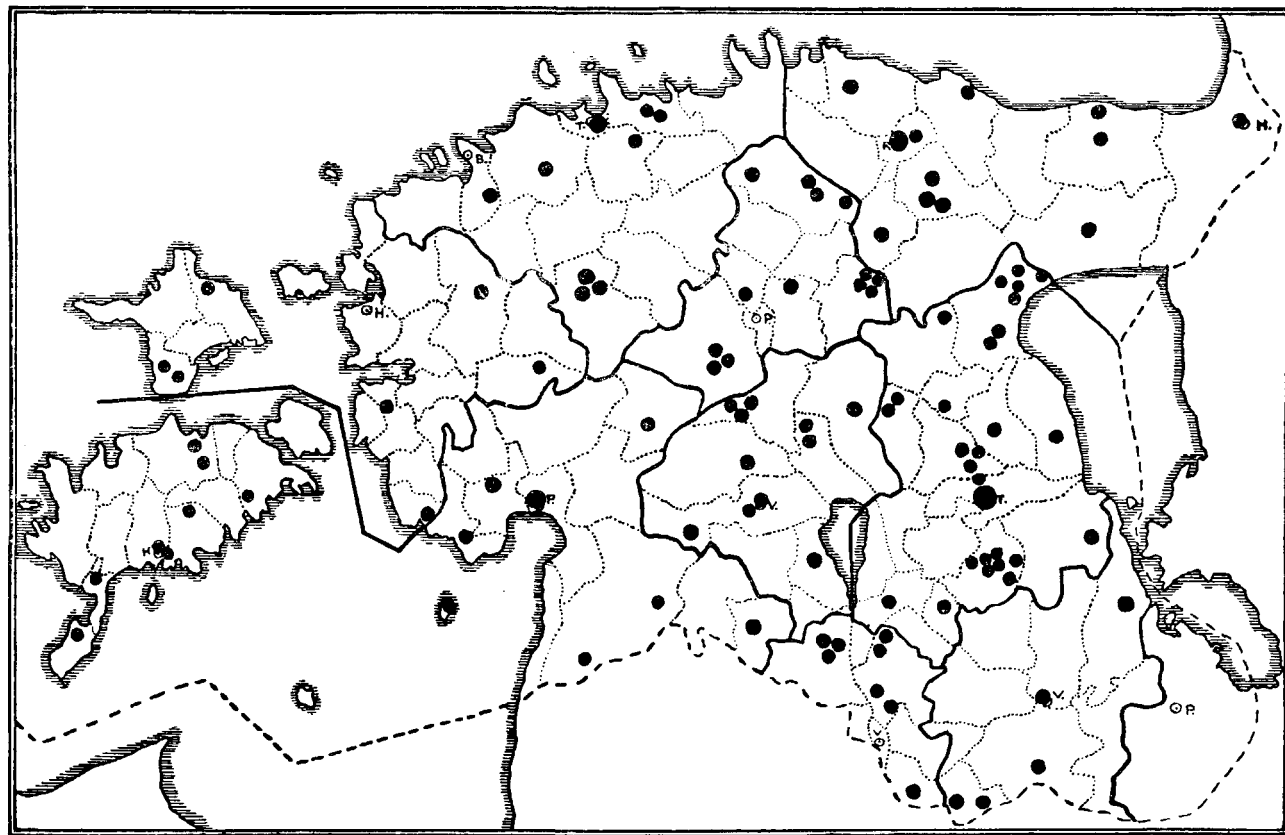
MIT EINEM REFERAT:

„DER ELTERN SCHATZ“
MONOGRAPHIE ÜBER EIN TRINKLIED

TARTU 1933

K. Mattieseni trükikoda o-ü., Tartu 1933.

„Vanemate vara“ leving. Kaardil puudub — As 1.

Teisendite loend.

Kõik teisendid on trükkimata materjal Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudest.

Virumaa (Vi) — 14 teis.

Nrv 1. 1924. A 5335 (24). — *Jõh 1.* Jõhvi algk., 1922. A 1088 (7). — *Jõh 2.* Voka v., Toila k., Männiku, 1931. ERA II 37, 199—201 (18). — *Iis 1.* Porskovo algk., 1930. A 11305 (4). — *VNg 1.* Kalvi v., Männiku k., Siivadi, 1930. ERA II 28, 511—14 (5). — *Hlj 1.* Vihula v., Väike-Metsiku k., 1930. ERA I 3, 367—8 (5). — *Rak 1.* Sõmeru as., 1930. ERA I 3, 363 (1). — *Rkv 1.* 1930. ERA I 3, 364 (2). — *Rkv 2.* 1930. ERA I 3, 365 (3). — *Rkv 3.* Linna ligidalt maalt, 1930. ERA I 3, 366 (4). — *VJg 1.* Küti v., Voore m. algk., 1925. A 7777 (11). — *VJg 2.* Roela, 1922. EVR 8, 287 (3). — *VJg 3.* Viru-Roela, Tam-miku k., 1930. ERA I 3, 369 (6). — *VMr 1.* 1912. EÜS VIII, 95 (48).

Järvamaa (Jä) — 16 teis.

Amb 1. Jootma, 1894. E 10627. — *Amb 2.* Aegviidu, 1922. A 733 (6). — *Amb 3.* Nõmküla v., Naistevälja k., 1929. ERA II 10, 383. — *Amb 4.* 1930. ERA I 3, 43. — *Koe 1a.* Liigvalla v., Tammiotsa, 1924. A 5916 (9). — *Koe 1b.* 1924. A 5915 (8). — *Koe 2.* Liigvalla v., Jaola k., Kamariku, 1924. A 5912 (12). — *Koe 3.* Liigvalla v., Jaola k., Paemurru, 1924. A 5930 (7). — *Koe 4.* Liigvalla v., Lammasküla m., 1924. A 5897 (8). — *Koe 5.* Liigvalla v., Veirerakke, 1924. A 5904 (13). — *Koe 6.* Liigvalla v., Rätsvere k., Katakamaja, 1924. A 5925 (8). — *Pee 1.* Esna v., Esna m., 1929. ERA II 23, 783. — *Ann 1.* Anna v., Eivere, 1929. ERA II 14, 187 (14). — *Tür 1.* 1929. ERA II 23, 777/8. — *Tür 2.* Säreve m., 1929. ERA II 23, 779/81. — *Tür 3.* Säreve v., Põikva k., Raismiku, 1930. ERA II 24, 521/2.

Harjumaa (Ha) — 10 teis.

Jõe 1. Jõelähtme v., 1932. ERA II 42, 371/3 (1). — *Jõe 2.* 1932. ERA II 42, 381/80 (2). — *Tln 1.* 1930. ERA II 29, 131. — *Tln 2.* 1929. ERA II 23, 775. — *Jür 1.* Rae v., Lagedi, Sootevahe, 1929. ERA II 20, 573/5 (2). — *Rap 1.* Rapla v., Lipsu, 1923. A 2448 (5). — *Rap 2.* Rapla v., Metsa k., Vanakõrtsu, 1923. A 2444 (9). — *Rap 3.* Rapla v., Kaldamäe, 1930. ERA II 25, 339 (1). — *Kei 1.* Joa k., Uuelepiku, 1904. EÜS I 914/15 (57). — *HMd 1.* Vasalemma, 1930. ERA II 23, 173 (2).

Läänemaa (Lä) — 7 teis.

Kul 1. Kolovere v., 1930. ERA II 23, 191 (2). — *Vig 1.* Velise v., Männiku k., Maanda, 1925. A 7086 (13). — *Var 1.* Saulepa v., Vaistu k., 1926. EVR 35, 56 (3). — *Kse 1.* Massu v., Poanse k., Saeselja, 1925. A 7304 (14a). — *Phl 1.* Hiiu-Kärdla, 1929. ERA II 23, 758. — *Emm 1.* Emmaste v., Tatermaa k., Loigu, 1926. A 9140. — *Emm 2.* Emmaste v., Lassi k., 1929. ERA II 23, 748.

Saaremaa (Sa) — 8 teis.

Krj 1. Pärsama v., 1929. ERA I 2, 191/2. — *Krj 2.* Leisi algk., 1929. ERA I 2, 187 (16). — *Ans 1.* Tiirimetsa, 1929. ERA I 2, 197/8. — *Jäm 1.* 1904. EÜS I 946, (113). — *Ksr 1.* 1927. A 9511 (V 3). — *Ksr 2.* 1929. A 11151 (30). — *Püh 1.* Pihtla v., Kaali algk., 1929. ERA I 2, 194. — *Pöi 1.* Kogola v., Vana-Lõve algk., 1929. ERA I 2, 207.

Pärnumaa (Pä) — 11 teis.

Khn 1. 1929. ERA II 23, 753/4. — *Tõs 1.* 1929. ERA II 23, 745/6. — *Aud 1.* Võlla v., Soomra k., Jäetmaa, 1931. ERA II 39, 192 (107). — *Vän 1.* Uue-Vändra v., Mädasoo k., 1930. ERA II 25, 234 (2). — *Prn 1.* 1929. ERA II 23, 756/7. — *Prn 2.* 1929. ERA II 23, 744. — *Prn 3.* 1929. ERA II 23, 746/7. — *Prn 4.* 1929. ERA II 23, 751/2. *Saa 1.* Voltveti v., Räägu, 1924. A 8193 (3). — *Saa 2.* Jäärja v., Mälgü, 1930. A 11529. — *Krk 1.* Nuia, 1930. ERA II 23, 127 (3).

Viljandimaa (Vl) — 13 teis.

Hel 1a. Jõgeveste v., 1924. E 54464. — *Hel 1b.* Jõgeveste v., 1924. E 54463. — *Hel 2.* Jõgeveste v., 1930. E 64747 (3). — *Trv 1.* Tarvastu v., 1930. ERA I 3, 61. — *Kõp 1.* Suure-Kõpu v., Tõrva, 1930. ERA II 23, 198/200 (5). — *Vln 1.* 1929. ERA II 11, 510/12 (11). — *Vil 1.* Viljandi v., Aluste, 1928. ERA II 11, 323 (3). — *SJn 1.* Sürgavere v., 1930. ERA I 3, 51. — *KJn 1.* Soosaare v., 1930. ERA I 3, 321 (10). — *KJn 2.* Soosaare v., Taganurga k., 1931. ERA II 42, 137 (1). — *Pil 1a.* Kõo v., Koksvere k., Anni, 1923. A 3044 (4). *Pil 1b.* Kõo v., Koksvere k., Suti, 1923. A 3048 (5). — *Pil 2.* Kõo v., Soomevere k., Pargi, 1923. A 3046 (5). — *Plt 1.* Põltsamaa ümbruses, Ta, Ksi Saduküla-Piknurmes ja Viljandi pool, 1854—1860. ERA II 60, 211.

Tartumaa (Ta) — 45 teis.

Ksi 1. Härjanurme v., Väska, 1929. A 10756. — *Ksi 2.* Härjanurme v., Pööra k., Uetoa, 1929. A 10746. — *Lai 1.* Laius-Tähkvere v., Mõisamaa k., Vanakubja, 1923. A 4070 (11). — *Pal 1.* Kudina v., Nava k., 1922. A 313 (17). — *Trm 1a.* Avinurme v., Piilsi k., 1909—11. EÜS VII 190/1, [12 (317)]. — *Trm 1b.* Avinurme v., Piilsi k., 1910. EÜS VII 189/90, [11 (316)]. — *Trm 2.* Avinurme v., Lepiksaare k., Teelahkme, 1923. A 1912 (22). — *Trm 3.* Avinurme v., Vadi k., Suuresaare, 1923. A 3224 (2). — *Trm 4.* Lohusuu v., Raadna k., 1923. A 1899 (24). — *Trm 5ab.* Torma v., Rassiku k., 1929—30. ERA II 23, 742—3. — *Kod 1.* Alatskivi, Peatsekivi k., 1929. ERA II 14, 543/4. — *MMg 1.* 1929. ERA II 23, 741. — *Äks 1.* Sootaga v.,

Lähte k., 1923. A 3628 (23). — *Äks* 2. Kärkna, 1929. ERA II 23, 773. — *Äks* 3. 1929. ERA II 23, 775. — *TMr* 1. Norra, 1929. ERA II, 23, 777. — *TMr* 2. Raadi v., 1930. ERA II 31, 223 (2). — *Trt* 1. 1925. A 7366 (4). — *Trt* 2. 1930. ERA II 31, 23 (1). — *Trt* 3. 1930. ERA II 31, 27 (1). — *Trt* 4. 1930. ERA II 31, 49 (1). — *Trt* 5. 1930. ERA II 31, 41 (1). — *Trt* 6. 1930. ERA II 31, 65/6 (2). — *Trt* 7. 1930. ERA II 31, 87 (1). — *Trt* 8. 1930. ERA II 31, 91 (1). — *Trt* 9. 1930. ERA II 31, 103 (1). — *Trt* 10. 1930. ERA II 31, 109 (3). — *Trt* 11. 1930. ERA II 31, 128 (3). — *Trt* 12. 1930. ERA II 31, 225 (2). — *Trt* 13. 1930. ERA II 31, 141 (1). — *Trt* 14. 1930. ERA II 31, 146 (3). — *Trt* 15. 1930. ERA II 31, 217 (2). — *Trt* 16. 1931. A 11996 (20). — *Võn* 1. Kastre, Rökka k., 1922. A 848 (18). — *Kam* 1. 1910. EÜS VII 2654 (23). — *Kam* 2ab. Kambja v., Tatral, 1922. A 1287 (80, 82). — *Kam* 3. 1930. ERA II 31, 137 (1). — *Kam* 4. 1930. ERA II 31, 153 (2). — *Rõn* 1. 1924. A 4774 (24). — *San* 1. Kuigatsi v., Tsimmu, 1911. EÜS VI 370/1 (60). — *San* 2. Puka v., Raudsepa, 1929. ERA II 11, 804/8 (3). — *San* 3. Tõlliste v., Taari, 1925. A 8063 (15). — *San* 4. Tõlliste-Uniküla, 1929. ERA I 2, 141 (2).

Yõrumaa (Võ) — 5 teis.

Har 1. Taheva, 1929. ERA II 29, 113. — *Har* 2. Vastse-Roosna, 1930. ERA II 3, 281 (1). — *Rõu* 1. Viitina, 1929. ERA II 23, 771. — *Vru* 1. 1929. ERA II 22, 497 (16). — *Rüp* 1. Rahumäe as., Keskla, 1929. ERA II 23, 754.

Asundused (As) — 1 teis.

As 1. Latvija, Valga mk., Opekalna khk., Ape, 1930. ERA II 26, 157 (5).

Laulu iseloomustuseks.

Tavaliselt tuntakse „Vanemate vara“ rahva seas joomae- ehk kõrtsilauluna¹⁾. Selle kõrval nimetatakse teda veel lorilauluks²⁾, särude lauluks³⁾, uulitsalaste naljalauluks⁴⁾, ka joomakaltsuks ja kaltsulauluks⁵⁾. Muid nimetusi: „Ratta laul tantsuga. Lauldakse... talgustel ja pidudel“⁶⁾. Ühes Kuresaarest saadetud vastuses ERA küsimuslehele nimetatakse laulu auklauluks⁷⁾.

¹⁾ Vi Rkv 1, Lä Emm 2, Pä Khn 1, Ta San 4. ²⁾ Vi Rkv 2.

³⁾ Vi VJg 3. ⁴⁾ Sa Ksr 1. ⁵⁾ Vl Plt 1. ⁶⁾ Ta Trm 1a. ⁷⁾ ERA I 1, 202 (16).

Hoolimatu, halvakspanev suhtumine joomalauludesse kogujate poolt on põhjuseks, miks eriti vanemast ajajärgust on „Vanemate varast“ kogutud õige vähe teisendeid. Vanemad kogujad vaatlesid neile rahva poolt esitatavat materjali kriitiliselt ja heitsid mõndagi kõrvale, mis ei sobinud kaasaja väärtusmõistega. Selline vaatekoht pole asjaarmastajaile-korjajaile praegugi võõras⁷⁾). Üksikud mõtlikumad kogujad kaalutlesid nii, kuis kirjutab koguja P. P e n n a O. Kaldale laulik Hans T u u l v e r'i kohta 2. X 1904⁸⁾).

Nii siis „*Vanemate vara*“ on joomalaul ja laulavad teda enamasti nooremad külas, aga vahel öeldakse ka, et „kogu rahvas“ (Vi VJg 3).

---

⁷⁾ ERA I 1, 202 (16).

⁸⁾ EÜS I 834. *Ha* Kei 1.

„See saks laulis meile palju laule, aga nr. 1—7 on niisuguse sisuga, et seda ainult purjusemehed kõrtsis laulda ja kuulda võivad. Ma kahtlesin kaua aega, et kas maksab need üleüldse saata, viimaks tulin siiski selle otsusele, et nad mitte minu tehtud laulud, vaid minu üleskirjutatud on ja sulg ju minu käast maha ei kukku, kui ma nad ka ümber kirjutän, sest niisugusi sõnu saab küll ja küll igapääv kuulda.“

Värsiregistrid.

Peterburis pommid.

I.

Peterburis tehti pommidega kära — *Ta* Trm 1b.

Peterpuuris peeti pommidega sõda — *Ta* Vön 1.

II.

Meilgi võeti suitsu-nuiad ära — *Ta* Trm 1b.

Jürjevis korjati sudsu nuiad ära — *Ta* Vön 1.

Ainukene vara.

I.

- A a. Mina olen oma vanemate ainukene vara — *Vi* VNg 1, *Jä* Amb 3, 4, *Koe* 4, 5, *Tür* 1, 2, 3, *Ha* Tln 1, *Jür* 1, *HMd* 1, *Lä* Emm 1, 2, *Sa* Pöi 1, *Ksr* 2, *Pä* Khn 1, *Prn* 2, 3, 4, *Saa* 1, *Krk* 1, *Vi* Hel 1a, 3, *Trv* 1, *SJn* 1, *KJn* 1, 2, *Plt* 1, *Ta* MMg 1, *Äks* 3, *TMr* 2, *Trt* 2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 14, *Sar* 4a.
- b. Mina olen oma vanematel ainukene vara — *Vi* Vln 1, *As* 1.
- c. Mina olen vanemate ainukene vara — *Ta* Trt 1, *Võ* Har 2.
- d. Mina oma vanemate ainuke(ne) vara — *Sa* Ans 1, *Pä* Tõs 1.
- e. Olen oma vanemate ainukene vara — *Pä* Prn 1.
- B a. Mina olen oma isa-ema ainukene vara — *Vi* Rak 1, *VJg* 3, *VMr* 1, *Jä* Amb 1, *Koe* 2, *Lä* Kul 1, *Kär* 1, *Sa* Krj 1, *Ksr* 1, *Püh* 1, *Vi* Kõp 1, *Plt* 1a, *Ta* Trm 4, 5ab, *Äks* 1, 2.
- b. Mina oma isa-ema ainuke(ne) vara — *Vi* Rkv 2, 3, *Pä* Saa 2.
- c. Mina olen isa-ema ainukene vara — *Ta* Trt 5, *Võ* Har 1, *Räp* 1.
- d. Olen oma isa-ema ainukene vara — *Ha* Rap 3.
- e. Mina olen oma papa mamma ainukene vara — *Lä* Kse 1.
- C a. Mina olen oma isa ainukene vara — *Vi* Jõh 2 (Mina aga), *VJg* 2, *Ha* Kei 1, *Lä* Var 1, *Pä* Vän 1, *Vi* Vil 1, *Ta* Trm 1a, *TMr* 1, *Kam* 3, 4, *San* 3, *Võ* Har 1, *Vru* 1.
- b. Mina olen oma isal üksainukene vara — *Jä* Ann 1, *Ha* Jõe 1, 2, *Ta* Trm 1b, *Trt* 13.
- c. Olen oma isa ainukene vara — *Jä* Pee 1.
- d. Mina olen isale ainuke vara — *Jä* Koe 1a.
- e. Mina olen minu isa ainuke vara — *Sa* Jäm 1.
- f. Mina olen isal üksainukene vara — *Võ* Rõu 1.
- g. Mina oma isal olen ainuke vara — *Jä* Koe 1b.
- h. Mina olen isal üksainukene poeg — *Ta* Kam 2b.

- D a.* Mina olen oma ema ainukene vara — *Vi VJg 1, Ta Trm 2, Kod 1, Trt 9, 15, San 1, 4b.*
- b.* Mina olen oma mamma ainukene vara — *Ta San 2.*
- c.* Mina olen oma memme ainukene vara — *Ta San 4c.*
- d.* Mina olen oma emal üks ainukene vara — *Ta Trt 8.*
- E.* Oma isamajas olen mina ainukene vara — *Vi Hlj 1.*
- F.* Mull on kodu vanemad — *Jä Koe 3.*

II.

- A a.* Kõik, mis ma teenin, seda joon mina ära — *Lä Kul 1, Sa Ksr 1, Vl Plt 1, Ta Trt 8.*
- b.* Kõik, mis mina teenin, seda joon ma ära — *Ha HMd 1.*
- c.* Ja kõik, mis ma teenin, seda joon mina ära — *Ha Kei 1.*
- d.* Kõik, mis teenin, seda joon mina ära — *Jä Pee 1, Ta Trm 1b.*
- e.* Kõik, mis teenin, selle joon mina ära — *Vi VNg 1, Vö Ráp 1.*
- f.* Kõik, mis teenin, joon mina ära — *Vi Rak 1, Ta Trt 9, 10, 12, San 3 (ma), Vö Har 1, 2.*
- g.* Kõik, mis mina teenin, joon mina ära — *Jä Koe 1a.*
- h.* Kõik, mis teenin, seda joon ära — *Vi VJg 1.*
- i.* Kõik, mis mina teenin, selle joon mina ära — *Sa Ksr 2.*
- j.* Mis mina teenin, seda joon mina ära — *Jä Ann 1.*
- k.* Seda, mis mina teenin, joon mina ära — *Ta TMr 1.*
- l.* Mis mina teenin, joon kõik ära — *Ta TMr 1.*
- m.* Kõik, mis ma teenin, joon mina ära — *Ta Trt 3.*
- n.* Kõik seda raha, mis teenin, joon ma ära — *As 1.*
- o.* Raha, mis ma teenin, joon mina ära — *Ha Rap 3.*
- p.* Seda kõik, mis mina teenin, seda kõik mina ära joon — *Pä Saa 1.*
- q.* Mida teenin mina päeval, — seda joon mina õhtul kõik kõrtsis ära — *Vl KJn 1*.*
- r.* Mida tema teenib, seda joon mina maha — *Ta Kam 2b.*
- B a.* Kõik, mis ma teenin, seda lakun mina ära — *Sa Krj 1, Püh 1, Pä Vän 1.*
- b.* Kõik, mis mina teenin, seda lakun mina ära — *Pä Prn 3, Vl Vln 1.*
- c.* Kõik, mis ma teenin, selle lakun mina ära — *Jä Tür 3, Pä Prn 2, Vl SJn 1.*
- d.* Kõik, mis ma teenin, lakun mina ära — *Pä Khn 1, Saa 2, Vl Trv 1.*
- e.* Kõik, mis teenin, lakun mina ära — *Ta Trt 2, 7, Vö Har 1.*
- f.* Kõik, mis teenin, seda lakun mina ära — *Vi Rkv 3, VJg 2.*
- g.* Ja kõik, mis ma teenin, seda lakun mina ära — *Vi Hlj 1, Jä Amb 1, Lä Emm 1 (selle).*
- h.* Kõik, mis teenin, selle lakun mina ära — *Lä Kse 1, Sa Ans 1.*
- i.* Kõik, mida mina teenin, seda lakun mina ära — *Vl Kõp 1.*
- j.* Seda kõik, mis ma teenin, lakun mina ära — *Vö Vru 1.*
- k.* Kõik raha, mis teenin, selle lakun ma ära — *Pä Prn 1.*
- l.* Mis ma teenin, selle lakun mina ära — *Ta San 1.*
- m.* Mida mina teenin, seda lakun mina ära — *Jä Koe 4.*
- n.* Seda, mis ma teenin, seda lakun mina ära — *Vi Jõh 2.*

- C a.* Kõik, mis saan, seda joon mina ära — *Ta* Äks 2, Trt 5 (mida ma),
Võ Rõu 1.
- b.* Kõik, mis saan, selle joon mina ära — *Jä* Koe 5.
- c.* Kõik, mis mina saan, seda joon mina ära — *Ta* MMg 1.
- d.* Kõik, mis mina saan, selle joon mina ära — *Sa* Põi 1, *Ta* Trt 1
(ma-ma).
- e.* Kõik, mis ma saan, seda joon mina ära — *Ta* Äks 1, Trt 3, 6.
- f.* Kõik, mis mina saan, — joon, laristan ära — *Lä* Emm 2.
- g.* Kõik, mis saan, joon laristan ma ära — *Ta* Trt 13.
- h.* Kõik, mis saan, kõik joon mina ära — *Ta* Trm 5.
- i.* Kõik raha, mis saan, selle joon mina ära — *Jä* Koe 2.
- j.* Kõik raha, mis ma saan, seda joon mina ära — *Vi* VMr 1, *Ha*
Jõe 1, 2.
- k.* Kopika, mis saan, selle joon mina ära — *Ta* Äks 3.
- l.* Kõik, mis saab, seda joon mina ära — *Vl* Hel 2.
- m.* Kõik, mida kätte saan, seda joon mina ära — *Ta* Kam 3, 4 (mis ma).
- n.* Mis saan, seda joon mina ära — *Ta* Kod 1.
- o.* Kõik, mis saan, selle lakun (~ joon) mina ära — *Ta* San 4.
- D a.* Kõik raha, mis ma teenin, seda lakun mina ära — *Vi* Rkv 2,
Lä Phl 1 (seda r.).
- b.* Raha, mis ma teenin, selle lakun mina ära — *Vl* Plt 1a (puhtaks
lakun), *Ta* San 2.
- E a.* Kõik, mis ma teen, seda joon mina ära — *Vi* VJg 3, *Ta* Trm 4
(mina).
- b.* Kõik mis ma teen, seda toon mina ära — *Jä* Koe 1b.
- F a.* Ja kõik, mis mul on, seda lakun mina ära — *Jä* Tür 2.
- b.* Kõik, mis minul on, seda joon mina ära — *Vl* Hel 1.
- G a.* Kõik, mis temal on, selle joon mina ära — *Vl* Vil 1.
- b.* Kõik, mis neil on, selle prassin mina ära — *Jä* Amb 3.
- H a.* Seda kõik, mis ma saan, seda raiskan ära — *Pä* Krk 1.
- b.* Kõik, mis neilt saan, selle lakun mina ära — *Ha* Tln 1.
- c.* Kui kopika saan, seda lakun mina ära — *Ha* Jür 1.
- d.* Mis saan, seda joon ja raiskan ma ära — *Ta* Trt 11.
- e.* Kõik raha, mis saan, seda raiskan ma ära — *Vl* KJn 2 (Kõik, mis
ma), *Ta* Trt 14.
- f.* Mida saan, seda süön ja joon mina ära — *Ta* TMr 2.
- g.* Mis kätte saan, siis kõik süön ära — *Ta* Trm 2.
- I a.* Kõik, mis ma teenin, raiskan ma ära — *Pä* Prn 4.
- b.* Kõik, mis mina teenin, seda raiskan mina är' — *Ta* Trm 1a.
- c.* Ja kõik, mis ma teenin, seda prassin mina ära — *Jä* Amb 4.
- d.* Ja kõik, mis nad teenivad, seda lakun mina ära — *Jä* Tür 1.
- e.* Kõik, mis nemad teenivad, lakun mina ära — *Pä* Tõs 1.
- f.* Mis iialgi teenivad, joon mina ära — *Ta* Trt 4.
- J.* Kõik korjatud kopikad lakun mina ära — *Lä* Var 1.
- K.* Nced raha teenivad — *Jä* Koe 3.

Varandust jõin.

I—II.

Seda ülikallist varandust ära mina jõin }
 Mis ristiisa kingituseks tõi } Pā Prn 1.

Kiltsus-kaltsus.

I—II.

Kiltsus ja kaltsus käin mina teel }
 Ega need ep ole minu omad veel } Ha Kei 1.

Olin poisikene.

I—II.

Olin mina pisikene poisikene }
 istusin viina putel oli süles } Lā Vig 1.

Kõrist alla.

I.

- A a. Päeval mis ma teenin, seda õhtul võtan välja — Vi Rkv 2.
- b. Päeval mis teen, seda õhtul võtan välja — Vi VJg 2.
- c. Päeval mis ma teenin, seda võtan mina välja — Vl Plt 1.
- d. Mis päeval mina teenin, seda õhtul võtan välja — Jā Amb 4.
- e. Päeval ma teenin ja õhtul võtan välja — Vi VNg 1.
- f. Kõik, mis päeval teenin, võtan õhtul mina välja — Vi Hlj 1.
- g. Päeval mis ma teenin selle annan õhtul välja — Ha Tln 1.
- h. Päeval teen tööd ja õhtul võtan välja — Vi VJg 3.
- i. Päeval teenin, õhtul võtan välja — Ta Trm 5a.
- j. Päeval mis mina teenin see on kõik valla — Sa Pöi 1.
- B. Seda palka mis ma teenin võtan õhtuti välja — Pā Krk 1.
- C. See raha mis mina teenin lasen kõri keerust alla — Jā Amb 1*.
- D. Kõik mis ma päeval vaevaga teenin — Vl KJn 2.
- E. Kui ma nende raha näen — Jā Koe 3.

II.

- A a. Lähen küla kõrtsi ja lasen kõrist alla — Vi VJg 3, Ha Tln 1.
- b. Lähen küla kõrtsi, lasen kõrist alla — Vi VJg 2, Sa Pöi 1.
- c. Lähen kõrtsi ja lasen kõrist alla — Vi Rkv 2.
- d. Lähen aga kõrtsi ja panen kõrist alla — Vi VNg 1.
- e. Kõrtsi mina lähen, kõik lasen kõrist alla — Ta Trm 5a.
- f. Lasen kõrtsis kõri keerust alla — Pā Krk 1.
- g. Ja seda lasen „Udu“ kõrtsis kõripõhjast alla — Jā Amb 4.
- B. Lasen teda lahedasti kõri mööda alla — Vi Hlj 1.
- C. Ei selle juures karda mina häbi ei nalja — Jā Amb 1.
- D a. Õhtul seda kõrtsis kõrist alla neelin — Vl KJn 2.
- b. Õhtul lasen kõrist kulla-kalla alla — Vl Plt 1.
- E. Kohe kõrist alla läeb — Jā Koe 3.

Kopik teeb vaeva.

I—II.

See kopik, mis mul taskus, see teeb mulle vaeva, }
 Seda viin mina kiiresti kõrtsu-papa laeka } Vi Hlj 1.

Kõrtsmik ütleb.

I—II.

Kõrtsmik ütleb joo ja joo }
 Kui otsa saab siis uue toon } Lää Kse 1.

Kojuviimine.

I.

- A a. Lähen mina kõrtsi, võtan mina viina — Ta Trt 9, Vö Har 1.
 b. Lähen mina kõrtsu ja võtan mina viina — Lää Phl 1.
 c. Lähen mina kõrtsi, võtan tiba viina — Ta Trm 4.
 d. Lähen mina kõrtsu, võtan tipsu viina — Pää Khn 1.
 e. Läksin mina kõrtsi, võtsin tiba viina — Ta Kod 1.
 f. Lähen mina kõrtsu, võtan napsu viina — Vö Rõu 1.
 g. Lähen aga kõrtsi ja võtan aga viina — Jää Ann 1.
 h. Lähen aga kõrtsi — võtan ma viina — Pää Tõs 1.
 i. Lähen aga kõrtsu ja võtan sääli viina — Vi VJg 3.
 j. Lähen mina kõrtsi võtan viina — Pää Saa 2.
 k. Lähme aga kõrtsi võtame aga viina — Vi VJg 2.
 l. Läksin seie kõrtsi ja võtsin siis viina — Ha Kei 1.
 m. Kui kõrtsu mina lähen, siis võtan mina viina — Pää Prn 3.
 n. Mina lähen kõrtsi võtan natukene viina — Ta Trt 11.
 o. Poisid, lähme aga kõrtsi ja võtame viina — Vi VNg 1.
- B a. Lähen mina kõrtsi ja ostan seal viina — Jää Tür 3, Ta Trt 2.
 b. Lähen ma kõrtsi, ostan sääli viina — Vi Rkv 3.
 c. Lähen mina kõrtsi ja ostan viina — Ta San 1.
 d. Mina lähen kõrtsi ja ostan omal viina — Jää Amb 4.
 e. Lähme aga kõrtsi ostame viina — Ha Rap 1 (ostame aga), Rap 2,
 Lää Kse 1.
 e. Lähme aga kõrtsi ostame viina — Ha Rap 1 (ostame aga), Rap 2,
 Ta Trt 14.
 b. Lähen mina kõrtsi, joon mina viina — As 1.
 c. Kõrtsu mina lähen, siis viskan mina viina — Vi Rkv 2.
 d. Läksin mina kõrtsi ja lakun täis viina — Vl Trv 1, Ta Trt 16 (ja
 joon).
 e. Kõrtsi mina lähen ja lakaun täis viina — Ta Kam 3.
 f. Nüüd lähen mina kõrtsu ja viina joon täis — Vl Kõp 1.
 g. Kui kõrtsi ma läen, siis viina ma joon — Vl SJn 1.
 h. Kõrtsis mina lakun aga õlut ja viina — Ha Jür 1.
 i. Kõrtsides tihti võtan mina viina — Ha Jõe 1, 2.
 j. Iga päev joon mina kõrtsis viina — Pää Prn 1.

- D a.* Lähän mina linna ja ostan mina viina — *Ta* San 2.
- b.* Läksin mina linna viskasin viina — *Võ* Vru 1.
- E.* Lähän ma kõrtsi joon ennast purju — *Ta* Kam 1, *Võ* Kar 2 (mina).
- F.* Lähän mina kõrtsi ehk lähän jooma — *Jä* Koe 5.
- G.* Mina lähän kõrtsi, ema tuleb järgi — *Ta* Trt 15.

II.

- A a.* Ema tuleb hobusega koju mind viima — *Sa* Ksr 2, *Pä* Saa 2, *Ta* San 1, *Võ* Vru 1 (tuli).
- b.* Mamma tuleb hobusega koju mind viima — *Jä* Amb 4, *Pä* Khn 1, *Ta* San 2.
- c.* Isa tuleb hobusega koju mind viima — *Ta* Trt 13, Kam 3.
- d.* Papa tuleb hobustega koju mind viima — *Vi* Rkv 3.
- e.* Mamma peab hobusega koju mind viima — *Jä* Tür 3, *Vi* Trv 1.
- f.* Ema mind hobusega kodu tuleb viima — *Lä* Phl 1.
- g.* Ja pappa pidi hobusega koju mind viima — *Ha* Kei 1.
- h.* Papa peab hobusega koju meid viima — *Ha* Jõe 1, 2 (mind), *Lä* Kse 1.
- i.* Isa peab hobusega kodu mind tooma — *Ta* Trt 11.
- j.* Ja mamma mind hobusega kodu sealt toob — *Vi* Sjn 1.
- k.* Mamma tuleb setukaga koju mind viima — *Vi* Rkv 2.
- B a.* Isa tuleb ratastega koju meid viima — *Vi* VJg 2, *Ha* Rap 1 (tooma).
- b.* Ema tuleb ratastega koju mind viima — *Ta* Trt 2.
- c.* Naine tuleb ratastega koju mind tooma — *Jä* Koe 5.
- d.* Papa tuleb ratastega meid koju tooma — *Ha* Rap 2.
- e.* Isa peab ratastega kodu mind viima — *Jä* Ann 1.
- f.* Las papa tuleb ratastega kodu mind viib — *Vi* Kõp 1.
- C a.* Ema tuleb kelk järel kodu viima — *Ta* Trm 4.
- b.* Ja ema tuleb käruga koju mind viima — *Pä* Prn 3.
- c.* Ema tuleb malgaga koju mind viima — *Pä* Tõs 1.
- d.* Isa tuleb sigadega koju mind viima — *Vi* VJg 3.
- e.* Naine see tuleb mind kodu säält viima — *Ta* Trt 9.
- D a.* Isa peab hobusega neiu juurde viima — *Ta* Kam 1, 2b, *Võ* Har 2 (papa).
- b.* Isa peab hobusega preili juurde viima — *Võ* Rõu 1.
- c.* Isa tuleb ratastega neiu juure viima — *Vi* VNg 1.
- d.* Isa pidi poja õöseks neiu juurde viima — *Sa* Krj 1.
- E a.* Mamma peab hobusega preili juure viima — *Ha* Jür 1, *Võ* Har 1 (manu), *As* 1.
- b.* Ema peab hobusega neiu juurde viima — *Lä* Kul 1.
- c.* Mamma peab hobusega pruudi juure viima — *Pä* Prn 1.
- F a.* Ämm tuli kelguga mind tütre juure viima — *Ta* Kod 1.
- b.* Ämm tuleb ratastega tütre poole viima — *Ta* Trt 16.

M a g a m i s e a s e.

I.

- A a.* Öösel mina magan kõrtsi taga kraavis — *Vi* Rak 1, *Pä* Khn 1 (maga-sin), *Vi* Vil 1.
- b.* Öösel mina magan aga kõrtsi taga kraavis — *Vi* VNg 1.

- c. Vaat öösel mina magasin sääl kõrtsi taga kraavis — *Ha Kei* 1.
- d. Ööseti magan mina maantee ääres kraavis — *Ha Tln* 1.
- e. Öösel mina magan maantee ääres kraavis — *Pä Prn* 2.
- f. Öösel mina magasin maantee kraavis — *Sa Pöi* 1.
- B a. Minu magamise ase on kõrtsi taga kraavis — *Pä Prn* 1, *Vl SJn* 1,
Ta TMr 2, *Trt* 8, *Võ Har* 2, *Rõu* 1, *As* 1.
- B b. Minu magamise koht on kõrtsi taga kraavis — *Sa Ans* 1.
- c. See koht, kus ma magan, on kõrtsi taga kraavis — *Vi VJg* 2, *Sa Ksr* 1.
- d. Koht kus ma magasin oli kõrtsi taga kraavis — *Sa Krj* 1.
- e. Magamise ase oli kõrtsi taga kraavis — *Vl Trv* 1.
- f. Ma magan aga kõrtsu taga mudases kraavis — *Ha Jür* 1.
- g. Magamise ase on mul taga kõrtsi kraavis — *Ta Trt* 7.
- h. Ase mul kõrtsi taga pikuti kraavis — *Vl KJn* 2.
- i. Minu magamise ase on mõni kord ka saalis — $\frac{1}{2}$ *Võ Rõu* 1.
- C a. Öhtul mina heitsin maantee kraavi — *Jä Tür* 2.
- b. Öhtul mina heitsin Puraküla kraavi — *Ta San* 1, 2.
- c. Öhta olen mina kõrsi taga kraavis — *Jä Ann* 1.
- d. Öhtul aga olen mina kõrtsi taga kraavis — *Vl Vln* 1.
- e. Öhtul laman mina pikali kraavis — *Võ Vru* 1.
- D a. Kõrtsist tulles magan mina kraavis — *Ta Trt* 14.
- b. Kui kõrtsist koju lähen, siis ma kõrtsi taga kraavis — *Ta Äks* 3.
- c. Minu maja ja kortel on kõrtsi taga kraavis — *Lä Kul* 1.
- d. Korter minul valmis on kõrtsi taga kraavis — *Ha Jõe* 1, 2.
- e. Kui siis purjus olen puhkan kraavis — *Pä Krk* 1.
- f. Tee peal koju tulles magan mina kraavis — *Ta Trt* 3, 6.
- g. Vahel mina seliti maante kraavis — *Lä Kse* 1.
- E a. Päeval mina kõnnin neidudega paaris — *Võ Ráp* 1.
- b. Päeval kõnnin mina neiuksede paaris — *Ta Trm* 5a.
- c. Päeval tunnen lõbu ma neiuksede paaris — *Vi Hlj* 1.
- d. Päeval istsin neiuksede paaris — *Ta Ksi* 2.
- e. Öhtul mina kõnnin neidudega paaris — *Pä Saa* 2.
- F a. Päeval käin ma sakstega paaris — *Ta Trm* 4.
- b. Päeval ma prassin härradega paaris — *Pä Prn* 4.
- c. Täna mina olen härradega paaris — *Ta Kam* 1.
- d. Päeval tantsin ma saksadega paaris — *Ta Trt* 13.
- e. Päeval mina sõidan sakstega saanis — *Jä Pee* 1.
- f. Ööseti joon mina sakstega saalis — *Vl Plt* 1.
- G a. Öhtul mina tantsin neiuksede saalis — *Ta Kod* 1.
- b. Öhtul tantsin ma preilidega saalis — *Vi Rkv* 3.
- c. Öösel tantsin mina neiuksede saalis — *Vl Plt* 1b.
- d. Öhtul mina neiuksede kõrtsi saalis — *Vl KJn* 1.
- e. Päeval tantsin mina preilidega saalis — *Ta Trm* 5b.
- f. Öösel mina tantsin preilidega saalis — *Vi Jõh* 2 (täna), *Rkv* 2.
- g. Öösel sa tantsid neiuksede saalis — *Vi Rkv* 1.
- H a. Öhtul mina heitsin neiuksede voodi — *Vi Iis* 1 (säangi), *Vl Kõp* 1.
- b. Öhtul ma heidan preilidega voodi — *Vi VJg* 3.
- c. Eile öösel magasin neiuksede voodis — *Ta MMg* 1.

- d. Minu magamise ase on neidudega voodis — *Ta* Trt 5.
- e. Öösel mina magasin neiu toas — *Pä* Prn 1.
- I. Maantee ääres kraavis sigadega paaris — *Pä* Saa 1.
- J. Ööseti mängin mina piljardit saalis — *Vl* Plt 1a.

II.

- A a. Hommikul kui ärkan olen sigadega paaris — *Sa* Ksr 1, *Pä* Prn 2, *Vl* SJn 1, *KJn* 2, *Ta* TMr 2, Trt 7, 14.
- b. Hommikul kui ärkan, sigadega paaris — *Pä* Krk 1, *Võ* Har 2, *Rõu* 1.
- c. Hommikul ma ärkan sigadega paaris — *Ta* Äks 3.
- d. Hommikuti ärkan mina sigadega paaris — *Ha* Tln 1.
- e. Hommikul ärkan aga sigadega paaris — *Ha* Jür 1.
- f. Hommikul ärkan sigadega paaris — *Pä* Prn 2, *Ta* Trt 7, 14.
- g. Kui hommikul ärkan, olen sigadega paaris — *Sa* Ans 1.
- h. Hommikul mina ärkasin sigadega paaris — *Ta* Kod 1.
- i. Hommikul kui härkasin siis sigadega paaris — *Vl* Trv 1.
- j. Ja homikul, kui ärkasin olin sigadega paaris — *Ha* Kei 1.
- k. Hommikul härkan mina põrsastega paaris — *Vi* VJg 2.
- l. Hommikul kui ärkasin, olin põrsastega paaris — *Sa* Krj 1.
- m. Hommikul tõusin mina sigadega paaris — *Ta* San 1, 2.
- n. Hommikul siis tõusen seal sigadega paaris — *Vi* VNg 1.
- o. Hommikul ma tõusin sigadega paari — *Jä* Tür 2, *Sa* Pöi 1.
- p. Hommikul tõusen emmisega paaris — *Võ* Vru 1.
- q. Hommikul leian end sigadega paaris — *Pä* Prn 1.
- r. Hommikul leidsin sigadega paaris — *Vl* Kõp 1a.
- s. Sigadega paaris Ja saunataga kraavis — *Vl* Kõp 1b.
- t. Hommikul olen mina sigadega paaris — *Jä* Ann 1, *Pä* Khn 1 (olin ma).
- u. Hommikul tulen olen sigadega paaris — *Lä* Kul 1.
- v. Hommikul aga jälle sigadega paaris — *Vl* Vln 1.
- õ. Hommikul ma tulen sealt sigadega paaris — *Ta* Trt 3.
- ä. Hommikul säält tulen sealt sigadega paaris — *Ta* Trt 6.
- ö. Hommikul säält tulen ma sigadega paaris — *Ta* Trt 5.
- ü. Hommikul lähen küla sigadega paaris — *Vl* Plt 1.
- B a. Eila mina olin sigadega paaris — *Vl* Vil 1.
- b. Pääl mina pööran sigadega paaris — *Vi* Rak 1.
- c. Öösel magan mina põrsastega paaris — *Ta* Trm 5b.
- d. Teise puhu sigadega lepikus paaris — *Lä* Kse 1.
- e. Säält mina ärkan sigadega paaris — *Ha* Jõe 1, 2, *As* 1.
- C a. Öösel mina magan sigadega kraavis — *Vi* Jõh 2 (Omme), *Ta* Trt 13, *Võ* Rüp 1.
- b. Öösel magan mina sigadega kraavis — *Ta* Trm 4.
- c. Öösel magan jälle sigadega kraavis — *Vi* Rkv 3.
- d. Öösel magan tihti ma põrsastega kraavis — *Vi* Hlj 1.
- e. Öösel põherdasin sikateka kraavis — *Ta* Ksi 2.
- f. Hommikul leian end sigadega kraavis — *Pä* Prn 4.
- g. Hommikul end leian sigadega kraavis — *Vi* VJg 3.
- h. Hommikul ärkan sigadega kraavis — *Pä* Saa 2.

- i.* Hommikul ärkades sigadega tee ääres kraavis — *VI KJn 1.*
j. Hommikul tulen säääl sigadega kraavis — *Ta Trt 8.*
k. Hommikul magan küla sigadega kraavis — *VI Plt 1a.*
l. Ommiku mint leidi pörsatega kraavist — *Vi Iis 1.*
m. Täna jälle olen mina sigadega kraavis — *Ta MMg 1.*
n. Päeva ajal magad aga sigadega kraavis — *Vi Rkv 1.*
o. Päeval mina leian end sigadega kraavis — *Vi Rkv 2.*
p. Hommikul jällegi sigadega maas — *Pä Prn 1.*
D a. Öhtul magan mina kõrtsi taga kraavis — *Ta Trm 5a.*
b. Homme jälle kõrtsi taga kraavis — *Ta Kam 1.*
c. Hommikul magan mina kõrtsi taga kraavis — *VI Plt 1b.*
E. Öösel magan mina libudega kraavis — *Jä Pee 1.*
F. Hommikul kui ärkan, neiudega paaris — *Võ Rõu 1.*

K o b a n   t a s k u i d .

I—II.

Hommikul, kui ärkan, siis koban mina taskuid, }
 Ehk vast leiduks säääl mingisugust asju.   } *Vi Hlj 1.*

P a n d i k s .

I—II.

Keda võiks kõrtsupapal pandiks mina viia, }
 Et ta mulle annaks klaasitäie viina.   } *Vi Hlj 1.*

K r a a v i s t   v ä l j a .

I—II.

Kui need on mul tühjad, vean kraavist end välja, }
 Lähen aga kõrtsu ja teen säääl nalja.   } *Vi Hlj 1.*

E s i m e s e s   r e a s .

I—II.

Kui kõrtsi mina läksin, olin esimeses reas }
 Ja hoorade nimed minul järgimisi pääs.   } *Ha Kei 1.*

T e e k ä i j a .

I—II.

Juhtub säääl teekäija, võtab ehk napsu, }
 Mulle ta ütleb, säh söber sa katsu.   } *Vi Hlj 1.*

K l a a s i   s a a n .

I—II.

Kui klaasi saan kätte, selle panen mina nahka }
 Tilka ei jäta mina selle klaasi põhja.   } *Vi Hlj 1.*

Ü t l e n.

I—II.

Selle pääle hakkab minu veri juba käima, }
 Ütlen teekäijal': Sõber, eks sa vast leia. } Vi Hlj 1.

T o p k a.

I—II.

Kui sa taskust otsid, ehk leiad mõne kopka, }
 Nende eest me saame kohe kõrtsupapalt topka. } Vi Hlj 1.

V õ t a m e ä r a.

I—II.

Selle me võtame rõõmsasti ära, }
 Viinahimul pole enam minul siis määra. } Vi Hlj 1.

P o e n l i g i.

I—II.

Kus viina siis näen, sinna poen mina ligi, }
 Tellin ja palun, et peas on higi. } Vi Hlj 1.

A n n a v i i n a.

I—II.

Sõber, kui sa mulle ei taha teha piina, }
 Palun, siis anna mulle natukene viina. } Vi Hlj 1.

L a u l a n l a u l u.

I—II.

Siis mul tuleb tuju, ma laulan sul' laulu, }
 Mis sa pole sõber küll iialgi kuulnu. } Vi Hlj 1.

M ü t s.

I.

- A a. See müts, mis mul pääs, on seitse auku sees — Vi Nrv 1, Jõh 1, 2, VJg 1, 2, Jä Koe 1, 4, Ha Tln 2, Jür 1, Lää Kul 1a, VI KJn 1, Ta Lai 1, Pal 1, Trm 1a, 3, 4, MMg 1, Äks 1, 3, Trt 1b, 2, Kam 3, 4, Rõn 1, Võ Rõu 1.
- b. Müts, mis mul pääs, on seitse auku sees — Vi VNg 1, Rkv 2, 3, VJg 3, Jä Tür 3, Ha Rap 3, Pää Khn 1, Aud 1, Ta Kod 1, Trt 4, 5, 8, 9.
- c. See müts, mis mul pääs, sel seitse auku sees — Jä Amb 4, Ha Kei 1, Lää Emm 1, Ta Trm 5a, San 4, Võ Har 1.
- d. Sel mütsil, mis mul peas, on seitse auku sees — Jä Amb 3, Tür 1, 2, Pää Prn 3, VI KJn 2.
- e. Müts, mis mul peas, seitse auku sees — Pää Tõs 1, Saa 2.
- f. Müts mul peas on seitse auku sees — VI SJn 1.

- g. Müts mul peas, seitse auku sees — *Pä* Prn 4.
 h. Müts on mul peas, seitse auku sees — *Ta* Trt 7.
 i. Müts minu peas on seitse auku sees — *Sa* Krj 1.
 j. See müts mis peas seitse auku sees — *Lä* Var 1.
 k. Müts, mis minu peas, on seitse auku sees — *Lä* Phl 1.
 l. Müts oli peas ja seitse auku sees — *Lä* Vig 1.
 m. Müts mis sul peas oli seitse hauku sees — *Jä* Amb 2.
 n. Siidi müts peas seitse auku sees — *Vl* Pil 1a.
 o. See müts, mis sul seljas, on seitse auku sees — *Vi* Rkv 1.
- B a. Müts mis mul pääs on sada auku sees — *Ta* Trt 1, 13.
 b. Müts mis mul pääs, tal sada auku sees — *Lä* Emm 2, *Sa* Pöi 1 (sellel).
 c. Mütsil mis mul pääs on sada auku sees — *Sa* Ans 1, *Vl* Plt 1 (Sellel mütsil).
 d. See müts, mis mul peas, on sada auku sees — *Ta* Trt 11, *Võ* Ráp 1.
 e. See müts, mis mul peas, sel sada auku sees — *Pä* Prn 2, *Ta* Trm 5b (sel on).
 f. Müts mis mul pääs, sellel on sada auku — *Ha* Tln 1.
 g. Müts, on mul peas, ja sada auku sees — *Sa* Krj 2.
 h. See müts, mis mu peas, on sada auku täis — *Sa* Püh 1.
- C a. See kübar, mis mul pääs, on seitse auku sees — *Ta* Kam 1, 2a, San 2.
 b. See kabu mis mul peas on seitse augu sees — *Jä* Koe 6.
 c. Kübar mul peas ja seitse auku sees — *Lä* Kse 1.
 d. Sel kübaral, mis pääs, on seitse auku sees — *Ta* San 1.
- D. See kübar, mis mul pääs on sada auku sees — *Ta* Trm 1b, San 3.
- E a. Müts mul peas, auk temal sees — *Vi* Rak 1.
 b. Müts minul peas on aukusid täis — *Ha* Jõe 2.
 c. Müts mis mul peas aug sees — *Pä* Saa 1.
 d. Müts oli peas, Auk oli sees — *Vl* Pil 1b, 2.
- F a. Ja kantaval mütsil on seitse auku sees — *Pä* Prn 1b.
 b. See sepaelli müts Tal seitse auku sees — *Vl* Vln 1.
- G a. See müts mis mul peas on saianaene annud — *Sa* Ksr 1.
 b. See kübar mis peas on saianaine anud — *Võ* Vru 1.
 c. Müts minul pääs on saianaiselt saadud — *Vl* Hlj 1a.
 d. See müts minu peas on saianaise antud — *Ta* Trt 14.
 e. Müts mis mul pääs om saiamammalt saadud — *Vl* Hel 2.
 f. See müts, mis mul peas on teised mulle annud — *Vl* Vln 1.
- H a. See müts, mis mu peas, see teeb kõigil nalja — *Vi* Hlj 1.
 b. See müts mis mul peas teeb iga pidi nalja — *Pä* Krk 1.
 c. Kui mütsi teil näitan vaid see teeb nalja — *Jä* Amb 1.
- I a. See müts, mis mul peas, on igavene lott — *Pä* Prn 1a.
 b. See müts mis mul peas, see on üks lotu — *Vl* Plt 1, *Ta* Trt 3, 6.
 c. See müts mis peas on nii kui lottu — *Vl* Kõp 1.
 d. See müts, mis mul peas, on tutu-lutu — *Jä* Pee 1.
 e. Müts mis mu pääs on igavene lotu — *Vl* KJn 2.
- J. Müts mis mul peas on viide kuude kanti — *Vl* Trv 1.
- K. Kübar mul peas on neljas nukas — *Võ* Har 2.
- L. See kübar mis mul peas on hädapäivi näind — *Lä* Kul 1b.

II.

- A a.* Täi vahib välja, hõbeprillid ees — *Vi* Rkv 3, *VJg* 1, 3, *Jä* Koe 4, *Pä* Khn 1, *Saa* 1, *Ta* Trt 8, 16, *Võ* Rõu 1.
- b.* Täi vahib välja ja hõbeprillid ees — *Ta* Trt 11.
- c.* Ja täi vahib välja, hõbeprillid ees — *Jä* Koe 3, *Ta* Trm 1a.
- d.* Ja täi vahib välja, tal hõbeprillid ees — *Lä* Emm 1.
- e.* Täi vahib välja, tal hõbeprillid ees — *Ta* Äks 1, Trt 5, *Võ* Har 1.
- f.* Et täi vahib välja ja hõbe prillid ees — *Ha* Kei 1.
- g.* Täi vahib välja, hõbeprillid peas — *Ta* San 1, 2.
- h.* Täid vahtvad välja, hõbeprillid peas — *Ta* Trt 7, San 3.
- i.* Täid vaatvad välja, hõbeprillid ees — *Lä* Phl 1, *Ta* Kod 1.
- j.* Ning täid vaatvad välja, neil hõbeprillid ees — *Pä* Prn 1.
- k.* Täi vahib välja tal hõbe prill ees — *Vi* VJg 2.
- l.* Täi vahib välja hõbeprill ees — *Pä* Tõs 1.
- B a.* Täi tuli välja hõbeprillid ees — *Sa* Põi 1, *Pä* Prn 2 (tuleb).
- b.* Ja täi tuli välja, olid hõbeprillid ees — *Ta* Lai 1.
- c.* Ja täid tulid välja, hõbeprillid ees — *Lä* Kul 1.
- d.* Täiad tulevad välja, hõbeprillid pääs — *Ta* Trm 1b.
- e.* Täid *tulad* välja, häbi-prillid ees — *Sa* Krj 2.
- C a.* Täi vahib välja ja prillid on ees — *Vi* VNg 1, *Ha* Jür 1, *Vl* SJn 1 (on tal).
- b.* Ja täi vahib välja ja prillid on ees — *Jä* Koe 1.
- c.* Ja täi vahib välja ja prillid tal ees — *Jä* Tür 1.
- d.* Ja täi vahib välja prillid tal ees — *Pä* Prn 3.
- e.* Täi vahib välja, prillid ees — *Vi* Rak 1, *Pä* Saa 2 (tal).
- f.* Täi vahib välja, prill tal ees — *Vi* Jõh 2 (temal), Rkv 2, *Ha* Kap 3, *Vl* Vln 1 (-ja-).
- g.* Ja täi vahib välja prill tal ees — *Jä* Amb 3.
- h.* Täi vahtis välja ja prill oli ees — *Jä* Amb 2.
- i.* Täid vahtsid välja, prillid olid ees — *Lä* Vig 1.
- j.* Täiad vahtvad välja, prillid neil ees — *Ta* MMg 1.
- k.* Ja täiad vahtvad välja, neil prillid on ees — *Ta* Trm 3.
- l.* Täid vahivad vällä — prillid ees — *Jä* Tür 3.
- D a.* Täid tulid välja prillid olid ees — *Pä* Aud 1, *Vl* Pil 1b.
- b.* Täid tulid välja, prillid ees — *Lä* Kse 1.
- c.* Neist täiad käivad välja ja prillid on ees — *Vl* KJn 1.
- d.* Täid käivad sisse välja prillid on neil ees — *Vl* KJn 2.
- e.* Täi tuli välja Põll oli ees — *Vl* Pil 2.
- E a.* Ja täi vahib välja kuldprillid ees — *Vi* Nrv 1, *Sa* Krj 1.
- b.* Täid vaatavad kuld prillid ees — *Ta* Kam 2a.
- c.* Täid mis siist välja vahtvad on kuld prillid ees — *Ta* Rõn 1.
- d.* Ja täied paistvad välja neil kuld prillid ees — *Ta* Kam 1.
- e.* Täi vahib välja kuldprill ees — *Ta* Trt 4.
- f.* Täid vahtvad välja, kuldprillid ees — *Ta* Trt 9, 13, Kam 4.
- g.* Igast august vahtis täi välja Kuldprillid ees — *Vl* Pil 1a.
- h.* Ja igast august täi vahib välja, kuldprillid ees — *Ta* Trm 5a.
- i.* Täid käivad sisse välja kuld prillid ees — *Ta* Pal 1.

- j.* Täid käivad välja — kuldprillid peas — *Sa Püh* 1.
F a. Aga täi vaatab välja, mustad prillid ees — *Võ Röp* 1.
b. Täi tuli välja mustad prillid ees — *Ta Trt* 1.
G a. Ja täi vahib välja, tal nahkprill ees — *Ha Tln* 2.
b. Sealt täi vahib välja, tal nahkprillid ees — *Jä Amb* 4.
c. Ja igast august täi vahib välja, nahkprillid ees — *Ta Trm* 5b.
H. Ja täi vahib välja, tal vaskprillid ees — *Ta Äks* 3.
I. Ja täi vahib välja, tal tinaprillid ees — *Jä Tür* 1.
J a. Täi vahib välja, ninaprill ees — *Vi Jõh* 1, *Jä Koe* 6 (prillid).
b. Ja täi vahib välja, prillnina ees — *Ta Trm* 4.
K a. Ja täid vaatvad välja, neil puuprillid ees — *Sa Ans* 1.
b. Täi vahib välja, tal tamme prill ees — *Ha Jõe* 2.
L. Ja täi vahib välja, rasvaprilid ees — *Vi Rkv* 1.
M. Täid vahtvad välja dopelt prillid pääs — *Ta San* 4.
N a. Täi vahib välja, siniprillid ees — *Lä Var* 1.
b. Täid vahtvad välja siniprillid ees — *Ta Kam* 3.
O. Täi vahib välja, vesiprillid ees
 See on seitsmeaastane täi ilma prillideta jäi — *Ta Trt* 2.
P. Täid vahivad välja laas prillid ees — *Vi Plt* 1a.
Q. Ja täid vaatvad augu ringi seest — *Lä Emm* 2.
R. Täi vahib välja ja võtab nõnda hauku — *Ha Tln* 1.
S a. Sest aukutest vahivad juuksed mull välja — *Jä Amb* 1.
b. Juuksed vahivad aukutest välja — *Pä Krk* 1.
c. Sest juuksed temal vahivad aukudest välja — *Vi Hlj* 1.
d. Igas nukas juusse sass on väljas — *Võ Har* 2.
T a. Seda oli saianaine saba all kannud — *Vi Hel* 1a, *Vln* 1.
b. Ja sadakord saianaise saba all käind — *Lä Kul* 1 II.
c. Saianaine on teda saba all kannud — *Võ Vru* 1.
d. Sedä om saiamamma saba all kandnud — *Vi Hel* 2.
e. Saianaine on teda põlle all kannud — *Ta Trt* 14.
f. Seda oli suslanaene susla kannul kannud — *Sa Ksr* 1.
U a. Seda mul kinkis saia naise Ottu — *Vi Kõp* 1.
b. Seda mulle kinkis see naabri Ottu — *Ta Trt* 6.
c. Seda mulle kinkis Kaasiku Ottu — *Vi KJn* 2, *Ta Trt* 3 (see).
d. Sedagi kinkis mulle teistetalu Ottu — *Vi Plt* 1.
e. Seda kinkis mulle üks kasaka vott — *Pä Prn* 1.
V. Seda mulle andis mustlase Truutu — *Jä Pee* 1.
Õ. Seda on teinud kuus seitse santi — *Vi Trv* 1.

R ä t i k.

I.

- Rätik, mis mul kaelas, on ristiema antud — *Pä Tõs* 1.
 See rätt, mis mul kaelas, on armukese antud — *Võ Rõu* 1.
 See rätik mis mull kaelas, on mustlane annud — *Vi KJn* 1, 2 (Rätik —).
 Rätik mul kaelas atlas siidist — *Vi VJg* 2.
 See sall mis mu kaelas, selle leidsin ma — *Sa Krj* 1.

II.

- Mitu korda viina eest pandiks nüüd pandud — *Pä Tõs* 1.

Armukene oli teda saba all kandnud — *Võ Rõu* 1.
 Ja saia naine tükki aega hõlma all kand — *Vi KJn* 1.
 Seda on saianaine enne ju kannud — *Vi KJn* 2.
 Seda mulle kinkis Gutman Tiidist — *Vi VJg* 2.
 Kui ju kroonu teenistusest koju tulin ka — *Sa Krj* 1.

K u u b.

I.

- A a.* See kuub, mis mul seljas, on selgest kalevist — *Sa Ksr* 1, *Pä Prn* 3, *Vi Plt* 1, *Ta Trt* 9, *Kam* 1.
b. See pintsak, mis mul seljas, see on selgest kalevist — *Jä Amb* 3.
c. Pintsak, mis mul seljas, on selgest kalevist — *Vi Rkv* 2.
d. See pintsak, mis mu seljas, see on selgest hallist kalevist — *Jä Amb* 4.
e. See kuub mis mul seljas on kalevist — *Võ Vru* 1.
f. See pintsak mis mu seljas on puhtast kalevist — *Jä Koe* 2.
g. Pintsak, mis mul seljas, kallimast kalevist — *Pä Tõs* 1.
h. Kuub, mis minu seljas, on kallist kalevist — *Lä Phl* 1.
i. Jakk, mis mul seljas, on selgest kalevist — *Lä Emm* 2.
j. Jõkk, mis mul seljas on puhtast kalevist — *Sa Ans* 1.
k. Kuub on mul seljas kallimast kalevist — *Ta Trt* 7.
B a. Pintsak, mis mul seljas, on kentsakas — *Vi VNg* 1, *Rkv* 3, *VJg* 3.
b. Pintsak minu seljas on kentsakas — *Sa Krj* 1.
c. See pintsakas mul kentsakas — *Jä Tür* 2.
d. Mu pinsakas on kentsakas — *Jä Pee* 1.
e. Pintsak see mul kentsakas — *Vi VJg* 2.
C a. Seljas lagund pintsakas — *Lä Kse* 1.
b. See pisikene, väikene pinsakas — *Vi Vln* 1.
c. See kuub mis seljas on nii kui pinsak — *Vi Kõp* 1.
D a. Kuub, mis mul seljas, selle ema mulle andnud — *Ha Tln* 1, *Sa Põi* 1.
b. See kuub mis mul seljas oli ema mulle annud — *Vi Trv* 1.
c. See kuub, mis mul seljas, on Kupu Kadri antud — *Ta Trm* 1a.
d. See pintsak mis mu seljas on armuke mul and — *Lä Kul* 1.
E. See kuub, mis isa mulle väikselt andis — *Pä Prn* 1.
F. See kuub, mis mul seljas, on must ja kantud — *Pä Prn* 2.
G a. See kuub, mis mul seljas on puru ja katki — *Ta Trm* 4.
b. See pintsak, mis mul seljas, on igapidi puru — *Vi Hlj* 11.
H a. See pinsak mis mul seljas On lipitud ja lapitud — *Vi Nrv* 1.
b. Pinsak, mis mul seljas, on lipitud, lapitud — *Vi Rkv* 3¹.
I. Kuub mul seljas mustakirju sametist — *Pä Prn* 4.
J. See kuub, mis mu seljas, kui seda sa vaatad — *Vi Hlj* 111.
K. See kuub, mis mul seljas, see teeb mulle hirmu — *Pä Khn* 1₁.
L. See pintsak, mis mu selja oli selgest siidist — *Vi Jõh* 1.
M. Need püksid ja see pinsak on mull moodis — *Jä Amb* 1.
N a. See kuub mis mul seljas, on tibla seljast võetud — *Ta Trt* 5, 8.
b. Ja kuub mis mul seljas on tibla käest võetud — *Ta Trt* 4.

- O. See kuub mis mul seljas on saia naine annud — *Ta* Kam 3, 4.
 P. Mu kuue hõlm on lagunud — *Vl* KJn 2.

II.

- A a. Seda oli ema leidnud Kelmiküla alevist — *Sa* Ksr 1.
 b. Seda oli ema toonud (laulik ei mäletanud missugusest) alevist —
Lä Phl 1.
 c. Seda mull' ema tõi Rotiküla alevist — *Pä* Tõs 1.
 d. Minu ema leidis selle teise kreisi alevist — *Vi* Rkv 2.
 e. Mis ema tõi mull' Sandiküla alevist — *Lä* Emm 2.
 f. Ja ema teda ostnud mull' Kelmiküla alevist — *Pä* Prn 3.
 g. Ema minul ostis teda (Puraküla) Kelmiküla alevist — *Vl* Plt 1.
 h. Mis mamma mulle toonud Rootsiküla alevist — *Sa* Ans 1.
 i. Isa oli leidnud ta kelmi küla alevist — *Ta* Kam 1.
 j. Isa oli leidnud Rotiküla alevist — *Pä* Prn 4.
 k. Isa on toonud teda veneküla alevist — *Võ* Vru 1.
 l. Mis oli ema toonud Kelmiküla alevist — *Ta* Trt 7.
 m. Seda mina varastasin Käpa kõrtsi alevist — *Jä* Amb 4.
 n. Ja see on varastet Narva alevist — *Jä* Koe 1b.
 o. See sai üle lõödud Nuustaku alevist — *Ta* Trt 9.
 p. Seda on ema mulle varastanud alevist — *Jä* Amb 3.
- B a. Seda mul kinkis untsakas — *Vi* Rkv 3, *VJg* 2, 3, *Lä* Kse 1.
 b. Seda mulle kinkis üks untsakas — *Sa* Krj 1.
 c. Ja seda mul kinkis untsakas — *Jä* Tür 2.
 d. Seda kinkis mul' üks insakas — *Vl* Vln 1.
 e. Ja seda minul kinkis üks untsakas — *Vl* KJn 1.
 f. Seda mulle kinkind oli untsakas — *Vi* VNg 1.
 g. Seda mul kinkis üks linna insak — *Vl* Kõp 1.
 h. Seda mulle andis untsakas — *Jä* Pee 1.
- C a. Kupumoor oli seda kõhu ümber kannud — *Ha* Tln 1.
 b. Kupumaar oli seda oma kõhu all kandnut — *Sa* Põi 1.
 c. Ja tema on teda kõhu all kümme aastat kannud — *Ta* Trm 1a.
 d. Seda on saja naine saba all kannud — *Vl* Trv 1.
- D. Seda pole pereproua tähele veel pand — *Lä* Kul 1.
- E. On sada korda kõrtsis pandiks olnud — *Pä* Prn 1.
- F. Pealegi mustlase vanamoori antud — *Pä* Prn 2.
- G. Rinna ees ripub tal seitse puuda tatti — *Ta* Trm 4.
- H a. Ja viina pudelid on taskudesse topitud — *Vi* Nrv 1.
 b. Viinapudel tasku on tal topitud — *Vi* Rkv 3.
- I. Iga mees ütleb: see tõesti on näru — *Vi* Hlj 1.
- J. Siis aru see saadav, ta kaltsukaupme'elt saadud — *Vi* Hlj 1 II.
- K. Seljatagust pole tal mitte ühte põrmu — *Pä* Khn 1.
- L. Selja tagune oli risti rasti niidist — *Vi* Jõh 1.
- M a. Tibla sai Kodaveres puu otsa poodud — *Ta* Trt 5, 8.
 b. Tibla sai Kodaveres puu otsa pannud — *Ta* Trt 4.
- N. Saianaine seitse aastat põlle all kannud — *Ta* Kam 3, 4.
- O. Ja teine käis on kadunud — *Vl* KJn 2.

Pluusa.

I.

See pluusa, mis mul selgas, sel' puhast lappi' pole — *Ha* Kei 1.
 Se pluse mis mu selja on selgest kalevist — *Vi* Jõh 1.

II.

Et uss ei leia säält seest oma mune — *Ha* Kei 1.
 Mamma tai mule Narva linna alevist — *Vi* Jõh 1.

Särk.

I.

- A a.* See särk, mis mul seljas, on must kui pigi — *Vi* Jõh 2, *Hlj* 1, *Jä* Koe 4, *Pä* Prn 2, 3, *Vl* KJn 1, *Plt* 1, *Ta* Trt 16, *Võ* Har 1.
b. Särk, mis mul seljas, on must kui pigi — *Vi* Rkv 3, *Ha* Tln 1, *Lä* Emm 2, *Sa* Pöi 1.
c. See särk, mis mu seljas, on must kui pigi — *Vi* Jõh 1, *Jä* Amb 3, *Koe* 2, *Lä* Kul 1.
d. Särk, mis mul selgas, on must nagu pigi — *Vi* VNg 1, *Vl* KJn 2.
e. Särk mul seilas must kui pigi — *Vi* VJg 2.
f. Särk mul seljas on must kui pigi — *Vi* Rak 1.
B a. See särk mis mul seljas, on must ja kantud — *Lä* Var 1.
b. Särk, mis mul seljas, on must ja peetud — *Pä* Prn 4.
C a. See särk, mis mul seljas on saunanaise antud — *Pä* Prn 1.
b. Särk, mis minu selgas, on saunanaise antud — *Lä* Phl 1.
c. See särk, mis mul seljas, on sauna naine annud — *Vl* Vln 1, *Ta* San 4 (~ hame).
d. Särk, mis mul seljas on saunanaine annud — *Vl* SJn 1.
e. See särk, mis mul seljas on, on perenaine annud — *Jä* Tür 2.
f. See särk mis mu seljas seda saunanaine andis — *Vl* Kõp 1.
D a. See särk mu seljas on saianaase antud — *Ta* Kod 1.
b. Särk minu seljas on saia-naise antud — *Sa* Krj 1.
E. Ja särk mis mul seljas on oma ema antud — *Vi* Nrv 1*.
F. Särk mis mul seljas On mustlase antud — *Ta* Äks 1.
G a. See särk, mis mul seljas, on selgest siidist — *Jä* Tür 1.
b. Särk mul seljas selgest siidist — *Võ* Har 2.
c. Särk mul on seljas selgest siidist — *Ta* Trt 12.
d. See särk, mis mul seljas on selgest kalevist — *Ta* Trm 1b, *Rõn* 1, *San* 1, 2, *Võ* Rõu 1.
H a. See särk, mis mu seljas, ei ole minu oma — *Vi* Jõh 2.
b. See särk, mis minu selgas, see pole minu oma — *Ha* Kei 1.
I. Särk mul seljas hammugi nähtud — *Lä* Kse 1.
J. Särk, mis mul seljas, seitse auku sees — *Jä* Pee 1.
K. See särk minu seljas on sandi seljast võetud — *Ta* Trt 14.

II.

- A a.* Seepi ega vett pole saanud tema ligi — *Vi* Hlj 1.
b. Ei vett ei seepi pole saanud tema ligi — *Lä* Kul 1.

- c. Ei pääse ei seep ei vesi ta ligi — *Pä* Prn 3.
- d. Ei sinna pääse enam seep, vesi ligi — *Vi* VNg 1.
- e. Vett pole saanud ial tema ligi — *Vi* Rak 1.
- f. Ei tema võta seepigi ligi — *Ta* Trt 16.
- g. Seda ei pese enam seep ega vesi — *Vi* VJg 2.
- B a. Seda ei puhasta tuli eka vesi — *Sa* Pöi 1.
- b. Seda ei tee puhtaks tuli ega vesi — *Vi* Rkv 3.
- C a. Seda pole talurahvas tähelegi pannud — *Vl* Kõp 1, *Vln* 1, *SJn* 1.
- b. Seda pole talurahvast tähele pandud — *Lä* Phl 1.
- c. Peremees pole seda tähelegi pannud — *Jä* TÜR 2.
- d. Seda pole perenaine tähelegi pannud — *Pä* Prn 1.
- D a. Sellepärast neid ei lase mind ligi — *Pä* Prn 2.
- b. Sellepärast preilikased ei lase mind ligi — *Võ* Har 1.
- c. Selle pärast neid ei anna mulle ligi — *Jä* Koe 4.
- d. Sellepärast tüdrukud ei võta mind ligi — *Lä* Emm 2.
- e. Sellepärast ei tule tüdrukud mu ligi — *Vi* Jõh 2.
- E. Tema ütleb igatihele, et ära tule ligi — *Jä* Amb 3.
- F a. Isa mull' leidis Kelmiküla alevist — *Ta* Trm 1b.
- b. Seda oli ema mul Kelmikülalt leidnud — *Ta* San 1, 2.
- c. Isa oli toonud teda Kelmiküla alevist — *Võ* Rõu 1.
- d. Seda mulle isa tõi Nustagu alevist — *Ta* Rõn 1.
- G a. Ja seda ei pese muud kui neiuksed higi — *Vl* KJn 1.
- b. Seda peseb ainult mu enese higi — *Vl* KJn 2.
- c. Täidel hirmuks on hästilõhnav higi — *Vl* Plt 1.
- H a. Pealegi mustlase vanamoori antud — *Lä* Var 1, *Pä* Prn 4.
- b. Pealegi mustlase vanamoori tehtud — *Lä* Kse 1.
- c. Vaat seda minul andis mustlase ema — *Ha* Kei 1.
- d. Sed on mulle mustlase vanamoor teind — *Jä* Koe 1b.
- e. Mis mustlase vanamoor mullu mulle tegi — *Vi* Jõh 1.
- f. Seda aga kinkis mulle mustlase ema — *Vi* Jõh 2.
- I. Seda olen mitu kord kõrtsi pandiks pand — *Sa* Krj 1.
- J a. Seda oli tema oma saba all kandnud — *Ta* San 4a.
- b. Seda oli tema oma perse all kandnud — *Ta* San 4b.
- c. Mida tema ise On ju seitse aastad kandnud — *Ta* Äks 1.
- d. Saianaane on teda oma sel'las kannud — *Ta* Kod 1.
- K. Örnasti litsub ennast mulle ta ligi — *Ha* Tln 1.
- L a. Särgi selg oli mul risti-rästi niidist — *Võ* Har 2.
- b. Seljatagune õmmeldud tal risti-rästi niidist — *Jä* TÜR 1.
- c. Teine kulg on risti rästi niidist — *Ta* Trt 12.
- M. Särk on mul seljas mis kõrdsinaine kandnud — *Ta* Trt 10.
- N. Sant on teeäärde alasti jäetud — *Ta* Trt 14.
- O. Täi vahib välja ja prill on ees — *Jä* Pee 1.

P e s u.

I.

- A a. See pesu mis mul selgas seda kiita mina ei või — *Ta* San 1, 2.
- b. Omast pesust mina suuremat kiidelda ei või — *Lä* Kul 1.

- B. Mo riidest ja mo pesust põle palju rääki — *Jä Amb 1*.
 C. Riided mis mul seljas on sandi seljast võetud — *Lä Kul 1*.

II.

- A a. Seda mulle ristiema kingituseks tõi — *Ta San 1, 2 (ristimamma)*.
 b. Sest need on nõianaise kingitud — *Lä Kul 1*.
 B. S'est Mustlase vanamoorist, on ammu maha jäätud — *Jä Amb 1*.
 C. Sant on tee äärde alasti jäetud — *Lä Kul 1*.

Vest.

I.

- A a. See vest, mis mul seljas, on selgest siidist — *Vi Rkv 2, Jä Koe 4, Tür 2, Ha Jür 1, Sa Ksr 1, Pä Khn 1, Prn 1, 3, Vl KJn 1, Plt 1, Ta Trm 1, 4, MMg 1, Trt 4, 5, 8, 9, 13, Kam 1, 3, 4, San 1, 4, Vö Har 1*.
 b. Vest, mis mul seljas, on selgest siidist — *Vi VJg 3, Jä Pee 1, Tür 3, Ha Tln 1, Pä Tös 1, Aud 1, Vl SJn 1, Ta Kod 1, Äks 1, TMr 1*.
 c. See vest, mis mul seljas, see on selgest siidist — *Jä Amb 3, 4, Ta Trm 5a*.
 d. Vest mul seljas selgest siidist — *Vi Rak 1, VJg 2, Lä Kse 1, Pä Prn 4, Vl KJn 2 (on)*.
 e. See vest mis mul selgas on, on selgest siidist — *Ta San 2*.
 f. Vest minu seljas on selgest siidist — *Ha Jõe 1 (selgemast), 2 (selgemast), Sa Krj 1, Vl Hel 1a, Vil 1*.
 g. See vest minu seljas on selgest siidist — *Ta Trt 14*.
 h. See vest, mis mu seljas, on selgest siidist — *Vi Jõh 1, 2, Vl Vln 1*.
 i. See vest mul seljas on selgest siidist — *Vö Rõu 1*.
 j. See vest mis seljas on selgest siidist — *Vl Kõp 1*.
 k. Vest mis mul seljas on selgemast siidist — *Vl Trv 1*.
 l. Vest, mis on seljas, küll selgest siidist — *Vö Rüp 1*.
 m. Vest, mis mul seljas, see oli selgest siidist — *Pä Prn 2*.
 n. Vest, mis mul seljas, oli selgest siidist — *Sa Põi 1*.
 o. Vest, mis mul oli, on selgest siidist — *Lä Emm 2*.
 p. Minu vest oli selgest siidist — *Ta San 3*.
 q. Vest mis mul seljas selgest siidist — *Pä Saa 2*.
 r. See vest, mis sul seljas, on selgest siidist — *Vi Rkv 1*.
 B a. See vest mis mul seljas, on puhtast siidist — *Lä Emm 1, Ta Äks 2 (on küll)*.
 b. Vest mis mu seljas on puhtast siidist — *Sa Püh 1*.
 c. Vest, mis minu selgas, on puhtast siidist — *Lä Phl 1*.
 d. See vest mis mul seljas on puhtamast siidist — *Ta Trt 2*.
 C a. See vest, mis mul selgas, see selgest puhtast siidist — *Ha Kei 1*.
 b. Ja vest mis mul seljas On puhtast selgest siidist — *Vi Nrv 1*.
 D a. Vest mis mul selläs om läbi-läbi siidist — *Vl Hal 2*.
 b. Vest, mis seljas, see enne oli siidist — *Vi VNg 1*.
 E. Minu vesti edespool on selgest siidist — *As 1*.
 F. Vesti selg mul selgest siidist — *Vö Vru 1*.
 G. Vest mis mul seljas on siidiniidist tehtud — *Sa Ans 1*.

- H. Vest mis mul selgas on risti-rästi niidist — *Lä Kul* 1.
 I. Vest on mul seljas, eestpoolt siidist — *Ta Trt* 7.
 J. See vest mis minu selgas kaasemeeri riidest — *Jä Amb* 1.
 K. See vest mis mul seljas on atlast siidist — *Ta Trt* 11.
 L. See vest, mis mul seljas, see teeb mulle hirmu — *Vi Hlj* 1.
 M. Vest oli seljas — *Lä Vig* 1.

II.

- A a. Seljatagune on tal risti rästi niidist — *Vi Rkv* 1, *Sa Krj* 1, *Pä Tõs* 1, *Vl Plt* 1 (temal), *Ta Trm* 4, *MMg* 1.
 b. Seljatagune on risti-rästi niidist — *Vi Jõh* 2, *Pä Khn* 1, *Ta TMr* 1, *Trt* 8, 11, 13, 14, *Kam* 3.
 c. Seljatagune risti-rästi niidist — *Vi Rak* 1, *VJg* 3, *Lä Kse* 1, *Phl* 1, *Pä Saa* 2, *As* 1.
 d. Ja selja tagune risti rästi niidist — *Lä Vig* 1.
 e. Ja seljatagune on risti-rästi niidist — *Vi Nrv* 1.
 f. Seljatagune, see on ristirästi niidist — *Vi VJg* 2, *Ta Kod* 1.
 g. Tal seljatagune risti-rästi niidist — *Pä Prn* 1.
 h. Selja aga tagune, rista, rasta niidist — *Lä Emm* 1.
 i. Seljatagune tal on ristirästi niidist — *Jä Tür* 3, *Ta Trt* 4, *Kam* 4 (on tal).
 j. Seljatagune on aga risti-rästi niidist — *Ta Trt* 2, *San* 4.
 k. Ja seljatagune, see on risti-rästi niidist — *Ta Trm* 5a.
 l. Nüüd on aga seljatagune ristirästi niidist — *Vi VNg* 1.
 m. Vesti seljatagune on risti rästi niidist — *Ta San* 1, 2.
 n. Seljatagune oli risti-rästi niidist — *Vi Jõh* 1.
 o. Seljatagune oli temal risti-rästi niidist — *Pä Prn* 2.
 p. Seljatagant on tema risti-rästi niidist — *Jä Amb* 3.
 q. Seljatagant risti ja rästi on niidist — *Vl KJn* 1.
 r. Seljatagune risti-rästi valgest niidist — *Ha Jür* 1.
 s. Seljatagune ristirästi pikuti niidist — *Vl SJn* 1.
 t. Seljatagune risti ja põigiti niidist — *Jä Pee* 1, *Vl Kõp* 1.
 u. Seljatagune riie on ristirästi niidist — *Ha Tln* 1.
 v. Seljariie risti rästi põigiti on niidist — *Sa Ksr* 1, *Vl Trv* 1 (põiki).
 õ. Selja taga riie oli risti rästi niidist — *Sa Põi* 1.
 ä. Vesti sõlg om risti-rästi niidist — *Vl Hel* 1a.
 ö. Vesti selg oli risti-rästi niidist — *Ta Kam* 1, *San* 3.
 B a. Ja seljatagune õmmeldud risti-rästi niidist — *Jä Koe* 1b, *Ta Trm* 1a (on).
 b. Seljatagune õmmeldud tal risti-rästi niidist — *Jä Tür* 1, 2 (põiki).
 c. Selja tagant õmmeldud risti-rästi niidist — *Pä Aud* 1 (seljatagune), *Prn* 3, *Ta Äks* 2 (on).
 d. Seljatagus tal õmblet rista-rasta niidist — *Lä Emm* 2.
 e. Seljataga nõelutud risti-rästi niidist — *Võ Har* 1, *Rõu* 1.
 f. Aga seljatagune nõelutud on risti-rästi niidist — *Võ Rõp* 1.
 g. Ära tema nõelutud on risti-rästi niidist — *Ta Äks* 1.
 h. Seljatagune on risti-rästi nõelutud niidist — *Ta Trt* 5.

- C a.* Seljatagune aetud risti-rästi niidist — *Pä* Prn 4.
b. Selja tagune pantud tal *Ristamisi* niidist — *Vl* Vln 1.
c. Seljatagune ripendab tal risti-rästi niidist — *Vi* Rkv 2.
d. Selja tagast tehtud risti rästi niidist — *Vl* Vil 1.
e. Rätsepa tehtud ta risti-rästi niidist — *Vl* Hel 2.
f. Ja selja takka risti-rästi reotud ta niidist — *Ha* Kei 1.
g. Tagapool on lastud kõik risti-rästi niidist — *Ta* Trm 1b.
h. Vestipiht kujutud ristirästi niidist — *Jä* Amb 4.
i. Tagastpoolt tehtud risti-rästi niidist — *Ta* Trt 7.
j. Selg on koetud risti-rästi niidist — *Ta* Trt 9.
k. Seljatagune pikut ja risti rästi niidist — *Vl* KJn 2.
D. Rind on koetud selgest niidist — *Võ* Vru 1.
E a. Seljatagune on temal päris siidist — *Lä* Kul 1.
b. Seljatagant risti ja rästi on nööriist — *Ha* Jõe 1 (seljatagust), 2.
F a. Sest tagumist poolt ei ole temal põrmu — *Vi* Hlj 1.
b. Ja tagumine pool, see põle taal hoopis — *Jä* Amb 1.
G. Seljatagune selges niidist — *Jä* Koe 4.
H. Ja enne on Peeterburis tsaari seljas nähtud — *Sa* Ans 1.

K r a e.

I.

- A a.* Krae, mis mul kaelas, on puhtast paberist — *Pä* Khn 1.
b. Krac, mis mul kaelas, on selgest paberist — *Jä* Tür 3, *Võ* Har 1 (See krae).
B. Krae minul kaelas mantsetid käes — *Vi* VJg 2.
C. See krae, mis mul kaelas, see Saia Mari andnud — *Ta* San 4.

II.

- A a.* Selle mina varastasin surnuaia kabelist — *Jä* Tür 3, *Pä* Khn 1 (seda).
b. Seda mina varastasin Tartu liina kabelist — *Võ* Har 1.
B. Neid mina tecnisin ratsa väes — *Vi* VJg 2.
C. Tema oli seitse aastat põlle (~pruntsi) all kandnud — *Ta* San 4.

L i p s.

I.

- A.* Lips, mis mul kaelas, on seitse imet näinud — *Pä* Khn 1.
B. See lips, mis sui ees, seda saianaine andis — *Vi* Rkv 1.

II.

- A.* Sada korda saianaise saba all käinud — *Pä* Khn 1.
B. Saianaise poeg oma ees teda aastaid kandis — *Vi* Rkv 1.

P ü k s i d.

I.

- A a.* Oh seda häda ja oh seda hirmu — *Jä* Amb 1, Tür 2, *Ta* San 1, 2, *Võ* Vru 1.

- b.* Oh seda hirmu ja oh seda armu — *Vi* VNg 1, *VJg* 2, *Jä* Amb 4, *Pee* 1.
- c.* Oh seda hirmu, oh seda armu — *Vi* Rkv 2, *Pä* Prn 1.
- d.* Oh seda häbi ja oh seda hirmu — *Jä* Ann 1, *Pä* Tõs 1, *Vl* KJn 2, *As* 1.
- e.* Oh seda elu ja oh seda hirmu — *Ha* Jür 1.
- f.* Oi seda hirmu, oi seda armu — *Ta* Kam 1.
- g.* Oh seda õnnetust ja seda hirmu — *Lä* Ksc 1.
- h.* Oh seda ilu ja oh seda armu — *Vl* Plt 1.
- i.* Oh seda lusti, oh seda rõõmu — *Võ* Har 2.
- j.* Pole minul häbi ega pole minul hirmu — *Vl* Plt 1.
- B a.* Need püksid, mis mul jalgas, need teevad mulle hirmu — *Ha* Kei 1, *Lä* Emm 1, *Pä* Prn 3.
- b.* Need püksid, mis mul jalas, teevad suurt hirmu — *Pä* Prn 2.
- c.* Need püksid mul jalas need teevad mul hirmu — *Lä* Var 1.
- d.* Püksid, mis mul jalgas, teevad mulle irmu — *Jä* Tür 3.
- e.* Need püksid, mis mul seljas on, tegid mulle hirmu — *Võ* Rõu 1.
- f.* Need püksid mis mul sääres, need teevad mulle hirmu — *Võ* Har 1.
- g.* Püksid mul jalas need teevad teil hirmu — *Pä* Prn 4.
- h.* Need püksid, mis mul jalas need teevad teistel hirmu — *Ta* Äks 2.
- i.* Need püksid mis mull jalas oh häda ja hirmu — *Vl* KJn 1.
- j.* Püksid minu jalas oh häda ja hirmu — *Vl* Vil 1.
- k.* Püksid mis jalas teevad neidudele hirmu — *Vl* Trv 1.
- C a.* Need püksid, mis mul jalas on sandi jalast võetud — *Vi* VJg 3, *Jä* Koe 3, *Ta* Trm 1a, *Kam* 4.
- b.* Need püksid, mis sul jalas, on sandi jalast võetud — *Vi* Rkv 1.
- c.* Need püksid, mis mul jalas, said sandi jalast võetud — *Lä* Emm 2.
- d.* Need püksid mis mu jalas on sandi käest võetud — *Jä* Koe 1.
- e.* Need püksid mis mul jalas on sandi jalast kistud — *Ta* Kam 3.
- D a.* Need püksid, mis mul jalas, on härra jalast võetud — *Jä* Koe 2, 4, *Pä* Khn 1, *Ta* Trt 2.
- b.* Püksid, mis mul jalas, on härra jalast võetud — *Lä* Kul 1, *Sa* Ans 1.
- c.* Need püksid, mis mul jalas, on härra enne kannud — *Vi* Hlj 1.
- E a.* Mu pükstel paik pandud paiga peal — *Ta* Trm 5b.
- b.* Püksid, mis mu jalas, on paik paiga peale pandud — *Ta* TMr 1.
- F.* Need püksid mis mul jalas On lipitud ja lapitud — *Vi* Nrv 1.
- G a.* Need püksid, mis mul jalas, need on perenaine annud — *Jä* Amb 3.
- b.* Püksid, mis mul jalas, on perenaine annud — *Vi* Rkv 2.
- H a.* Need püksid, mis mul jalas, on saia-naise käest saadud — *Ta* Trm 1b.
- b.* Need püksid mis mul jalas on saia Mari antud — *Ta* Trt 13.
- I a.* Püksid, mis mul jalas, on selgest kalevist — *Ta* San 4.
- b.* Need püksid mis mul jalas on puhtast kalevist — *Vl* Vln 1.
- J.* Püksid mis mu jalas on Kaasa Mari riidest — *Sa* Püh 1.
- K.* Püksid, mis mul jalas, need pole minu omad — *Vl* SJn 1.
- L.* Need püksid mis mul jalas, need pole küll siidist — *Ta* Trt 3, 6.
- M a.* Need püksid, mis mu jalas, on eest poolt moodi — *Vi* Jõh 2.
- b.* Need püksid ja see pinsak on mull moodis — *Jä* Amb 1.

N. Neist püksitest saab ka kõige viimaks asi — *Vi Trv 1^{II}*.

O. Siiski võin ma neist aru veel anda — *Vi Trv 1^{III}*.

II.

A a. Minu püksi persetagust pole enam põrmu — *Vi VNg 1* (pükstel),
Rkv 2, VJg 2.

b. Minu püksi tagumikku pole mitte põrmu — *Lä Kse 1*.

c. Minu püksi persetagust polnud mitte põrmu — *Jä Amb 4*.

d. Minu püksi persel pole tagapoolt põrmu — *Võ Vru 1*.

e. Minu püksi istmetagust pole enam põrmu — *Jä Pee 1*.

f. Minu pükstel tagupoolt polegi põrmu — *Ta San 1, 2*.

g. Pükstel persetagust pole mitte põrmu — *Pä Tõs 1*.

h. Püksi tagumikku pole mitte põrmu — *Pä Prn 1*.

i. Püksi persetagust pole mul põrmu — *Jä Tür 2*.

j. Püksi aga persetagust põle minul põrmu — *Jä Ann 1*.

k. Pükstel neil pole persetagust põrmu — *Ha Jür 1*.

l. Pükstel pole persetagust mitte ühte põrmu — *Vi KJn 2*.

m. Püksil tagumist poolt pole põrmu — *Võ Har 2, As 1* (püksel).

n. Sest püksi tagust pole ju mitte ühte põrmu — *Vi KJn 1*.

o. Minul pole püksiperse tagust mitte põrmu — *Vi Plt 1a*.

p. Minul pole püksal enam tagapoolse põrmu — *Ta Kam 1*.

q. Püksiperset seda pole põrmugi olla — *Vi Plt 1*.

B a. Persetagust pole nendel olemaski põrmu — *Ta Äks 2, Võ Har 1*.

b. Persetagust pole neil mitte ühte põrmu — *Pä Prn 2, 4*.

c. Perse tagust pole mitte ühte põrmu — *Lä Var 1*.

d. Neil perse tagust pole enam sugu ega põrmu — *Ha Kei 1*.

e. Tagumist poolt ei ole neil põrmu — *Vi Vil 1*.

f. Sest tagumist pole neil mitte ühte põrmu — *Pä Prn 3*.

g. Tagumikku pole aga mitte põrmu — *Lä Emm 1*.

h. Tagumist tükki pole mitte üht põrmu — *Jä Tür 3*.

i. Neil ei ole tagapoolt põrmu — *Võ Rõu 1*.

j. Sest et neil ei ole tahapoolse põrmu — *Vi Trv 1^I*.

k. Perse taga põle mull midagi varju — *Jä Amb 1*.

l. Tagumist otsa ei ole neil oopis — *Vi Jõh 2*.

C a. Sant sai palja jalu tee ääre jäätud — *Jä Koe 3*.

b. Ja sant sai tee ääre paljareisi jäätud — *Jä Koe 1b, Ta Trm 1a*.

c. Ja sand on palja reite tee peale jäätud — *Jä Koe 1a*.

d. Ja sant sai paljareisi kraavi ääre jäetud — *Vi Rkv 1*.

e. Sant sai palja-sääri uulitsale jäetud — *Lä Emm 2*.

f. Sant on uulitsale palja jalu jäetud — *Vi VJg 3*.

g. Sant on paljal kintsel teeäärde jäänd — *Ta Kam 3*.

h. Sant sai paljal kintsel teeäärde jäetud — *Ta Kam 4*.

D a. Härra sai proua juure püksata jäetud — *Sa Ans 1*.

b. Härra sai püksata proua juure jäetud — *Pä Khn 1*.

c. Ja härra on palja reisi Proua juure jäetud — *Jä Koe 2*.

d. Ärra sai proua ette palja reisi jäätut — *Jä Koe 4*.

e. Härra on proua paljakintsu jäetud — *Lä Kul 1*.

f. Ja härra sai paljareisi proua juurde jäetud — *Ta Trt 2*.

- E a.* Ja kuri teab, kust võetud veel — *Ta* Trm 5b.
b. Tühi teab, kust tema võetud — *Ta* TMr 1.
F a. Neid peremees Mart on kümme aastat kannud — *Jä* Amb 3.
b. Mis Tartu saiapagar kolm aastat kannud — *Vi* Rkv 2.
G a. Mis tema seitse aastat saba all on kannud — *Ta* Trm 1b.
b. Saia Mari oli neid saba all kannud — *Ta* Trt 13.
H a. Isa oli otnud nad Puraküla alevist — *Ta* San 4.
b. Need aga sain ma Kelmiküla alevist — *Vl* Vln 1.
I. Katki neid kulutab kõrtsipink kiirest — *Sa* Püh 1.
J. Neid mulle andis üks mustlase emand — *Vl* SJn 1.
K. Teener nad kaltsuostjal ära on annud — *Vi* Hlj 1.
L. Tagumine pool on risti-rästi niidist — *Ta* Trt 3, 6.
M. Ja nende läbi käib neukeste käsi — *Vl* Trv 1^{II}.
N. Ja neid paberi vabriku kanda — *Vl* Trv 1^{III}.

S a a p a d.

I.

- A a.* Need saapad, mis mul jalas, on sandi jalast võetud — *Vi* Nrv 1, Jõh 1, Jä Koe 2, Tür 1, Ha Tln 2, Jür 1, Lää Emm 1, Sa Ksr 1, Vl Plt 1, Ta Lai 1, Trm 4, Äks 1, 2, Trt 5, 8, Kam 3, San 1, Võ Har 1, Vru 1.
b. Need saapad minu jalas on sandi jalast võetud — *Vl* Vln 1.
c. Saapad, mis mul jalas, on sandi jalast võetud — *Vi* Rkv 2, Jä Pee 1, Tür 2, 3, Ha Tln 1, Rap 3, Sa Ans 1, Pöi 1, Pä Khn 1, Prn 3, Vl SJn 1, KJn 2, Ta Trt 1, San 3, 4, Vq Ráp 1.
d. Saapad, mis mu jalas, on sandi jalast võetud — Lää Phl 1, Sa Püh 1, Ta Kod 1, TMr 1, Trt 15, San 2.
e. Saapad, mis mu jalas, olid sandi jalast võetud — *Vi* VJg 1, 2.
f. Need saapad mis on jalas on sandi jalast võetud — *Vl* Kõp 1.
g. Need saapad mis jalas on sandi jalast võetud — Jä Koe 4.
h. Need saapad, mis mul jalas, need on sandi jalast võetud — Jä Amb 4, Pää Prn 2 (said), Ta Trm 5.
i. Need saapad mis mul jalas need sandi jalast võetud — Ha Kei 1.
j. Need saapad, mis mu jalas, said sandi jalast võetud — *Vi* Jõh 2.
k. Need saapad, mis sul jalas, on sandi jalast võetud — *Vi* Rkv 1.
l. Ja saapad jalas on sandi jalast võetud — Pää Prn 1.
m. Saapad mul jalas on sandi jalast võetud — *Vi* Rak 1, Pää Prn 4.
n. Saapad, mis mul jalas, sandi jalast võetud — Pää Tõs 1, Saa 1, 2.
o. Saapad, mis mul jalas, said sandi jalast võetud — *Vi* VNg 1.
p. Saapad minu jalas said sandi jalast võetud — Sa Krj 1, Vl Vil 1 (on).
q. Saapad minu jalas, need sandi jalast võtsin — Ha Jõe 1, 2 (mis mul jalas).
r. Saapad on mul jalas, sandijalast võetud — Ta Trt 7.
B a. Need saapad, mis mul jalas, on sandi käest võetud — Jä Amb 3 (need on), Ta Trm 1b, Trt 11, 16, Võ Rõu 1.

- b. Need saapad minu jalas on sandi käest saadud — *Ta* Kam 1.
- c. Need saapad mis mull jalas on sandikese käest — *VI* KJn 1.
- d. Saapad, mis mul jalas, on sandi käest võetud — *VI* Rkv 3, *Ta* Trt 12.
- e. Saapad, mis mul jalas sandi käest võetu — *VI* Trv 1.
- f. Saapad, mis mul jalas on sandi käest saadud — *VI* Hel 2.
- g. Saapad minul jalas on sandi käest saadud — *VI* Hel 1a.
- h. Need saapad, mis jalas, on sandi käest saadud — *Ta* Trt 9.
- i. Saapad on mul jalas, mis sandilt on võetud — *Ta* Trt 10.
- C. Need saapad, mis mul jalas, on hunsaka jalast võetud — *Ta* Trm 1a.
- D a. Need saapad, mis mul jalas, need teeäärdest leidsin — *VI* Hlj 1, *Pä* Krk 1.
- b. Saapad, mis mina tee äärest leidsin — *Võ* Har 2.
- E a. Need saapad, mis jalas on tee äärest leitud — *Lä* Var 1.
- b. Need saapad, mis mull jalgas on maanti pealt leitud — *Jä* Amb 1.
- F. Saapad, mis mul jalas, neil pole taldu all — *VI* VJg 3.
- G. Need saapad mis mu jalas on prügikastist võetud — *Lä* Kul 1.
- H. Jalas vildi narakad — *Lä* Kse 1.
- I. Need saapad, mis mul jalas on õmmelustest lahti — *Ta* Kam 4.

II.

- A a. Sant sai palja jalu tee äärde jäetud — *Jä* Amb 3, *Tür* 3, *Ha* Tln 1, *Jür* 1, *Sa* Krj 1, *Pä* Khn 1, *Tõs* 1, *Prn* 1, 2, 4, *VI* Trv 1, *SJn* 1, *Plt* 1, *Ta* Trm 5b, *TMr* 1, *Trt* 8, *San* 4, *Võ* Rõu 1, *Räp* 1.
- b. Sant sai tee äärde palja jalu jäetud — *VI* Rak 1, *VJg* 2, *Jä* Tür 2, *Sa* Püh 1, *Pöi* 1, *VI* Kõp 1, *Ta* Trt 9, *Võ* Har 1.
- c. Ja sant sai palja jalu tee äärde jäetud — *Lä* Emm 1.
- d. Ja sant sai tee äärde palja jalu jäetud — *Jä* Tür 1, *Ha* Tln 2.
- e. Sant sai palja jalu mande ääre jäetud — *Ta* Trt 1.
- f. Sandike sai maante äärde palja-jalu jäetud — *Ta* Trm 1b.
- g. Sant sai palja jalu tee pääle jäetud — *Sa* Ans 1, *Ta* Trt 15.
- h. Sant sai tee peale palja jalu jäetud — *Jä* Koe 4 (maatele), *Pä* Saa 2, *VI* Vil 1, *Ta* San 3.
- i. Sant sai palja jalu uulitsale aetud (veetud) — *VI* Jõh 2, *VNg* 1 (seetud), *Jä* Amb 4 (jäetud).
- j. Ja sant sai pee peale paljul jalul jäetud — *Ta* Kam 1.
- B a. Sant on palja jalu tee äärde jäetud — *VI* Rkv 2, *Jä* Pee 1, *Pä* Prn 3, *Ta* Trm 5a, *San* 1, 2, *Võ* Vru 1.
- b. Sant on tee äärde palja jalu jäetud — *Lä* Phl 1, *VI* Vln 1, *Ta* Kod 1, *Trt* 7, *Trt* 16 (oli).
- c. Ja sant on tee äärde palja jalu jäetud — *VI* Nrv 1, *Ha* Kei 1, *Ta* Trm 4.
- d. Sandikene palja jalu tee ääre jäetud — *Sa* Ksr 1.
- e. Ja sandikene paljajalu tee äärde jäend — *VI* KJn 1.
- f. Ja sant oli palja jalu tee äärde jäetud — *Ha* Rap 3, *Ta* Lai 1.
- g. Sant oli palja jalu tee ääre jäetud — *VI* VJg 1, *Ta* Trt 12 (pääle).
- h. Sant on paljajalu teele jäetud — *VI* Rkv 3.
- i. Sant on aia äärde palja jalu jäetud — *Ta* Äks 2.
- j. Sandikene külmal ajal Palja jalu jäetud — *Ta* Äks 1.
- k. Sandikene külmal ajal tee äärde jäetud — *Ta* Trt 5.
- l. Sant on paljul jalul tee äärde jäänd — *Ta* Kam 3.

- m.* Sandike tee ääre palja jalu jäetud — *Vl* KJn 2.
- C.* Ja hunsak on tee ääre paljajalu jäetud — *Ta* Trm 1a.
- D a.* Ja sant sai paljajalu kraavi ääre jäetud — *Vi* Rkv 1.
- b.* Sant sai palja jalu kraavi jäetud — *Vl* Hel 1a (kraavi sisse), 2.
- c.* Sant on palja jalu maande kravi jäätud — *Vi* Jõh 1.
- E.* Ja sant on tee ääre külma kätte jäetud — *Jä* Koe 2.
- F a.* Sandi mina sinna paika pallijalu jätsin — *Ta* Trt 11.
- b.* Sandi mina palja jalu maanteele jätsin — *Ha* Jõe 1, 2.
- c.* Ma vaese mehe palja jalu jätsin — *Lä* Var 1.
- G a.* Igapidi nõoriga kinni nad kõitsin — *Vi* Hlj 1, *Pä* Krk 1.
- b.* Ja nõõridega jalge ümber on mulle kõitnud — *Jü* Amb 1.
- c.* Neid mina nõõridega risti-rästi kõitsin — *Võ* Har 2.
- H.* Katki kiskund harakad — *Lä* Kse 1.
- I.* Prügikast on ilma tuhlita jäetud — *Lä* Kul 1.
- J.* Ja kõik, kes seda nägid, jäid seisma uulitsal — *Vi* VJg 3.
- K.* Varbad vahtvad välja peavad konnega jahti — *Ta* Kam 4.

Kalossid.

I—II.

Lossid, mis mul jalas, on vallikraavist leitud } *Ha* Rap 3.
 Isi mina olen neid nõõriga keitnud.

Kingad.

I—II.

Need kingad, mis mul jalas, need olen mina leidnud } *Vi* Jõh 2.
 Neid ka olen mina nõõriga kõitnud.

Sokid.

I.

Sokid mis mu jalas need sauna naine annud — *Vi* VJg 2.

Sokid, mis mul jalas, on liiga suured — *Vi* VJg 3.

Sukad, see sõna on minu meelest kole — *Pä* Prn 1.

Sokid mul jalas said sandi jalast võetud — *Lä* Kse 1.

II.

Seda on perenaine tähelegi pannud — *Vi* VJg 2.

Ämmaeided kannavad nende eest muret — *Vi* VJg 3.

Sest et neid mul üldse ei ole — *Pä* Prn 1.

Sant sai sabadpidi aja ääre veetud — *Lä* Kse 1.

Palitu.

I.

Palit, mis mul seljas, Hiiumaalt toodud — *Võ* Röp 1.

Palit mul seilas see näpikeltsi tehtud — *Vi* VJg 2.

See palit mis mul seljas sandi seljast võetud — *Pä* Krk 1.
 Ja palit nii kui *kätsakas* — *Pä* Prn 1^I.
 Tal teine käis on närune — *Pä* Prn 1^{II}.

II.

Krae ja vooder sai kõrtsis maha joodud — *Võ* Röp 1.
 Hõbedast nupud on ette talle aetud — *Vi* VJg 2.
 Sant sai tee ääre külmetama jäetud — *Pä* Krk 1.
 Selle kinkis mulle üks untsakas — *Pä* Prn 1^I.
 Ja teine hoopis kadunud — *Pä* Prn 1^{II}.

K i n n a s.

I.

- A a. Kinnast ei ole mul kätte panna — *Vi* VJg 2.
 b. Kinnast mull pole kätte panna — *Sa* Pöi 1.
 c. Kinnast mul pole küll kätte panna — *Vi* VJg 3.
 d. Mul pole kinnast kätte panna — *Vi* Rkv 3.
 B. Kinnast oma kätte ei või panna — *Pä* Prn 1.

II.

- A a. Mamma mul tütart katsuda ei anna — *Vi* VJg 2.
 b. Ämmaeit tütart mulle katsuda ei anna — *Vi* VJg 3.
 B a. Ema tütart siiski mul ei anna — *Sa* Pöi 1.
 b. Ema oma onutütart mulle ei anna — *Vi* Rkv 3.
 c. Neiud siis kättpidi tere ei anna — *Pä* Prn 1.

P i i p.

I.

- A a. Piibu selle kinkis mulle mustlase neiu — *As* 1.
 b. Piibu mulle kinkis mustlase neiu — *Lä* Phl 1.
 c. Piibu mulle kinkis üks mustlase neiu — *Pä* Prn 1^I.
 d. Siin piip, mis mul on, kinkis mulle mustlase naine — *Võ* Rõu 1.
 B a. Minu piip kui pigi pirakas — *Lä* Var 1.
 b. Ta on kui pigi pirakas — *Pä* Prn 1^{II}.
 C. See piip mis mul taskus on turu pealt leitud — *Ta* San 2.

II.

- A a. Et mina lubasin olla ta peiu — *Lä* Phl 1, *Pä* Prn 1^I. (ma).
 b. Sest et ma lubasin olla tema peiu — *As* 1.
 c. Sest et ma lubasin tema armuke olla — *Võ* Rõu 1.
 B. Tal ikka puudub tubakas — *Lä* Var 1, *Pä* Prn 1^{II}.
 C. Seda oli saianaine saba all kannud — *Ta* San 2.

S a m b l a s u i t s.

I.

Siit soo pealt samblaid korjan ma — *Pä Prn 1.*

Ma soo pealt samblaid korjasin — *Lä Var 1.*

II.

Teen rõõmsast suitsu nendega — *Pä Prn 1.*

Siis korra suitsu tõmbasin — *Lä Var 1.*

H a b e.

I—II.

Mu habe kaunis kortsu läind } *Lä Var 1.*
 Sel palavik on pakki teind. }

K a l t s u p u n d a r.

I—II.

Nüüd, sõber, sa tead, et kaltsus ma olen, }
 Kui kaltsupundar alati kõrtsu ma tulen. } *Vi Hlj 1.*

Ä r g e n a e r g e.

I—II.

Vennad, ärge naerge, kaltsudest meest }
 Kaltsud meil muul ajal kõigil on ees. } *Ha Jõe 2.*

K ä s i k ä i b.

I—II.

Aga kaltsudes käib ka mõnikord käsi }
 Ja kaltsudes oila on kaunis hea asi. } *Vi Hlj 1.*

K a l t s u d e s t p a b e r i t.

I.

A a. Neist kaltsudest tehakse veel paberid valmis — *Jä Amb 1.*

b. Kaltsudest tehtakse paberit valmis — *Sa Püh 1.*

c. Kaltsudest tehakse ju postpaber valmis — *Vi Hlj 1.*

B. Paberid saab neist ütle mata palju — *Vl Trv 1.*

II.

A a. Seda on keisril' ja kuningale tarvis — *Vi Hlj 1.*

b. Need lähavad jo keisril ja kuningal tarvis — *Jä Amb 1.*

B a. Seda on mõisnikule ja talupojale tarvis — *Vl Trv 1.*

b. Mis on sakstel ja talupoegadel tarvis — *Sa Püh 1.*

Kaltsudest raha.

I.

Neist kaltsudest tehakse veel paberi raha — *Jä Amb 1.*

Kaltsudest tehakse Vene riigis raha — *Vi Hlj 1.*

Kaltsudest tehakse rahasid valmis — *Ha Jõe 2.*

II.

Mis põle meie taskus ka mitte paha — *Jä Amb 1.*

Seda iga vene riigi inimene tahab — *Vi Hlj 1.*

Seda läheb kuningatel, keisritel tarvis — *Ha Jõe 2.*

Rahadega rikkad.

I—II.

Rahadega rikkad teevad pidud ja pallid, }
Meil aga, vaestel, selga katvad hallid. } *Ha Jõe 2.*

Raha-vara.

I—II.

Minu rahast ja minu varast põle palju kiita }
Sest pudelite juures tahan tihti aega viita. } *Jä Amb 1.*

Ema nutab.

I—II.

Ema nutab kodu käsi lõua all }
Poeg on kõrtsis laua all. } *Vi Rak 1.*

Õde vahib.

I—II.

Õde vahib nukralt nurgast päält }
Vend rüüpub täie klaasi päält. } *Ta Trt 4.*

Kosjatee.

I.

A a. Ei kosja teed ei ole käinud mina ilmas — *Ha HMd 1.*

b. Ei kosjateed pole mina käind siin ilmas — *Pä Prn 2¹⁾.*

c. Kosja teed ei käi mina ilmas — *Vi Rkv 2.*

B. Sest naise mina võtan kui ilusad ilmad — *Jä Amb 1.*

---

¹⁾ Originaalis on vastupidine järjekord, täh.:

„Ei kätkit ega voodit ei kannu mina silmas
Ei kosjateed pole mina käind siin ilmas.“

II.

- A a. Sest voodi ja kätki on pinnaks minul silmas — *Ha* HMD 1.
 b. Voodi ja kätki on risuks minu silmas — *Vi* Rkv 2.
 c. Ja voodi ees kätki kui prügi mull silmas — *Jä* Amb 1.
 B. Ei kätkit ega voodit ei kanna mina silmas — *Pä* Prn 2.

Korter.

I—II.

Korter, kus ma elan, pole maksa raha
 Prügikastis magan, peremees üüri ei taha. } *Võ* Ráp 1.

Vangi-, hullumajas.

I—II.

Vangimajas varastan — sinna mind ei aeta
 Hullumajas lärmitsen — ka sinna mind ei jäeta. } *Võ* Ráp 1.

Ära põlga.

I—II.

Sõber, ära iial sa kaltsukandjat põlga,
 Ega ka joodikuid võlla ära tõmba. } *Vi* Hlj 1.

Kaltsusid kanda.

I—II.

Sest kaltsusid kanda ei tunne mina häbi,
 Ilma kaltsudeta ei saa keegi juba läbi. } *Vi* Hlj 1.

Laulu luuletanud.

I—II.

Joodik ja kaltsukandja tõesti on mees,
 Selle laulu joodik luuletand kaltsude sees. } *Vi* Hlj 1.

Surm.

I.

Kui ükskord mina sureks ja hauda mina kaoks — *Vi* Rkv 2.
 Suren mina maha, siis pannakse mind hauda — *Ha* Tln 1.
 Purjus heitsin magama, raha mul ära võeti — *Võ* Ráp 1.
 Kalts mina olen ja kaltsuks ma jään — *Vi* Plt 1.

II.

Siis nutaksid kõik teised ja laulaksid mu auks — *Vi* Rkv 2.
 Rahvas võtab tagant järele ikka veel laulda — *Ha* Tln 1.
 Suren kord — kiriku aia taha maetas — *Võ* Ráp 1.
 Kuni mina suren ja oma hauda läen — *Vi* Plt 1.

Refräänid.

Trulla.

I.

- A a. Ai trullalilla pomm, ai trullalilla pomm — *Vi* Rkv 1, *VJg* 3, *Lä* Emm 2, *Ta* Lai 1, *Trm* 1a, 5ab, *Trt* 13.
 b. Trulla-lilla-pomm, trulla-lilla-pomm — *Võ* Har 2.
 c. Ai trullarulla pomm, ai trullarulla pomm — *Ta* Kam 1, *Võ* Rüp 1.
 d. Ai trullalalla pomm, ai trullalalla pomm — *Ta* MMg 1, *Trt* 11.
 e. Trulla rulla pomm, trulla rulla pomm — *Ta* Trt 12, *San* 1, 2.
 f. Ai trulla-lulla pomm, ai trulla-lulla pomm — *Vi* Rkv 3 (pum), *Vi* Hel 2, *Ta* Trt 16, *San* 4.
 g. Ai lulla, lulla pom, ai lulla, lulla pom — *Sa* Krj 1.
 h. Ai tulla lulla pomm, ai tulla lulla pomm — *Pä* Prn 4.
 i. Trulla-lulla pom, trulla-lulla pom — *Võ* Vru 1, *As* 1.
 j. Ai trulla-trulla pom, ai trulla-trulla pom — *Ta* Trt 10.
 k. Allutrulla pomm, allutrulla pomm — *Ta* Trm 1b.
 l. Ai trullalia pomm, ai trullalia pomm — *Ta* Trt 14.
 m. Ai trullalide pomm, ai trullalide pomm — *Ta* Kod 1.
 n. Trullalelu pom, ai trullalelu pom — *Lä* Kul 1.
 o. Ai trulla pomm, ai trulla pomm — *Võ* Har 1.
 p. Trullarulla pomm pomm, trullarulla pomm pomm — *Sa* Ans 1.
 q. Hai trulla rulla pomm — *Võ* Rõu 1.
 r. Ai trullaliija pomm — *Vi* KJn 1.
 s. Ai valerile pom, ai valerile pom — *Pä* Aud 1.
 B a. Ai trullala, ai trullalla — *Vi* Vln 1.
 b. Trullallala, trullallala — *Pä* Prn 3.
 C. Ai tulla-lulla, tulla-lulla, tulla-lulla luu — *Ha* Jür 1.
 D. Rulla rulla ruu, rulla rulla ruu — *Sa* Ksr 1.
 E. Talerile ra, lalerile la — *Vi* Vil 1.
 F. Rass trullal la sorok trullala — *Ta* Võn 1.
 G. Ai sale vell tralla, sale vell tralla — *Pä* Prn 4.

II.

- A a. Ai trullalilla, trullalilla pomm, pomm, pomm — *Vi* Rkv 1, *Lä* Emm 2, *Ta* Trm 5b, *Trt* 13.
 b. Ai trullalilla, trullalilla pomm, pomm, pomm, ai pomm, pomm, pomm — *Ta* Trm 1a.
 c. Ai trulla-lilla, trulla-lilla, trulla-lilla pomm — *Ta* Trm 4, 5a.
 d. Ai trulla-lia, trulla-lia, trulla-lia pomm — *Vi* KJn 1, *Ta* Kod 1 (-lide), *Trt* 14.
 e. Ai trullalilla, trullalilla pomm — *Ta* Lai 1.
 f. Ai trullalalla, trullalalla pomm, pomm, pomm — *Ta* MMg 1, *Trt* 11.
 g. Ai trullalulla, trullalulla pomm, pomm, pomm — *Sa* Krj 1 (lulla-lulla), *Pä* Prn 4 (tulla-lulla), *Vi* Hel 2, *Ta* Trt 16, *San* 4.
 h. Ai trulla-lulla-lulla-lulla pum, pum, pum — *Vi* Rkv 3.

- i.* Trullalulla, trullalulla pom, pom, pom — *Võ Vru* 1, *As* 1.
- j.* Ai trullalelu, trullalelu, trullalelu pom — *Lä Kul* 1.
- k.* Trulla-lilla-pomm, pomm, pomm, pomm — *Võ Har* 2.
- l.* Trullaralla rullaralla pomm, pomm, pomm — *Sa Ans* 1, *Ta Kam* 1
(trulla-rulla).
- m.* Hai trulla rulla pomm, pomm, pomm — *Võ Rõu* 1.
- n.* Allutrulla, allutrulla pomm, pomm, pomm — *Ta Trm* 1b.
- o.* Ai trulla pomm, pomm, pomm, pomm, pomm — *Võ Har* 1.
- p.* Ai trulla-rulla pomm, ai pomm, pomm, pomm — *Võ Rõp* 1.
- q.* Sale vele tralla — pomm, pomm, pomm — *Pä Prn* 4.
- r.* Ai valerile, valerile pom, pom, pom — *Pä Aud* 1.
- B a.* Ai trullalilla, trullalilla la, la, la — *Vi VJg* 3.
- b.* Ai trulla trulla trullala — *Vi Vln* 1.
- C.* (kordub viimne värss) — *Sa Ksr* 1, *Pä Prn* 3, *Vi Hel* 1a.
- D.* Talerile ralerile rallala — *Vi Vil* 1.

Mina kalts.

I.

- A a.* Mina olen üks kilts, mina olen üks kalts — *Jä Amb* 4, *Tür* 1,
Ha Tln 2, *Lä Emm* 1, *Sa Püh* 1, *Krj* 1, *Pä Prn* 2.
- b.* Mina olen üks kilts, olen üks kalts — *Ta Äks* 3.
- c.* Mina kilts, mina kalts, mina kilts, mina kalts — *Lä Phl* 1.
- d.* Mina kilts, mina kalts, mina kiltsu kaltsu kalts — *Sa Ans* 1a.
- B a.* Jooma kalts, vaene kalts, jooma kalts, vaene kalts — *Ha HMd* 1,
Vi Plt 1, *Ta Trt* 7, 8.
- b.* Jooma kalts, vaene kalts, kalts, kaltsude kalts — *Ta Trt* 5.
- c.* Oh ma kalts, vaene kalts, oh ma kalts, vaene kalts — *Vi Jõh* 2,
Pä Krk 1.
- d.* Olen kalts, vaene kalts, olen kalts, vaene kalts — *Sa Ans* 1b.
- e.* Oh ma kalts, joomakalts, oh ma kalts, joomakalts — *Vi Hlj* 1.
- f.* Oh mina joomakalts, oh mina joomakalts — *Vi Rak* 1.
- g.* Oh ma vene kalts, oh ma jooma kalts — *Pä Vän* 1.
- h.* Oh ma vaene kalts, oh ma vaene kalts — *Ta Äks* 2.
- i.* Ma vaene kalts, jooma kalts — *Lä Var* 1.
- j.* Oh mina kalts, oh mina kalts — *Pä Tõs* 1.
- k.* Oh ma vaene kalts — *Ta TMr* 1.
- l.* Oh ma kalts, vaene kalts — *Ha Jõe* 1, 2.
- m.* Olen üks kalts, ja jään üks kalts — *Jä Amb* 1.
- C.* Oh mina kilp, oh mina kalp — *Ta Trt* 15.

II.

- A a.* Mina olen üks liiderlik joomakalts — *Jä Tür* 1.
- b.* Olen üks liderlich jooma kalts — *Jä Amb* 1.
- c.* Mina olen üks liiderlik joomanärts — *Lä Emm* 1.
- d.* Oh ma vaene liiderlik ja joomar kalts — *Tä Äks* 2.
- e.* Vaene liiderlik joogikalts — *Pä Tõs* 1.

- f. Liiderlik jooma kalts, kalts, kalts — *Lä* Var 1.
 g. Mina olen üks liiderlik ja jooma-Ants — *Pä* Prn 2.
 h. Mina vana liiderlik kilts, kalts, kalts — *Lä* Phl 1.
 i. Oh ma liiderlik ja kalts, kalts — *Ha* Jõe 1, 2.
 j. Mina liiderlik joomapoiss — *Sa* Ans 1^l.
 B a. Mina olen üks igavene joomakalts — *Ha* Tln 2.
 b. Mina olen üks saadana jooma kalts — *Sa* Krj 1.
 c. Ma olen üks rikas joomaline kalts — *Sa* Püh 1a.
 d. Valerile rikas kalts — *Ha* HMd 1.
 e. Vaene kaltsude kalts, kalts, kalts — *Sa* Ans 1^{ll}.
 C a. Mina olen üks kiltsude kalts, kalts, kalts — *Sa* Püh 1b.
 b. Olen üks kilts-kalts kalts, kalts, kalts — *Ta* Äks 3.
 c. Joodikute, kiltsude, kaltsude kalts — *Jä* Amb 4.
 d. Joodikutest järel jäänd kilts ja kalts — *Vi* Rak 1.
 e. Joomakaltsa, vaesekaltsa, kalts, kalts, kalts — *Ta* Trt 7.
 f. Oder kalts, kalts, kalts — *Pä* Krk 1.
 g. Oh ma kalts, vaene kalts, kaltse, kaltse, kalts — *Vi* Jõh 2.
 h. Oh ma kalts, kalts, kalts — *Pä* Vän 1.
 i. Oh ma joomakaltsude kalts, kalts, kalts — *Vi* Hlj 1.
 j. Kalts, kalts, kaltsude kalts — *Ta* Trt 8.
 k. Kalts, kalts, kalts, kaltsude kalts — *Vl* Plt 1.
 l. Kalts, kalts, kalts — *Ta* TMr 1.
 D. Oh mina igavene jooma kõrtsi kilp ja kalp — *Ta* Trt 15.

Ikka viinaga.

I.

- A a. Ikka õllega, ikka viinaga — *Jä* Tür 2, *Ta* Ksi 1, Trt 4, 5, 8.
 b. Ikka viinaga, ikka õllega — *Jä* Tür 3, *Pä* Khn 1 (õllõga).
 c. Ikka õllega, ika õllega — *Vl* Kõp 1a.
 d. Ikka viinaga, ikka viinaga — *Sa* Ksr 2, *Vl* Kõp 1b.
 B. Oh sa õlleke, oh sa viinake — *Ta* Trt 4b.

II.

- A a. Tahan mina oma elupäevad lõpeta — *Sa* Ksr 2, *Vl* Kõp 1, *Ta* Trt 4a.
 b. Tahan kõik oma elupäevad lõpeta — *Ta* Trt 5, 8.
 c. Lasen mina oma elupäevad lõpeta — *Jä* Tür 2, *Ta* Ksi 1.
 d. Lasen mina oma elupäevad lennata — *Jä* Tür 2.
 e. Saan mina oma elupäevad lõpeta — *Vl* Kõp 1a.
 f. Mina kõik oma elupäevad lõpeta — *Pä* Khn 1.
 B. Saan mina oma elu algama — *Vl* Kõp 1b.
 C. Ei seda või anda neiule — *Ta* Trt 4b.

Vaat mina.

I.

- A a. Vaat' mina olen mees, vaat' mina olen mees — *Jä* Amb 3, *Ha* Tln 1a,
Pä Prn 2, *Saa* 1.

- b. Vot mina olen mees, mina olen mees — *Vi Rkv 2.*
 c. Vaat mina olen mees, mina olen assa mees — *Vi VMr 1.*
 B. Vaat see oli mees, vaat see oli mees — *Ha Tln 1b.*

II.

- A a. Kes elab aga uhkelt ilma sees — *Vi Rkv 2.*
 b. Kes elab uhkelt ilma sees — *Jä Amb 3.*
 c. Mina elan aga uhkelt ilma sees, vaat uhkelt ilma sees — *Vi VMr 1.*
 B a. Kelle sarnast pole leida ilma sees — *Ha Tln 1.*
 b. Kelle sarnast leida pole selle ilma sees — *Pä Prn 2.*
 C. Siin suure valla sees — *Pä Saa 1.*

Minul pole.

I.

- A a. Minul pole mõisa, minul pole valda — *Vi VJg 2, Vl Plt 1 (-ja-).*
 b. Mul pole mõisat, mul pole valda — *Vl Hel 1b.*
 c. Ei mul ole mõisa, ei mul ole valda — *Jä Pee 1a.*
 d. Ei ole mul mõisa, ei ole mul valda — *Jä Pee 1b.*

II.

- A a. Minul pole muud kui kõrtsmik kalla — *Vi VJg 2, Vl Plt 1.*
 b. Minul pole muud kui kõrtsmiis kalda — *Vl Hel 1b.*
 c. Mul pole muud, kui kõrtsmik kalla, talerile ralla — *Jä Pee 1a.*
 d. Ei ole mul muud kui kõrtsmik kalla — *Jä Pee 1b.*

Monopol kinni.

I—II.

Ai trullalla ja lust trullalla	} <i>Ta Kam 3, 4.</i>
Monopol on kinni ja viina ei saa.	

Lase lennata.

I—II.

Oh-oi ai-a, lase lennata	} <i>Ta Trt 3, 6.</i>
Lase laiad lipud lehvida.	

Aitudirilla.

I—II.

Aitudirilla, aitudiralla	} <i>Vi VNg 1.</i>
Lähen aga kõrtsi, panen kõrist alla.	

Valeralerah.

I—II.

Valeralerah, valeralerah	} <i>As 1.</i>
Ohoira oira.	

O h s a p o i s s .

I.

O h s a p o i s s e g a s a e i t e a — *Pä Saa 2.*

II.

Kuidas sinu õnn võib õitseda pea — *Pä Saa 2a.*
Nõnda mul ilmas elada hea — *Pä Saa 2b.*

Algkuju määramine.

Asudes üksikute stroofide viisi kogu laulu algkuju määrama, eraldame teistest kümme tähtsamat laulustroofi, mille esinemisagedus küünib vähemalt kahekohalise arvuni.

A i n u k e v a r a. See laulukangelast tutvustav algustroof on levinud kogu Eestis: 131-s lauluteisendis esineb ta 107 korda. Puuduvad teisendid kuuluvad lastelt kogutute hulka ja on paari-stroofilised puudulikud tekstid.

Stroofi esimene värss on kindlailmeline, nii et algkuju on silmanähtavalt „*Mina olen oma vanemate ainuke(ne) vara*“. Mitmekesisem on stroofi teine värss, mis algab normaalselt: „*Kõik, mis mina teenin...*“ Ülekaalus on partsiaalne „*seda*“. Teenistuse kasustamisviis on mitmekesine: *joon* — 57 t., *lakun* — 35 t., *laristan*, *prassin*, *raiskan* ja *söön*. Värsi lõpp oleks „...*seda joon mina ära*“.

K õ r i s t a l l a, järgmine stroof, on esindatud ainult 14 teisendiga, millest enamik on koondunud *Vi*-sse ja *Jä*-sse. Kuigi see stroof puudub mitmes tähtsamas teisendis (nagu *Ha Kei 1*, *Ta Trm lab*, *San 1*), võiks ta siiski paigutada algteksti, oletades, et ta on aegamööda välja surnud mujal, elades edasi *Vi*-s ja *Jä*-s. Oletatav algkuju on *Aa*.

K o j u v i i m i n e — 47 teisendit. Esimene värss on võrdlemisi ühtlane ilmelt (*Aa*). Teisel värsil on kolm redaktsiooni: algupärane *hobusega* kojuviimine, kesk-eesti lokaalredaktsioon *ratastega* kojuviimine ja *neiu juurde* viimine — paralleel kojuviimisele, mis on moodustatud arvatavasti erootilise mõjuvuse loomiseks. Värss puudub vanimas teisendis (*VI Plt 1*).

M a g a m i s a s e — 67 teisendit. Mitmekesise esimese värsi kolmest tähtsamast redaktsioonist on algupärane *kraavi* redaktsioon (*Aa*), sest ka *neiude* (*E*) ja *sakste* (*F*) redaktsioon sisaldab selle redaktsiooni elemente. Värsi alguse kahte varianti, „*Öösel mina magan...*“ ja „*Minu magamise ase...*“ võrreldes

näeme, et viimane on lõuna-eestilisem, kuna esimene on levinud üle maa. Teine värss stroofis on seekord õige ühtlane ja jutustab hommikusest ärkamisest sigadega paaris. Mõnes teisendis on *sigadega* asendatud *põrsastega* — alliteratsiooni saavutamiseks („põrsastega paaris“). Värss on laiendatud kaheks VI Kõp 1ab.

M ü t s — 110 teisendit. Ühes „*Ainukese varaga*“ on see kõige levinumaid motiive laulust. Esimese värsi algkuju on Aa. Värss algab *see’ga*, mis on iseloomustav enamikule järgnevaist rõivastusmotiivist. Paralleelredaktsioon algkujule on I värsi H ja II värsi S. Esindatud teisendid (3) on kõik õige vanad — või vähemalt pretendeerivad suurele vanadusele. On suulisi andmeid, et ka VI KJn-is esinevat *müts* enamuses I — H, II — S kujul. Kui arvestada seda, saame Karksist Haljalani jätkuva kesk-eesti redaktsiooni, mis pole palju noorem rekonstrueeritud algkujust. Samasugune lokaalredaktsioon on ka J (7 t.) — levimisalaga Kesk- ja Lõuna-Eestis, mis esineb juba vanimas teisendis (VI Plt 1). Teise värsi algkuju (Aa) määramisel paistab silma prillide valiku mitmekesisus. Võttes algkujuks kõige levinuma ning loomulikuma *hõbeprillid* (31 t.), mis on Sa Krj 2 koguni *häbi-prillideks* (!) väänatud, leiame selle kõrval 23 teisendit *prillid* (*prill*) ligema määranguta. Pilistveres on 13-a. poiss õige kergesti prilli *põlleks* väänanud. Veel on *kuldprillid* (13 t.), *mustad prillid* (2 t.), *nahkprillid* (3 t.), *siniprillid* (2 t.), *klaasprillid* (1 t.), *vaskprillid* (1 t.), *tinaprillid* (1 t.), *puuprillid* (1 t.), *tamme prill* (1 t.), *rasvaprillid* (1 t.), *dopelt prillid* (1 t.), *nina-prill* (2 t.), *vesiprillid* (1 t.).

K u u b — 49 teisendit. *Kuub* on lõuna-eestiline (25 t.), *pintsak* prevaleerub Põhja-Eestis (20 t.); kolmandaks on *jakk* (Sa ja Hiiu). Võttes algkujuks Aa, ilmneb üldiselt, et rõivastusartiklite käsitlusel kasvab stroofide vastastikune mõjustavus. *Kuues* esinevad järgmised stroofide vahetused: Pü Khn 1 (K) on kuuele omistatud *pükste* B-redaktsioon; püksid ise on D-redaktsioonis. Vi Jõh 1 (L) on pintsak *vesti* A-redaktsioonis; vest puudub. Ja Kambjas lauldakse kuube (O) nagu *mütsi* G-redaktsiooni või *särgi* D-redaktsiooni. Teine värss stroofis räägib, et seda, s. o. kuube, oli ema (vähemal määral keegi muu) toonud (6 t.), leidnud (4 t.), varastanud (3 t.), ostnud (2 t.), ja ühel juhul üle löönud mingist alevist. Alevi nimetus on õige muutlik: 15 teisendil on 10 eri nimetust, esikohal *Kelmiküla* (5 t.). Nii

oleks alevi-redaktsioon: *Seda oli ema toonud Kelmiküla alevist.* Selle kõrval on laialdane untsaka-redaktsioon (B).

S ä r k — 48 teisendit. Mis käis üldiselt kuue kohta, on maksev ka särgi suhtes: suur kõrvalredaktsioonide hulk, segunemine teiste stroofidega. Ometi on algkujuks oletatav A(a) redaktsioon kindlailmelisem — 20 t. Sellega võistleb lõuna-eestiline C-D-E-F-redaktsioon — 11 t. (*Särk on * * antud*). Ta Trt 10, puudulikus õpilastekstis, on stroof koondunud üheks värsiks (M).

V e s t — 81 teisendit. See on laulu populaarsemaid stroofe ja selle tõttu üsna kindlakujuliseks kristalliseerunud. Esimese värsi algkuju (Aa) võnked olenevad siidi mitmesuguseist adjektiivattribuutidest. Teise värsi algkuju erinevate teisendite hulk on suurem — see nähtus on üldse omane stroofi teisele värsile. Teisendite erinevus oleneb siin mitmesuguseist täitesõnust.

P ü k s i d — 65 teisendit. Võistlevad kaks paralleelredaktsiooni, A ja B, mõlemad suure levimisalaga. Kuid B näib olevat üle võetud teiste stroofide sellesarnaseist värssidest. E on laen tuntud laulust „Ma olen üks klaasvabrikant“, millise laulu mõjustusi on õige mitmes „Vanemate vara“ stroofis. Algkuju oleks Aa.

S a a p a d — 90 teisendit. Võrdlemisi ühtlane stroof, milles on kaks olulisemat redaktsiooni: A ja D-E. Viimasest on liiga vähe teisendeid. Algkujuks võiks oletada Aa.

Haruldasemaid stroofe võime rühmitada kaheks: ühed asuvad kõige ligemal kümnele põhistroofile. Nad on levinud enamikus maakondadest ja neil on ligikaudselt määratav algkuju. Need on kas lokaallisandused, moodustatud põhistroofide eeskujul või ununenud, väljasurnud ja vähetuntud stroofid; teised on kas kindlad või enam-vähem kindlad laenud, kontaminatsioonid teiste lauludega, või need, millest on nii vähe teisendeid, et neist isegi umbkaudu ei saa midagi öelda.

Esimesse rühma kuuluvad järgmised stroofid:

R ä t i k — 6 teisendit. Neljal neist on ühisjooni, mis lubavad taastarindada umbkaudse algkuju.

P e s u — 5 teisendit.

K r a e — 5 teisendit. Arvatava algkuju esimese värsi lõpp on „...puhtast paberist“. *Selgest* on laen *vestist* („selgest siidist“).

K i n n a s — 5 teisendit. Kõigil viiel on riimid „panna-anna“ ja üldiselt ka sisuline sarnasus.

Piip — 7 teisendit. Algkujuks kaldub redaktsioon A, kuna B on laen laulust „Mina olen üks klaasvabrikant“¹⁾).

Kaltsudest paberit — 4 teisendit. Algkujuks võib oletada vana teisendi, *Jä Amb 1*, vastavat stroofi (Aa). Selle stroofi ja eelmise (*piibu*) vahel puudub loogiline side; üleminek on hüppeline. Kuid ülemineku-stroofid on välja surnud, ainult paaril juhul leidub neid. *VI Trv 1* on järgmine üleminek:

Neist püksitest saab ka kõige viimaks asi
Ja nende läbi käib neiukeste käsi
Siiski võin ma neist aru veel anda
Ja neid paberi vabriku kanda.

Vi Hlj 1 üleminek vt. „Kaltsupundar“ ja „Käsi käib“. *Jä Amb 1* ja *Sa Pü 1* puuduvad üleminekud. Viimases manituist asendab ülemineku refrään „Mina kalts“. Praeguse materjali juures jääb see küsimus lahtiseks.

Kosjatee — 4 teisendit.

Surm — 4 teisendit. Materjali vähesuse tõttu ei saa öelda midagi kindlat.

Teise rühma paigutatud veelgi haruldasemad stroofid on enamasti senivaadeldud stroofide laiendid, kui nad ei ole laenud mujalt. Viimaste hulka kuulub küll poliitilise sisuga „Peterburis pommid“, mis on laulusse sattunud vist mõnest 1905.—07. a. sündmusi kirjeldavast vemmälvärstist. Varandust jõin on „Ainukese vara“ laiend. Kiltus-kaltsus, Olin poisikene ja Kõrtsmik ütleb on osalt vabad laiendid, osalt mujalt laenatud.

Stroofide sari on ühenduses teisendiga *Vi Hlj 1*. Laulik ütleb laulu kuulnud olevat *Ta ja Lä umbes a. 1890*, olles 15-aastane. Kuid algkujuga kõrvutamise järel leiab kinnitust kahtlus, et see teisend on mõjustatud mõnest tundmatust kirjanduslikust allikast või ise luuletatud. Kuski mujal ei esine neid stroofe, mis on siin raamjutustiseks. „Vanemate varal“ on iga värss ja iga stroof kindlalt piiriteldud ja üles ehitatud kontrastsele kõrvutamisele. Haljala teisendil on *enjambement* kaksikvärsside vahel, mõtte ülekanne järgmisse stroofi, vrd. „Koban taskuid“ ja „Pandiks“, „Ütlen“ ja „Topka“. Puudub teravaks kristallisee-

¹⁾ Näide „Klaasvabrikandist“: A 9542 (1) < Otepää, 1927.

Mu piip kui pigi piirakas,
Tal puudub ikka tubakas.

runud piltlikkus, mis omane kauemini käibinud rahvalaulule. Stroofi teine värss on vahel esimese värsi sisu lohisev kordamine, näit. „Klaasi saan“. Stroofid, mis on ühised „Vanemate varaga“, ei ole puhtad: *vest* on vahetatud *pükstega*, *pükstest*, *kuuest*, *mit-sist* ja *saapaist* on esitatud kõrvaline redaktsioon. „Vanemate varal“ puudub ka see pealetikkuv moraal joodikute kaitseks, mis on Haljala teisendi lõpus ja mis kõige enam viitab ebarahva-pärasele algupärale („Sõber“, „Kaltsusid kanda“). Haljala teisendi raamjutustis annab küll „Vanemate varale“ tervikulise ilme, kuid selle raamjutustise 17 stroofi rahva- ja algupärasust peab kaheldes eitama.

Esimeses reas, mis esineb Keila teisendis, võis kuuluda Harju lokaalredaktsiooni, kuid rahvalaulude eneseõiendamise seadus on ta välja praakinud, sest ta ei vii tegevust edasi.

Pluus, lips, kalossid, kingad, sokid, palitu — need on tüüpilisi näiteid analoogia teel järjest uute rõivastus-artiklite kohta salmide sepitsemisest, enamasti mõnd populaarset stroofi orjalikult matkides. Kaltsudest raha oleks sel puhul samuti analoogia-moodustis „Kaltsudest paberit“ eeskujul. Samblasuits ja Habe on kontaminatsioonid eelmainitud lauluga „Mina olen üks klaasvabrikant“¹⁾.

Emanutab ja Õde vahib on kontaminatsioonid joomalauluga „Ikka viinaga“. Kõrvutagem selgema pildi saamiseks: ERA II 23, 447 (11) < Märjamaa, 1930.

2. Minu mamma nutab silmad vees
Et poeg on upund viina sees
3. Isa istub käsi tal lõua all
et poig tal kõrtsi laua all
5. Minu õde vaatab kurvalt pealt
Kui rüüpan täie klaasi pealt²⁾.

Refräänid. „Vanemate varal“ järgneb igale salmile oma kindel kordusstroof, välja arvatud puudulikud teisendid. Harva esineb sama refrään ühes teisendis kahesugusel, veidi erineval

1) Näide: ERA I 3, 242 (4) < Pilistvere, 1930.

Mu habe kaunis kortsu läind
Sest palav on tal paki teind

— — — — —
Sest soo pealt samblaid korjan ma
Teen rõõmsast suitsu nendega.

2) Sõrendatud kohad on võrreldavail teisendeil ühised.

kujul, eriti esimese ja viimase stroofi refräänid. Kaks erisugust refrääni ühes teisendis esineb siis, kui teist, vähemtuntud refrääni tarvitatakse laulusalmina.

Populaarseim refräänide hulgas on *Trulla* — 41 t., ühtlasi kõige levinum. Kas ta kuulus algkujju, jääb siiski lahtiseks. Kohati (enamasti Põhja-Eestis) on „Trulla“ välja tõrjutud *Mina kalts'u* poolt (30 t.). Viimane on laen laulust „Mina olen üks klaasvabrikant“¹⁾. Piirkonnas, kus üks refrään püüab välja tõrjuda teist, juhtub, et nad mõlemad esinevad koos ühes teisendis (*Sa Krj 1, Ans 1, Pä Prn 4*).

Ikka viinaga — 12 t., levinud Kesk-Eestis, Saaremaalt Tartuni, on ühendatud „Mina kalts'uga“ üheks refrääniks *Ta Trt 5, 8*. Refrään on muutuv laulu kestel (*VI Kõp 1*). Algupära kohta vrd. ERA II 23, 447 (11) < Mrj (1930), kus joomalaulul „Ikka viinaga“ on sama refrään.

Teised refräänid on sellistena vähem tuntud ning lokaalse ilmega. Laenud on neist *Lase lennata*, *Valerale rah* (Läti mõjutus — oira!) ja *Oh sa poiss* — samanimelisest uuemast rahvalaulust. Minul pole esineb vanimas teisendis (*VI Plt 1*) laulusalmina. Võimalik, et refrään on hilisem moodustis.

Ligemalt tuleks vaadelda teisendit *VI Plt 1*, mis on senini osutunud vanimaks. Teisend on üles kirjutatud aastate 1854 ja 1860 vahel prof. K. Schlossmann'i isa Robert Schlossmann'i poolt, kes on kuulnud seda Põltsamaa ümbruses, Saduküla-Pikknurmelt ja võimalikult ka Viljandi pool. Prof. K. Schlossmann'ilt saadud koopiat on järgmine:

Joomakalts.

1. Mina olen oma vanemate ainukene vara,
Kõik mis ma teenin, seda joon mina ära.
Joomakalts, vaenekalts, joomakalts vaenekalts,
Kalts, kalts, kalts kaltsude kalts.
1. var. Mina olen oma isa ema ainukene vara,
Raha, mis ma teenin, puhtaks lakun mina ära.

¹⁾ „Eestlaste Tasku-Laulik“, Tallinnas, 1887, 125 lk., lk. 64, nr. 44.
Nii olen üks kalts,
Nii olen üks kalts,
Nii olen üks liiderlik jooma kalts.

2. See müts, mis mul peas see on kui lotu,
Sedagi kinkis mulle teistetalu Ottu.
2. var. Sell mütsil, mis mul peas on sada auku sees,
Täid vahivad välja laas prillid ees.
3. See kuub, mis mul seljas on selgest kalevist,
Ema minul ostis teda Kelmiküla (Puraküla) alevist.
4. See vest, mis mul seljas on selgest siidist,
Seljatagune on temal ristirästi niidist.
5. See särk, mis mul seljas on must kui pigi,
Täidel hirmuks on hästilõhnav higi.
6. Need saapad, mis mul jalas on sandi jalast võetud,
Sant sai paljajalu tee ääre jäetud.
7. Pole minul häbi ega pole minul hirmu,
Püksiperset seda pole põrmugi olla.
7. var. Oh seda ilu ja oh seda armu,
Minul pole püksiperse tagust mitte põrmu.
8. Päeval mis ma teenin, seda võtan mina välja
Õhtul lasen kõrist kulla-kalla alla.
9. Ööseti joon mina sakstega saalis,
Hommikul lähen küla sigadega paaris.
9. var. 1. Ööseti mängin mina piljardit saalis,
Hommikul magan küla sigadega kraavis.
var. 2. Öösel tantsin mina neiudega saalis,
Hommikul magan mina kõrtsitaga kraavis.
10. Kui mul raha on, siis söön saiakakku,
Pole mul raha, noh siis närin puupakku.
11. Minul pole mõisa ja minul pole valda,
Minul pole muud kui kõrtsmik kalda.
12. Kalts mina olen ja kaltsuks ma jään,
Kuni mina suren ja oma hauda läen.

ERA II 60, 211.

Üksikute stroofide variandid on pärit hilisemast ajast samast ümbrusest, teiselt objektilt.

Vaatamata tähendusele, mida annab teisendile ta kõrge vanus, on mitu olulist joont, mis kahandavad teisendi tähtsust tunduvalt: *Müts*, *Magamisase* on esindatud kõrvalise tähtsusega redaktsioones; stroof *Püksid* on moonutatud — puudub riim; puudub üldse üks olulisemaid stroofe — *Kojuviimine*; refrään on mõjustatud laulust „Klaasvabrikant“; esineb ka kontaminatsioon (stroof 10). Ometi ühtivad rekonstrueeritud algkujuga stroofid 1, 4, 6 sõnasõnaliselt ja üldjoontes ka ülejäänud stroofid.

Algkuju.

Värssi on püütud ligindada ta normaalsele peonilisele värsimöödule, mis oleks kõigi värsside vaatluse kokkuvõttena järgmine:

1001100110010

1001100110010

Uuemal ajal on värsil tendents lühineda daktüüliliseks:

100110010

100110010

Seda näeme enam käibinud stroofidest, nagu *müts*, *vest*, mis on tähendatud suunas oma normaalsest meetrumist kõrvale kaldunud.

Ligikaudselt määratava, küsitava algkujuga haruldasemate stroofide normaalkuju on asetatud sulgudesse.

1. Mina olen oma vanemate ainukene vara,
Kõik, mis ma teenin, seda joon mina ära.
2. Päeval mis ma teenin, seda õhtul võtan välja,
Lähen külakõrtsi ja lasen kõrist alla.
3. Lähen mina kõrtsi ja võtan mina viina,
Ema tuleb hobusega koju mind viima.
4. Öösel mina magan kõrtsi taga kraavis,
Hommikul kui ärkan, olen sigadega paaris.
5. See müts, mis mul pääs, on seitse auku sees,
Täi vahib välja, hõbeprillid ees.
6. [See rätik, mis mul kaelas, on ^(armukese)_{ristiema} antud,]
[^(Armuke)_(Saianaine) oli teda (saba, hõlma) all kandnud.]
7. See kuub, mis mul seljas, on selgest kalevist,
Seda oli ema toonud Kelmiküla alevist.
8. See särk, mis mul seljas, on must kui pigi,
Seepi ega vett pole saanud tema ligi.
9. [See pesu, mis mul seljas, seda kiita mina ei või,]
[Seda mulle ristiema kingituseks tõi.]
10. See vest, mis mul seljas, on selgest siidist,
Seljatagune on tal risti-rästi niidist.

11. [Krae, mis mul kaelas, on selgest paberist,
Selle mina varastasin surnuaia kabelist.]
12. Oh seda häda ja oh seda hirmu,
Minu püksi persetagust pole enam põrmu.
13. Need saapad, mis mul jalas, on sandi jalast võetud,
Sant sai palja jalu tee äärde jäetud.
14. [Kinnast ei ole mul kätte panna,
Ema tüdart mulle katsuda ei anna.]
15. [Piibu selle kinkis mulle mustlase neiu,
Et mina lubasin olla tema peiu.]
- [Refrään]
- [Mina olen üks kilts, mina olen üks kalts,
Mina olen üks liiderlik joomakalts.]
16. [Kaltsudest tehakse veel paberit valmis,
Seda on keisrile ja kuningale tarvis.]
17. [Ei kosjateed pole käinud mina ilmas,
Voodi ja kätki on pinnaks minul silmas.]
18. [Kui ükskord mina sureks ja hauda mina kaoks,
Siis nutaksid kõik teised ja laulaksid mu auks:
[Refrään]
[Vaat see oli mees, vaat see oli mees,
Kelle sarnast pole leida ilma sees.]

Refrään:

*Ai trullalilla pomm, ai trullalilla pomm,
Ai trullalilla, trullalilla pomm, pomm, pomm.*

Kontaminatsioonid.

Peale üksikute stroofide vaatlusel mainitud kontaminatsioonide on veel teistest lauludest laenatud stroofe, mis on sõltumatult ja iseseisvalt laulusse vahele paigutatud. Selliseil stroofel ei tarvitse omada lauluga, kuhu neid kiilutakse, midagi ühist: ei sisult, nagu näeme alamal, ega ka meetrumilt, mida, koosnegu see milliseist värsijalgadest tahes, ikka saab sellesama lihtsa lauluviisi liistule tõmmata. „Vanemate vara“ 131 teisendi hulgas on järgmised sõltumatud laenud.

Jä Amb 4 — 9. ja 10. stroof, laulu lõpp:

Kalarannas on minu maja,
Paremat mul pole vaja.
Ust ega akent ei ole tal ees,
Vundamendi kraavist käin ma sees.

See on laen ühest tuntud uuemast rahvalaulust, mis kõlab ühes teisendis, ERA II 30, 201 (1) nii:

Kalarannas on mul maja
paremat mul pole vaja;
uksi, aknaid pole ees,
vundamendi alt käin sees.

Jä Tür 2 — stroofid 9—19, laulu lõpuni:

9. Kõik roosid ei ole okkata
Ja jänes oli viltuse mokaga.
10. Kutsikal oli valge tall
Täi laulis püksi värvli all.
11. Ükskord jooksin üle turu
järel lõikas n..u puru.
12. Iga päev lähen hallimaks
Ja n..u nael läheb kallimaks.

9.—10. stroof on pärit ühest „Nalja laulust“, kus on loomadele omistatud groteskseid toiminguid, vt. ERA II 24, 512—77 < Plt (1930). 9. stroofi kohta vt. ka EVR 8, 219—21 (5) < VJg (1915); ERA II 17, 867—8 < Koe (1929); ERA, AK 2, 161/69 < Vän. 11.—12. stroofi päritolu kohta ei leidunud andmeid.

Edasi jätkub uus kontaminatsioon:

13. Mötlen, mis see mamsel maitseb,
Raha on, mis mind ju kaitseb.
14. Tõmban hobu sõbra hoovi
Lähen teen ka säälpool proovi.
15. Ma võtsin Virust nooriku
Ja sõitsin Mardi uulitsa.
16. Ma manun välja voorimehe
Ja surun kella nupusse.
17. Siis õlut viina jõime seal
Ja tegime pauk paugu peal.
18. Nehatu ¹⁾ Mart see sõitis linna
Asja õiendama sinna.
19. Mart viis linna võid ja mune
Nii et linnasaks ei sure.

Peale 15. ja 16. stroofi, mille kohta seda kindlasti ei saa öelda, kuuluvad teised salmid 13.-st lõpuni „Harku Mardi“ laulusse; vt. E 61972/74 < Trt (1927).

Pä Prn 1 — 19., 20., 21. stroof (22. ning viimne on magamisase).

Eile õhtul kõndisin läbi küla tänava,
neiu pani kinni õue-aia väravaid,
Siis, kui päike läks metsa taha looja,
Neiu mulle ütles: „Tule tuppa sooja!“
Pimedas toas ei olnud ühtki tooli,
Istusin mina siis neiu juure voodi.

See on lisandatud populaarsest laulust „Läksin mina läbi küla tänava“, vt. ERA II 30, 201/2 (2) < Tln (1920—30), ERA II 29, 595 < Valga (1919).

Pä Prn 4 — 8., 9., 10., 11. stroof, 12. ning viimne on magamisase.

8. Kui mul raha on, siis sünn saiakakku,
Kui pole raha, siis närin puupakku.
9. Kui mul raha on, siis sõidan palli peal,
Kui pole raha, siis magan valli peal.
10. Kui on raha, siis ostan õhulaeva,
Kui pole raha, lähen jala taeva.
11. Kui on raha, siis ostan uue mütsi,
Kui pole raha — kannan vana lõtsi.

Silmanähtav laen, pealegi üsna tuttavast rahvalaulust, mis on tõlgitud saksa keelest. Huvitav, et sellest laenust esineb üks

¹⁾ Nehatu as. asub Väätsa v., Türi khk.

stroof ka vanimas „Vanemate vara“ teisendis (VI Plt 1) — vt. lk. 49.

VI Kõp 1 — 2., 3., 4., 10., 11., 12. stroof. Selle järel on veel kojuviimine ja magamisase.

2. Minu papal mammal mured ees
Et poeg neil kortsus laua ees.

Selle kohta vt. ERA II 23, 447/8 (11) < Mär (1930), 2. ja 3. stroof, millel on mõndagi ühist. Edasi jätkub laul:

3. Täna mina täis kui tattikas
Ja homme joon mina jälle
4. Ja kui see pea ei parane
Siis üle homme jälle.

Ka nende stroofide algallikaks on tuttav joodikute laul.

10. Kui minu aga naine poega ei too
Siis mina aga tilka viina ei joo.

Selle päritolu vt. ERA II 23, 447/8 (11) — Mär (1930), 10. stroof.

11. Jõe ääres oli väike maja
Sinna sisse läen väimeks mina
12. Sääl uksi aknaid pole ees
Ja vontamentist käin ma sees.

Vt. ERA II 30, 201 (1) < Tln (1920).

Ta Ksi 2 — 2 stroofist on 1. mujalt laenatud ja lisatud refrään

- Päike läks parajasti metsa taha looja
Neiu kutsus oma juure sooja
Oh sa poiss seta sa ei tea
Kuitas sinu õnn võib öitseda pea.

Vt. ERA II 29, 595 < Valga (1919) ja ERA II 30, 201/2 (2) < Tln (1920—30).

Ta Trt 16. Pärast 4. stroofi (algkuju 3., 13., 5., 8. stroof) algab laen:

- Ukse all oli prihti, prahti,
Kas või kisu jalad lõhki.
Mooses jooksis mäest alla,
Viskas lauad pilli, palla.
Aabram kandis kirja kotti,
Ise ladus lattisid lotti.
Põrgu Peeter hüppas taeva,
Jumal viskas tatti kaela.
Kui Lott oli koopas magamas,
Ja oma tütreid sagamas.

Laen moonutatud kujul tuttavast lastelaulust. Lauluteisendi lõpus on vabalt moodustatud stroof (vrd. „Pesu“), võib-olla mingi lorilaulu mõjutusel:

See m. —, mis mul püksil on

Seda mulle ristiisa kingituseks tõi.

Need on kõik kontaminatsioonid.

Laulu levimisareaal.

Juba pealiskaudsel kaardi vaatlusel selgub, et „Vanemate vara“ on levinud üle kogu Eesti. Kuid mitte ühtlaselt. Kõrvale jättes Setumaa, kus see laul üldse ei esine (Samuel Sommer'i 227-kõitelise kogu 34 622 leheküljel ei leidunud ühtegi teisendit), leiame, et ka Võrumaa idapoolses osas — Võrust ida poole — on ta haruldane. R ä p i n a teisendil seisab märkus: „Laulik leitud pääle kestva otsimise. Siinpool tuntakse seda laulu üldiselt väga vähe.“ Laul muutub rahvale tuttavamaks, liginedes Tartumaa piirile. Ja S a n g a s t e s on ta „üldiselt tuntud; enamasti laulavad seda joomarid ja huligaanid“ (San 4). Kogu Tartumaal on laul kõige laialdasemalt levinud, mida näitab juba teisendite hulk — 45 teisendit. Ka Viljandimaal on laul laialdaselt tuntud. S J n 1 on märkus, et laul olnud 30—35 a. eest täiesti populaarne: „H a r j u m a a l j a L ä ä n e m a a l neid laule kuulnud ei ole.“ Tõepoolest ongi *Ha* ja *Lä* selle laulu poolest mitte just rikkad, eriti *Lä*¹⁾. H i i u s tuntakse seda laulu vähe. Teadete järgi P a l a d e s t (Phl.) ei tunta seal „Vanemate vara“. Emm 2. kaaskirjas öeldakse, et vanemad inimesed toda laulu ei tea. Teised on tulnud „suurelt maalt“. Tähtsamad maakonnad „Vanemate vara“ esinemise poolest on siis: *Vi*, *Jä*, *Sa*, *Pä*, *Vl*, *Ta*. Mujal, peale Eesti, laulu ei tunta.

Laulu kodumaa.

Kuigi laulu kodumaa asub praeguse areaali piirides, s. o. kogu Eestis, välja arvatud Setumaa, siiski on raske midagi kindlat öelda täpsa asukoha kohta. Laul on olnud levinud umbes sama areaali ulatuses juba aastat 30—40 tagasi, nagu lubavad oletada teisenditele juurde lisatud märkused. Selle aja kestel on

¹⁾ Noarootsi kih., Sutlepi v. kirjutab Joh. Sorov (ERA I 1, 203): „Laulu „Mina olen oma vanemate...“ tuntakse. Missugusel kujul, selleks puuduvad andmed.“

„Vanemate vara“ suutnud ümber kohandada kõik, mis laseks kindlamini oletada ta sünnikohta. Algkujju on pääsenud vaid üks kohanimi: Kelmiküla, — sellenimelised linnaagulid on Pärnus, Tallinnas, Põltsamaal ja Viljandis, kuna Kelmiküla asub Võrumaal, Karilatsi vallas. Tasandunud on ka murdelised erinevused.

Ta Trm 1b nimetab Vanemate vara „Sangaste rahva lauluks“. Teisendite arvu vaadeldes, sinna juurde arvates Kelmiküla nimetust, oleks tõesti loomulik pidada laulu kodumaaks Tartu- või Viljandimaad. Ma ei taha väita, et „kodumaa õhk konserveerib“, kuid siiski on otse hämmastav võrrelda teisendeid San 1 ja San 2, mille vahel on dateeritud ajaliselt 17 aastat (ajaline vahe kujuneks suuremaks, kui arvata, et mõlemad objektid omandasid laulu oma nooruses), mis on üles kirjutatud eri valdadest ja ometi peaaegu sõnasõnaliselt sarnased.

Kuid laulu kodumaaks Sangaste piirkonna oletamisele vaidleks vastu tol korral laulu ühekülgne põhjapoolne levimissuund. Enam alust on võtta „Vanemate vara“ sünnikohana Viljandi — Põltsamaa — Kursi vahelist maa-ala. Siit on vanim teisend (Plt 1), Viljandis ja Põltsamaal on algtekstis esinev Kelmiküla ja kohalikkude elanikkude mälestuse järgi on siin vanemal ajal seda laulu enam tuntud kui mujal ümbruskonnas¹⁾. Ka levimissuundi on siit kergem seletada ja umbkaudu jälgida, oletades laulu areaali laienemist tähtsamate läbikäiguteede kaudu mitmes suunas üle maa, esialgu küll põhja poole ja kirdesse, kust on rida vanemaid ning puhtamaid tekste. Lahedamaid elutingimusi ja linna või suurema aleviku lähedast mõju laseb oletada laulu sisugi: möödunud sajandi keskpaigu luuletatakse saabaste kandmisest, siidvestist, kalevist kuuest, päevase teenistuse väljavõtmisest õhtul, vanimas teisendis koguni — piljardil mängimisest (vt. Plt 1: magamisase).

Kirjanduslike teisendite olemasolu ja nende võimalik kaasaaitamine laulu levimisele jääb lahtiseks, sest pole niisuguseid teisendeid leidnud, vaatamata mitmekülgsele otsinguile.

Laulu levimisele aitas kaasa ta viis, mis pole küll kõikjal väga kindel, sest stroofid lasevad end painutada õige paljudele populaarsetele viisidele, millega on seletatavad kontaminatsioonid näit. „Oh sa poisiga“.

---

¹⁾ prof. K. Schlossmann'i teatel.

„Vanemate vara“ arvatav pärisviis on Ta Trm 1a juurde kuuluval noodil (noot A). Olemasolevail andmeil esineb seda viisi ka mujal ¹⁾).

A. Ta: Trm 1a. EÜS VII 190/1, 12 (317), Torma khk., Avinurme v., Piiksi k.

Mina olen oma isa ainukene vara.

1. Mi-na o-len o-ma i-sa ai-nu-ke-ne va-ra, Kōik

mis mi-na tee-nin, se-da rais-kan mi-na ä - ra.

Tants — „Viruvalts“ (!?) — iga salmi otsa:

Ai trul - la - li - la pomm, ai trul - la - li - la pomm, Ai

trul-lal - li - la trul -lal - li - la pomm,pomm,pomm,Ai pomm,pomm,pomm !
Mihkel Sild (1909—1911) < Hugo Kaan < Avinurme.

B. Sa: Ans 1. ERA I 2, 197/8, Anseküla khk., Tiirimetsa v.

Mi - na o - ma va - ne - ma - te ai - nu - ke - ne va - ra. kõik mis

tee-nin, sel-le la-kun mi-na ä-ra ö-len kalts vae-ne kalts

o - len kalts vae-ne kalts, vae-ne kalt-su - de kalts, kalts, kalts.

V. Paivel (algk. juhataja) — Tiirimetsa (s. 13. V. 29).

1) Noodid on läbi vaadanud ja parandanud muusikateoreetik ja rahva-
viiside koguja hra. P. Penna, Narvast.

C. Vi: VMr 1. EÜS VIII 95 (48), Väike-Maarja khk.

Küla noorte inimeste viis.

Mi - na o - len o - ma i - sa e - ma ai - nu - ke - ne va - ra, kõik

ra - ha mis ma saan se - da joon mi - na ä - ra, vaat mi - na o - len mees, mi - na

o - len as - sa mees, mi - na e - lan a - ga uh - kelt il - ma sees, vaat il - ma sees:

Aleksander Sein (1912) < ... ?

D. Ta: Trm 1b. EÜS VII 189/90 [11(316)], Torma khk., Avinurme v., Piisli k.

Peterburis tehti pommidega kära.

Pete - buris tehti pom - mi - de - ga kä - ra

Pete - buris tehti pom - mi - de - ga kä - ra

Mihkel Sild (30. V. 10) < Paul Vagu < Sangaste.

Laulu tekkimisaeg.

Teisenditega kaasas käivate märkmetega opereerides võime koostada umbes järgmise „Vanemate vara“ vanemate teisendite loendi:

1854—1860	—	<i>Vi</i> Plt 1.
1880	—	<i>Jä</i> Amb 1.
1884	—	<i>Ha</i> HMd 1.
1890	—	<i>Vi</i> Hlj 1.
1895—8	—	<i>Vi</i> SJn 1.
1902—4	—	<i>Sa</i> Ksr 1.
1904	—	<i>Ha</i> Kei 1.
1905—10	—	<i>Ta</i> MMg 1.
1910	—	<i>Ta</i> Kam 1.
1909—11	—	<i>Ta</i> Trm 1a, b.
1911	—	<i>Ta</i> San 1.

Selle järgi otsustades on „Vanemate vara“ *terminus ante quem* — 1860. a.

Jä Amb 1 räägitakse kaltsudest paberi ja paberraha tegemisest. Vastava stroofi kohta oleks *terminus post quem* — XVIII s. lõpp, Katariina II valitsemisaeg, täpsamini a. 1786, mil liikvele lasti 5- ja 10-rublased assignatsioonid.

Algkujju (sulgudes, 16) kuulub stroof „K altsu de st p a ber it“. P a b e r *terminus post quem*'ina, see lükkuks veel kaugemasse minevikku, eesti raamatu algaegadesse, mil võiks oletada juba rahva laialdasemat (osalist) tutvumist paberiga, nii siis XVII sajandisse. Tõenäoselt kuulub laulu tekkimisaeg läinud sajandi keskpaika või koguni teise veerandisse; laulu kulminatsioon näib olevat olnud XIX sajandi lõpul, sinna viitavad mitmed teisendite juurde lisatud märkused, mille järgi tunti sellal laulu ka neis kohtades, kus ta nüüd on ununenud või ununemas, nagu H i i u s.

Laul on ka nüüd veel elu- ning arenemisvõimeline.

Kokkuvõte.

„Vanemate vara“ nimega märgitud eesti uuem rahvalaul on joomalaul, mida laulab ja tantsis omal ajal peamiselt küla noorsugu. Mõned üksikstroofid laulust on ka lastelauludena õige populaarsed (müts, vest). Laul on tekkinud arvatavasti Viljandi — Põltsamaa — Kursi vahelisel maa-alal 19. sajandi algupoolel ja levinud mitmes suunas üle kogu maa, välja arvatud Setumaa, kus teda ei esine.

Oma algkujus on „Vanemate vara“ omanud arvatavasti 10 stroofi; see on kindel tuum, millele on lisanunud aja jooksul veel 8 stroofi ja hiljemini terve rida analoogiaprintsiibil ehitatud lokaalse iseloomuga stroofe, mis ei suutnud või pole veel suutnud läbi lüüa rahva maitses. Iseloomustav laulule on äärmiselt suur variatsioonide rohkus; esirinnas on stroof müts, mille 110 teisendis on 1. värsis 51 variatsiooni ja 2. värsis koguni 81 variatsiooni. Variatsioonide rohkus on tingitud enamasti mitmekesisest värsimõõdu täitesõnade hulgast ja atribuutide erinevusest.

Oma rännakul on „Vanemate vara“ kokku puutunud teiste sarnaste nalja- ja joomalauludega ja neist üht-teist omandanud, eriti „Klaasvabrikandist“, kuna nõtke ning ebapüsiv lauluviis laseb kohandada ka niisugust värsimõõtu, millel pole midagi ühist „Vanemate vara“ peonilise värsimõõduga.

Stroofid, mis käsitlevad üksikuid rõivastusartikleid, on sageli ka üksteiselt laenanud; kõige tihedamini on laenatud saabastelt. Need stroofid moodustavad stroofide keti, kuhu mahub rida analoogilisi, kaleidoskoopiliselt muutlikke sissepänekuid kindlas järjekorras, kas ülalt alla suunduv, mütsist → saabasteni või vastupidises.

Laulus esineb lahedamaid elutingimusi tundma õppinud joomari tüüp, kes ironiseerib oma mureohtra elu üle, kõrvutades kontrastselt oma elu eri pooluseid.

„Vanemate vara“ õitseae on olnud andmete järgi 19. sajandi lõpul. Nüüd tuntakse teda vähem, kuid ta on siiski veel elu- ja arenemisjõuline.

REFERAT.

„Der Eltern Schatz“

(Monographie über ein Trinklied).

Das hier als „Der Eltern Schatz“ bezeichnete neuere estnische Volkslied ist ein Trinklied, das hauptsächlich von den jungen Leuten im Dorfe gesungen wird und in früheren Zeiten manchmal mit Tanz verbunden war. Einige Einzelstrophen des Liedes sind auch als Kinderlieder recht populär („Die Mütze“, „Die Weste“). Das Lied ist wahrscheinlich in der Gegend zwischen Viljandi (Fellin), Põltsamaa (Oberpahlen) und Kursi (Talkhof) in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts entstanden und hat sich dann nach verschiedenen Richtungen über das ganze Land verbreitet — abgesehen von Setukesien, wo es völlig unbekannt ist.

Die Urform unseres Liedes umfaßte wahrscheinlich 10 Strophen; diese bilden einen festen Kern, an den sich im Laufe der Zeit noch 8 weitere Strophen und endlich eine ganze Reihe nach dem Analogieprinzip gebauter Strophen lokalen Charakters angeschlossen haben, welche letztere sich dem Volksgeschmack gegenüber entweder überhaupt nicht oder doch bisher nicht haben durchsetzen können. Charakteristisch ist für das Lied die ungeheure Menge der Textvariationen; an erster Stelle steht hier die Strophe „Die Mütze“, deren 110 Aufzeichnungen im ersten Verse 51 und im zweiten gar 81 Variationen aufweisen. Die große Zahl der Variationen erklärt sich hauptsächlich durch die Buntheit der metrischen Füllwörter und durch die Verschiedenheit der Attribute.

Auf seiner Wanderung ist das Lied „Der Eltern Schatz“ mit anderen ähnlichen Scherz- und Trinkliedern in Berührung getreten und hat aus ihnen — besonders aus dem Liede „Der Glasfabrikant“ — verschiedene Elemente entlehnt, da die geschmeidige und wenig stabile Melodie sich auch an ein solches Versmaß anpassen läßt, das mit dem päonischen Versmaß von „Der Eltern Schatz“ gar nichts zu tun hat.

Die Strophen, die die einzelnen Kleidungsstücke behandeln, haben häufig auch einander beeinflußt; am meisten Anleihen sind bei der Strophe „Die Stiefel“ gemacht worden. Diese Strophen bilden eine Strophenkette, die eine Reihe analogischer, kaleidoskopisch veränderlicher Einschaltungen aufnehmen kann und in bestimmter Reihenfolge entweder von oben nach unten (von der Mütze zu den Stiefeln) oder von unten nach oben verläuft.

Im Liede wird der Typus eines mit besseren Lebensbedingungen bekannten Trinkers vorgeführt, der über sein leichtfertiges und bedauernswertes Leben ironisiert, indem er dessen entgegengesetzte Pole kontrastierend nebeneinanderstellt.

Die Blütezeit des Liedes „Der Eltern Schatz“ ist nach den vorhandenen Daten der Schluß des 19. Jahrhunderts gewesen. Heutzutage ist es schon bedeutend weniger bekannt, aber immerhin noch lebens- und entwicklungsfähig.

Die Urform des Liedes.

1. Ich bin meiner Eltern einziger Schatz,
Alles, was ich verdiene, versaufe ich.
Kehrr reim: Ai trullalilla pomm, ai trullalilla pomm,
Ai trullalilla, trullalilla pomm, pomm, pomm.
2. Was ich am Tage verdiene, nehme ich am Abend heraus,
Gehe in die Dorfkneipe und jage es die Gurgel hinab.
3. Ich gehe in die Kneipe und trinke Schnaps,
Und die Mutter kommt mit dem Pferde mich nach Hause
abholen.
4. Nachts schlafe ich hinter der Kneipe im Graben,
Wenn ich am Morgen erwache, bin ich mit den Schweinen im
Paar.
5. In der Mütze, die auf meinem Kopf ist, sind sieben Löcher drin,
Eine Laus guckt heraus und hat eine silberne Brille auf.
6. Der Rock, den ich anhave, ist aus reinem Tuch,
Die Mutter hatte ihn aus dem Schelmendorf geholt.
7. Das Hemd, das ich anhave, ist schwarz wie Pech,
Seife und Wasser sind ihm niemals nahegekommen.

8. Die Weste, die ich an habe, ist aus reiner Seide,
Die Rückseite besteht aus kreuz und quer laufenden Fäden.
9. O dieser Schrecken und dieses Erbarmen!
Die Hinterpartie meiner Hosen ist überhaupt nicht mehr
vorhanden.
10. Die Stiefel, die ich an habe, sind von Bettlerfüßen ab-
genommen,
Der Bettler wurde barfuß am Wege stehen gelassen.

Sisukord.

	Lk.
Kaart	3
Teisendite loend	5
Laulu iseloomustuseks	7
Värsiregistrid	9
Algkuju määramine	43
Algkuju	50
Kontaminatsioonid	52
Laulu levimisareaal	55
Laulu kodumaa	55
Laulu tekkimisaeg	58
Kokkuvõte	60
Saksakeelne referaat	61

SPRACHWISSENSCHAFTLICHE MISCELLEN

X

VON

E. KIECKERS

TARTU 1933

50. Zum Dat. plur. der konsonantischen Stämme
im Germanischen.

Kluge Urgermanisch³ 197 führt got. *fōtum* ‚den Füßen‘ auf *pōd-āmis, got. *tunþum* ‚den Zähnen‘ auf *dýt-āmis zurück. In got. *brōþrum* ‚den Brüdern‘ lässt er die Wahl zwischen einer Zerlegung in *-r-mis* (so dass *-r-* zu *-ru-* geworden wäre) und einer in *-r-āmis* frei. Auf idg. *-āmis* (*-āmos*) hatte auch Streitberg Urgerm. Gramm. 249 das *-um* der Dative des Plurals der konsonantischen Stämme im Nord- und Westgerm. und das *-um* in got. *fōtum* zurückgeführt. Brugmann Grundr. II² 2, 1 S. 266 geht für den Dat. plur. der *r*-Stämme im Germ. von *-r-mis* aus, ebenso S. 263. Hier führt er weiter aus, got. *fōtum*, *tunþum*, *mēnōþum* ‚den Monaten‘ seien nach den *u*-Stämmen gebildet, zugleich nach *brōþrum*; *fōtum* zu *fōt-uns* (Acc. plur.), nach dem Verhältnis von *handum* ‚den Händen‘ zu *handu-ns*. Wegen des fem. Genus seien ebenfalls nach den *u*-Stämmen, nicht nach den *o*-Stämmen, gebildet ahd. *brustum* ‚den Brüsten‘, *nahtum* ‚den Nächten‘, as. *burgun* ‚den Städten‘, ae. *músum*, aisl. *músom* ‚den Mäusen‘, dann wohl auch ae. *tōðum*, aisl. *ṭonnom* ‚den Zähnen‘, ahd. *fuazzum*, ae. *fōtum*, aisl. *fōtom* ‚den Füßen‘, ahd. *mānōdum*, aisl. *mónoðom* ‚den Monaten‘. Der Analogie der *o*-Stämme seien gefolgt got. *frijōndam*, ahd. *friuntum*, ae. *fréondum* ‚den Freunden‘, aisl. *gefōndom* ‚den Gebern‘. Endlich nach der *i*-Deklination got. *baúrgim*, ahd. *burgim*, *brustin*. Mit Recht bemerkt Brugmann, dass bei dieser Bildung nach dem Vorbild vokalischer Stämme zum Teil das Bestreben mitgewirkt haben kann, den Stammauslaut nicht verdunkeln zu lassen, mit andern Worten die etymologische Durchsichtigkeit aufrechtzuerhalten. Loewes Erklärung (Germ. Sprachwiss. II³ 27), *-mis* sei nach Konsonanten germ. zu *m* geworden, daher im germ. Dativ *-um*, ist unklar; er meint wohl, dass nach Konsonant *-m(m)is* (*-āmis*) statt *-mis* anzusetzen sei.

Als Endung ist überhaupt nur *-mīs* anzusetzen; ein *-āmis*

(*-mmis*, *-zmmis*) lässt sich nicht erweisen, ebenso wenig wie etwa ein *-zmmis* neben *-bmmis*¹⁾. In den meisten indogerm. Sprachzweigen ist bei der Anfügung dieser Endungen an konsonantische Stämme ein ‚Bindevokal‘ aus einer vokalischen Deklination zu Hilfe genommen worden, um unbequeme Konsonantenverbindungen oder dadurch veranlasste lautliche Veränderungen zu vermeiden. Im Litauischen wird im Instr. plur. das *i* der *i*-Stämme dazu verwendet, wie *akmenimis* von *akmuõ* ‚Stein‘ (Gen. *akmeñs*), *šunimis* von *šuõ* ‚Hund‘ (Gen. *šunñs*), *dukterimis* von *duktẽ* ‚Tochter‘ (Gen. *dukterñs*), *s eserimis* von *sesuõ* ‚Schwester‘ (Gen. *seseñs*), *mẽnesimis* von *mẽnuo* ‚Monat‘ (Gen. *mẽnesis*); ebenso im Altbulgarischen im Instr. plur., wie *kamenimi* von *kamy* ‚Stein‘ (Gen. *kamene*), *materimi* von *mati* ‚Mutter‘ (Gen. *matere*). Im Lat. wurde ebenfalls das *i* der *i*-Stämme zu Hilfe genommen, wenn im Dat.-Abl. plur. der konsonantischen Stämme *-bus* (älter *-bos*) angehängt wurde, wie etwa *hominibus* von *homo* ‚Mensch‘ (Gen. *homin-is*), *fratribus* von *frater* ‚Bruder‘ (Gen. *fratr-is*), *honõribus* von *honõs*, *honor* ‚Ehre‘ (Gen. *honõr-is*), *rẽgibus* von *rẽx* ‚König‘ (Gen. *rẽg-is*), ebenso im Oskischen *ligis* aus **lẽgifos* = lat. *lẽgibus* (von *lẽx* ‚Gesetz‘, Gen. *lẽg-is*). Dagegen scheint das Umbrische das *u* der *u*-Stämme verwendet zu haben: *fratrus* aus **fratru-fos* gegenüber lat. *fratribus*. Im Air. ist zwar der Dat. plur. *aithrib* von *ath(a)ir* ‚Vater‘ durchaus aus dem idg. Instr. plur. **patr-bhis* (= ai. Instr. plur. *pitrbhih*) herzuleiten — dafür spricht das doch wohl entsprechend aufzufassende gallische *patrebo* —, aber bei den *n*-Stämmen, den *s*-Stämmen und den Stämmen auf Explosivlaut wird *-o-* von den *o*-Stämmen zur Anfügung der Endung entlehnt, wie *con(a)ib* ‚den Hunden‘ aus **kuno-bis*, *rig(a)ib* ‚den Königen‘ aus **rigobis* (Nom. sing. *cú*, *rí*, Gen. *con*, *rig*).

Dass man in den verschiedenen Sprachen zur Anfügung der konsonantisch anlautenden Endung an den konsonantisch auslautenden Stamm bei verschiedenen vokalischen Deklinationsklassen eine Anleihe gemacht hat, muss natürlich einen besonderen, in der Entwicklung der konsonantischen und gegebenenfalls einer vokalischen Deklination liegenden Grund haben. Im

1) Die Verhältnisse im Acc. sing. *-m* nach Vokal, *-m̃* nach Konsonant und im Acc. plur. *-ns* nach Vokal, *-ñs* nach Konsonant können das nicht erweisen,

Lit. sind der Acc. sing. und Acc. plur. in der konsonantischen und in der *i*-Deklination infolge lautlicher Entwicklung zusammengefallen; *-m*, die singularische idg. Akkusativendung der konsonantischen Stämme, ergab lit. über **-im* die Endung *-in*, *-i* und fiel so mit dem Ausgang *-in*, *-i* der *i*-Stämme (aus idg. *-i-m*) zusammen. Ebenso führten im Acc. plur. idg. *-ns* und *-i-ns* zu lit. *-is*, daher z. B. lit. Acc. sing. *ākmenī*, *sēseri*, Acc. plur. *ākmenis*, *sēseris*, wie etwa Acc. sing. *āvi*, Acc. plur. *avis* von *avis* (idg. **oui-s*) ‚Schaf‘. Daher wurde nun der Instr. plur. der konsonantischen Deklination nach der *i*-Deklination gebildet, auch der Dat. plur., wie *akmenims*, *seserims*, der Loc. plur. *akmenysė*, *seserysė*, der Instr. sing., wie *akmenimi*, *seserimi* u. s. w. Im Altbulgarischen liegen die Verhältnisse wie im Litauischen. Der Acc. sing. und der Acc. plur. lauten bei den konsonantischen Stämmen und den *i*-Stämmen gleich, da die lautliche Entwicklung der Ausgänge zusammenfiel; die Kasus gehen in beiden Klassen auf *-ī* und *-i* aus; bei den konsonantischen Stämmen sind *-ī* und *-i* aus idg. *-m* (über **-im*, **-in*) und idg. *-ns* (über **-ins*, **-is*) entstanden, bei den *i*-Stämmen aus idg. *-i-m* und *-i-ns* (auf dieselbe Art). So z. B. Acc. sing. *materī* (von *mati* ‚Mutter‘, Gen. *matere*), Acc. plur. *materi* und Acc. sing. *kamenī*, Acc. plur. *kameni* (s. oben), andererseits Acc. sing. *dani*, Acc. plur. *dani* vom *i*-Stamm *dani* f. ‚Gabe‘. Daher wurde dann auch der Instr. plur. der konsonantischen Stämme nach der *i*-Deklination gebildet, auch der Dat. plur., wie *materīmū*, *kamenīmū*, der Loc. plur., wie *kamenīxū*. Vom Acc. sing. aus sind alte konsonantische Stämme balt.-slav. vielfach in die *i*-Deklination übergeführt worden, wie ab. *višī* ‚Dorf‘, s. Miscelle Nr. 27¹⁾. Im Lateinischen sind die *i*-Deklination und die Deklination der

1) Wie im Ab. der Akk. *višī* (aus idg. **uikm*) zunächst auch als Nom. gebraucht wurde, da bei den *i*-Stämmen Nom. und Acc. sing. gleich lauten, und das Wort dann in die *i*-Klasse einrangiert wurde, so ist im Armenischen der alte Akk. *otn* ‚Fuss‘ (= gr. *πόδα*, aus **pod-m*), da im Armenischen Nom. und Acc. sing. in den vokalischen Deklinationen durch lautliche Entwicklung zusammenfielen und im Anschluss an diese auch bei den konsonantischen Stämmen diese Kasus gleichgemacht wurden — der Nom. *hayr* ‚Vater‘ dient zugleich als Akk. —, auch als Nom. verwendet worden (also umgekehrt wie bei *hayr*); und das Wort wurde im Singular wegen des *-n* in die *n*-Deklination übergeführt (Gen., Dat., Loc. sing. *otin*), so auch *jein* (aus dem Akk. **gher-m*) ‚Hand‘ (Gen., Dat., Loc. sing. *jein*).

konsonantischen Stämme überhaupt vermengt. Durch die Synkope des *i* in der Schlussilbe sehen Nominative wie *mors* ‚Tod‘ (aus **morti-s*), *pars* ‚Teil‘ (aus **parti-s*), *mēns* ‚Sinn, Geist‘ (aus **menti-s*) wie Nominative von konsonantischen Stämmen aus; und der Gen. sing. wird dann bei solchen Wörtern und im Anschluss an diese überhaupt bei den alten *i*-Stämmen nur noch nach der konsonantischen Deklination gebildet: Gen. *hostis* (vom *i*-Stamm *hostis* ‚Feind‘, wie *rēgis* vom konsonantischen Stamm *rēx*). Andererseits wird der Nom. plur. der konsonantischen Stämme nur nach der Weise der *i*-Stämme gebildet: *hominēs*, *rēgēs* nach *hostēs* aus idg. **ghostej-es*. Im Altirischen fielen der Gen. plur. der *o*-Deklination und der konsonantischen Stämme zusammen; der Ausgang war einst *-a(n)*, wie ogominschriftl. *triamaqaMailagni* ‚der drei Söhne des Mailán‘ zum air. *o*-Stamm *macc* ‚Sohn‘. Auch die Nom. plur. der geschlechtigen *o*- und der konsonantischen Stämme wurden im Lauf der Entwicklung gleichlautend: Nom. plur. *fir* von *fer* ‚Mann‘, aus **firⁱ* (dies aur **uiroi*), *rig* von *ri* ‚König‘ aus **rigⁱ* (dies aus idg. **rēg-es*). So konnte der bei den *o*-Stämmen im Dat. plur. verwendete Ausgang urkelt. *-o-bis* auf die konsonantischen Stämme übertragen werden.

Im Urgerm. waren es sicher die beiden Akkusative, der des Singulars und der des Plurals, die bewirkten, dass im Dat. plur. der meisten konsonantischen Stämme *u* als ‚Bindevokal‘ vor der Endung *-miz* gebraucht wurde. Nach urgerm. **fōt-un*, **fōtu* (aus **pōd-m*) und **fōt-uns* (aus **pōd-ns*), die mit den entsprechenden Kasus der *u*-Deklination gleich lauteten, wie z. B. **sunu-n*, **sunu* ‚den Sohn‘ (got. *sunu*), Acc. plur. **sunu-ns* (got. *sununs*) oder, um auch ein Femininum zu nennen, **χandu-n*, **χandu* ‚Hand‘, Acc. plur. **χandu-ns* (got. *handu*, *handuns*), wurde urgerm. **fōtu-miz* (s. oben) wie **sunu-miz*, **χandu-miz* (got. *sunums*, *handums*) gebildet. Im Got. wurde vom Acc. sing. aus ein Nom. sing. *fōtus* gebildet und das Wort vollständig zum *u*-Stamm, wie auch *tunpus* ‚Zahn‘ vom Acc. sing. *tunpu* aus (urgerm. **tunpu*, **tunp-un* = lat. *dent-em*). Urgerm. wird man auch **burzu-miz* gesagt haben; und as. *burgun* (im Heliand zweimal in M erhalten) und ae. *burzum* sind altertümlicher als der got. Dat. plur. *baürgim*: als Femininum wurde das Wort got. den femininen *i*-Stämmen im Dat. plur. (wie auch im Acc. sing.)

angeglichen. Der got. Dat. plur. *brōþrum* aber ist wohl eher eine Neubildung nach dem Acc. *brōþruns*, als dass er auf eine Vorform **bhrātr-mis* zurückgeht. Sollte letzteres doch zutreffen, so verdankt er doch wohl wenigstens die Lautfolge *-ru-* dem Acc. plur. (*brōþr-uns* = lat. *frātr-ēs* aus **frātr-ens*, idg. **bhrātr-qs*), wie ich es schon in meinem got. Handbuch S. 126 betont habe. Dass die sogen. substantivierten Participia praes. schon urgerm. den Dat. plur. nach den maskulinen *o*-Stämmen auf *-o-miz* (s. oben) bildeten, ist unwahrscheinlich.

Got. *frijōndam* beweist jedenfalls nicht urgerm. Analogie nach den *o*-(germ. *a*-) Stämmen, es kann einzelsprachliche Neuerung sein; und ae. *frēondum*, ahd. *friuntum* können das *-um* der konsonantischen Stämme aufweisen. So werden sich für das Urgerm. bei den maskulinen konsonantischen Stämmen im Plural die Kasusausgänge Nom. *-iz*, Gen. *-ōn*, Dat. *-umiz*, Acc. *-uns* ergeben. Erst in den einzelnen Sprachzweigen ist der Nom. plur. für den Acc. plur. verwendet worden, wie unzweideutig ae. *fēt*, aisl. *fētr* ‚Füsse‘, got. *frijōnds* ‚Freunde‘, *mēnōþs* ‚Monate‘. Got. *tunþuns* (= lat. *dentēs*, ai. *datāḥ*) und *fōtuns* sichern den urgerm. Ausgang *-uns* für den Acc. plur. der konsonantischen Maskulina. Im Dat. aber wird urgerm. *-umiz* schon wegen des *-uns* im Acc. anzusetzen sein. Dass bei den femininen konsonantischen Stämmen schon urgerm. der Acc. plur. durch den Nom. plur. ersetzt worden sei, wie das Loewe a. a. O. II² 27 will, ist mir sehr unwahrscheinlich. Im Urgerm. werden sich die Kasusausgänge von denen der maskulinen Stämme nicht unterschieden haben, ebenso wenig wie im Indogermanischen. Es werden auch für die Feminina urgerm. die genannten Ausgänge gegolten haben. Erst in den einzelnen Sprachzweigen trat Ersatz durch den Nom. ein, wie im got. *baúrgs*, ae. *byrz*, *hnyte* ‚Nüsse‘, aisl. *merkr* zu *mork* ‚Mark (Gewicht)‘. Das kann in den einzelnen Sprachen verschiedene Gründe haben, ausser der von Loewe a. a. O. erwähnten Gleichheit der beiden Kasus bei den femininen *a*-(germ. *ō*-) Stämmen z. B. im Westgerm. den Zusammenfall des Nom. und Acc. im Singular (ahd. *burg*, ae. *burz*), auch bei den Maskulina (wie ae. *fōt*). Urgerm. wird es also Akkusative wie **brust-uns* ‚Brüste‘, **burz-uns* ‚Burgen‘, **naxt-uns* ‚Nächte‘ und Dative wie **brust-umiz*, **burz-umiz*, **naxt-umiz* gegeben haben, aus letzteren ahd. *brustum*,

as. *burgun*, ahd. *nahtum*. Got. *baúrgim*, ahd. *burgim*, *brustin* sind Neubildungen. In den Acc. plur. ahd. *naht*, ae. *neht* könnte vielleicht urgerm. **naht-uns* vorliegen.

Wie bereits angedeutet, lässt sich das *u* vor *-miz* im Dat. plur. der konsonantischen Stämme so auffassen, dass es unter dem Einfluss der *u*-Deklination aus dem Acc. plur. übernommen wurde. Ähnliches treffen wir in der Verbalflexion an. Das *u* in der Endung der 3. Plur. praet. urgerm. *-un* (aus idg. *-nt*) wurde in die 1. und 2. Person des Plurals herübergenommen und diente hier dazu, die konsonantisch anlautende Endung mit dem konsonantisch auslautenden Verbalstamm zu verbinden, daher die Ausgänge in der 1. *-um[e]* (oder *-um[o]*), in der 2. *-uð[e]*. Also z. B. nach urgerm. **uit-un* 'sie wissen' (got. *witun*, ahd. *wizzun*, aisl. *vito* [-*n* fiel, *o* aus *u*]) 1. Plur. urgerm. **uitum* (got. *witum*, ahd. *wizzum*, aisl. *vitom*), 2. Plur. urgerm. **uituð* (got. *witup*, *witud-u* 'wisst ihr?', ahd. *wizzut*, aisl. *vitop*). Das germ. *u* hat in diesen Formen eine ähnliche Rolle übernommen, wie das griech. *a* in den Formen des *s*-Aoristes *ἔδειξας* 'du zeigtest', 1. Plur. *ἔδειξαμεν*, 2. *ἔδειξατε*, das von der 1. Sing. *ἔδειξα* (aus idg. **e-dēik-s-m*) und der 3. Plur. *ἔδειξαν* (für **ἔδειξα*) übertragen wurde.

Eelmiste köidete sisu. — Contenu des volumes précédents.

A I (1921). 1. A. Paldrock. Ein Beitrag zur Statistik der Geschlechtskrankheiten in Dorpat während der Jahre 1909—1918. — 2. K. Väisälä. Verallgemeinerung des Begriffes der Dirichletschen Reihen. — 3. C. Schlossmann. Hapete mõju kolloiidide peale ja selle tähtsus patoloogias. (L'action des acides sur les colloïdes et son rôle dans la pathologie.) — 4. K. Regel. Statistische und physiognomische Studien an Wiesen. Ein Beitrag zur Methodik der Wiesenuntersuchung. — 5. H. Reichenbach. Notes sur les microorganismes trouvés dans les pêches planctoniques des environs de Couda (gouv. d'Archangel) en été 1917. — **Misc.** F. Bucholtz. Der gegenwärtige Zustand des Botanischen Gartens zu Dorpat und Richtlinien für die Zukunft.

A II (1921). 1. H. Bekker. The Kuckers stage of the ordovician rocks of NE Estonia. — 2. C. Schlossmann. Über die Darmspirochäten beim Menschen. — 3. J. Letzmann. Die Höhe der Schneedecke im Ostbaltischen Gebiet. — 4. H. Kaho. Neutraalsoolade mõjust ultramaksimum-temperatuuri peale *Tradescantia zebrina* juures. (Über den Einfluss der Neutralsalze auf die Temperatur des Ultramaximums bei *Tradescantia zebrina*.)

A III (1922). 1. J. Narbutt. Von den Kurven für die freie und die innere Energie bei Schmelz- und Umwandlungsvorgängen. — 2. A. Томсонъ (A. Thomson). Значение аммонійныхъ солей для питания высшихъ культурныхъ растений. (Der Wert der Ammonsalze für die Ernährung der höheren Kulturpflanzen.) — 3. E. Blessig. Ophthalmologische Bibliographie Russlands 1870—1920. I. Hälfte (S. I—VII und 1—96). — 4. A. Lüüs. Ein Beitrag zum Studium der Wirkung künstlicher Wildunger Helenenquellensalze auf die Diurese nierenkranker Kinder. — 5. E. Öpik. A statistical method of counting shooting stars and its application to the Perseid shower of 1920. — 6. P. N. Kogerman. The chemical composition of the Esthonian M.-Ordovician oil-bearing mineral „Kukersite“. — 7. M. Wittlich und S. Weshnjakow. Beitrag zur Kenntnis des estländischen Ölschiefers, genannt Kukersit. — **Misc.** J. Letzmann. Die Trombe von Odenpäh am 10. Mai 1920.

A IV (1922). 1. E. Blessig. Ophthalmologische Bibliographie Russlands 1870—1920. II. Hälfte (S. 97—188). — 2. A. Valdes. Glükogeeni hulka vähendavate tegurite mõju üle südame spetsiifilise lihassüsteemi glükogeeni peale. (Über den Einfluss der die Glykogenmenge vermindernenden Faktoren auf das Glykogen des spezifischen Muskelsystems des Herzens.) — 3. E. Öpik. Notes on stellae statistics and stellar evolution. — 4. H. Kaho. Raskemetallsoolade kihtisusest taimeplasma kohta. (Über die Schwermetallgiftwirkung in bezug auf das Pflanzenplasma.) — 5. J. Piiper und M. Härms. Der Kiefernkreuzschnabel der Insel Ösel *Loxia pityopsittacus estiae* subsp. nov. — 6. L. Poska-Teiss. Zur Frage über die vielkernigen Zellen des einschichtigen Plattenepithels.

A V (1924). 1. E. Öpik. Photographic observations of the brightness of Neptune. Method and preliminary results. — 2. A. L ü ü s. Ergebnisse der Krüppelkinder-Statistik in Eesti. — 3. C. Schlossmann. Culture in vitro des protozoaires de l'intestin humain. — 4. H. Kaho. Über die physiologische Wirkung der Neutralsalze auf das Pflanzenplasma. — 5. Y. Kauko. Beiträge zur Kenntnis der Torfzersetzung und Verrottung. — 6. A. Tamme kann. Eesti diktüoneema-kihi uurimine tema tekkimise, vana-duse ja levimise kohta. (Untersuchung des Dictyonema-Schiefers in Estland nach Entstehung, Alter und Verbreitung.) — 7. Y. Kauko. Zur Bestimmung des Verrottungsgrades. — 8. N. Weiderpass. Eesti piparmündi-õli (*Oleum menthe esthicum*). (Das estnische Pfefferminzöl.)

A VI (1924). 1. H. Bekker. Mõned uued andmed Kukruse lademe stratigraafiast ja faunast. (Stratigraphical and paleontological supplements on the Kukruse stage of the ordovician rocks of Eesti (Estonia).) — 2. J. Wilip. Experimentelle Studien über die Bestimmung von Isothermen und kritischen Konstanten. — 3. J. Letzmann. Das Bewegungsfeld im Fuss einer fortschreitenden Wind- oder Wasserhose. — 4. H. Scupin. Die Grundlagen paläogeographischer Karten. — 5. E. Öpik. Photometric measures on the moon and the earth-shine. — 6. Y. Kauko. Über die Verrottungswärme. — 7. Y. Kauko. Eigentümlichkeiten der H_2O - und CO_2 -Gehalte bei der unvollständigen Verbrennung. — 8. M. Tilzen und Y. Kauko. Die wirtschaftlichen Möglichkeiten der Anwendung von Spiritus als Brennstoff. — 9. M. Wittlich. Beitrag zur Untersuchung des Öles aus estländischem Ölschiefer. — 10. J. Wilip. Emergenzwinkel, Unstetigkeitsflächen, Laufzeit. — 11. H. Scupin. Zur Petroleumfrage in den baltischen Ländern. — 12. H. Richter. Zwei Grundgesetze (Funktion- und Strukturprinzip) der lebendigen Masse.

A VII (1925). 1. J. Vilms. Kõhreglükogeeni püsivusest mõne-suguste glükogeeni vähendavate tegurite puhul. (Über die Stabilität des Knorpelglykogens unter verschiedenen das Glykogen zum Verschwinden bringenden Umständen.) — 2. E. Blessig. Ophthalmologische Bibliographie Russlands 1870—1920. Nachtrag. — 3. O. Kuriks. Trachoma Eestis (eriti Tartus) möödnud ajal ja praegu. (Das Trachom in Estland (insbesondere in Dorpat) einst und jetzt.) — 4. A. Brandt. Sexualität. Eine biologische Studie. — 5. M. Haltenberger. Gehört das Baltikum zu Ost-, Nord- oder zu Mitteleuropa? — 6. M. Haltenberger. Recent geographical work in Estonia.

A VIII (1925). 1. H. Jaakson. Sur certains types de systèmes d'équations linéaires à une infinité d'inconnues. Sur l'interpolation. — 2. K. Frisch. Die Temperaturabweichungen in Tartu (Dorpat) und ihre Bedeutung für die Witterungsprognose. — 3. O. Kuriks. Muutused leeprahaigete silmas Eesti leprosooriumide haigete läbivaatamise põhjal. (Die Lepra des Auges.) — 4. A. Paldrock. Die Senkungsreaktion und ihr praktischer Wert. — 5. A. Öpik. Beiträge zur Kenntnis der Kukruse-(C_2)-Stufe in Eesti. I. — 6. M. Wittlich. Einiges über den Schwefel im estländischen Ölschiefer (Kukersit)

und dessen Verschmelungsprodukten. — 7. H. Kaho. Orientierende Versuche über die stimulierende Wirkung einiger Salze auf das Wachstum der Getreidepflanzen. I.

A IX (1926). 1. E. Krahn. Über Minimaleigenschaften der Kugel in drei und mehr Dimensionen. — 2. A. Mieler. Ein Beitrag zur Frage des Vorrückens des Peipus an der Embachmündung und auf der Peipusinsel Pirisaar in dem Zeitraum von 1682 bis 1900. — 3. M. Haltenberger. Der wirtschaftsgeographische Charakter der Städte der Republik Eesti. — 4. J. Rumma. Die Heimatforschung in Eesti. — 5. M. Haltenberger. Der Stand des Aufnahme- und Kartenwesens in Eesti. — 6. M. Haltenberger. Landeskunde von Eesti. I. — 7. A. Tammekann. Die Oberflächengestaltung des nord-ostestländischen Küstentafellandes. — 8. K. Frisch. Ein Versuch das Embachhochwasser im Frühling für Tartu (Dorpat) vorherzubestimmen.

A X (1926). 1. M. Haltenberger. Landeskunde von Eesti. II—III. — 2. H. Scupin. Alter und Herkunft der ostbaltischen Solquellen und ihre Bedeutung für die Frage nach dem Vorkommen von Steinsalz im baltischen Obersilur. — 3. Th. Lippmaa. Floristische Notizen aus dem Nord-Altai nebst Beschreibung einer neuen *Cardamine*-Art aus der Sektion *Dentaria*. — 4. Th. Lippmaa. Pigmenttypen bei Pteridophyta und Anthophyta. I. Allgemeiner Teil. — 5. E. Pipenberg. Eine städtemorphographische Skizze der estländischen Hafenstadt Pärnu (Pernau). — 6. E. Spohr. Über das Vorkommen von *Sium erectum* Huds. und *Lemna gibba* L. in Estland und über deren nordöstliche Verbreitungsgrenzen in Europa. — 7. J. Wilip. On new precision-seismographs.

A XI (1927). 1. Th. Lippmaa. Pigmenttypen bei Pteridophyta und Anthophyta. II. Spezieller Teil. — 2. M. Haltenberger. Landeskunde von Eesti. IV—V. — 3. H. Scupin. Epirogenese und Orogenese im Ostbaltikum. — 4. K. Schlossmann. Mikroorganismide kui bioloogiliste reaktiivide tähtsusest keemias. (Le rôle des ferments microbiens dans la chimie.) — 5. J. Sarv. Ahmese geometrilised joonised. (Die geometrischen Figuren des Ahmes.) — 6. K. Jaanson-Orviku. Beiträge zur Kenntnis der Aseri- und der Tallinna-Stufe in Eesti. I.

A XII (1927). 1. E. Reinwaldt. Beiträge zur Muriden-Fauna Estlands mit Berücksichtigung der Nachbargebiete. — 2. A. Öpik. Die Inseln Odensholm und Rogö. Ein Beitrag zur Geologie von NW-Estland. — 3. A. Öpik. Beiträge zur Kenntnis der Kukruse-(C₂)-Stufe in Eesti. II. — 4. Th. Lippmaa. Beobachtungen über durch Pilzinfektion verursachte Anthocyaninbildung. — 5. A. Laur. Die Titration des Ammoniumhydrosulfides mit Ferricyankalium. — 6. N. King. Über die rhythmischen Niederschläge von PbJ₂, Ag₂CrO₄ und AgCl im kapillaren Raume. — 7. P. N. Kogerman and J. Kranig. Physical constants of some alkyl carbonates. — 8. E. Spohr. Über brunsterzeugende Stoffe im Pflanzenreich. Vorläufige Mitteilung.

A XIII (1928). 1. J. Sarv. Zum Beweis des Vierfarbensatzes. — 2. H. Scupin. Die stratigraphische Stellung der Devonschichten im Südosten Estlands. — 3. H. Perlitz. On the parallelism between

the rate of change in electric resistance at fusion and the degree of closeness of packing of meallitic atoms in crystals. — **4.** K. Frisch. Zur Frage der Luftdruckperioden. — **5.** J. Port. Untersuchungen über die Plasmakoagulation von *Paramaecium caudatum*. — **6.** J. Sarw. Direkte Herleitung der Lichtgeschwindigkeitsformeln. — **7.** K. Frisch. Zur Frage des Temperaturanstiegens im Winter. — **8.** E. Spöhr. Über die Verbreitung einiger bemerkenswerter und schutzbedürftiger Pflanzen im Ostbaltischen Gebiet. — **9.** N. Rägo. Beiträge zur Kenntnis des estländischen Dictyonemaschiefers. — **10.** C. Schlossmann. Études sur le rôle de la barrière hémato-encéphalique dans la genèse et le traitement des maladies infectieuses. — **11.** A. Öpik. Beiträge zur Kenntnis der Kukruse-(C₂-C₃)-Stufe in Eesti. III.

A XIV (1929). **1.** J. Rives. Über die histopathologischen Veränderungen im Zentralnervensystem bei experimenteller Nebenniereninsuffizienz. — **2.** W. Wadi. Kopsutuberkuloosi areng ja kliinilised vormid. (Der Entwicklungsgang und die klinischen Formen der Lungentuberkulose.) — **3.** E. Markus. Die Grenzverschiebung des Waldes und des Moores in Alatskivi. — **4.** K. Frisch. Zur Frage über die Beziehung zwischen der Getreideernte und einigen meteorologischen Faktoren in Eesti.

A XV (1929). **1.** A. Nõmmik. The influence of ground limestone on acid soils and on the availability of nitrogen from several mineral nitrogenous fertilizers. — **2.** A. Öpik. Studien über das estnische Unterkambrium (Estonium). I—IV. — **3.** J. Nuut. Über die Anzahl der Lösungen der Vierfarbenaufgabe. — **4.** J. Nuut. Über die Vierfarbenformel. — **5.** J. Nuut. Topologische Grundlagen des Zahlbegriffs. — **6.** Th. Lippmaa. Pflanzenökologische Untersuchungen aus Norwegisch- und Finnisch-Lappland unter besonderer Berücksichtigung der Lichtfrage.

A XVI (1930). **1.** A. Paris. Über die Hydratation der Terpene des Terpentins zu Terpinhydrat durch Einwirkung von Mineralsäuren. — **2.** A. Laur. Die Anwendung der Umschlagselektroden bei der potentiometrischen Massanalyse. Die potentiometrische Bestimmung des Kaliums. — **3.** A. Paris. Zur Theorie der Strömungsdoppelbrechung. — **4.** O. Kuriks. Pisarate toimest silma mikrofloorasse. (Über die Wirkung der Tränen auf die Mikroflora des Auges.) — **5.** K. Orviku. Keskdevoni põhikihid Eestis. (Die untersten Schichten des Mitteldevons in Eesti.) — **6.** J. Kopwille. Über die thermale Zersetzung von estländischem Ölschiefer Kukersit.

A XVII (1930). **1.** A. Öpik. Brachiopoda Protremata der estländischen ordovizischen Kukruse-Stufe. — **2.** P. W. Thomson. Die regionale Entwicklungsgeschichte der Wälder Estlands.

A XVIII (1930). **1.** G. Vilberg. Erneuerung der Loodvegetation durch Keimlinge in Ost-Harrien (Estland). — **2.** A. Parts. Über die Neutralsalzwirkung auf die Geschwindigkeit der Ionenreaktionen. — **3.** Ch. R. Schlossmann. On two strains of yeast-like organisms cultured from diseased human throats. — **4.** H. Richter. Die Relation zwischen Form und Funktion und das teleologische Prinzip in den Naturphänomenen. — **5.** H. Arro. Die Metalloxyde als photo-

chemische Sensibilatoren beim Bleichen von Methylenblaulösung. — 6. A. Luha. Über Ergebnisse stratigraphischer Untersuchungen im Gebiete der Saaremaa-(Ösel-)Schichten in Eesti (Unterösel und Eurypterusschichten). — 7. K. Frisch. Zur Frage der Zyklonenvertiefung. — 8. E. Markus. Naturkomplexe von Alatskivi.

A XIX (1931). 1. J. Uudelt. Über das Blutbild Trachomkranker. — 2. A. Öpik. Beiträge zur Kenntnis der Kukruse-(C₂-C₃-)Stufe in Eesti. IV. — 3. H. Liedemann. Über die Sonnenscheindauer und Bewölkung in Eesti. — 4. J. Sarw. Geomeetria alused. (Die Grundlagen der Geometrie.)

A XX (1931). 1. J. Kuusk. Glühaufschliessung der Phosphorite mit Kieselsäure zwecks Gewinnung eines citrallöslichen Düngmittels. — 2. U. Karell. Zur Behandlung und Prognose der Luxationsbrüche des Hüftgelenks. — 3. A. Laur. Beiträge zur Kenntnis der Reaktion des Zinks mit Kaliumferrocyanid. I. — 4. J. Kuusk. Beitrag zur Kalisalzgewinnung beim Zementbrennen mit besonderer Berücksichtigung der estländischen K-Mineralien. — 5. L. Rinne. Über die Tiefe der Eisbildung und das Auftauen des Eises im Niedermoor. — 6. J. Wilip. A galvanometrically registering vertical seismograph with temperature compensation. — 7. J. Nuut. Eine arithmetische Analyse des Vierfarbenproblems. — 8. G. Barkan. Dorpats Bedeutung für die Pharmakologie. — 9. K. Schlossmann. Vanaduse ja surma mõistetest ajakohaste bioloogiliste andmete alusel. (Über die Begriffe Alter und Tod auf Grund der modernen biologischen Forschung.)

A XXI (1931). 1. N. Kwaschnin-Ssamarin. Studien über die Herkunft des osteuropäischen Pferdes. — 2. U. Karell. Beitrag zur Ätiologie der arteriellen Thrombosen. — 3. E. Krahn. Über Eigenschwingungszahlen freier Platten. — 4. A. Öpik. Über einige Karbonatgesteine im Glazialgeschiebe NW-Estlands. — 5. A. Thomson. Wasserkulturversuche mit organischen Stickstoffverbindungen, angestellt zur Ermittlung der Assimilation ihres Stickstoffs von seiten der höheren grünen Pflanze.

A XXII (1932). 1. U. Karell. An observation on a peculiarity of the cardiac opening reflex in operated cases of cardiospasmus. — 2. E. Krahn. Die Wahrscheinlichkeit der Richtigkeit des Vierfarbensatzes. — 3. A. Audova. Der wirkliche Kampf ums Dasein. — 4. H. Perlitz. Abstandsänderungen nächster Nachbaratome in einigen Elementen und Legierungen bei Umordnung aus der kubischen flächenzentrierten Anordnung in die kubische raumzentrierte oder die hexagonale dichteste Anordnung.

A XXIII (1932). 1. J. Port. Untersuchungen über die Wirkung der Neutralsalze auf das Keimlingswachstum bezüglich der Abhängigkeit von ihrer Konzentration. — 2. E. Markus. Chorogenese und Grenzverschiebung. — 3. A. Öpik. Über die Plectellinen. — 4. J. Nuut. Einige Bemerkungen über Vierpunktaxiome. — 5. K. Frisch. Die Veränderungen der klimatischen Elemente nach den meteorologischen Beobachtungen von Tartu 1866—1930.

A XXIV (1933). 1. M. Gross. In der Butter vorkommende Sprosspilze und deren Einwirkung auf die Butter. — 2. H. Perlitz. Bemerkungen zu den Regeln über Valenzelektronenkonzentrationen in

binären intermetallischen Legierungen. — 3. A. Öpik. Über *Scolithus* aus Estland. — 4. T. Lippmaa. Aperçu général sur la végétation autochtone du Lautaret (Hautes-Alpes). — 5. E. Markus. Die süd-östliche Moorbucht von Lauge. — 6. A. Sprantsman. Über Herstellung makroskopischer Thalliumkristalle durch Elektrolyse. — 7. A. Öpik. Über Plectamboniten.

A XXV (1933). 1. A. Öpik. Über einige Dalmanellacea aus Estland. — 2. H. Richter. Ergänzungen zu: „Die Relation zwischen Form und Funktion und das teleologische Prinzip in den Naturphänomenen“. Die Rolle, welche „Spirale“ und „Wirbel“ in den biologischen Phänomenen spielt, besonders auch in bezug auf die feinere Struktur des lebendigen Protoplasmas. — 3. T. Lippmaa ja K. Eichwald. Eesti taimed I (1—50). (Estonian plants.) — 4. E. Piipenberg. Die Stadt Stadt Petseri in Estland. — 5. A. Miljan. Vegetationsuntersuchungen an Naturwiesen und Seen im Otepääschen Moränengebiet Estlands. I. — 6. R. Livländer. On the colour of Mars. — 7. A. Tudeberg. Über die Theorie und die Anwendungsmethoden der Quadraturreihen.

B I (1921). 1. M. Vasmer. Studien zur albanesischen Wortforschung. I. — 2. A. v. Bulmerincq. Einleitung in das Buch des Propheten Maleachi. 1. — 3. M. Vasmer. Osteuropäische Ortsnamen. — 4. W. Anderson. Der Schwank von Kaiser und Abt bei den Minsker Juden. — 5. J. Bergman. Quaestiunculæ Horatianæ.

B II (1922). 1. J. Bergman. Aurelius Prudentius Clemens, der grösste christliche Dichter des Altertums. I. — 2. L. Kettunen. Lõunavepsa häälik-ajalugu. I. Konsonandid. (Südwepische Lautgeschichte. I. Konsonantismus.) — 3. W. Wiget. Altgermanische Lautuntersuchungen.

B III (1922). 1. A. v. Bulmerincq. Einleitung in das Buch des Propheten Maleachi. 2. — 2. M. A. Курчинский (M. A. Kurtshinsky). Социальный законъ, случай и свобода. (Das soziale Gesetz, Zufall und Freiheit.) — 3. A. R. Cederberg. Die Erstlinge der estländischen Zeitungsliteratur. — 4. L. Kettunen. Lõunavepsa häälik-ajalugu. II. Vokaalid. (Südwepische Lautgeschichte. II. Vokalismus.) — 5. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. [I.] — 6. A. M. Tallgren. Zur Archäologie Eestis. I.

B IV (1923). 1. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. II. — 2. A. v. Bulmerincq. Einleitung in das Buch des Propheten Maleachi. 3. — 3. W. Anderson. Nordasiatische Flutsagen. — 4. A. M. Tallgren. L'ethnographie préhistorique de la Russie du nord et des États Baltiques du nord. — 5. R. Gutmann. Eine unklare Stelle in der Oxforder Handschrift des Rolandsliedes.

B V (1924). 1. H. Mutschmann. Milton's eyesight and the chronology of his works. — 2. A. Pridik. Mut-em-wija, die Mutter Amenhotep's (Amenophis') III. — 3. A. Pridik. Der Mitregent des Königs Ptolemaios II Philadelphos. — 4. G. Suess. De Graecorum fa-

bulis satyricis. — 5. A. Berendts und K. Grass. Flavius Josephus: Vom jüdischen Kriege, Buch I—IV, nach der slavischen Übersetzung deutsch herausgegeben und mit dem griechischen Text verglichen. I. Lief. (S. 1—160). — 6. H. Mutschmann. Studies concerning the origin of „Paradise Lost“.

B VI (1925). 1. A. Saareste. Leksikaalseist vahekordadest eesti murretes. I. Analüüs. (Du sectionnement lexicologique dans les patois estoniens. I. Analyse.) — 2. A. Bjerre. Zur Psychologie des Mordes.

B VII (1926). 1. A. v. Bulmerincq. Einleitung in das Buch des Propheten Maleachi. 4. — 2. W. Anderson. Der Chalfenmünzfund von Kochtel. (Mit Beiträgen von R. Vasmer.) — 3. J. Mägiste. Rosona (Eesti Ingeri) murde pääjooned. (Die Hauptzüge der Mundart von Rosona). — 4. M. A. Курчинский (M. A. Kurtshinsky). Европейский хаосъ. Экономическія послѣдствія великой войны. (Das europäische Chaos.)

B VIII (1926). 1. A. M. Tallgren. Zur Archäologie Eestis. II. — 2. H. Mutschmann. The secret of John Milton. — 3. L. Kettunen. Untersuchung über die livische Sprache. I. Phonetische Einführung. Sprachproben.

B IX (1926). 1. N. Maim. Parlamentarismist Prantsuse restauratsioonial (1814—1830). (Du parlementarisme en France pendant la Restauration.) — 2. S. v. Csekey. Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts. I. Teil (S. 1—102). — 3. A. Berendts und K. Grass. Flavius Josephus: Vom jüdischen Kriege, Buch I—IV, nach der slavischen Übersetzung deutsch herausgegeben und mit dem griechischen Text verglichen. II. Lief. (S. 161—288). — 4. G. Suess. De eo quem dicunt inesse Trimalchionis cenae sermone vulgari. — 5. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. III. — 6. C. Vilhelmsen. De ostraco quod Revaliae in museo provinciali servatur.

B X (1927). 1. H. B. Rahamägi. Eesti Evangeeliumi Luteri usu vaba rahvakirik vabas Eestis. (Die evangelisch-lutherische freie Volkskirche im freien Eesti. Anhang: Das Gesetz betreffend die religiösen Gemeinschaften und ihre Verbände.) — 2. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. IV. — 3. A. Berendts und K. Grass. Flavius Josephus: Vom jüdischen Kriege, Buch I—IV, nach der slavischen Übersetzung deutsch herausgegeben und mit dem griechischen Text verglichen. III. Lief. (S. 289—416). — 4. W. Schmied-Kowarzik. Die Objektivation des Geistigen. (Der objektive Geist und seine Formen.) — 5. W. Anderson. Novelline popolari sammarinesi. I.

B XI (1927). 1. O. Loorits. Liivi rahva usund. (Der Volksglaube der Liven.) I. — 2. A. Berendts und K. Grass. Flavius Josephus: Vom jüdischen Kriege, Buch I—IV, nach der slavischen Übersetzung deutsch herausgegeben und mit dem griechischen Text verglichen. IV. Lief. (S. 417—512). — 3. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. V.

B XII (1928). 1. O. Loorits. Liivi rahva usund. (Der Volksglaube der Liven.) II. — 2. J. Mägiste. *oi*-, *ei*-deminutiivid läänemeresoome keelis. (Die *oi*-, *ei*-Deminutiva der ostseefinnischen Sprachen.)

B XIII (1928). 1. G. S u e s s. Petronii imitatio sermonis plebei qua necessitate coniungatur cum grammatica illius aetatis doctrina. — 2. С. Шт ей н (S. v. Stein). Пушкин и Гофман. (Puschkin und E. T. A. Hoffmann.) — 3. A. V. K õ r v. V ä r s i m õ õ t Veske „Eesti rahvalauludes“. (Le mètre des „Chansons populaires estoniennes“ de Veske.)

B XIV (1929). 1. Н. Май м (N. Maim). Парламентаризм и суверенное государство. (Der Parlamentarismus und der souveräne Staat.) — 2. S. v. Csekey. Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts. II. Teil (S. 103—134). — 3. E. Virányi. Thalès Bernard, littérateur français, et ses relations avec la poésie populaire estonienne et finnoise.

B XV (1929). 1. A. v. Bulmerincq. Kommentar zum Buche des Propheten Maleachi. 1 (1, 2—11). — 2. W. E. Peters. Benito Mussolini und Leo Tolstoi. Eine Studie über europäische Menschheitstypen. — 3. W. E. Peters. Die stimmanalytische Methode. — 4. W. Freymann. Platons Suchen nach einer Grundlegung aller Philosophie.

B XVI (1929). 1. O. Loorits. Liivi rahva usund. (Der Volksglaube der Liven.) III. — 2. W. Süss. Karl Morgenstern (1770—1852). I. Teil (S. 1—160).

B XVII (1930). 1. A. R. Cederberg. Heinrich Fick. Ein Beitrag zur russischen Geschichte des XVIII. Jahrhunderts. — 2. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. VI. — 3. W. E. Peters. Wilson, Roosevelt, Taft und Harding. Eine Studie über nordamerikanisch-englische Menschheitstypen nach stimmanalytischer Methode. — 4. N. Maim. Parlamentarism ja fašism. (Parliamentarism and fascism.)

B XVIII (1930). 1. J. Vasar. Taani püüded Eestimaa taasvallutamiseks 1411—1422. (Dänemarks Bemühungen Estland zurückzugewinnen 1411—1422.) — 2. L. Leesment. Über die livländischen Gerichtssachen im Reichskammergericht und im Reichshofrat. — 3. A. И. Стендер-Петерсен (Ad. Stender-Petersen). О пережиточных следах аориста в славянских языках, преимущественно в русском. (Über rudimentäre Reste des Aorists in den slavischen Sprachen, vorzüglich im Russischen.) — 4. М. Курчинский (M. Kourtschinsky). Соединенные Штаты Европы. (Les États-Unis de l'Europe.) — 5. K. Wilhelmson. Zum römischen Fiskal-kauf in Ägypten.

B XIX (1930). 1. A. v. Bulmerincq. Kommentar zum Buche des Propheten Maleachi. 2 (1, 11—2, 9). — 2. W. Süss. Karl Morgenstern (1770—1852). II. Teil (S. 161—330). — 3. W. Anderson. Novelline popolari sammarinesi. II.

B XX (1930). 1. A. O r a s. Milton's editors and commentators from Patrick Hume to Henry John Todd (1695—1801). I. — 2. J. Vasar. Die grosse livländische Güterreduktion. Die Entstehung des Konflikts zwischen Karl XI. und der livländischen Ritter- und Landschaft 1678—1684. Teil I (S. 1—176). — 3. S. v. Csekey. Die Quellen des estnischen Verwaltungsrechts. III. Teil (S. 135—150).

B XXI (1931). 1. W. Anderson. Der Schwank vom alten Hildebrand. Teil I (S. 1—176). — 2. A. Oras. Milton's editors and commentators from Patrick Hume to Henry John Todd (1695—1801). II. — 3. W. Anderson. Über P. Jensens Methode der vergleichenden Sagenforschung.

B XXII (1931). 1. E. Tennmann. G. Teichmüllers Philosophie des Christentums. — 2. J. Vasar. Die grosse livländische Güterreduktion. Die Entstehung des Konflikts zwischen Karl XI. und der livländischen Ritter- und Landschaft 1678—1684. Teil II (S. I—XXVII. 177—400).

B XXIII (1931). 1. W. Anderson. Der Schwank vom alten Hildebrand. Teil II (S. I—XIV. 177—329). — 2. A. v. Bulmerincq. Kommentar zum Buche des Propheten Maleachi. 3 (2, 10—3, 3). — 3. P. Arumaa. Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend. — 4. H. Mutschmann. A glossary of americanisms.

B XXIV (1931). 1. L. Leesment. Die Verbrechen des Diebstahls und des Raubes nach den Rechten Livlands im Mittelalter. — 2. N. Maim. Völkerbund und Staat. Teil I (S. 1—176).

B XXV (1931). 1. Ad. Stender-Petersen. Tragoediae Sacrae. Materialien und Beiträge zur Geschichte der polnisch-lateinischen Jesuitendramatik der Frühzeit. — 2. W. Anderson. Beiträge zur Topographie der „Promessi Sposi“. — 3. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. VII.

B XXVI (1932). 1. A. v. Bulmerincq. Kommentar zum Buche des Propheten Maleachi. 4 (3, 3—12). — 2. A. Pridik. Wer war Mutemwija? — 3. N. Maim. Völkerbund und Staat. Teil II (S. I—III. 177—356).

B XXVII (1932). 1. K. Schreinert. Johann Bernhard Hermann. Briefe an Albrecht Otto und Jean Paul (aus Jean Pauls Nachlass). I. Teil (S. 1—128). — 2. A. v. Bulmerincq. Kommentar zum Buche des Propheten Maleachi. 5 (3, 12—24). — 3. M. J. Eisen. Kevadised pühad. (Frühlingsfeste.) — 4. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. VIII.

B XXVIII (1932). 1. P. Pöld. Üldine kasvatusõpetus. (Allgemeine Erziehungslehre.) Redigeerinud (redigiert von) J. Tork. — 2. W. Wiget. Eine unbekannte Fassung von Klingers Zwillingen. — 3. A. Oras. The critical ideas of T. S. Eliot.

B XXIX (1933). 1. L. Leesment. Saaremaa halduskonna finantsid 1618/19. aastal. (Die Finanzen der Provinz Ösel im Jahre 1618/19.) — 2. L. Rudrauf. Un tableau disparu de Charles Le Brun. — 3. P. Ariste. Eesti-rootsi laensõnad eesti keeles. (Die estlandschwedischen Lehnwörter in der estnischen Sprache.) — 4. W. Süß. Studien zur lateinischen Bibel. I. Augustins Locutiones und das Problem der lateinischen Bibelsprache. — 5. M. Kurtschinsky. Zur Frage des Kapitalprofits.

B XXX (1933). 1. A. Pridik. König Ptolemaios I und die Philosophen. — 2. K. Schreinert. Johann Bernhard Hermann. Briefe

an Albrecht Otto und Jean Paul (aus Jean Pauls Nachlass). II. Teil (S. I—XLII + 129—221). — 3. D. Grimm. Zur Frage über den Begriff der Societas im klassischen römischen Rechte. — 4. E. Kieckers. Sprachwissenschaftliche Miscellen. IX.

C I—III (1929). I 1. Ettelugemiste kava 1921. aasta I poolaastal. — I 2. Ettelugemiste kava 1921 aasta II poolaastal. — I 3. Dante pidu 14. IX. 1921. (Dantefeier 14. IX. 1921.) R. Gutmann. Dante Alighieri. W. Schmied-Kowarzik. Dantes Weltanschauung. — II 1. Ettelugemiste kava 1922. aasta I poolaastal. — II 2. Ettelugemiste kava 1922. aasta II poolaastal. — III 1. Ettelugemiste kava 1923. aasta I poolaastal. — III 2. Ettelugemiste kava 1923. aasta II poolaastal.

C IV—VI (1929). IV 1. Ettelugemiste kava 1924. aasta I poolaastal. — IV 2. Ettelugemiste kava 1924. aasta II poolaastal. — V 1. Ettelugemiste kava 1925. aasta I poolaastal. — V 2. Ettelugemiste kava 1925. aasta II poolaastal. — VI 1. Ettelugemiste kava 1926. aasta I poolaastal. — VI 2. Ettelugemiste kava 1926. aasta II poolaastal.

C VII—IX (1929). VII 1. Ettelugemiste kava 1927. aasta I poolaastal. — VII 2. Ettelugemiste kava 1927. aasta II poolaastal. — VIII 1. Ettelugemiste kava 1928. aasta I poolaastal. — VIII 2. Ettelugemiste kava 1928. aasta II poolaastal. — IX 1. Ettelugemiste kava 1929. aasta I poolaastal. — IX 2. Ettelugemiste kava 1929. aasta II poolaastal. — IX 3. Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli isiklik koosseis 1. detsembril 1929.

C X (1929). Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919—1929.

C XI—XIII: *ilmuvad hiljemini (paraître plus tard).*

C XIV (1932). Tartu Ülikooli ajaloo allikaid. I. Academia Gustaviana. a) Ürikuid ja dokumente. (Quellen zur Geschichte der Universität Tartu (Dorpat). I. Academia Gustaviana. a) Urkunden und Dokumente). Koostanud (herausgegeben von) J. Vasar.

C XV (1932). L. Villecourt. L'Université de Tartu 1919—1932.

---

7. aprillil 1932. a. „Toimetuste“ toimkond on otsustanud, et kõigi tööde tiitellehtedel ilmumiskoht peab esinema eesti keeles.

Le 7 avril 1932, le Comité de rédaction a décidé que dorénavant sur les frontispices de tous les ouvrages publiés dans les „Acta et Commentationes“ le lieu d'impression doit être donné en estonien.

TARTU ÜLIKOOI TOIMETUSED ilmuvad kolmes seerias:

A: Mathematica, physica, medica. (Matemaatika-loodusteaduskonna, arstiteaduskonna, loomaarstiteaduskonna ja põllumajandusteaduskonna tööd.)

B: Humaniora. (Usuteaduskonna, filosoofiateaduskonna ja õigusteaduskonna tööd.)

C: Annales. (Aastaruanded.)

Ladu: Ülikooli Raamatukogus, Tartus.

LES PUBLICATIONS DE L'UNIVERSITÉ DE TARTU (DORPAT) se font en trois séries:

A: Mathematica, physica, medica. (Mathématiques, sciences naturelles, médecine, sciences vétérinaires, agronomie.)

B: Humaniora. (Théologie, philosophie, philologie, histoire, jurisprudence.)

C: Annales.

Dépôt: La Bibliothèque de l'Université de Tartu, Estonie.
